

Inatsit Tunngaviususaq pillugu isumalioqatigiissitat isumaliutissiisutaat

Dansk udgave

2023



Inatsit Tunngaviususaq

Pillugu Isumalioqatigiissitat
Isumaliutissiisutaat

Inatsit Tunngaviusussaq Pillugu Isumalioqatigiissitat isumallutissiissutaat

© Tunngavik - Inatsit Tunngaviusussaq pillugu Isumalioqatigiissitat 2023

Saqqata assitassaanik tunisisoq: Aka Høegh - Qalipagaq Royal Arctic Line A/S-imit pigineqartoq

Ilusilersuisoq: Ineqi Kielsen - ineqi@outlook.com

Tryk: Nuummi Naqiterivik , N Offset - Kalaallit Nunaat

Naqinneqaaqqarpoq april 2023

Forfatningskommissionens Betænkning

2023

INDHOLDS- FORTEGNELSE

Forord	7
Kapitel I: Generelt om Forfatningskommissionen	9
1.1 Forfatningsretlige historie.....	10
1.2 Tilblivelsen af Forfatningskommissionen.....	15
Kapitel II: Kommissorier	18
Kommissorier.....	19
Kapitel III: Sammensætning af Forfatningskommissionen	21
3.1 Medlemmer.....	22
3.2 Tilforordnede.....	27
3.3 Arbejdsgrupper.....	28
Kapitel IV: Sekretariat og dets virke	32
4.1 Etablering af sekretariatet og opgaver.....	33
4.2 Sekretariatets bemanning.....	35
4.3 COVID-19 og udnævnelse af nye medlemmer.....	36
4.4 Journalisering.....	38
4.5 Juridisk bistand.....	38
Kapitel V: Sprog	44
5.1 Det grønlandske sprog giver øget retssikkerhed.....	45
5.2 Forfatningskommissionens arbejde med sproget.....	46
5.3 Udvalget for sprog og begreber.....	74
Kapitel VI: Udkast til forfatningsbestemmelser	48
Kapitel VII: Forklaringer til udkastets forfatningsbestemmelser	69
BILAG	107



FORORD

Forfatningen skal sikre demokrati

Der er sket meget de sidste 100 år. Det Grønlandske folk, og som land, har man arbejdet for selvstændighed. Vi har opnået Selvstyre, og vi er i gang med at arbejde for at opnå vort lands suverænitet.

Forfatningskommissionen blev nedsat efter flere Inatsisartut medlemmers forslag og anmodning til Naalakkersuisut om, at nedsætte en kommission som skal udarbejde en forfatning. Den første kommission blev nedsat i 2017 og er sammensat af det politisk etablerede repræsentanter for Inatsisartut. De skal udarbejde et udkast til en forfatning for en selvstændig grønlandsk stat.

Naalakkersuisut udformer kommissionens arbejde som også godkender og udnævner formandskabet som står for hele arbejdsprocessen sammen med et oprettet sekretariat. Både Naalakkersuisut og kommissionen var i stand til at udpege tilforordnede og udvælge eksperter såvel som sagkyndige for at opnå relevante og juridisk ekspertise.

Indtil 2022 kunne kommissionen inddrage borgerne, hvorefter Naalakkersuisut besluttede for at står for den del af arbejdet. Kommissionen havde under forløbet været udfordret af corona, juridisk sproglige og begrebsmæssige anstrengelser, hvor også nedsættelsen af nye medlemmer kunne lade vente på sig. Hele arbejdet er mundet i et udkast både på grønlandsk og dansk version.

Nuuk. 30. marts 2023



Ineqi Kielsen
Isumalioqatigiissitat siulittaasuat

Kapitel I

Generelt om Forfatningskommissionen

Kapitel 1: Generelt om Forfatningskommissionen

1.1 Forfatningsretlige historie

Når der her tales om forfatningsret, så skal det ses i bredere forstand end blot Grønlands formelle forfatning og konstitutionelle forhold. Grønland har nemlig endnu ikke sin egen første frie forfatning, som eksempelvis Danmark fik med Danmarks Riges Grundlov i 1849.

Forfatningsret vedrører et lands basale juridiske ramme i vestlig juridisk forstand. Selvom Grønland ikke har sin egen forfatning eller grundlov, så er der siden starten på den dansk-norske kolonisering af Grønland i 1721 i Danmark gennem årene blevet besluttet nogle grundlæggende juridiske rammer for, hvordan de samfundsmæssige forhold har skullet reguleres i Grønland.

Der har fra 1721 til nu været seks forfatningsretlige perioder med hver sin juridiske ramme for, hvordan en statsmagt skal agere i Grønland. Disse seks perioder skal kort beskrives her. Det vil føre for vidt at komme ind på alle de forhold, som har været kendetegnende for hver af de seks perioder. Der vil derfor blot blive fremhævet nogle særligt væsentlige forhold.

Den *første forfatningsretlige periode* starter 1721, hvor missionæren Hans Egede den 3. juli bosætter sig på Håbets Ø og indleder koloniseringen af Grønland. I denne første periode er der ingen formel regulering af de tidlige optakter til vestlige samfundsstrukturer her i landet. Man kan kalde det for perioden med **indledende kolonialisme**.

Den anden forfatningsretlige periode indledes den 19. april 1782 med, at der i København underskrives en såkaldt instruks, som bærer følgende titel: *"Instrux, hvorefter kiøbmændene eller de som enten bestyre handlen eller forestaae hvalfanger-anlæggene i Grønland i særdeleshed, saavel som og alle de der staae i handlens tjeneste i almindelighed, sig for fremtiden have at rette og forholde"*.

Instruksen forskriver en form for minimal samkvem eller adskillelse mellem de udefrakommende europæere og de lokale inuit. Instruksens samfundsprincipper om adskillelse mellem befolkningsgrupperne var i praksis gældende i omkring 50 år. Denne første del af den anden forfatningsretslige periode kan kaldes for en periode med **parasitær kolonialisme**.

I starten af 1830-erne skete der nogle store ændringer i den danske forståelse af dansk tilstedeværelse i Grønland. Det indledte den anden del af den anden forfatningsretslige periode. Denne anden del var i praksis gældende til 1908 og kan kaldes for perioden med **klassisk kolonialisme**.

Ændringerne i 1830-erne kom i kølvandet på, at Kaptain Graah i 1831 kom tilbage til Danmark fra sin treårs ekspedition op langs Grønlands østkyst. Graah konkluderede, at der ingen efterkommere efter nordboerne var tilbage i Grønland. Uden at der i Danmark på det tidspunkt blev besluttet et nyt forfatningsretligt princip for statsmagtens ageren i Grønland, så skabte Graahs konklusion en fundamental omlægning af den danske håndtering af og tilstedeværelse i Grønland.

Den nye danske tilgang til at være i Grønland betød, at kolonistyret gik væk fra princippet om adskillelse. Det nye princip blev i højere grad at inddrage den lokale inuit befolkning og igangsætte en mere målrettet assimileringstrategi. Skolesystemet blev udbygget og der blev introduceret nye fag som for eksempel geografi. I 1847 blev Ilinniarfissuaq etableret i Nuuk (dengang Godthaab) og i 1848 blev Ajoqersuivissuaq etableret i Ilulissat (dengang Jakobshavn). Atuagagdliutit begyndte at udkomme i januar 1861. Til forskel fra Island og Færøerne blev Grønland ikke inddraget under den første frie danske grundlov i 1849.

Fra 1782 og frem til slutningen af 1850-erne var den eneste formelle statsorganisering de to inspektorater, et for Sydgrønland og et for Nordgrønland. I årene 1857-1861 blev lokale forstandskaber etablerede ved de enkelte kolonier. Det var naturligvis ikke en demokratisk politisk institution, som vi kender det i dag. Kun selvforsørgende fangere havde valgret. Andre borgere fik først senere adgang til de samme demokratiske rettigheder. Det var første gang, den grønlandske befolkning fik adgang til at deltage i en form for demokratisk politisk proces efter europæisk forbillede.

Efter 1782 var det først i 1908, at der i Danmark blev vedtaget en ny basal juridisk ramme for, hvordan den danske stat skulle agere i Grønland. Det skete med Rigsdagens vedtagelse den 27. maj 1908 af "*Lov om Styrelsen af Kolonierne i Grønland m.m.*" (*Lov nr. 139-1908*). Med vedtagelsen af denne lov indledtes den tredje forfatningsretslige periode for Grønland. Den periode kan kaldes for perioden med **intensiv kolonialisme**.

På det demokratiske plan var perioden karakteriseret ved, at forstanderskaberne i 1911 blev afløst af to regionale landsråd, Sydgrønlands Landsråd og Nordgrønlands Landsråd, der var placeret i henholdsvis Nuuk (Godthaab) og Qeqertarsuaq (Godhavn). På det økonomiske plan indledte koloniadministrationen en økonomisk omlægning ved at intensivere fiskeriet og igangsætte en industriel fiskeindustri.

Denne i mange henseender – set fra danske side – velfungerende koloniale struktur blev forstyrret, da Danmark den 9. april 1940 blev invaderet af Tyskland. Efter krigen var det en anden verden for kolonimagterne. FN blev etableret den 24. oktober 1945, og det stod straks klart, at denne nye globale organisation ikke ønskede en uforandret fortsættelse af de europæiske landes kolonistyrer.

I første omgang forsøgte Danmark at afvise, at Grønland var en koloni, men det blev naturligvis slået fast, at Grønland var at betragte som en dansk koloni. Dernæst lykkedes det Danmark helt selv at styre processen ved omlægning af forholdet mellem Danmark og Grønland. Den danske strategi med at indlemme Grønland i Kongeriget Danmark blev en realitet med vedtagelsen i Danmark og på Færøerne af "*Danmarks Riges Grundlov*", som trådte i kraft den 5. juni 1953. Den grønlandske befolkning havde ikke stemmeret ved folkeafstemningen om den nye grundlov, og indlemmelsesprocessen var i øvrigt karakteriseret af store demokratiske mangler.

Dette skabte en helt ny juridisk ramme for Grønland, og det var starten på den fjerde *forfatningsretslige periode*. Formelt var Grønland og den grønlandske befolkning nu en ligeberettiget del af Kongeriget Danmark. FN kvitterede ved den 9. september 1954 at vedtage en resolution, hvor Danmark blev fjernet fra listen over kolonimagter.

Demokratisk set fik Grønland i 1953 to medlemmer i folketinget, og de to landsråd var i 1951 blevet samlet til et Grønlands landsråd. Reelt fortsatte store dele af den koloniale struktur og logik intakt. Den reelle beslutningskompetence for de overordnede rammer for styrelsen af Grønland lå fortsat hos de danske myndighederne i København, og der kunne fortsat findes eksempler på juridisk forskelsbehandling mellem danskere og grønlændere.

Efter accept fra FN på indlemmelsen af Grønland måtte Danmark gennemføre omfattende økonomiske investeringer i Grønland. De blev kendt som G-50 og G-60 planerne. Et af de mest markante udtryk for, at der fortsat var tale om et ulige forhold mellem Grønland og Danmark, var, at der først i 1958 blev indført et såkaldt hjemstavnskriterium og i 1964 blev indført det såkaldte fødestedskriterium, som begge legitimerede forskelle i løn mellem personer født i Grønland og personer ikke født i Grønland. På den baggrund kan denne fjerde forfatningsretslige periode bedst beskrives som perioden med **skjult kolonialisme**.

Det var først i løbet af 1960-erne og 1970-erne, at alle dele af Grønlands befolkning blev inkluderet i de administrative tiltag, som gennemført. Eksempelvis var den af Knud Rasmussen af 7. juni 1929 indførte Thule-lov gældende helt frem til den 1. januar 1963. Først i 1967, var Danmarks øverste embedsmand i Grønland, landshøvdingen, ikke længere født formand for Grønlands landsråd.

Det fortsatte fjernstyre fra København, som man i Grønland oplevede efter indtræden i Kongeriget Danmark, fik for alvor i starten af 1960-erne flere yngre grønlændere til fremsætte ønsker om og krav til ændringer af relationen mellem Danmark og Grønland. Presset fra Grønland blev så stort, at Danmark i januar 1973 gik med til at nedsætte et hjemmestyreudvalg. Udvalget blev i oktober 1975 afløst af den dansk-grønlandske hjemmestyrekommission.

Resultatet af hjemmestyrekommissionens arbejde og anbefalinger blev, at Folketinget den 19. november 1978 vedtog ”*Lov om Grønlands hjemmestyre*” efterfulgt af en folkeafstemning i Grønland den 17. januar 1979, hvor et stort flertal stemte for indførelsen af Hjemmestyre. Grønlands Hjemmestyre var en realitet den 1. maj 1979, men først fra den 1. januar 1980 begyndte Grønlands Hjemmestyre at overtage administrative opgaver fra den danske stat. Dette blev indledningen til den *femte forfatningsretlige periode*, som kan kaldes perioden for **tidlig afkolonisering**.

Grønlands landsråd blev erstattet af Grønlands Landsting. Det første valg til Landstinget fandt sted den 4. april 1979. Op gennem 1980-erne og 1990-erne blev Grønlands Hjemmestyre gradvist udbygget. Først i 1998 blev en egentlig parlamentarisme indført i Landstinget ved at ansvaret som formand for landsstyret og ansvaret for landstinget blev adskilt som to separate funktioner i det demokratiske styre.

Omkring årtusindeskiftet var der flere folkevalgte politikere, som ønsker at få udvidet den gældende hjemmestyreordning. Ved årsskiftet 1999-2000 besluttede Grønlands landsstyre derfor at nedsætte en selvstyrekommission. Kommissionen afleverede sin betænkning den 11. april 2003. Året efter, den 21. juni 2004, underskrev den grønlandske landsstyreformand og den danske statsminister et kommissorium for en fælles grønlandsk-dansk selvstyrekommission.

Kommissionens betænkning blev afsluttet den 17. april 2008. En folkeafstemning den 5. november 2008 viste, at der i befolkningen var et markant flertal for at indføre selvstyre i Grønland. Den 5. februar 2009 fremsatte den danske regering forslag om lov om Grønlands Selvstyre. Loven blev vedtaget af Folketinget den 19. maj 2009. Den 12. juni 2009 underskrev Hendes Majestæt Dronningen og statsministeren "*Lov om Grønlands Selvstyre*", og Grønlands Selvstyre trådte i kraft den 21. juni 2009. Derved var der taget hul på den sjette forfatningsretlige periode, som kan kaldes for perioden med **modnet afkolonisering**.

Et af de centrale milepæle under Grønlands Selvstyre har været vedtagelsen den 7. december 2009 af "*Lov om mineralske råstoffer og aktiviteter af betydning herfor*". Det betød, at Grønlands Selvstyre den 1. januar 2010 overtog ansvaret for Grønlands undergrund.

En anden milepæl er, at arbejdet hen mod et udkast til den første frie grønlandske grundlov eller forfatning er blevet igangsat. Dette kan siges at have rod i den manglende grønlandske inddragelse ved tilblivelsen af "Danmarks Riges Grundlov", samt eksplicitering i selvstyrelovens lovbemærkninger om den grønlandske ret til at påbegynde forfatningsforberedende arbejde.



1.2 Tilblivelsen af Forfatningskommissionen

Et enigt Inatsisartut besluttede på efterårssamlingen 2011 at pålægge Naalakkersuisut at forelægge Inatsisartut en redegørelse, som skulle danne grundlag for en inatsisartutbeslutning om nedsættelse af en grundlovskommission for Grønland. Arbejdet blev påbegyndt under det daværende Naalakkersuisut og blev efter valget i 2013 videreført af det nye Naalakkersuisut. Arbejdet var dog ikke afsluttet inden, der i 2014 igen blev udskrevet valg til Inatsisartut. Arbejdet på redegørelsen blev herefter indstillet.

Under efterårssamlingen 2015 pålagde Inatsisartut Naalakkersuisut ”at præsentere en redegørelse for nedsættelse af en grønlandsk forfatningskommission for Inatsisartut i 2016, således at Grønlands Selvstyre på et efterfølgende oplyst grundlag kan træffe beslutning om en eventuel nedsættelse af en forfatningskommission for Grønland”.

Under Inatsisartuts efterårssamling i 2016 fremkom daværende Naalakkersuisoq for miljø, natur og selvstændighed Suka K. Frederiksen med et beslutningsforlag med ordlyden: ”Forslag til Inatsisartutbeslutning om, at Inatsisartut giver Naalakkersuisut bemyndigelse til at etablere en forfatningskommission med henblik på at udfærdige et forslag til en grønlandsk forfatning”.

Til beslutningsforslaget var *Redegørelse for nedsættelse af en grønlandsk forfatningskommission* vedlagt. Redegørelse repræsenterede således sammenlagt omkring tre års forarbejde frem mod at etablere en forfatningskommission.

Naalakkersuisoq for miljø, natur og selvstændighed fremhævede i sit forelæggelsesnotat, at grundlaget for forfatningskommissionens arbejde ville blive det kommissorium, Inatsisartut måtte fastlægge. ”Redegørelse for nedsættelse af en grønlandsk forfatningskommission” skitserer, hvorledes dette kommissorium kunne se ud, men det var op til Inatsisartut at tilrette, godkende og lægge det endelige kommissorium fast.

Inatsisartut behandlede forslaget som det sidste punkt på dagsordenen inden afslutning af efterårssamlingen, og debatten gik til tider højt, særligt fra det eneste parti, Demokraatit, der var imod forslaget. Siumut, Inuit Ataqaqtiit, Partii Naleraq samt Atassut stemte for forslaget.

I partiernes ordførerindlæg til beslutningsforslag bød på mange forskellige synspunkter og krav til kommissionen.

Siumuts ordførerindlæg lød blandt andet: *Vil skal understrege, at kommissionen i sit arbejde arbejder ud fra vores officielle sprog, nemlig det grønlandske sprog, idet det er vigtigt, at arbejdet med udkast til landets forfatning sker ved, at man benytter det grønlandske sprog.*

Inuit Ataqatigiits ordførerindlæg lød, at: *for det første anser vi, at befolkningen inddrages og får en medbestemmelse, som særdeles vigtig. For det er en lov for os alle i samfundet. Arbejdet skal udføres i fuld offentlighed, og befolkningen skal have gode muligheder for at være med til at fremkomme med deres synspunkter og være med til at debattere emnet.*

Partii Naleraqs ordførerindlæg lød: *Det er påregnet, at arbejdsprocessen for redegørelsen vil vare op til tre år. Vi skal dog imidlertid minde om, at denne tidsfrist kan overskrides med henvisning til den proces, selvstyrekommissionen gik igennem. Henter man erfaringer, hvad valg og andre udfordringer i processen angår, må man, også som redegørelsen påpeger, påregne, at tidsfristen kan overskrides.*



Atassuts ordførerindlæg lød: *For Atassut er det vigtigt, at arbejdet med Forfatningen som udgangspunkt tager højde for det samfundsmæssige, identitet, vores værdier samt vores nationale særegenhed i en global sammenhæng.*

Demokraatits ordførerindlæg var som det eneste meget kritisk for forslaget: *Demokraatit har meget svært ved at forstå hvorfor det haster så meget med at få nedsat en forfatningskommission. Vi har brug for en forfatning, når vi engang beslutter, at vi vil være en selvstændig nation. Det kommer ikke til at ske de næste mange år.*

Ordførerindlæggene fra de partier, der stemte for, havde næsten enslydende budskaber. Det var blandt andet, at der skal tages hensyn til vores sprog, kultur og levemåde. Borgerinddragelse var også en vigtig faktor for forfatningsarbejdet og samtlige partier stillede krav om gennemsigtighed og borgerinddragelse fra første dag. Sammensætningen af kommissionen var ligeledes noget der fyldte i debatten, fælles for dem alle var at faglighed, sprog og kendskab til samfundet skulle vægtes højt i udvælgelsen af medlemmer.

Efter en længerevarende debat blev forslaget sendt til udvalgsarbejde i Lovudvalget.

Et flertal i Lovudvalget fremkom med en betænkning med et ændringsforslag, som blev vedtaget af et flertal i Inatsisartut. Ændringsforslaget lød: *Forslag til Inatsisartutbeslutning om, at Inatsisartut giver Naalakkersuisut bemyndigelse til at etablere en forfatningskommission med henblik på at udfærdige et forslag til en grønlandsk forfatning. Inatsisartut nedsætter et ad-hoc udvalg ("Udvalget vedrørende Forfatningskommissionen"), som består af Lovudvalget suppleret af én tilforordnet repræsentant for hvert parti eller løsgænger, som ikke er repræsenteret i Lovudvalget. Tilforordnede deltager i udvalgsarbejdet uden stemmeret. Naalakkersuisut holder udvalget orienteret om kommissionens kommissorium, sammensætning og nedsættelse og om arbejdet i kommissionen.*

Demokraatit kom med en mindretalsudtalelse, som blandt andet lød: *Vi mener derfor, at eftersom selvstændighed ikke ligger lige om hjørnet, og det derfor ikke haster voldsomt at nedsætte denne kommission, ville den eneste rigtige vej have været at nedsætte et ad-hoc udvalg, som skulle komme med et forslag til kommissorium samt danne rammerne for udpegning af kommissionens medlemmer. Derefter kunne det samlede Inatsisartut tage spørgsmålet op til behandling. Dette ville sikre den åbenhed i processen, som alle partier i øvrigt har efterspurgt.*

Både under 1. og 2. behandling af punktet blev det nævnt, at det med forslaget var en glædens dag, at det er en fejring af demokratiet, og at det giver håb for landets fremtid. Flere blev rørt til tårer og landets afdøde forkæmpere for landets selvstændighed blev erindret, og der blev under 2. behandling afholdt ét minuts stilhed til ære for dem.



Kapitel II

Kommissorier

Kapitel II: Kommissorier

Skiftende koalitioner af Naalakkersuisut har besluttet i alt fire kommissorier i de seks år Forfatningskommissionen har eksisteret. Alle kommissorier og tillæg fremgår af Bilag 1.

Det blev fra starten af fremhævet, at forfatningen skulle være baseret på og danne ramme om det grønlandske folks kultur, sprog og identitet.

Kommissorium 1 (2017)

Naalakkersuisut godkendte det første kommissorium for Forfatningskommissionen, som trådte i kraft den 27. april 2017.

Kommissoriet angiver, at kommissionen skal udarbejde udkast til Grønlands forfatning i to tempi. Kommissionen skal involvere Justitsministeriet i Danmark. Der skal indgå overvejelser om free association eller tilsvarende. Forfatningskommissionen skal stå for borgerinddragelse. Aflevering af betænkningen er sat til ”inden for en tidshorizont på to til tre år fra sin nedsættelse”.

Kommissorium 2 (2019)

Naalakkersuisut godkendte på sit møde den 22. marts 2019 det nye kommissorium for Forfatningskommissionen. Kommissoriet blev offentliggjort og trådte i kraft den 29. marts 2019.

Kommissoriet angiver, at kommissionen skal udarbejde udkast til en forfatning for Grønland. Der skal indgå overvejelser om free association eller tilsvarende. Forfatningskommissionen skal stå for borgerinddragelse. Aflevering af betænkningen er sat til den 21. juni 2021.

Tillæg til kommissorium (2019)

Et tillæg til kommissoriet af 29. marts 2019 trådte i kraft den 31. maj 2019.

I tillægget præciseres dele af det, der er indeholdt i kommissoriet.

Kommissorium 3 (2020)

Udvalget vedrørende Forfatningskommissionen tog på sit møde den 29. maj 2020 Naalakkersuisuts ændrede kommissorium for Forfatningskommissionen til efterretning.

Kommissoriet trådte i kraft den 29. maj 2020.

Kommissoriet angiver, at kommissionen skal udarbejde udkast til en forfatning for Grønland. Der skal indgå overvejelser om free association eller tilsvarende. Forfatningskommissionen skal stå for borgerinddragelse. Aflevering af betænkningen er sat til den 31. december 2021.

Tillæg til kommissorium (2020)

Et tillæg til kommissoriet af 29. maj 2020 trådte i kraft den 17. november 2020.

Tillægget fra 2020 er identisk med tillægget fra 2019.

Kommissorium 4 (2021)

Naalakkersuisut vedtog det ændret kommissorium den 3. september 2021

Kommissoriet angiver, at kommissionen skal udarbejde udkast til en forfatning for Grønland. Der skal indgå overvejelser om free association eller tilsvarende. Ansvar for borgerinddragelse lægges over til Grønlands Selvstyre. Aflevering af betænkningen er sat til den 31. december 2022.



Kapitel III

Sammensætning af Forfatningskommissionen

Kapitel III: Sammensætning af Forfatningskommissionen

3.1 Medlemmer

I kommissorierne for Forfatningskommissionen er der retningslinjer for, hvordan medlemmer af kommissionen har skullet udpeges. Alle partier, som ved det til enhver tid seneste valg har været repræsenteret i Inatsisartut, har kunnet indstille medlemmer til kommissionen.

Alle kommissorier har fastsat, at det er Naalakkersuisut, som endeligt udpeger medlemmerne af Forfatningskommissionen efter indstilling fra partierne og efter høring af Inatsisartuts Udvalg vedrørende Forfatningskommissionen.

Fra og med kommissoriet i 2019 har hvert parti, som har været repræsenteret i Inatsisartut, skullet indstille to kandidater, en af hvert køn, som Naalakkersuisut har kunnet vælge mellem.

Kommissorierne har fastsat, at formand for kommissionen har skullet være fra det parti, som ved det seneste valg til Inatsisartut havde opnået flest stemme. Næstformanden har skullet være fra det parti, som fik næstflest stemmer ved det seneste valg til Inatsisartut.

Under det første kommissorium var der syv medlemmer i Forfatningskommissionen. Ved valget i 2014 havde fem partier opnået repræsentation i Inatsisartut. Der var således et medlem fra hvert parti, og derudover var der en formand fra Siumut og en næstformand fra Inuit Ataqatigiit. Derved havde de to største partier hver to medlemmer i kommissionen.

Dette blev ændret med kommissoriet fra 2019, som fastsatte antallet af medlemmer til fortsat at være syv. Ved valget i 2018 var der kommet syv partier i Inatsisartut. Det betød, at fra 2019 kommissoriet har de partier, som ved seneste valg har været repræsenteret i Inatsisartut, alle haft et medlem i Forfatningskommissionen. I kommissoriet fra 2021 blev antallet af medlemmer ændret til fem, som var det antal partier, der ved valget i 2021 blev repræsenteret i Inatsisartut.

Da valg til Inatsisartut har haft direkte indflydelse på udpegning og antal af medlemmer i Forfatningskommissionen har det haft væsentlig betydning for kommissionens arbejde, at der i perioden, hvor kommissionen har virket, har været afholdt to valg til Inatsisartut. Det var dels den 24. april 2018, dels den 6. april 2021.

Oversigten nedenfor over medlemmer i Forfatningskommissionen er inddelt i fem perioder efter de fem formænd, som har været for Forfatningskommissionen.

Periode 1

27. april 2017 – 28. maj 2019

		<i>Medlemsperiode</i>	
Formand	Vivian Motzfeldt	27. april 2017	5. april 2018
Næstformand	Ane Hansen	27. april 2017	10. januar 2018
Næstformand	Mimi Karlsen	11. januar 2018	5. april 2018
Medlem	Jess Svane	27. april 2017	12. januar 2018
Medlem	Mimi Karlsen	27. april 2017	11. januar 2018
Medlem	Debora Kleist	23. januar 2018	april 2018
Medlem	Per Rosing Petersen	27. april 2017	juli 2020
Medlem	Mala Høy Kúko	27. april 2017	september 2017
Medlem	Bentiaraq Ottosen	april 2019	juni 2019
Medlem	Nivi Olsen	27. april 2017	11. december 2020

Arbejdet blev suspenderet på grund af manglende medlemmer fra den 5. november 2017 til den 10. januar 2018.

På grund af valg til Inatsisartut blev arbejdet indstillet fra den 13. marts 2018, hvor der blev udskrevet valg. Valget blev afholdt den 24. april 2018.

Kommissionens arbejde var desuden indstillet i resten af 2018 og i starten af 2019, indtil der var udpeget ny formand.



fra venstre: Leif Fontain, Per Rosing Petersen, Jess Svane, Vivian Motzfeldt, Karla Jessen Williamson, Debora Kleist, Nivi Olsen, Mimi Kleist

Periode 2

28. maj 2019 - 30. december 2021

		<i>Medlemsperiode</i>	
Formand	Doris J. Jensen	28. maj 2019	25. november 2019
Formand	Ineqi Kielsen	06. februar 2020	30. december 2021
Næstformand	Kuupik V. Kleist	28. maj 2019	30. december 2021
Medlem	Jens Erik Kirkegaard	11. december 2020	31. marts 2023
Medlem	Paninnguaq M. Kruse	juni 2019	12. juni 2020
Medlem	Anita Hoffer	28. maj 2019	20. november 2019
Medlem	Per Rosing Petersen	27. april 2017	juli 2020
Medlem	Bentiarraq Ottosen	april 2019	juni 2019
Medlem	Nivi Olsen	27. april 2017	11. december 2020
Medlem	Aleqa Hammond	september 2019	6. april 2021
Medlem	Pele Borberg	september 2020	23. april 2021

I en del af 2020 og 2021 har arbejdet været sat i bero på grund af COVID-19-nedlukning.

I en del af perioden har der været vakante pladser i kommissionen.

Udskrivelse af valg til Inatsisartut den 16. februar 2021. Valget blev afholdt den 6. april 2021.

Kommissionens arbejde var indstillet resten af 2021, da der blev afventet udpegning i Naalakkersuisut af nye medlemmer.



fra venstre: Nivi Olsen, Anita Hoffer, Kuupik V. Kleist, Aleqa Hammond
Bentiaraq Ottosen, Doris J. Jensen, Per Rosing Petersen



fra venstre: Nivi Olsen, Daniel Thorleifsen, Aleqa Hammond, Ineqi Kielsen,
Sara Olsvig, Kuupik V. Kleist, Rosannguaq Rossen, Pele Broberg

Periode 3

30. december 2021 – 31. marts 2023

		<i>Medlemsperiode</i>	
Formand	Kuupik V. Kleist	30. december 2021	11. april 2022
Formand	Ineqi Kielsen	28. december 2022	31. marts 2023
Næstformand	Ineqi Kielsen	30. december 2021	28. december 2022
Næstformand	Inuttalerneqanngilaq	28. december 2022	31. marts 2023
Medlem	Jens Erik Kirkegaard	11. december 2020	31. marts 2023
Medlem	Mari Kleist	30. december 2021	31. marts 2023



Formand Ineqi Kielsen

3.2 Tilforordnede

Tilforordnede har kunnet udpeges. Formålet med at tilknytte tilforordnede til arbejdet i Forfatningskommissionen har været at kunne yde kommissionsmedlemmerne partipolitisk neutral rådgivning på højt fagligt niveau.

Naalakkersuisut og Forfatningskommissionen har hver kunnet udpege to til fire tilforordnede. De tilforordnede blev ikke udskiftet ved valg til Inatsisartut. Ved kommissionens møder kunne de tilforordnede som udgangspunkt ikke deltage i kommissionens endelige beslutninger om indhold i udkastet til forfatning. I perioder med færre medlemmer af kommissionen, har kommissionsmedlemmerne været åbne overfor, at de tilforordnede deltog i beslutningsprocesser.

Tilforordnede i perioden

februar 2018 – 31. december 2022

Udpeget af Naalakkersuisut og Forfatningskommissionen

	<i>Medlemsperiode</i>	
Karl Jessen Williamson	februar 2018	april 2018
Leif Fontain	februar 2018	april 2018
Mininnguaq Kleist	februar 2018	december 2022
Daniel Thorleifsen	september 2019	februar 2022
Rosannguaq Rossen	september 2019	april 2022
Lida Skifte Lennert	september 2019	december 2022
Skulí Magnusson	september 2019	december 2022
Inuuteq Holm Olsen	september 2020	december 2022
Sara Olsvig	september 2020	december 2022
Sara P. Lundblad	december 2021	april 2022

3.3 Arbejdsgrupper

II 2017 var der lagt op til, at kommissionen skulle oprette 2-3 arbejdsgrupper, men beslutningen om dette blev udsat, da to medlemmer valgte at udtræde af kommissionen.

I januar 2018 besluttede kommissionen at oprette to arbejdsgrupper bestående af kommissionsmedlemmer og tilforordnede:

- Forfatningsret, folkeret og finanser
- Menneske- og borgerrettigheder samt kultur.

Arbejdsgrupperne nåede ikke at komme ordentlig i gang, da der i marts 2018 blev udkrevet valg og alt forfatningsarbejde derfor blev sat i bero.

Ultimo 2019 blev der nedsat en ny Forfatningskommission, og ved udgangen af august 2019 blev de tre arbejdsgrupper etableret. De fungerede, indtil kommissionen i februar 2022 besluttede at sammenlægge arbejdet i den samlede kommission fra medio maj 2022.

Arbejdsgruppen vedrørende regeringsformer

Arbejdsgruppen havde til opgave at drøfte forskellige statsformer, herunder parlamentarisme eller præsidentielle systemer, statsoverhoveder, statsborgerskab, domstolssystemer mm.

De seneste medlemmer, inden arbejdsgrupperne blev nedlagt, var: Kuupik V. Kleist, Ineqi Kielsen og Skúli Magnússon.



Arbejdsgruppen vedrørende rettigheder og pligter

Arbejdsgruppen havde til opgave at drøfte hvilke rettigheder og pligter borgerer skal have. Der skulle bl.a. kigges på universelle menneskerettigheder, oprindelige folks rettigheder, religionsfrihed, ytringshed og ikke mindst hvilke beskyttelsesmuligheder der sikres for borgerne.

De seneste medlemmer, inden arbejdsgruppen blev nedlagt, var: Jens Erik Kirkegaard, Kuupik V. Kleist, Nivi Olsen, Mininnguaq Kleist, Rosannguaq Rossen, Sara Olsvig.



Arbejdsgruppen vedrørende udenrigs og sikkerhedspolitiske spørgsmål

Arbejdsgruppen havde til opgave at drøfte suverænitets spørgsmål herunder territorier, militarisering, demilitarisering, internationale aftaler, nødret, undtagelsestilstande mm.

De seneste medlemmer inden arbejdsgruppen blev nedlagt var: Ineqi Kielsen, Mari Kleist, Lida Lennert, Inuuteq Holm.





Kapitali IV

Allattoqarfik

Kapitel IV: Sekretariat og dets virke

4.1 Etablering af sekretariatet og opgaver

Sekretariatet for Forfatningskommissionen blev etableret samtidig med, at Forfatningskommissionen blev etableret. Sekretariatet har haft til opgave at betjene kommissionen og dets arbejde. Sekretariatets primære opgave var at udarbejde selve forfatningsudkastet i samarbejde med kommissionsmedlemmerne.

Sekretariatets arbejde har desuden omfattet en række administrative opgaver vedrørende sagsbehandling, kommunikation, hjemmeside, bogføring, regnskab, IT-drift og sikkerhed, bygningsforhold, møder, rejser m.m., herunder:

- Mødeforberedelser; såsom booking af lokaler, sikre forplejning samt udstyr til mødet.
- Udarbejdelse af referater fra både ordinære møder, formandskabsmøder samt møder i de 3 arbejdsgrupper.
- Research i forhold til de opgaver eller spørgsmål stillet af kommissionen.
- Dialog og møder med forskellige eksperter samt korrespondancer i forhold til notater/responsa.
- Vedligeholdelse og opdatering af hjemmeside og facebookside.
- Pressehåndtering og eksterne kommunikation.
- Løbende udarbejdelse af fremdrifts- og årsrapporter samt interne nyhedsbreve.
- Regnskab og vederlagsudbetaling til kommissionsmedlemmer, tilforordnede og udvalg.
- Kontorhold; budgetopfølgning, div. afstemninger og indkøb.
- Ansættelsesprocesser; opslag, rekruttering, samtaler o. lign.
- Udarbejdelse af lovudkastet og dets betænkning.

I kommissionens afslutningsfase servicerede sekretariatet Udvalget for sprog og begreber. Det var et udvalg, som i november 2022 fik til opgave at finskrive og tilrette i forfatningsudkastet både i den grønlandske og danske version. Udvalget har lettet kommissionsarbejdet ved at undersøge, om der anvendes de korrekte termer på grønlandsk og dansk. Det er en problemstilling, som kommissionsmøderne har været præget af. Desuden har udvalget sikret, at der i udkastet til forfatningen er overensstemmelse mellem den grønlandske og danske version.

Sekretariatet har fulgt de retningslinjer og anvisninger, som kommissionsmedlemmerne har givet. Kommissionen har udarbejdet forretningsordenen, som ansatte i sekretariatet har fulgt. Formandskabet har løbende drøftet og koordineret med sekretariatet hvilke opgaver, sekretariatet særligt har skullet fokusere på i forfatningsudarbejdelsen.



4.2 Sekretariatets bemanning

Sekretariatet er blevet ledet af en sekretariatschef, som har været overordnet ansvarlig for personaleforhold og udførelse af kommissionens beslutninger i samarbejde med afdelingschefen. Forfatningskommissionens sekretariat har haft ansat følgende sekretariatschefer:

26. maj 2017 – 26. juni 2020	Johan Lund Olsen
1. juni 2020 – 4. januar 2022	Jurist Karen Kiær Jakobsen
1. maj 2022 – 31. marts 2023	Jurist Sara Paninnguaq Lundblad

Ved etableringen af sekretariatet i 2017 bestod personalet af en sekretariatschef, en afdelingschef, en informationsmedarbejder, en AC-fuldmægtig samt en kontorfuldmægtig.

I den spæde start fik forfatningskommissionen administrativ bistand fra Departementet for Selvstændighed, Udenrigsanliggender og Landbrug. Først blev der ansat en sekretariatschef og efterfølgende startede ansættelse af sekretariatets øvrige personale.

Gennem årene har stillingsbetegnelserne i sekretariatet varieret alt efter, hvordan rekrutteringsprocesserne har foregået. Desuden har sekretariatet løbende haft studentermedhjælpere, der har hjulpet til med betjening af kommissionen.

Sekretariatet har været udfordret i forhold til udarbejdelse af forfatningsudkastet inden for de fastsatte tidsrammer. Dette begrundes med, at sekretariatet i flere perioder gennem årene har manglet ansatte med forfatningsretlig kompetence til at servicere kommissionen samtidig med, at der har været stor personaleudskiftning, hvor der har været mistet institutionel hukommelse.

Siden etableringen af sekretariatet har det været svært at fastholde personalet, hvorfor personaleomsætningen har været høj. Siden etableringen har sekretariatet haft tre sekretariatschefer, hvor den sidste sekretariatschef startede den 1. maj 2022. På det tidspunkt var afleveringsfristen berammet til den 31. december 2022.

Det har gennem alle årene, i særlig grad, været svært at rekruttere grønlandsk juridisk personale med indsigt i forfatningsret, hvorfor det også har været en udfordring af forfatte et første udkast, som kommissionen har kunnet drøfte ud fra.

4.3 COVID-19 og udnævnelse af nye medlemmer

Et af de store udfordringer med at sikre optimal servicering af kommissionen samt drift af sekretariatet har været de mange perioder, hvor kommissionens arbejde har været stillet i bero.

De perioder, hvor kommissionens arbejde har været indstillet eller sat i bero, har bevirket, at sekretariatet i længere tidsrum ikke har kunnet sikre den fornødne fremdrift i kommissionsarbejdet. Det har særskilt udfordret arbejdet med at skrive betænkningen.

Eksempelvis blev der udskrevet valg i marts 2018. Det var mindre end et år efter, at forfatningskommissionen var blevet nedsat. Sekretariatet har desuden i flere omgange måttet vente på udvælgelse af nye medlemmer til kommissionen. Udskiftningerne betød, at 2019 var et nyt etablerings år for både kommissionen og sekretariatet, hvor arbejdet startede på ny med nye medlemmer og nyt kommissorium.

Lige da arbejdet var kommet ordentligt i gang, indtraf corona-epidemien. Det satte en ny bremse på arbejdet. Samtidig kom der en ny sekretariatschef i sommeren 2020 og en optimering af sekretariatet gik i gang. Ved udgangen af december 2020 var personalet i sekretariatet stort set udskiftet helt, hvorfor der har været et videnstab, der ligeledes har udfordret det daglige arbejde.

I 2021 blev der i februar igen udskrevet valg, og kommissionens arbejde blev atter sat i bero. Sekretariatet og medlemmerne af kommissionen måtte vente i 10 måneder, før der den 30. december blev udpeget en ny formand til kommissionen, samt nye kommissionsmedlemmer. Den nye formand stoppede i april 2022 efter blot tre måneder. Det betød, at man igen har måtte vente på udpegelse af en ny formand.

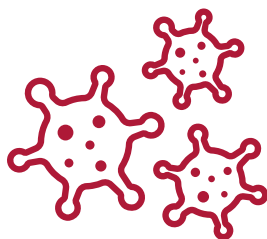
Desuden stoppede sekretariatschefen med dags varsel, og sekretariatet stod uden juridisk faglighed eller en sekretariatschef indtil den nuværende sekretariatschef startede den 1. maj 2022.

Sekretariatet gennemgik derefter en stor oprydning med henblik på at få et overblik over de sager og opgaver, der har været gennem årene. Målet var, at videnstabet skulle minimeres mest muligt.

Uvished om hvornår Forfatningskommissionen samt sekretariatet skulle ophøre, har ligeledes udfordret fastholdelsen af personalet. Forfatningskommissionen anmodede i starten af 2022 Formanden for Naalakkersuisut om forlængelse. Først med vedtagelse af finansloven 2023 i november 2022, hvoraf Forfatningskommission ikke længere fremgik, fremgik det, at anmodningen om forlængelse ikke var imødekommet. Det betød blandt andet at flere af sekretariatets personale valgte at søge ny beskæftigelse.

I december 2022 kom der en officiel melding fra Formanden for Naalakkersuisut om, at kommissionen fik en forlængelse frem til den 1. april 2023 til at færdiggøre sit arbejde, inden Inatsisartuts forårssamling startede.

I 2023 har sekretariatet haft tre ansatte.



4.4 Journalisering

Som en selvstændig enhed men dog en integreret del af det administrative system under Naalakkersuisut har sekretariatet skullet benytte F2 til sin korrespondance og journalisering. Ikke mindst på grund af den hyppige udskiftning af personale i sekretariatet gennem dets virke, er der mistet adgang til akter og muligvis også sagsnumre.

Dette har bevirket, at ved samlingen af kommissionens arbejde i 2022 og 2023 har det været meget vanskeligt at sikre et samlet overblik over, hvad der gennem sekretariatets virke har været journaliseret i sekretariatet.

Der er lagt et betydelig ressource- og tidskrævende arbejde i så godt som muligt, at sikre registrering af alle relevante akter og sagsnumre for derved at kunne samle materialet til betænkningen.

Dog er sekretariatet opmærksom på, at der kan være relevant materiale, som kan have unddraget sig opmærksomhed ved samling af dokumenter til betænkningen.

4.5 Juridisk bistand

I ” Redegørelse for nedsættelse af en grønlandsk forfatningskommission” fra 2016 var der opmærksomhed på, at det kunne blive udfordrende med at der blot er få, rutinerede, grønlandsksprogede jurister. Det hedder blandt andet:

”Det grønlandske folk har endnu ikke mange jurister med statsretlig ekspertise eller jurister med årelang erfaring inden for det politiske arbejde og det offentlige systems indretning (og som i øvrigt samtidig taler grønlandsk, hvilket nok ikke skal undervurderes her)” (side 13).

Det er en realitet, som sekretariatet har mærket gennem hele sekretariatets virke. Sekretariatet havde meget gerne kunnet bruge flere jurister med den anførte baggrund. Kommissionen kunne muligvis have sparet tid, hvis der havde været flere af de anførte jurister, der kunne have deltaget i udarbejdelsen af udkastet.

I arbejdet med forfatningsudkastet er det vigtigt at fremhæve den juridiske bistand, som Forfatningskommissionen har trukket på både gennem ansatte i sekretariatet samt fra tilforordnede og eksperter udefra.

For sekretariatet har det været svært at tiltrække uddannede jurister. Først i 2020 fik sekretariatet ansat den første jurist, og senere lykkedes det at ansætte sekretariatschefer, der både er juridisk uddannede, er grønlandere og kan det grønlandske sprog.

Følgende jurister har været ansat:

- Katrin Friða Jógvansdóttir – ansat som juridisk fuldmægtig i perioden januar 2020 – september 2020.
- Karen Kiær Jakobsen – uddannet jurist, ansat som sekretariatschef i perioden juni 2020 – januar 2022.
- Sara Paninnguaq Lundblad – uddannet jurist, ansat som sekretariatschef fra maj 2022 til afslutningen af udarbejdelsen af udkastet til forfatning og betænkning. Sara var i perioden fra december 2021 til april 2022 tilforordnet for Forfatningskommissionen.

Forfatningskommissionen har haft følgende jurister som tilforordnede:

- Lida Skifte Lennert
- Skúli Magnússon



Formandskabet for Forfatningskommissionen møder Formand for Naalakkersuisuts juridisk afdeling for at drøfte anmærkninger til udkastet

Gennem årene har Forfatningskommissionen inviteret forskellige juridiske eksperter til at holde oplæg samt rekvireret ekspertudtalelser på forskellige områder. Blandt andre har følgende bidraget til forfatningsarbejdet:

- Lise Dalgaard
- Kirsten Thomassen
- Finn Meinel
- Bjørn T. Bay
- Kent Fridberg
- Gudmundur Alfredson
- Jogvan Svabo Samuelson



Isumallioqatigiissitat Inatsisit katersugaataasat ilaat





Kapitel V

Sprog

Kapitel V: Sprog

Forfatningskommissionens arbejde med et udkast til en forfatning har budt på mange og lange diskussionerne vedrørende ord, begreber og termer på grønlandsk.

5.1 Det grønlandske sprog giver øget retssikkerhed

'Som man kan læse 'Redegørelse for nedsættelse af en grønlandsk forfatningskommission' har man forudset, at det grønlandske sprog vil fylde meget i arbejdet med en grønlandsk forfatning:

Sproget i kommissionen vil højst sandsynligt være grønlandsk. Grønlandsk er det officielle sprog i Grønland. Der er en stærk sandsynlighed for, at det særligt i forfatningsarbejdet og udarbejdelsen af forfatningsudkastet som udgangspunkt vil foregå på grønlandsk. Der vil være oversættelser til dansk, men meget af arbejdet og diskussionerne i kommissionen vil være tekstnære og fokusere på specifikke sproglige formuleringer, hvorfor dette vil stille grønlandske sprogkrav til de embedsmænd, der er direkte involveret i at skrive teksten. Det betyder ikke, at man skal kunne tale grønlandsk for overhovedet at være involveret i kommissionen, men der vil være åbenlyse begrænsninger for hvor meget man kan involvere sig i de tekstnære grønlandske diskussioner, hvis man ikke kan.

Man har ligeledes set det i tidligere arbejdsgrupper og kommissioner, når Inatsisartut har debatteret under deres møder og ikke mindst blandt befolkningen, at spørgsmålet om sprog fylder rigtig meget.

Til Inatsisartuts efterårssamling i 2018 blev det vedtaget, at Det grønlandske Sprognævn i højere grad skal prioritere udviklingen af juridiske fagtermer på grønlandsk, netop for at sikre en højere retssikkerhed for borgere og ikke mindst for at sikre højere kvalitet i lovgivningsarbejdet.

5.2 Forfatningskommissionens arbejde med sproget

Siden Naalakkersuisut etablerede forfatningskommissionen i 2017, har sprog været en fast del i både de ordinære møder og i arbejdsgrupperne. Det har ofte været svært at komme til enighed om hvilke begreber og termer, der har skullet anvendes, hvilke ord er dialekter, og hvilke er officielt godkendte ord, begreber eller termer samt om der skulle være låneord som eksempelvis 'statsministeri' eller 'kommunalbestyrelsi'.

I 2019 indgik Forfatningskommissionens sekretariat en samarbejdsaftale med Sprogsekretariatet om at få udarbejdet en forfatningsordliste. Daværende sekretariatschef skrev i sit forord til ordlisten:

Sprog fylder meget i kommissionens arbejde, og vi har nu samlet ord og udtryk, der er relateret til forfatningsarbejdet og en forfatningsforberedende proces, som vi mener bliver mest dækkende som terminologisk ramme for kommissionens mangesidede virke.

Selvom der blev iværksat flere tiltag for at lette kommissionens arbejde med forfatningen, har processen været langsommelig. Der er mange aspekter i det, hvor blandt andet udskrivelse af valg, udpegning af nye medlemmer og skiftende personale har været de overvejende grunde til dette. Men man må også erkende, at manglende rammer for det grønlandske sprog har udfordret kommissionens arbejde.

5.3 Udvalget for sprog og begreber

I sensommeren 2022 besluttede de daværende medlemmer af forfatningskommissionen, at der skulle etableres et udvalg for sprog og begreber. Det kom sig af, at ved et af møderne igen blev sprog atter debatteret frem for selve indhold til bestemmelserne i forfatningen. Med etablering af et udvalg var det tanken, at når kommissionen ikke kunne komme videre på grund af uenighed eller usikkerhed om et ord, begreb eller en term, så kunne en afklaring overlades til udvalget, der så kunne komme med en anbefaling til, hvordan sætningen i en bestemmelse burde være. Desuden fik udvalget til opgave at kvalitetssikre alle bestemmelserne, så de på grønlandsk og dansk både ville være til at forstå og være helt enslydende.

Til Udvalget for sprog og begreber blev udpeget to medlemmer:

- Lisathe Møller
- Ole Heinrich

Ved udgangen af december 2022 afholdte udvalget for sprog og begreber sit første møde sammen med sekretariatet. Den første tid gik med at finde en passende skabelon for selve arbejdet med sproget samt en rutine, der passede udvalget. Udvalget fik klar besked om, at formålet med deres arbejde er at sikre, at bestemmelserne er så sprogligt korrekte som muligt uden at der blev ændret i selve meningen med bestemmelserne.

Samarbejdet mellem udvalget og sekretariatet har været meget afgørende for udvalgets fremdrift. Ved at sidde sammen og gennemgå hver bestemmelse har udvalget og sekretariatet sparet med hinanden. Sekretariatet har kunnet give uddybende forklaringer til bestemmelserne, hvad kommissionen har diskuteret, hvilke ord de har været uenige om og lignende, og udvalget har givet faglig sparring, så ordlyden i bestemmelserne giver mest mulig mening.

Udvalget har nået at gennemgå alle bestemmelserne en gang. Udvalget fortsatte sit arbejde frem til den endelige aflevering.

KAPITALI XI

**Inatsit Tunngaviusussamut
siunnersuut**

PRÆAMBEL

Vi, det grønlandske folk, udøver vore suveræne rettigheder i vort land, Grønland, og vi fastlægger hermed denne forfatning som værende grundlov for det grønlandske folks suveræne stat, Grønland.

Det grønlandske folk er og skal altid være selvbestemmende. Vore forfædre og formødre har udøvet deres selvbestemmelsesret, og den skal for al fremtid gives videre til vore efterkommere.

Inuit er det oprindelige folk i vort land. Herfra kommer vor unikke kulturelle egenart, vor historie, vor arv og vor styrke. Dette må aldrig glemmes og skal til alle tider hyldes, gives hensyn og beskyttes. Det er vores rigdom, det er vores ansvar.

Det grønlandske samfund er også et mangfoldigt demokrati hvor hvert enkelt menneskes iboende rettigheder, værdighed og sikkerhed beskyttes. Vi anerkender alle grønlandske borgere som lige under denne grundlov. Vores kulturelle arv er vores styrke, og i staten Grønland skal den kulturelle mangfoldighed blomstre.

Vi vil skabe et retfærdigt samfund, hvor alle mennesker, uanset køn og herkomst, er frie og ligeværdige. Vi vil være et samfund bygget på grundlæggende menneskeretlige principper, som kendetegnes af respekt for mindretals rettigheder, og af lighed og lige muligheder for alle.

Vi vil skabe et retfærdigt samfund, hvor alle mennesker, uanset køn og herkomst, er frie og ligeværdige. Vi vil være et samfund bygget på grundlæggende menneskeretlige principper, som kendetegnes af respekt for mindretals rettigheder, og af lighed og lige muligheder for alle.

Det grønlandske folk er del af naturen. Vi skal beskytte naturen, dens økosystemer, biodiversitet og al dens liv. Vi lever af og med naturen, og det er et ufravigeligt princip, for at sikre et bæredygtigt samfund for al fremtid. Vi lever af naturen og vi lever med naturen. Derfor skal vi have respekt for naturen.

Grønland er baseret på kollektive rettigheder, og princippet om folkeligt fællesje af hele vores land, hav og alle ressourcer er ufravigeligt. Denne forfatning beskytter og gælder for hele Grønlands territorium – land, hav og luft.

Med vedtagelsen af denne forfatning indgår Grønland som ligeværdig og selvstændig retsstat i det globale samfund. Med respekt for alle folk, nationer og stater vil vi deltage i det internationale samarbejde for et retfærdigt og fredeligt verdenssamfund baseret på folkeretten.

Baseret på folkets vilje sættes enhver offentlig magt i kraft.

Forfatningen for Grønland

Kapitel I

§ 1. Grønland er en stat med suverænitet.

Imm. 2. Grundlaget for statens styreform er magtens tredeling. Den lovgivende magt er hos Inatsisartut. Den udøvende magt er hos Naalakkersuisut. Den dømmende magt er hos domstolene.

Grønlands territorium

§ 2. Grønlands territorium kan ikke opdeles.

Imm. 2. Statens helhed og suverænitet er ukrænkelig.

Imm. 3. Landets territoriale grænser, fastsat i henhold til internationale aftaler fastsættes ved lov.

Statsborgerskab

§ 3. Enhver, hvis forældre har grønlandsk statsborgerskab, har ret til grønlandsk statsborgerskab.

Imm. 2. En borger med statsborgerskab i et andet land, kan ved lov opnå statsborgerskab i Grønland

Imm. 3. Opnåelse, fortabelse og generhvervelse af statsborgerskab fastsættes ved lov.

§ 4. Enhver med statsborgerskab i Grønland skal overholde denne forfatning, samt love, forpligtelser og rettigheder som følge af denne forfatning.

Imm. 2. Naalakkersuisut skal sikre at alle bliver givet de rettigheder og pligter, der er fastsat i denne forfatning.

Nationale sprog og symboler

§ 5. Grønlandsk sprog er det officielle sprog i Grønland.

Imm. 2. Nationale symboler, disses former, mål og brug fastsættes ved lov.

Kapitel II

Borgernes rettigheder og pligter

§ 6. Enhver har ret til personlig frihed, uanset køn, seksuel orientering, tro, fødested, hudfarve, overbevisning, formue eller andre personlige forhold.

Imm. 2. Frihedsberøvelse kan kun finde sted med hjemmel i loven.

Imm. 3. Ved frihedsberøvelse er det en ret straks at blive orienteret om baggrunden herfor. Hvis den anholdte ikke straks kan sættes på fri fod, skal dommeren ved en kendelse, der afsiges indenfor tre dage, afgøre, om pågældende skal fængsles, og, hvis pågældende kan løslades mod sikkerhed, bestemme dennes art og størrelse.

Imm. 4. Enhver, der frihedsberøves, skal inden 24 timer efter frihedsberøvelsen stilles for en dommer.

Imm. 5. Den kendelse, som dommeren afsiger, kan af vedkommende straks særskilt indbringes for højere ret.

Imm. 6. Ingen kan underkastes varetægtsfængsel for en forseelse, som kun kan medføre straf af bøde eller hæfte.

Imm. 7. Såfremt der sker en frihedsberøvelse udenfor kriminalretsplejen, kan den pågældende eller den, der handler på pågældendes vegne, forelægge dette for de almindelige domstole til prøvelse.

Imm. 8. Enhver, hvis personlige frihed er blevet begrænset uden lovgrundlag, har ret til erstatning.

Imm. 9. Ingen kan fratages sin frihed eller ejendom uden en retfærdig rettergang.

§ 7. Enhver har ret til at ytre sig gennem hvilket som helst medium, dog under ansvar for domstolene.

Imm. 2. Censur og andre tilsvarende hindringer for ytringsfriheden må aldrig indføres ved lov.

Imm. 3. Enhver har ret til at opsøge, modtage og formidle information.

§ 8. Enhver har ret til at kommunikere uden overvågning og aflytning, og skal beskyttes mod disse.

Imm. 2. Såfremt rettigheden jf. stk. 1 skal ændres, skal dette ske gennem domstolene.

§ 9. Enhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, hjem og kommunikation.

Imm. 2. Husundersøgelser og undersøgelse af kommunikation må alene ske efter en retskendelse.

§ 10. Ethvert barn skal respekteres som individ.

Imm. 2. Ethvert barn har ret til at blive hørt i sager som gælder dem selv, og deres mening skal tillægges vægt efter alder og modenhed.

Imm. 3. Barnets tarv skal være et grundlæggende hensyn ved handlinger og afgørelser som vedrører barnet.

Imm. 4. Ethvert barn har ret til beskyttelse af sin integritet. Staten er forpligtet til at sørge for forhold, som understøtter barnets udvikling, herunder økonomisk, social og sundhedsmæssig tryghed, fortrinsvis i egen familie.

§ 11. Alles ret til uddannelse skal sikres ved lov.

Imm. 2. Alle børn i den undervisningspligtige alder har ret til fri undervisning.

Imm. 3. Hvis forældrene selv overtager ansvaret for, at børnene får en undervisning, skal kvaliteten af dette være i overensstemmelse med hvad der tilbydes fra det offentlige.

Imm. 4. Staten skal sikre børnenes muligheder for videreuddannelse efter folkeskolen, og at der er lige muligheder for videreuddannelse efter evne.

§ 12. Ejendomsretten er ukrænkelig.

Imm. 2. Ingen kan tilpligtes til at afstå sin ejendom eller rettighed, uden at almenvellet kræver det. Dette kan kun ske ved lov og mod fuldstændig erstatning.

Imm. 3. Når et lovforslag vedrørende ekspropriation af ejendom er vedtaget, kan en tredjedel af Inatsisartuts medlemmer inden for en frist af tre søgnedage fra forslaget endelige vedtagelse kræve, at det først indstilles til stadfæstelse, når nyvalg til Inatsisartut har fundet sted, og forslaget på ny er vedtaget af det derefter sammentrædende Inatsisartut.

Imm. 4. Ethvert spørgsmål om ekspropriationsaktens lovlighed og erstatningens størrelse kan indbringes for domstolene.

§ 13. Enhver har ret til sin egen religiøse eller anden overbevisning. Enhver har ret til at ændre sin overbevisning.

Imm. 2. Enhver har ret til at dyrke deres tro, alene eller sammen med andre, i det private og offentlige rum. Enhver har ret til at udtrykke deres religiøse overbevisning.

Imm. 3. Enhver har ret til at danne og være med i en religiøs forening. Enhver har ret til ikke at være med i en religiøs forening.

§ 14. Enhver har ret til at arbejde. Enhver har ret til at søge erhverv efter eget valg og til at drive erhverv og handel.

Imm. 2. Enhver der er i stand til dette, har en samfundspligt til så vidt muligt, at være til nytte gennem arbejde.

§ 15. Enhver har ret til ikke at blive forskelsbehandlet på grund af køn, hudfarve, tro, alder, handicap og seksuel orientering.

Imm. 2. Alle er ligestillede uanset køn.

§ 16. Alle har ret til uden forudgående tilladelse at samle sig ubevæbnet.

Imm. 2. Politiet har ret til at overvære offentlige forsamlinger. Forsamlinger kan forbydes, såfremt man frygter for sikkerheden, lov og orden.

Imm. 3. Ved opløb må den væbnede magt, når den ikke angribes, kun skride ind, efter at mængden tre gange i lovens navn forgæves er opfordret til at skilles.

§ 17. Enhver har ret til at danne og være medlem af en forening med et lovligt formål, herunder fagforeninger og politiske foreninger. Ingen kan tvinges til at være medlem af en forening.

Imm. 2. Foreninger kan kun opløses ved dom. En forening kan foreløbig forbydes, men sagen skal straks forelægges for en domstol.

Imm. 3. Sager om opløsning af politiske foreninger skal uden særlig tilladelse kunne indbringes for statens øverste domstol.

§ 18. Enhver har ret til et ærefuldeliv.

Imm. 2. Enhver har ret til lige adgang til social sikring fra staten, hvis man ikke kan forsørge sig selv eller sine. Social sikring på grund af arbejdsløshed, barsel, alderdom, fattigdom, handicap, sygdom eller lignende.

§ 19. Det grønlandske folk er et folk, der har ret til at udnytte ressourcerne i det grønlandske miljø og natur og drive fangt på disse.

Imm. 2. Som et folk anser vi en bæredygtig udnyttelse for at være, at vi passer på naturen, økonomi, social og kulturel bæredygtighed.

Imm. 3. Enhver med grønlandsk statsborgerskab har ret til at drive fangst til egen forsørgelse.

Imm. 4. Rammer og krav til fangst fastsættes ved lov.

Imm. 5. Bevarelse af fangst dyr og anden fauna skal sikres ved lov.

§ 20. Enhver har ret til at leve i et rent og sundt miljø, der beskyttes på et bæredygtigt grundlag.

Imm. 2. Enhver har efter evne ret til at virke for at udviklingen sker på et bæredygtigt grundlag, og at der ikke sker skade på fauna og miljø.

§ 21. Dødsstraf må aldrig indføres.

Imm. 2. Ingen må tortureres eller på anden måde udsættes for umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf.

Imm. 3. Ingen må pålægges slave- eller tvangsarbejde.

§ 22. Retsvæsenets arbejde og organisation fastsættes ved lov.

Imm. 2. Den dømmende magts udøvelse fastsættes ved lov. Særdomstole med dømmende myndighed kan ikke nedsættes.

Imm. 3. Domstolen har ret til at træffe beslutning om det offentliges myndighed, såfremt der sættes spørgsmålstegn ved grænsen for dette. Vedkommende der tager spørgsmålet op, skal følge det offentliges påbud, indtil der træffes beslutning.

Kapitel III

Inatsisartut

§ 23. Inatsisartut er en folkevalgt lovgivende forsamling.

Imm. 2. Medlemmerne af Inatsisartut vælges for 4 år ved almindelige direkte og hemmelige valg.

Imm. 3. Inatsisartut er ukrænkeligt.

Imm. 4. Medlemmerne af Inatsisartut er ved deres virke alene bundet af deres overbevisning.

Imm. 5. Ethvert nyt medlem, skal umiddelbart efter valgets godkendelse, afgive et højtideligt løfte om, at vedkommende vil overholde forfatningen.

Imm. 6. Inatsisartut er beslutningsdygtigt, når mindst halvdelen af dets medlemmer er til stede og deltager i afstemningen.

Imm. 7. Inatsisartuts møder skal være åbne for offentligheden, såfremt der ikke er ekstraordinære begrundelser for det modsatte.

Imm. 8. Inatsisartut fastsætter selv sin forretningsorden.

§ 24. For sine ytringer i Inatsisartut kan ingen af dets medlemmer, uden samtykke fra Inatsisartut, drages til ansvar uden for samme.

Imm. 2. Intet medlem af Inatsisartut kan uden dettes samtykke tiltales eller underkastes frihedsberøvelse af nogen art, medmindre medlemmet er grebet på fersk gerning.

Valg og valgbarhed til Inatsisartut

§ 25. Valgret til Inatsisartut har enhver med grønlandsk statsborgerskab, som er fyldt 18 år, og som ikke er umyndiggjort.

Imm. 2. Enhver der opfylder § 25, stk. 1 er valgbar til Inatsisartut.

Imm. 3. Inatsisartut afgør selv gyldigheden af sine medlemmers valg samt spørgsmålet om, hvorvidt et medlem har mistet sin valgbarhed.

Imm. 4. Begærer et medlem at udtræde af Inatsisartut eller at få bevilget orlov, afgør Inatsisartut, hvorvidt begæringen kan imødekommes.

Udvalgiititaliat

§ 26. Inatsisartut konstituerer sig i lovpligtige og stående udvalg.

Imm. 2. Inatsisartut skal have Finansudvalg, der behandler sager til forhåndsgodkendelse udenfor Inatsisartuts samling.

Imm. 3. Inatsisartut skal have et udvalg for Udenrigspolitiske udvalg for fremmede staters anliggender, hvor gensidig rådføring med Naalakkersuisut der skal foregå.

Imm. 4. Inatsisartut skal have et ved lov fastsat Lovudvalg.

Lovgivningsproces

§ 27. Ethvert medlem af Inatsisartut eller Naalakkersuisut kan fremsætte lovforslag og beslutningsforslag.

Imm. 2. Inatsisartut lov må ikke være i strid med forfatningen.

Imm. 3. Lovforslag og lignende skal gøres tilgængelige for offentligheden ved lovforslagets fremsættelse.

Imm. 4. Forslag til skal inden endelig vedtagelse igennem 3 behandlinger.

Imm. 5. Såfremt et lovforslag har opfyldt kravene på § 27, stk. 4 skal denne ikraftsættes af Formand for Naalakkersuisut, inden 4 uger fra endelig vedtagelse. Såfremt lovforslaget ikke ikraftsættes, vedtages endelig igen i Inatsisartut og derefter ikraftsættes af Formand for Inatsisartut.

Imm. 6. Kundgørelse af ny lov skal fastsættes ved lov.

Imm. 7. Forslag til finanslov for det kommende finansår skal fremsættes for Inatsisartut senest fire måneder før finansårets begyndelse.

Imm. 8. Kan behandlingen af finanslovsforslaget for det kommende finansår ikke ventes tilendebragt inden finansårets begyndelse, skal forslag til en midlertidig bevillingslov fremsættes for Inatsisartut.

Ombudsmand

§ 28. Inatsisartut skal udpege en ombudsmand, der skal vurdere statens og kommunernes forvaltning.

Imm. 2. Ombudsmanden er i sin forvaltning uafhængig af Inatsisartut og Naalakkersuisut.

Imm. 3. Hvis ombudsmanden ikke længere nyder tillid hos Inatsisartut, kan Inatsisartut afskedige ombudsmanden.

Kapitel IV

Naalakkersuisut

Myndighed og ansvar

§ 29. Naalakkersuisut er den udøvende en myndighed i håndhævelse af lovgivningen.

Imm. 2. Formanden for Naalakkersuisut er statsoverhoved.

Imm. 3. Naalakkersuisuts virke er baseret på Inatsisartuts tillid.

Imm. 4. Naalakkersuisut er ansvarlige for Naalakkersuisuts forvaltning. Ansvarligheden skal fastsættes nærmere ved lov.

Imm. 5. Naalakkersuisut må ej bruge midler udenfor Inatsisartuts samtykke.

Imm. 6. Formanden for Naalakkersuisut kan meddele valg til Inatsisartut.

Dannelse af Naalakkersuisut

§ 30. Formanden for Naalakkersuisut vælges blandt medlemmerne af Inatsisartut.

Imm. 2. Medlemmerne af Naalakkersuisut vælges af Inatsisartut.

Imm. 3. Formanden for Naalakkersuisut bestemmer antallet af Naalakkersuisut og ressortfordelingen imellem disse.

Imm. 4. Enhver Naalakkersuisoq skal ved en indsættelsesceremoni afgive løfte om vedkommende til overholde forfatningen.

Imm. 5. Inatsisartut afgør gyldigheden af medlemmer af Naalakkersuisuts valg samt spørgsmålet om hvorvidt et medlem har mistet sin valgbarhed.

Indbringelse af Naalakkersuisut til domstole

§ 31. Medlemmerne af Naalakkersuisut er juridisk ansvarlige for forvaltningen af egne ressortområder. Regler for dette ansvar fastsættes ved lov.

Imm. 2. Inatsisartut kan anklage medlemmer af Naalakkersuisut for deres forvaltning af hvervet.

Imm. 3. I tilfælde af, at Naalakkersuisoq anklages på baggrund af deres forvaltning af hvervet, skal sagen bringes for retten.

Mistillidsvotum

§ 32. Intet medlem af Naalakkersuisut kan forblive i sit embede, efter at Inatsisartut har udtalt sin mistillid til pågældende.

Kapitel V

Det kommunale selvstyre

§ 33. Det kommunale selvstyre er baseret på demokrati.

Imm. 2. Kommunalbestyrelsen er folkevalgt organ som er øverste myndighed i kommunen og skal administrere kommunens anliggender efter loven om den kommunale styrelse.

Imm. 3. Kommunerne kan opkræve kommunalskat.

§ 34. Medlemmerne af kommunalbestyrelsen skal vælges ved almindelige direkte og hemmelige valg for en 4-årigt valgperiode.

Imm. 2. Mandaterne fordeles i forhold til antallet af vælgere.

Valgret og valgbarhed ved kommunevalg

§ 35. Enhver, som har grønlandsk statsborgerskab, er bosiddende eller er skattepligtig i Grønland, har valgret, hvis pågældende ikke er umyndiggjort.

Imm. 2. Ingen kan opstilles som kandidat til valg uden egen samtykke.

Imm. 3. Valgbarhed til kommunalbestyrelsen fastsættes ved lov.

Kapitel VI

Eqqartuussiviit og retsplejen

Den dømmende magt

§ 36. Domstolene i Grønland er Højesteret og de lavere retsinstanser, samt internationale retsinstanser, som staten anerkender.

Imm. 2. Inatsisartut kan ikke nedsætte andre domstole. Særdomstole med dømmende magt kan ikke nedsættes.

Imm. 3. Domstolens organisation fastsættes i lov.

Domstolsprøvelse

§ 37. Domstole prøver sager om straf, tvister og administrative sager.

Imm. 2. Højesteret har ret til at prøve den udøvende myndigheds grænser, herunder spørgsmålet om en lov eller dele af en lov er forenelig med denne forfatning.

Imm. 3. Dommere er alene bundet af at følge loven.

Udøvelse ved lov

§ 38. Den dømmende magts udøvelse kan kun ordnes ved lov.

Domstolenes aktører

§ 39. Dommere dømmer i sager, som er forelagt for domstolen.

Imm. 2. I kriminalretsplejen medvirker lægemand. Der fastsætter ved lov, i hvilke sager og under hvilke former denne medvirken skal finde sted, herunder i hvilke sager nævninger skal medvirke.

Imm. 3. Det er alene statsadvokaten, politimesteren og advokater, som kan rejse anklage.

Dommerudnævnelsesråd

§ 40. Der nedsættes et uafhængigt Dommerudnævnelsesråd, som har til opgave at afgive indstillinger vedrørende besættelse af dommerstillinger.

Imm. 2. En dommer må ikke være medlem af Inatsisartut, Naalakkersuisut eller en kommunalbestyrelse.

Imm. 3. Dommere kan ikke afsættes uden ved dom. Dommere kan ikke forflyttes mod deres ønske, undtaget i tilfælde af en omordning af domstolene. Dog kan den dommer, der har fyldt sit 70. år afskediges.

Statsadvokaten

§ 41. Statsadvokaten tager sig af landets retssager og rådgiver landets institutioner.

Imm. 2. Formanden for Naalakkersuisut fremsætter forslag om kandidat til statsadvokat for Inatsisartut til godkendelse, før Formanden for Naalakkersuisut udnævner denne.

Retsplejen

§ 42. Retsplejen fastsættes ved lov.

Kapitel VII*Udenrigspolitiske og internationale forhold*

§ 43. Naalakkersuisut har ansvaret for Grønlands udenrigspolitiske og internationale forhold. Naalakkersuisut handler på vegne af Grønland og indgår i aftaler og forhandlinger med andre stater og/eller internationale organisationer om forpligtende mellemfolkeligt samarbejde.

Imm. 2. Internationale handlinger og aftaler, som er væsentlige, skal Inatsisartut give samtykke til.

Imm. 3. Internationale aftaler, som omfatter lovgivning, skal vedtages som lov af Inatsisartut, inden de kan sættes i kraft. Mellempolitiske aftaler kræver Inatsisartuts samtykke.

Mellempolitiske anliggender

§ 44. Naalakkersuisut kan med Inatsisartuts samtykke indgå i traktat om suverænitetssafvigelse.

Imm. 2. I tilfælde af, at Naalakkersuisut agter at overlade beføjelser eller kompetencer til andre stater eller mellemstatslige organisationer, skal Inatsisartut vedtage dette som lov med $\frac{3}{4}$ flertal. Herefter skal folket ved folkeafstemning tage endelig stilling til aftalen inden 1 år med et simpelt flertal. Af de stemmeberettigede skal over halvdelen have afgivet stemme.

Imm. 3. Inatsisartut nedsætter et suverænitet snævn bestående af højesteretsdommere, der behandler spørgsmål vedrørende § 44, stk. 2. Nævnet nedsættes ved lov.

Imm. 4. Udtrædelse af en traktat om suverænitetsafgivelse følger samme fremgangsmåde som i § 44, stk. 2.

Imm. 5. Beføjelser og kompetence efter stk. 2 og traktater om suverænitetsafgivelse kan ikke gøre indgreb i folkets rettigheder.

Imm. 6. Udtræden af traktat om beføjelser efter stk. 2 følger samme fremgangsmåde som i § 44, stk. 2.

Udenrigspolitisk nævn

§ 45. Inatsisartut nedsætter et udenrigspolitisk nævn, som Naalakkersuisut rådfører sig med i anliggender som vedrører udenrigs-, internationale- og sikkerhedspolitiske afgørelser af større betydning.

Imm. 2. Medlemmerne af udenrigspolitisk nævn underlægges tavshedspligt.

Imm. 3. Nærmere regler om udenrigspolitisk nævn fastsættes ved lov.

Imm. 4. Naalakkersuisut skal løbende orientere udenrigspolitisk nævn.

Kapitel VIII

Sikkerhed og forsvar

§ 46. Grønlands territorium er udelelig.

Imm. 2. Naalakkersuisut har ansvar for varetagelse af Grønlands sikkerhed og forsvar.

Imm. 3. Suveræniteten og forsvaret af Grønland skal sikres.

Imm. 4. Forsvars- og sikkerhedsanliggender kan sikres igennem samarbejde med andre stater og/eller mellemstatslige organisationer.

Kapitel IX

Nødret

§ 47. Naalakkersuisut kan med Inatsisartuts samtykke erklære undtagelsestilstand i landet.

Imm. 2. I tilfælde af, at der erklæres undtagelsestilstand, vil Naalakkersuisut tilkendes skærpede beføjelser, men der er visse rettigheder som vil være ufravigelige.

Imm. 3. Detaljerede forhold for undtagelsestilstand, vil vedtages ved lov.

Imm. 4. Højesteret vurderer, om forhold og procedurerne for erklæring af undtagelsestilstand er overholdt i en nødsituation.

Kapitel X

Ændringer i forfatningen

Fremgangsmåde ved ændringer

§ 48. Såfremt Inatsisartut vedtager forslag til ændringer af eller tilføjelser til denne forfatning, skal Inatsisartut straks træde tilbage, og der skal ske nyvalg til Inatsisartut.

Imm. 2. Såfremt lovforslaget vedtages uden ændringer i teksten af nyvalgt Inatsisartut, skal der foretages folkeafstemning senest 3 måneder efter vedtagelse af lovforslaget.

Imm. 3. Såfremt mindst $\frac{3}{4}$ af vælgerne støtter lovforslaget ved afstemningen, skal Formanden for Naalakkersuisut vedtage lovforslaget.

Kapitel XI

Ikrafttrædelse og overgangsbestemmelser

§ 49. Denne forfatning træder i kraft ved kundgørelse.

Imm. 2. Mere detaljerede bestemmelser, som er nødvendige til implementering af forfatningen, bliver fastsat ved lov.

Imm. 3. Gældende love og andre principper i lovgivningen, som er i strid med ændringer i forfatningen, forbliver i kraft indtil der er fastsat bestemmelser i overensstemmelse med denne forfatning.

KAPITEL XII

Forklaringer til udkastets forfatningsbestemmelser

Forklaringer til udkastets forfatningsbestemmelser

Forklaringerne til udkastets forfatningsbestemmelser beskriver nogle af de overvejelser, der ligger til grund for bestemmelserne i udkastet.

De fleste af de diskussioner og overvejelser, der ligger til grund for udformningen af bestemmelserne, er foregået i de tre arbejdsgrupper, som kommissionens arbejde var udlagt til fra august 2019 til maj 2022. Forklaringerne er derfor udarbejdet af et medlem fra hver arbejdsgruppe.

Forklaringer til bestemmelser, der har været behandlet i Arbejdsgruppen for regeringsformer, er udarbejdet af Ineqi Kielsen.

Forklaringer til bestemmelser, der har været behandlet i Arbejdsgruppen for Udenrigspolitik og sikkerhed, er udarbejdet af Mari Kleist.

Til bestemmelser, der har været behandlet i Arbejdsgruppen for menneskerettigheder og pligter, er der kun et begrænset omfang af udarbejdede forklaringer.

På grund af tidspres i forhold til aflevering af betænkningen har det ikke været muligt, at sikre oversættelse fra grønlandsk til dansk af de fleste af forklaringerne.

Kapitel I

Til § 1

Kalaallit Nunaat naalagaaffittut inissisimanagera aalajangersarpaa. Naalagaaffittut Imminut oqartussaaffigineq paasineqassaaq, naalagaaffik Kalaallit Nunaat tassaassaq Naalagaaffinnit allanit qulangersimaneqarani, tamakkiisumik Naalagaaffiup Kalaallit Nunaata sumiiffiit oqartussaaffigisai aammalu pisinnaatitaaffeqarnikkut pisussaaffeqarnikkut illersornissakkut sillimaniarnikkullu Kalaallit Nunaanni oqartussaasunit tamakkiisumik akisussaaffigineqartut, aatsaallu taakkua akuersissuteqarnerisigut nunamut sunniuteqartumik avataaniit sunniinermik iliuseqartoqarsinnaasassasoq.

Eqqartorneqarsimavoq *Kalaallit Nunaat* allatut taajuuserneqarsinnaanersoq, tamannali aalajangiiffigineqarsimanngilaq. Assinganik oqaatsini allani, soorlu qallunaatut inatsisit allanneqarnerini *Kalaallit Nunaat* aamma atorneqassanersoq eqqartorneqarsimavoq.

Oqaatsit *naalagaaffik* aamma *kunngiitsuuffik* eqqartorneqarsimapput, aalajangiunneqarsimavorlu naalagaaffik atorneqarnissaa nunarput innuttaasuminit piumasaanit aqunneqarluni, taamaattorli aamma nunarsuarmioqatigiit akornanni piumasanut suleqataasinnaassuseqarluni ingerlasussatut isigineqarmat. Oqaaseq kunngiitsuuffik naalagaaffiit kunngitut pissaanilimmit aqunneqarsimasuukkajuttarmata malitsigisaanillu kunngip pissaanerani tamakkiisumik arsaarinnissuteqarfusimasuukkajuttarlutik, nunatsinnilu nammitsinnik toqqakkatsinnik kunngeqarsimanngisaannaratta oqaaseq Naalagaaffik atorneqassasoq aalajangiunneqarsimavoq.

Til stk. 2

Kalaallit Nunaata naalagaaffittut imminut oqartussaaffigisup iluani pissaanerit aggornerannik aalajangersaavoq. Pissaanerit aggulunneqarnissaat Kalaallit Nunaata innuttaasumi kissaataat malillugit inatsisillu tunngavigalugit ingerlanissamik qulakkeerininniarnissamat tunngaviuvoq.

Pissaanerit immikkoortumi taaneqartut pingasuupput, taakkualu immikkut imminnut attuumassuteqanninnissaat, imminnullu nakkutilliivigisinnaajuarnissaat siunertaavoq. Taama siunertaqarnerup qulakkeerniagassaasa annersaraat nunatsinni pissaanerup inummi ataatsimi imaluunniit inunni arlaqanngitsuni tamakkiisumik tiguneqarsinnaalinnigisaannarnissaa, Kalaallit Nunaannilu innuttaasut aammalu pissaanerit aggulussimanerisa inuttalersugaanerannut pissaaneqartitsisuusut pissaanermik arsaarneqanngisaannarnissaat.

Oqaaseq *pissaaneq* sunniuteqarsinnaassutsimut tunngatillugu uani paasineqassaaq. Oqaaseq *pissaaneq* assigiinngitsunik atorneqarsinnaasarmat. Pissaanermik tunineqartut immikkut tamarmik pingasuullutik assigiinngitsunik pisussaaffilerneqarlutillu pisinnaatitaaffilerneqarput.

Oqaasitsit *Inatsisiliortussaatitaaneq Inatsisartuniippoq* tunngaveqarpoq Kalaallit Nunaat ataatsimut inatsisartoqartussanngorlugu inissineqartussanngorlugu. Soorlu Namminersorneq pillugu inatsisip pisinnaatitsissutaatut Kalaallit Nunaanni inatsisiliornermik *pissaaneqartut* tassaasut Inatsisartut. Oqaaseq *Inatsisiliortussaatitaaneq* pisussaaffittaqarpaluttumik allanneqartoq tunngaveqarpoq Kalaallit Nunaanni inatsisitigut aalajangersakkat tunngavigalugit ingerlatsisoqartariaqarmat. Inatsit tunngavisoq qullerpaalluni, tulliullutillu taassumunnga assortuisutut inisseqqusaanngitsut tassaasut inatsisit. Inatsisiliortarnissamik pisussaaffeqarnerup qulakkeerniagassaraa Kalaallit Nunaanni innuttaasut allannguinerne assigiinngitsuni pisinnaatitaaffimmik pisussaaffimmilu allanngortinneqarnissaannut malinnaasinnaajuarnissaat, pisinnaatitaaffimmik pisuffaaffimmiluunniit eqqartuussisutigut misiliisinnaajuarnissaat. Minnerunngitsumillu atuutitsinermik *pissaaneqartinneqartut* ersarissunik sinaakkuteqarlutik sulinissaat qulakkeerniassallugu.

Oqaatsit *Inatsisiliortussaatitaaneq Inatsisartuniippoq* pisinnaatitaaffiligaanertulli aamma pisussaaffiliivoq Inatsisartut inatsisiliami eqqortumik paasineqarnerinik, eqqortumik atuutinneqarnerinik aammalu eqqortumik paasissutissiissutigineqarnerinik nakkutiginnittussaatitaassasut. Inatsisiliornermi Inatsisartut pisussaaffigissavaat eqqartuussinermik pisussaaffilerneqartunut ersaarissumik inatsisiliornissaq, atuutitsisutut pissaanilerneqartunut ersarissunik paatsoorneqarsinnaanngitsunillu sinaakkutissiisassallutik. Pisariaqarfatiigullu inatsisinik nalimmassaasassallutik. Inatsisartullu atuutitsisutut pissaaneqartunut tassa naalackersuisunut apeqqusiisinnaassuseqarlutik nakkutilliuartariaqarnerat aamma pisussaaffiussasoq aalajangersarneqarpoq. Inatsisartut naalackersuinikkut sinaakkusiorluni inatsisiliornerni Kalaallit Nunaanni innuttaasunut akisussaapput. Inatsimmullu tunngaviummut tunngatillugu eqqartuussisunut akisusaallutik. Inatsisartut nalunneqatiginnissutertik kisimi tunngavigalugu sulissapput innimiginarluinnartuullutillu, tassa qulangerlugit aalajangiitinniarneqaaqqaassanngilat.

Taaguut *Inatsisartut* atorneqaannassanersoq allamilluunniit taaguserneqassanersut oqallisigineqarsimavoq, apeqqulli isummerfigineqarsimanngilaq.

Oqaaseq *Atuutsitsisussaataaneq Naalakkersuisuniippoq* aalajangersagaavoq, Inatsisartut inatsisiliaannik taakkualu ataaniittunik atuutsitsinissamik qaammar-saanissamik paasissutissiinissamillu pisussaaffiliisoq. Kalaallit Nunaanni Inatsisartunut inatsisit sinaakkusiussat arlaatigut nalimmassartariaqalernerini siunnersuisartutut pisussaaffeqartut, Inatsisartunullu paasissutissanik pingaaruteqartunik Kalaallit Nunaata ingerlanneqarneranut pingaarutilinnik paasissutissiisarnissaminnut pisussaaffeqarlutik.

Naalakkersuisut atuutsitsinerminnut naalakkersuinikkut Inatsisartunut akisussaapput, Inatsisartut atuutsitsinerminnut eqqartuussisunut akisussaallutik. Inatsisartut Naalakkersuisut tatiginnikkunnaarpata Naalakkersuisut atuunnerat unittassaaq, nutaanik naalakkersuisunik Inatsisartut ivertitsinissaasa tungaanut. Naalakkersuisut Inatsisartut inatsisaannik taakkuluunniit ataaniittunik unioqutitsisimappata eqqartuussisuniillu tamanna naqissuserneqarpat, Inatsisartut kisimik nalilissavaat Naalakkersuisut tatiginerlugit imaluunniit nutaamik toqqaanissap tungaanut atuukkunnaarsissallugit.

Atuutsitsisut taaguutaat Naalakkersuisut atuutiinnassanersoq imaluunniit allamik Naalakkersuisut taaguuserneqassanersut oqallisigineqarsimavoq isummerfigineqarnanili.

Oqaatsit *eqqartuussisussaataanerlu eqqartuussivinniilluni* paasineqassapput eqqartuussinermik pisinnaatitaaffik pisussaaffillu kisimi eqqartuussivinniittut.

Oqaaseq *eqqartuussineq* paasineqassaaq inatsisit Inatsisartut inatsisiliaat taakkualu ataaniittut pineqartumi aaqqiagiinnngissutaatillugit eqqartuussinikkut misiliisinnaatitaa-juaannarissaq. Pineqartut aaqqiagiinnngissuteqartut akunnerini nalogiimmik pisinnaatitaaffeqarlutik pisussaaffeqarlutillu nassuiaateqarsinnaatitaanissaat qulakkiissallugu naggataatigut aalajangiiffigisinnaatitaassallugu eqqartuussiviit pisussaaffigaat.

Eqqartuussiviit pisussaaffigaat arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsimik Inatsisit tunngaviusut imaluunniit Inatsisartut inatsisaat taakkualu ataaniittut malilugit misilinneqartumut aalajangiineq. Eqqartuussiviit ileqqorissaarneq piviusorsiornerlu tunngavigalugit sulisussaataapput, taamaattumillu toqqaannartumik Inatsisartunit Naalakkersuisunilluunniit atorfinitsinneqartassanatik.

Eqqartuussiviit Inatsisinut tunngaviusunut aammalu Inatsisartut inatsisaannut akisussaapput. Eqqartuussiviit aalajangiineri eqqartuussivinnit attuumassuteqanngitsunit marloriaq misileqqinneqarsinnaasassapput. Taamaasilluni aalajangersaanerit eqqortuunerat imaluunniit eqqortuunngitsutut misilinneqarsinnaassalluni, pineqartut kissaatigippassuk. Eqqartuussiviit qulerinnut pingasunut avitaassapput. Eqqartuussiviit qullersaannut, nunap immikkoortuini eqqartuussivinnut, najukkamilu eqqartuussivinnut. Eqqartuussiviit qullersaanni ilaasortani sivisunerpaamik ilaasortaasimasoq siulittaasuusassaaq.

Eqqartuussiviit taaguutaat Eqqartuussiviit atuutiinnassanersoq imaluunniit allamik Eqqartuussiviit taaguuserneqassanersut oqallisigineqarsimavoq, taamaattoq apeqqut tamanna isummerfiginagu.

Til § 2

§ 2 ataatsimut isigalugu aalajangersarparaa Kalaallit Nunaata nunartaa imartaa pisuusutit pigisai killeqarfii il.il. agguluttorneqarsinnaanngitsut. Tassa nunanut allanut pissaanermik tamakkiisumik akisussaaffigilerneqarsinnaanngitsut. Kalaallit Nunaata iluani immikkut Naalagaaffimmik pilersitsisoqarsinnaannginnera aamma aalajangersarneqarpoq.

Oqaaseq *sumiiffiit* atorneqarnera Kalaallit Nunaata nunartaa, silaannaa, imartaa, sersersua aammalu imaani sikusartuata oqaatsimi ataatsimi ersersinneqarpoq. Oqaaserlu oqartussaaffigisai tassaapput titarnertaap qulaani *sumiiffiit* nassuiaatini taaneqartut. Oqartussaaneermullu pissaaneq § 1-ip nassuiaatitaani nassuiarneqarluni.

Oqaaseq *agguluttorneqarsinnaanngillat* oqaaseqatigiinni qitiuvoq. Taanna aalajangersaavoq sumiiffiit Kalaallit Nunaata oqartussaaffigisai, nassuiaatit *sumiiffiit* aamma *oqartussaaffigisai* qulaani takukkit, Naalagaaffinnut allanut oqartussaasunulluunniit allanut tamakkiisumik oqartussaaffigisassanngortinneqarsinnaanngitsut. Tamannali ingerlatsinikkut ilaannakortumik oqartussaaffigisassanngortitsisinnaanermut tunngatinneqanngilaq § 2, imm. 3-mut nassuiaat takuuk.

Til stk. 2

Immikkoortumi uani Kalaallit Nunaata Naalagaaffittut innarlerneqannginnissaa taassumalu ataatsimoortuunerata allanngortinneqannginnissaa ataqqineqarnissaalu aalajangersarneqarpoq. Naalagaaffiup ataqqinassusaanik illersuinissamik Kalaallit Nunaanni innuttaasut isussaaffeqarnerannik, aammalu aggulutsaaliuinissamik pisussaaffiliilluni. Oqaatsit *imminut naalagaaffittut oqartussaaffiginer*a pineqarpoq naalagaaffiup imminut oqartussaaffigineranut tunngaviupput, naalagaaffiullu ataani naalagaaffimmi pissutsinut pissaaneqartinneqartut pingasunut agguagaallutik, § 1-imi nassuiaatit takukkit.

Til stk. 3

Nunat tamalaat akornanni nunat killeqarfiisa allanngortinneqarsinnaasarnerannut tunngatillugu allannguinermut tunngasuni aalajangersaavoq.

Oqaatsit *nunat killeqarfii* pineqarput pisortatigoortumik Kalaallit Nunaata nunataata, imartaata silaannartaatalu nalunaarsorneqarsimani. Taakkualu immikkut allorniusanut qummukaartunut sanimukaartunullu immikkoortitigaaput pisortatigoortut. Nunap killeqarfii nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissutitigut aalajangersarneqassasut eqqartorneqarpoq.

Inatsisit inuiannut tamanut tunngasut naapertorlugit, nuna sunaanersoq, killeqarfii, inuiaat il.il. nassuiarneqarnikuupput.

Oqaatsit *nunat tamalaat isumaqatigiissutaat* paasineqassaaq imartap nunatap imaluunniit silaannartap allangortinneqarnissaanut Kalaallit Nunaata nunat allat peqatigalugit isumaqatigiissusiorsinnaanera.

Oqaatsit *Inatsisitigut aalajangersarneqartassapput* pisussaaffiliivoq. Naalakkersuisut nunanut allanut isumaqatigiissuteqaraluarpataluunniit, isumaqatigiissut nutaaq atuutinneqarsinnaanngilaq Inatsisartut inatsisaattut atuutsilersinneqarsimannikkuni. Inatsisartut inatsisissatut siunnersuut pingasoriarlugu eqqartoqqaassavaat akuersissutigineqarunilu atuuttussanngortinneqassalluni.

Til § 3

Naalagaaffimmi Kalaallit Nunaanni inuttaassuseqarneq kinguaariinnit kingornuttagaassasoq apeqquserneqarsinnaanngitsoq aalajangersarneqarpoq. Kalaallit Nunaanni innuttaassusilimmik angajoqqaaqaraanni inunnguuseralugu Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqarnissamik neqeroorfigineqartussaataaneq pisinnaatitaaffiussaaq, nunami allami inunngorsimagaluaanniluunniit. Anaanaasoq imaluunniit ataataasoq arlaat imaluunniit marluullutik Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqarpata naalagaaffimmi innuttaassuseqarnissamik meeraq inunngortoq pisinnaatitaaffilerneqassaaq. Pisinnaatitaaffimmittaaq atuneq aamma assigisaanik pisussaaffinnik soorlu inatsisit tunngaviusut malikkumallugit iluoornermik nalunaarnermik malitseqartussaavoq. Uani pisinnaatitaaffiup eqqartorerani sumi inunngorneq apeqqutaatinneqassanngilaq.

Oqaaseq *kinaluunniit* aalajangersarpaa Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqartumik angajoqqaalik inunngortoq Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqalernissamik pisinnaatitaaffeqartoq.

Oqaaseq *angajoqqaalik* aalajangersagaavoq angajoqqaq ataaseq minnerpaamik Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqassasoq meeraq inunngortoq uparuarneqarsinnaanngitsumik Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqalernissamut pisinnaatitaaffeqarnissaanut.

Oqaatsit *Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqarsinnaatitaavoq* pisinnaatitaaffiupput namminermit imaluunniit nammineq aalajangiisinnaatitaaffeqannginnermi meeqqamut oqartussaasunit atussanerlugu aalajangerneqartussaq. Innuttaassuseqarnermi pissaaffiit malinneqartussat pisinnaatitaaffiillu atorneqarsinnaasut aalajangersakkani allani nassuiarneqarumaarput.

Til stk. 2

Naalagaaffinni allani innuttaassuseqartut Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqalersinnaanissaannut sinaakkusiortussaataitanermik aalajangersaavoq.

Oqaatsit *Naalagaaffimmi allami innuttaasoq* ima paasineqassapput, inuk naalagaaffimmi Kalaallit Nunaata avataani oqartussaaffingngisaanilu, taamaattorli naalagaaffittut akuerisaani innuttaassuseqartoq. Tassa Naalagaaffimmi allami innuttaassuseqartoq Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqalernissaminik qinnuteqarsinnaatitaavoq.

Oqaatsit *inatsisitigoortumik akuerineqarluni* aalajangersaapput Inatsisartut Inatsisiliornermikkut Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqalersinnaatitaanermut sinaakkusiunneqartussanik piumasaqaatinik misilitsinnissamulluunniit minnerpaaffissaliinissanik pilersitsisussat. Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqalersinnaatitaanissamut sinaakkutissat piumasaqaatissat il.il. allannorsinnaammata innuttaqassuserlu ineriartornerata nikerarsinnaasarnera tunngavigalugu Inatsisartut inatsisaasigut piumasaqaatit suunerisa aalajangersarneqartarnissaat aalajangiunneqarsimavoq. Taamaattoq innuttaassuseqalernissamik qinnuteqartut Inatsisit tunngaviusut ilumoorfigalugillu malinnissaannik neriorsuuteqartarnissaat soorlu immikkoortumi § 3, imm- 1-imi eqqaaneqartutut atuutsinneqassaaq.

Oqaaseq *innuttaassuseqalersinnaavoq* § 3, imm. 1-imi atorneqartumit allaanerunera maluginiagassaavoq. Tassa oqaatsip innuttaassuseqalersinnaavoq innuttaassuseqalersinnaatitaanermik qinnuteqartoq Inatsisartut inatsisaatigoortumik piumasaqaatinut angummassimangikkuni innuttaassuseqalernissamik qinnuteqarnermini itigartinneqarsinnaassaaq.

Til stk.3

Immikkoortoq 3 ataatsimut ima paasineqassaaq, innuttaasuseqalernermit piunasaqaatit innuttaassutsimik arsaarinninnermi piunasaqaatit aammalu Kalaallit Nunaanni innuttaasuussareeraluarluni innuttaasuujunnaareersimalluni innuttaassuseqaqqinnissamut akuerisaanissamut piunasaqaatit Inatsisartut inatsisiliornimmikkut sinaakkutisittassagaat.

Oqaatsit *innuttaassuseqarnermik annaasaqarneq* paasineqassapput Kalaallit Nunaanni innuttaassusillip Kalaallit Nunaanni innuttaassutsimik pinngitsaaliissummik annaasaqarnissaanut tunngasutigut piunasaqaatit malitassat allallu Inatsisartut inatsisiliornermikkut sinaakkutisittassagaat. Minnerunngitsumik nunarsuarmioqatigiinni maleruagassat, innuttaassuseqarfigisimasamut nunamut utertitaanermut tunngasut, naalagaaffimmut innuttaassuseqaqqinnissinnaatitaanermut maleruagassat allallu eqqumaffigisariaqarput. Kalaallit Nunaanni innuttaasuuneq naalagaaffimmi Kalaallit Nunaanni ataqquinaatit annersaraat, taamaattumik innuttaassuseqarnermik annaasaqarneq imaaliiallaannaq pisinnaasussatut Inatsisartunit inatsisiliunneqassanngitsoq siunertaavoq.

Til § 4

Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqarnermi Inatsisinut tunngaviusunut ilumoornissamik, aqqissuussaananut ataqqinninnissamik pisinnaatitaaffinnillu pisussaaffinnillu taakkulu malitsigisaannik maleruaanissamik innuttaasutut pisussaaffeqarnermik aalajangersaavoq. Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqarnermi Inatsisinut tunngaviusunut ilumoornissamik, aqqissuussaananut ataqqinninnissamik pisinnaatitaaffinnillu pisussaaffinnillu taakkulu malitsigisaannik maleruaanissamik innuttaasutut pisussaaffeqarneq.

Oqaatsit *kinahuunniit Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqartoq* imarai § 3-mi taassumalu immikkoortui malillugit Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqartut tamarmik.

Oqaatsit *inatsit tunngaviusoq malillugu aqqissuussineq* imarai § 1-imi taassumalu immikkoortuini naalagaaffiup ilusilernerisigut aalajangersakkat. Taamatullu aqqissuunneqarneranut anersaaq, tassa pissaaneq tamakkiisoq inummut ataatsimut kateritinneqarsinnaanngisaannartunngorlugu aqqissuussineq, aammalu pissaanerit imminnut nakkutigeqatigiillutik Kalaallit Nunaanni innuttaasut oqartussaananermik tamakkiisumik tigummiartaarnissaannik qulakkeerinnittussaaneq.

Oqaatsit *inatsisit, pisussaaffiit pisinnaatitaaffiillu taassumalu malitsigisai* imarai Inatsisartut inatsisaannut malinninnissaq aammalu pisussaaffinnik pisinnaatitaaffinnillu innuttaasutut akaareqatigiilluni ataatsimut malititseqatigiinnissamik isumassuinissaq. Tassa atuutitsisunit nakkutigineqarnissamik utaqqinngikkaluarluni inatsisinik pisussaaffinnik pisinnaatitaaffinnillu ataqqinnilluni tunniusimalluni innuttaasutut maleruaanissaq.

Til § 5

Kalaallit Nunaanni pisortatigoortumik oqaatsit tassaapput Kalaallit oqaasii. Oqaatsit Kalaallit oqaasii tassaapput naggueqatigiit Inuit Kalaallit Nunaanni ukiorpassuit matuma siorna nunassissimasut oqaasii ukiorpassuarnilu Kalaallit Nunaanni ineriartorsimasut inuiaqatigiinnilu amerlanerussuteqangaartunik oqaatsit atorneqartut. Oqaatsit pisortatigoortumik oqaatsit naqissusiipput, Naalagaaffimmi Kalaallit Nunaanni ingerlatsinermi oqaatsini Kalaallit oqaasii qullerpaajusut aaqqiagiinngit-toqartillugulu oqimaannerpaatut inissisimasartussaasut. Taama aalajangersagaqarneq Kalaallit oqaasiinut oqaatsit atorneqarnermikkut ineriartortittuarneqarnissaannik pisussaaffiliivoq.

Eqqartorneqarsimavorli Kalaallit oqaasii assigiirneri. Oqaatsit pillugit inatsit naapertorlugu kalaallit oqaasii pingaarnertut oqaasiupput, tamatumatigut sumiorpaluussutsit pingasuunerat akuerineqarpoq. Sumiorpaluussutsit pineqartut tassaapput Avanersuarmi, Tunumi Kitaanilu sumiorpaluussutsit.

Til stk. 2

Inuiaat ilisarnaataannut assigisaanullu aaqqissuussinernut aalajangersaavoq. Tamak-kununnga ilaapput inuiattut erinarsuutit, inuiattut ullorsiortarfiit, erfalatorput, oqariartaasiliunneqarsinnaasut allarpassuillu. Inuiattut ilisarnaatit uuttuutaat, sueneri, taallaat, erinaat assigisaallu ukiut nikittarnerini ilisimasallu nutaat pilersarnerini allanngortarsinnaammata tamanna Inatsisartut inatsisaatigut aalajangersagassanngorlugu aalajangersaavigineqarpoq.

Kapitel II *Borgernes rettigheder og pligter*

Til § 6

§ 6 Inuttut kiffaangissuseqarneq, kiffaangissusiagaanginnissamik pisinnaatitaaffimmullu tunngavoq. Inunnguuseralugu pisinnaatitaaffiit tuluttut ‘Natural Law’. Tamannalu naalagaaffinni tamat oqartussaaffiiniq tunngaveqarluni ingerlatsiviusuni pisussaaffittut pisinnaatitaaffittullu toqqammaviuvoq.

§ 6 ataatsimut isigalugu aalajangersarpaa inuup soqutigisaqarnini imaluunniit timikkut eqqarsartaatsikkullu soorlu kinaassuseq, atoqateqariaaseq, upperisaq, sumi inunngorsimaneq, ammip qalipaataa, isuma, pigisat, allatulluunnit inummut tunngassuteqartut tunngavigalugit Naalagaaffimmit aammalu innuttaasunit immikkoortitsisoqaqqusaasanngitsoq.

Oqaaseq kinaluunniit atornerqarnera allaanerussuteqarpoq. Uani oqaaseq kinaluunniit Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqartunuinnaq atornerqarnani Kalaallit Nunaanni najugaqartunut tamanut atuuttuuvoq. Tamanna inuup kiaagaluartulluunniit inuunermi kiffaangissutsiminillu immikkoortinneqanginnissaanik pisinnaatitaaffigaa. Taamaattoq Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqartut Inatsisit Tunngaviusut malillugit Kalaallit Nunaanni oqartussaaqataaerumut allaanerusunik pisinnaatitaaffeqarput.

Inuunermi paasineqassaaq inuup inunngorneranit toqunissaata tungaanut inuuneq. Taassumalu ilaatut inuup inuusaatsimik imminermut atorusutaminut aalajangiisinnanermik peqarneq.

Kiffaangissutsiminillu paasineqassaaq inuup iliuseqarsinnaassutsini nalunneqatiginissutsiminik atuilluni iliuseqarsinnaanera. Taassuma malitsigaa inuup nammineersinnaassuseqarnerata tatigineqarnissaa, illuatungaanilu inuup nammineersinnaassuseqarnimi atornerlunnginnissaanik pisussaaffeqarnera pineqarluni. Nalunneqatiginissuseq pineqartillugu, inoqammut innarliutaanngitsumik, imminut innarliutaanngitsumik avatangiisinullu innarliutaanngitsumik navianartorsiortitsinngitsumillu iliuseqarsinnaassuseqarneq aalajangiisinnaassuseqarnerlu pineqarput.

Immikkoortinneqanginnissamik qitiusumik paasineqassaaq inuup qulaani oqaatsit “inuunermik” aamma “kiffaangissutsiminillu” nassuiarneqartut ataani allanneqarimasat tunngavigalugit immikkoortinneqarsinnaanginnissamik pisinnaatitaaffeqarneq.

Immikkoortitsineq oqaaseq paasineqassaaq killilersuivigineqarsinnaannginnermik pisinnaatitaaffittut, taamatuttaaq inuit iliusaat assigiippata aappaata pitsaannerusumik atugassinneqarneratut, taamaaliornerlu oqaatsimit immikkoortinneqannginnissamik atuinnermi inertequtitut atuutsinneqassaaq. Taamaattoq immikkoortoq 2 takuuk.

Til Stk. 2

Kinaluunniit pissutissaqarpat kiffaanngissusiagaanermik kinguneqartitsivigineqarsinnaasoq, tamannali inatsimmik Inatsisartut inatsisaanni tunngaveqassasoq aalajangersarneqarpoq. *Kiffaanngissuseq* inuup iliuseqarsinnaassutsini nalunneqatiginnissutsiminik atuilluni iliuseqarsinnaaneranut tunngavoq. Taassuma malitsigaa inuup nammineersinnaassuseqarnerata tatigineqarnissaa, illuatungaanilu inuup nammineersinnaassuseqarnini atornerlunnginnissaanik pisussaaffeqarnera pineqarluni. Siulianilu allassimasut uniorlugit iliuseqarsimagaanni, tamannalu Inatsisartut inatsisaannit sinaakkuserneqarsimappat inuup kiffaanngissutsiminik arsaarneqarallarsinnaanera pisinnaasoq aalajangersagaavoq.

Oqaaseq *taamaallaat* inatsimmik tunngaveqarnani kiffaanngissusiiaasoqarsinnaassanngitsoq soorlu pinerluttaalititsisut inatsimmik tunngaveqarnatik tigummigallagassanngortitsisinnaassanngitsut. Tamatuma atuutsitsinermik ingerlatsisut pisussaaffilerpai pissaanermik atuinnissamut pissutissaqartariaqartoq aammalu inatsisitigut tamanna naqissuserneqarsimasariaqartoq.

Oqaatsit *inatsimmik tunngaveqarluni* inuup iliuseqarsinnaassusia kiffaanngissusiiaanissamullu naleqqutilerfia Inatsisartut inatsisiliornermikkut sinnaakkutississagaat aalajangersarpaa.

Til Stk. 3

Inuup oqartussanit kiffaanngissusiagaagallarnermini assersuutigalugu tigummigallarneqarnermini pisinnaatitaaffigivaa oqartussanit kiffaanngissusiakkamut oqartussaasunit suna tunngavigalugu kiffaanngissusiagaanarluni paasissutissinneqassalluni. Tamanna oqartussanut kiffaanngissutsimik arsaarinnittunut pisussaaffiliivoq, kiffaanngissutsimik arsaarinninnginnermi Inatsisartut inatsisaannik tunngaveqartumik iliuseqartariaqalerneq tunngaveqassasoq.

Oqaaseq *kiffaangissusiiagaanermi* oqartussat inuup kiffaangissuseqarnera qaangerlugu iliuseqarneranut tunngavoq. Tassa § 6, imm 1-imi aalajangersakkanik atuukkunnaarsitsinermik pisoqarneratigut. Kiffaangissusiiagaanermi inuup imminut oqartussaassusaa atuukkunnaarallattarpoq, oqartussaanelu tamakkiisoq oqartussanit akisussaaffigineqalersarluni. Kiffaangissusiiagaanerup assiginngilaa pisinnaatitaaffiigaaneq, taamaattumik piffissami killiligaanngitsumi kiffaangissusiiiaasoqarsinnaanngilaq.

Oqaatsit *tamatumunnga tunngavigineqartoq* pillugu ingerlaannaq ilisimatinneqarnissaq oqartussat kiffaangissutsimik arsaarinnittut, kiffaangissutsimik arsaarinniffigineqartumit aperineqarunik suna tunngavigalugu kiffaangissusiiiaaneq pinersaq, kiffaangissusiiakkamut akisussaataitaapput.

Til Stk. 4

Immikkoortoq 4 ataatsimut isigalugu kiffaangissusiiiaanerup pineraniit nalunaaquttap akunnerisa 24-it iluanni, kiffaangissusiiiaanermut tunngavigineqartoq ilumut eqqortumik atorneqarsimanersaq imaluunniit tunngavigisaq eqqortuunersaq eqqartuussivinniit misilinneqartassasoq. Taamaasilluni atuutsitsinermik pissaaneqartut pissaanermik atui neranni atuneq Inatsisartut inatsisaannik tunngaveqartumik ingerlanersaq misilinneqassalluni. Inatsisit tunngavigineqartut pasilluteqarnermut tunngatillugu eqqortumik atorneqarnersut misilinneqarpat, eqqartuussiviup aalajangissavaa kiffaangissusiiiaaneq attatiinnarneqassanersaq imaluunniit atorunnaarsinneqassanersaq.

Oqaatsit *kiffaangissusiiagaanermi kingorna nalunaaquttap akunneri 24-t iluanni eqqartuussivimmu*t sassartinneqassaaq, kiffaangissusiiiaanerup pineraniit nalunaaquttap akunnerisa 24-it iluanni, kiffaangissusiiiaanermut tunngavigineqartoq ilumut eqqortumik atorneqarsimanersaq imaluunniit tunngavigisaq eqqortuunersaq eqqartuussivinniit misilinneqartassasoq. Inatsisit tunngavigineqartut pasilluteqarnermut tunngatillugu eqqortumik atorneqarnersut misilinneqarpat, eqqartuussiviup aalajangissavaa kiffaangissusiiiaaneq attatiinnarneqassanersaq imaluunniit atorunnaarsinneqassanersaq. Sassartitsineq eqqartuussivimmi unnerluutigineqartumut unnerluutiginnittumullu naligiimmiik sassarnerusarpoq, tassanilu unnerluussummut tunngaviusaq misilinneqassalluni.

Til Stk. 5

Nassuiaatinik soqanngilaq.

Til Stk. 6

Aalajngersarpaa akiliisitaanermik kinguneqartitsiffigitinneq tassaanggittoq kiffaanngissusiagaaneq. Akiliisitsinerlu Inatsisartut inatsisaanut immikkoortoq 2-imi nassuiarneqartutut unioqutitsinerugalarluni Immikkoortoq 1-imi oqaatsimut “kiffaanngis-sutsiminillu” nassuiaataanut uniutinnngittumik iliuseqarnerusimappat. Soorlu piaarinaatsoorluni kukkunermeq tunngaveqarsimappat imaluunniit maleruaqqusanik akiliisitsinermeq kinguneqartartunik piaarinaatsoorluni malinninngitsoornerusimappat. Oqaaseq *unioqutitsineq* Inatsisartut inatsisaannik taassumalu ataaniittunik unioqutitsinermeq tunngavoq.

Oqaaseq *akiliisitaaneq* oqaatsip “unioqutitsineq” nassuiaatitaata iluani pisoqartillugu aningaasatigut unioqutitsinermeq kinguneqaataasumik akiligassinneqarneq.

Til Stk. 7

Nassuiaatinik soqanngilaq.

Til Stk. 8

Immikkoortoq 8 ataatsimut isigalugu ima paasineqassaaq, inuup kiffaanngissutsimik innarliivigineqarsimasut, innarliinerlu Inatsisartut inatsisaannit tunngaveqanngippat, kiffaanngissuseqarnermi innarlerneqarnerata annertoqataanik taarsiivigineqarnissamut pisinnaatitaaffeqarnera.

Oqaaseq inatsisinik tunngaveqanngitsumik uani § 6, imm. 2-imisut nassuiarneqarneratut paasineqassaaq.

Oqaatsit inatsisinik tunngaveqanngitsumik oqaatsit § 6, imm. 1-imi atorneqartut illuatungeraat, tassa oqartussaassut kiffaanngissutsimik innarliisinnaatitaanerata Inatsisartut inatsisaannik tunngaveqartussaataitaanerannik Aalajangersagoq. Aalajangersagoq taanna oqartussanit eqquutsinneqarsimannngippat Oqartussat inatsisinik tunngaveqarnatik kiffaanngissusiarsimasaminnut akisussaanerata uani pineqarpoq.

Oqaaseq taarsiiffigineqarsinnaatitaassaaq ima paasineqassaaq inuup kiffaanngissutsimik annaasaqartup annaasaqarnimi nalaani inuttut pigisatigut allatigullu annaasaqaatini uuttortaatigalugit taarsiiffigineqarnissamik piumasaaqateqarsinnaatitaasoq.

Til Stk. 9

Eqqartorneqarsimavoq kapitali eqqartuussiveqarnermeq tunngasunut nuunneqarnissaa.

Innuttaasup isummersinnaatitaanerata oqaaseqarsinnaatitaaneratalu eriagisassaane-rannut tunngassuteqarpoq. Kalaallit Nunaanni innuttaasut oqartussaaffimmik anner-paamik tigummiartillugit ammasumik innuttaasup isummersinnaatitaanissaa aammalu oqaaseqarsinnaatitaanissaa pingaaruteqartorujussuarmik inissisimapput. Taamaattu-millu pissaanerit pingasoqiusamik aggulussimaneqarneranni pissaanermik tigummiar-tut tamarmik isummersinnaatitaanermut oqaaseqarsinnaatitaanermullu pisinnaatitaaf-fiit innuttaasut akornanni illersortuarnissaannik pisussaaffeqarput. Taamaattorli suna-luunniit oqaatigisinnaatitaaneratul pisinnaatitaaffiliinerunngilaq. Inummulli nammineq oqaatigisanut oqariartuutigisimasanullu akisussaatitaanissamik pisussaaffiliilluni. Inooqatigiinnerup aqqani oqariartuutit innuttaasoqatinut innarliisuunnginnissaannik aammalu oqariartuutit nalunngeqatiginnissutsimut pitsaasumut atassuteqarnissaat tunngaviussalluni.

Oqaatsit *attaveqatigiinnermut atortut* ima paasineqassapput aviisit naqitat, tamat oqalliffii, nittartakkat tamanit takuneqarsinnaasut aammalu takkuttussat allat.

Oqaaseq *suugaluartulluunniit* atorneqarpoq siunissaq eqqarsaatigalugu inuit tamat takusinnaasaannik attaveqatigiittarfiit sannaat aqqi atorneqariaasiilu ukiumiit ukiumut nikerartarmata. Taamaattorli qulaani oqaatsimut “attaveqatigiinnermut atortut” nassuarneqarneranut assingusuni pisarlutik.

Oqaatsit *isummanik saqqummiussisinnaatitaavoq* paasineqassapput inuttut namminiussuseqarluni qulangersimaneqarani killilersorneqaranilu isummersuutinik inooqatigiissutsimut innarliutaanngitsunik isummersorsinnaatitaaneq. Tamanna pisinnaatitaaffiuvoq pisussaaffiunani, taamaattorli isummanik saqqummiussinermi nalunngeqatiginnissuseq pitsaasoq atorlugu saqqummiussinissaq pisussaaffiulluni. Nalunngeqatiginnissuseq pitsaasoq tassaavoq inuup eqqarsarnera innarliiniarnermik tunngaveqanngitsoq.

Oqaatsit *taamaattorli eqqartuussivinnut akisussaatinneqarsinnaalluni* paasineqassapput, isummernermi isummersornermiluunniit inunnik naalagaaffinnik oqartussanik allanilluunniit taakkualu kiffaanngissusaannik innarliisimanermi ajuallatitsisimaner-miluunniit isummertup isummersortulluunniit naliginnaasumik eqqartuussivimmuut unnerluutigineqarsinnaanera.

Til Stk. 2

Immikkoortoq 2 ataatsimut isigalugu tusagassiivinnut assigisaannullu soorlu inuit katerillutik oqallittarfiinut isummersortarfiinut avitseqatigiittarfiinullu oqartussat killilersuisuunnginnissaannik aalajangersagaavoq.

Oqaatsit isummersuutiniq nakkutilliineq naqisimaneqaranilu saqqummiisinnaanermut taamaataqaanik killiliinerit ima paasineqassapput, suut isummersuutit inuttut paasinnenneq naalackersuinikkut inissisimaffik upperisarsiorneq allallu tunngavigalugit killilersuutit.

Oqaatsit inatsisitigut eqqunneqanngisaannassapput qulaani nassuiaatigineqartumut atatillugu Inatsisartunut pisinnaatitaaffiaapput, tassa isummersuutiniq nakkutilliineq naqisimaneqaranilu saqqummiisinnaanermut taamaataqaanik killiliinerit pillugit Inatsisartut inatsisaannik atuutsilersitsisoqarsinnaanngisaannassaaq Inatsit Tunngaviu-soq tunngavigalugu.

Taamak Inatsisartut inatsisiliorniassappata Naalackersuisut pisussaaffeqassapput Inatsisartunut mianersoqqusissallutik, Inatsisissarli atuuttussanngortinneqassagaluarpat Eqqartuussiviit tamanna unitsissallugu pisussaaffigissavaat. §§ eqqartuussivinnut tunngasut nassuiaataat takukkit.

§ 7, imm. 2 danskisut taaneqartartumut censurimut Kalaallit Nunaanni eqqussinngisaannarnissamik ersersitsivoq.

Til Stk. 3

Immikkoortoq 3 ataatsimut isigalugu isumaqarpoq innuttaasoq pisinnaatitaaffeqartooq paasissutissanik ujartuinissaminut. Tamannalu aamma illuatungaani oqartussanut pisussaaffiliisoq ammasumik ingerlatsinissamut. Pingaartumik inummut pineqartumut paasissutissa ingerlanneqartut pineqartillugit.

Til § 8-mut

§ 8 ataatsimut isigalugu inuup imminut oqartussaaffiginerata ataqqineqarnissaanik allanillu attaveqateqarnermi namminiussuseqarsinnaanermik aalajangersaaneruvoq. Tassa inuit marluk imaluulliit arlaqarnerusut akornanni allakkatigut oqaatitsigut allatigullu ingerlaartitsineri tusarnaarneqaaqusaanatillu arajutsisaanik immiunneqaaqusaanngillat atortorisarutinut atorneqartunut arajutsititsisumik misissuiffigineqaaqusaanatik.

Oqaaseq nakkutigineqarani ima paasineqassaaq innuttaasoq oqartussanit imaluunniit allanit arajutsitinneqarluni nakkutigineqassanngittoq. Oqaaseq nakkutigineqarani oqaatsimut nakkutigineqarneq-rup killormuuanik paasineqassaaq. Tamannalu isumaqarpoq innuttaasumut arajutsititsilluni nakkutiginninneq inerteqqutaasoq. Taamaattoq immikkoortoq 2 takuuk. Oqaaseq arajutsititsilluni ima paasineqassaaq innuttaasoq pineqartooq pineqarnerminik ilisimateqqaarneqarnani iliorfigineqartooq imaluunniit kissaatiginngisamik iliorfigineqarneq.

Oqaaseq tusarnaarneqaranilu ima paasineqassaaq innuttaasoq attaveqaatitigut atuinermini oqartussanit allanilluunniit arajutsitsinneqarluni tasarnaarneqassanngitsaq. Tamannalu isumaqarpoq innuttaasumut arajutsititsilluni tusarnaarneqaqquusaanngitsaq. Taamaattoq immikkoortoq 2 takuuk. Oqaaseq arajutsitsittilluni ima paasineqassaaq innuttaasoq pineqartoq pineqarnerminik ilisimateqqaarneqarnani iliorfigineqartoq imaluunniit kissaatiginngisamik iliorfigineqarneq.

Oqaatsit attaveqaatitigut attaveqaqateqarnissaminut ima paasineqassapput attaveqaatitigut suugaluartutigut, najorluni oqaluunnerni, oqarasuaatitigut, allakkatigut, pappiaqqatigut allatigulluunniit innuttaasoq attaveqaateqartoq.

Oqaatsit illersugaassaaq pisinnaatitaaffeqarpoq ima paasineqassapput innuttaasup allamik attaveqaqateqarsinnaanera ataqqineqarlunilu innarlutsaaliugassaasoq. Tassa innuttaasup attaveqaatitigut attaveqartarnerata nakkutigineqaqquusaanngillera tusarnaarneqaqquusaannginneralu uani pineqarput, tassungalu oqartussanit illersugaanisamik pisinnaatitaaffeqarlutik. Taamattoq immikkoortoq 2 takuuk. Illersugaaneq innuttaasup qulangersimaneqalinnginnissaanut, toqqissisimallunilu attaveqaqateqartarsinnaanissaanut oqartussanit iliuseqarnerussaaq ingerlaartuortoq, innuttaasup pisinnaatitaaffiik illersuineq salliutillugu.

Til §§ 9-22

Nassuiaatinik soqanngilaq.

Kapitel III *Inatsisartut*

Til § 23

Inatsisartut tassaapput Kalaallit Nunaanni Inatsisinik atuuttunik allannguisinnaatitaasut aammalu Inatsisiliorsinnaatitaasut. Inatsisartut innuttaasunut sinniisaallutik aalajangersaanermik piginnaatitaaffeqassapput.

§ 1 immikkoortoq 2-mut nassuiaammi nassuiarneqartoq Inatsisiliornermi Inatsisartut pisussaaffigissavaat eqqartuussinermik pisussaaffilerneqartunut ersaarissumik inatsisiliorinissaq, atuutitsisutut pissaanilerneqartunut ersarissunik paatsoorneqarsinnaanngitsunillu sinaakkutissiisassallutik. Pisariaqarfiatigullu inatsisinik nalimmassaasassallutik. Inatsisartullu atuutitsisutut pissaaneqartunut tassa naalakkersuisunut apeqqusiisinnaassuseqarlutik nakkutilliuartariaqarnerat aamma pisussaaffiussasoq aalajangersarneqarpoq.

Inatsisartut naalackersuinikkut sinaakkusiorluni inatsisiliornerni Kalaallit Nunaanni innuttaasunut akisussaapput. Inatsimmullu tunngaviusumut tunngatillugu eqqartuussisunut akisussaallutik. Inatsisartut nalunneqatiginnissutertik kisimi tunngavigalugu sulissapput innimiginarluinnartuullutillu, tassa qulangerlugit aalajangiitinniarneqaq-qusaassanngillat.

Oqaatsit *inuit qinigaat* pillugit nassuiaat § 26 immikkoortumut siullermut nassuiaammi takuuk.

Oqaaseq *inatsisiliortussaataitaasut* § 1 immikkoortoq 2-mi oqaatsit Inatsisiliortussaataitaaneq Inatsisartuniippoq pisinnaatitaaffiligaanertulli aamma pisussaaffiliivoq. Inatsisartut inatsisiliami eqqortumik paasineqarnerinik, eqqortumik atuutsinneqarnerinik aammalu eqqortumik paasissutissiisutigineqarnerinik nakkutiginnittussaataitaasasut, pisariaqarfiatigullu inatsisinik nalimmassaasassallutik. Inatsisartullu atuutitsisutut pissaaneqartunut tassa naalackersuisunut apeqqusiisinnaassuseqarlutik nakkutiliuarqarnerat aamma pisussaaffiussasoq aalajangersarneqarpoq. Inatsisartunut ilaasortaaneq inuiaqatigiinnit qinigaanikkut suliassaqartitaanermik pisussaaffiuvoq.

Til Stk. 2

Immikkoortumi 2-mi Inatsisartunut qinersisarnerup qinerseriaatsillu atorneqartussap suussusaa aalajangersarneqarput. Inatsisartunut qinersineq ataatsimut pineqarpoq, inuillu qinersisinnaasut qinigaasinnaasullu pillugit aalajangersagaq § 26-imiilluni. Inatsisartunut ilaasortanngorniaraanni, tamanna aatsaat Kalaallit Nunaanni qinersisinnaatitaasut qinersineratigut tangilerneqarsinnaavoq. Tamannalu tunngaviliivoq Inatsisiliornikkut inuit qinigarinnngisaannik Inatsisartunut ilaasortanngortoqarsinnaanngittoq.

Oqaatsit *Inatsisartunut ilaasortassat* Inatsisartunut qinersinermut qinigassanngortisimasut. Maluginiarneqassaaq oqaaseq ilaasortassat-ni pineqarnat pisortatigoortumik qinersinissamut qinigassatut sassarsimasuuneq, tamannali Inatsisartunut ilaasortanngornissamik isumaqanngilaq, tassa Inatsisartunut ilaasortanngorneq Inatsisartunut Qinersinerup inernera qinigaasinnaanerullu Inatsisartuni misilinneqarnissaa kisimik Inatsisartunut ilaasortanngornissamut aalajangiisuusussammata.

Oqaaseq *naliginnaasumik* imaraa oqartussat Inatsisartunut qinersinermik qinersisinnaatitaasunut tamanut periarfissiisumik suliaqartassasut.

Oqaaseq *isertortumik* inuup qinersinermini qinikkami isertuussinnaanissaa, toqqaan-narlu allat aqqutiginaqit qinikkami qinersinnaanissaa oqartussat nakkutigisaannik illersugaannillu ingerlanneqartassasoq. Inuup inuttut qinersinermini namminiussuse-qarnerata innarlitsaalinissaa oqartussanit qulakkeerneqartassasoq, inuullu kisimi qinikkami nalunnginnissaanik allanullu isertuussinnaaneranik pisinnaatitaaffia illersor-neqassasoq. Oqartussat, Innuttaaqatit allallu avatangiisiniittut inuup qinersinerata inerneranik paasiniaanissamut pisinnaatitaaffeqalinngisaannassapput.

Oqaatsit *toqqaannartumillu qinersinikkut* iinuup qinersinermini inuk qinerniakanni imaluunniit qinigassanngorteqatigiit Inatsisartunut ilaasortassanut akuusoq aqqatigut toqqarlugu qinersivimmumut nalunaarutigisassavaa. Tamannalu oqartussanut pisussaaf-filiisoq siuliani taaneqartut tunngavigalugit qinersinermi sinaakkutissiinissamik.

Oqaatsit *ukiunut sisamanut qinerneqartassapput* ima paasineqassapput, Inatsisartunut qinersinermit sivisunerpaamik ukiut sisamat tulliuuttut inatsisartunut ilaasortaasinnaa-nermik qinerneqartut pisussaaffilerneqarsinnaasut. Imaappoq ukiut sisamat sinnerlugit inatsisartunut ilaasortaasoqarfinnaanngitsoq. Oqaaseqatigiit Inatsisartunut ilaasorta-nut pinngitsoornani ukiuni sisamani ilaasortaasinnaanermut pisinnaatitsissusiinngilaq.

Til Stk. 3

Inatsisartut qulangersimaneqaratik nalunngeqatiginnissusertik aallaavigalugu sulisin-naanissaat qulakkeerniarlugu Inatsisartunut ilaasortat sakkortusisamik illersugaanis-saannik tunngaveqarpoq. Inatsisartunut ilaasortap nalunngeqatiginnissusaata innar-litsaalinissaa sakkortusisamik illersugaassaaq. Kinaluunniit Inatsisartut ulorianartor-siortinneqannginnissaanik kiffaanngissusiannilluunniit innarliisoq pinerluttuleriner-mut inatsit malillugu pineqaatissinneqarsinnaavoq.

Til Stk. 4

Inatsisartunut ilaasortat nalunngeqatiginnitsutsimik tunngaveqartumik sulinissaanik pisinnaatitaaffiulluni pisussaaffiullunilu aalajangersagaavoq. Inatsisartunut ilaasorta-q ilaasortaqaatiminit taassuma avataaneersumilluunniit qulangerneqarluni sulisinneqar-sinnaanngittoq.

Oqaaseq *sulinermini* Inatsisartutut atuunnermi suliarineqartut Inatsisartut ilaasor-taanermik tunngaveqartut tamarmik paasineqassaaq.

Nalunngeqatiginnissusertik kisiat tunngavigissavaat ima paasineqassapput, Inooqatigiinnerup aqqani oqariartuutit innuttaasoqatinut innarliisuunnginnissaannik aammalu oqariartuutit nalunngeqatiginnissutsimut pitsaasumut atassuteqarnissaat tunngaviusasooq.

Til Stk. 5

Immikkoortoq Inatsisartunut ilaasortanut Inatsit Tunngaviusumut ilumoornissamik ataqqinninnissamik malinninnissamillu neriorsuinissamik pisussaaffiliinermik aalajangersagaavoq.

Oqaatsit *kinaluunniit ilaasortanngorlaaq qinigaanini akuerineqaannariarpat* ima paasineqassapput, Inatsisartunut qinersinerup kingorna qinigaasut tamarmik qanorluunniit Inatsisartunut ilaasortaasareersimagaluaaraanni Inatsisartunut qinersinerup kingorna qinigaasinnaaneq misilinneqareerata kingorna.

Oqaatsit Inatsit Tunngaviusooq maleruarniarlugu persuarsionartumik neriorsuissaaq ima paasineqassapput, Inatsit Tunngaviusooq maleruarniarlugu neriorsuineq ingerlanneqartassasooq. Tamannalu persuarsionartumik ingerlanneqartassasooq.

Til Stk. 6

Ataatsimut isigalugu Inatsisartut aalajangiissinnaassuseqarlutik ataatsimiissinnaanerannut tunngassuteqarpoq.

Til Stk. 7

Ataatsimut isigalugu Inatsisartut ataatsimiinnerisa tamanit najuuffigineqarsinnaanissaat ammasuunerilu aalajangersarneqarput.

Til Stk. 8

Immikkoortoq una Inatsisartut sulinerminnut ataatsimiittarnerminnut ataatsimiitsitaliaqarnerminnullu suleriaasissaminni aalajangersaanissaannut pisussaaffiliisuvoq. Taassumalu imarissavai Inatsisartut ataatsimiititaliaasalulaasortaqaarnissaat suleriaasissaallu pillugit aamma torersumik pissuseqarnissamik aalajangersakkat ersarinnerusut.

Til § 24

Inatsisartut taamaallaat atuuffeerukkallartinneqarsinnaapput qinersinerup suaarutigineqarneratigit, nutaamik qinersinerup inernerata takkunnissaata tungaanut. Inatsisartut qinersineq pillugu inatsisiliorsinnaapput, imaluunniit Naalakkersuisut Siulittaasuut qinersinermik nalunaaruteqarsinnaatitaavoq.

Til § 25-mut

§ 25 ataatsimut isigalugu inatsisartunut qinersisinnaatitaanermut tamatumalu malitsigisaanik qinigaasinnaatitaanermut aalajangersaaneruvoq. Inatsimmik uannga eqquutitisoq kinaluunniit Inatsisartunut qinersinermi qiniseqataasinnaatitaassaaq.

Oqaatsit *18-inik ukioqalersimasoq* ima paasineqassapput, inuk inunngornerminit ukiuni 18-ini inuuseresimasoq. Apeqqut tamanna innuttaasunit isummerfigineqartariaqartutut isigineqarpoq. 18-inik ukioqalersimaneq sumit aallaaveqarnerisoq misissorineqarsimavoq, taamaattoq annerusumik isumalioqatigiissitat ukiumik aalajangersimamumik Inatsit Tunngaviusumi allasimasoqarnissaa aalajangersaaviginngilaat. Tamanna annerusumik misissoqqinneqarumaartoq innersuussutigineqarpoq.

Oqaaseq *nammineersinnaajunnaarsitaasimanngikkuni* ima paasineqassaaq, inuk nammineersinnaatitaanerup ukiuanik naammassinnissimasoq taamaattoq peqqissutsikkut nammineersinnaassutsimik pigisaqanngitsutut nakorsamit nalilerneqarsimasoq.

Oqaatsit *Inatsisartunut qinersisinnaatitaavoq* ima paasineqassapput, inuit inatsimmik uannga piumasaqaatinik naammassinnittut § 23 immikkoortoq 2 malillugu Inatsisartunut qinersisinnaatitaapput.

Til Stk. 2

Kinaluunniit § 25 imm. 1-imi piumasaqaatigineqartut naapertuuppata Inatsisartunut qinigaasinnaatitaavoq.

Ataatsimut isigalugu Inatsisartunut qinigaasinnaatitaanermut tunngassuteqarpoq. Qinigaasinnaatitaaneq pisinnaatitaaffivittut atuutilissaaq aatsaat § 25 imm. 3 naammassineqarpat.

Oqaatsit *Inatsisartunut qinigaasinnaatitaavoq* ima paasineqassapput, inatsisartussatut qinigassannngortissinnaallutillu qinigaasinaatitaapput § 25-imi imm. 3-mi piumasaqaatit naammassineqarpata.

Til Stk. 2

Ataatsimut isigalugu Inatsisartunngornissamut naleqqunneq pillugu apeqqut aalajangersarneqarpoq. Tassanilu Inatsisartut pissaanernit allanit, tassa Naalakkersuisunit aammalu Eqqartuussivinnit akuliuffigineqaratik Inatsisartunut qinigaasup Inatsisartunut ilaasortaasinnaanera pillugu aalajangersaasussaataitaassapput. Taama pisussaaffiliineq Inatsisartuni ataatsimiitsitaliamit kisimi alajangersarneqarsinnaasuussanngunngisaannartinneqassaaq, Inatsisartut ataatsimoorlutik aalajangersagassarissavaat.

Oqaatsit *Inatsisartut nammineerlutik aalajangigassaraat* ima paasineqassapput, Inatsisartunut qinigaasut pineqaatissinneqarsimagunik il.il. Inatsisartunut ilaasortaansissamut naleqqukkunnaartitsisunik, taava Inatsisartunut qinigaasut akunnerminni aalajangersartassavaat pineqartoq Inatsisartunut ilaasortanngortinneqassanersoq imaluunniit ilaasortanngortinngitsoorneqassanersoq. Taama pisinnaatitaaffik Naalakkersuisunit Eqqartuussivinniillu akuliuffigineqarsinnaanngilaq.

Til Stk. 3

Ataatsimut isigalugu Inatsisartunut ilaasortat Inatsisartunut ilaasortaanermminnit tunuarniuteqarsinnaanerisa aalajangerneqartarneranut, Inatsisartunullu ilaasortaanermit sulinngiffeqarnissamut aalajangiisinnaassuseqarnermut tunngasuuvoq.

Inatsisartut Inatsisartunut ilaasortap Inatsisartuni ilaasortaanerminik tunuarniutaa imaluunniit sulinngiffeqarnissamik qinnuteqaataa akuerineqassanersoq akuerineqassannginnorsorluunniit Inatsisartut kisimik aalajangertassavaat.

Til § 26

Ataatsimut isigalugu Inatsisartut ataatsimiiffiisa avataani pisariaqarfiafigut Inatsisartut sinnerlugit isummertartussanik Ataatsimiitsitalianik Inatsisartut pilersitsisarnissaannik aalajangersagaavoq.

Oqaatsit *Inatsisartut ataatsimiitsitalianik pilersitsisassapput* ima paasineqassapput, Inatsisartut apeqqutini assigiinngitsuni itisuumik misissuisussanik ataatsimiitsitalianik pilersitsisassasut. Tamanna Inatsisartut ataatsimiinneranni aalajangersarneqartassaaq. Inatsisartut ataatsimiinnerisa avataani sulisinnaatitaaneq Inatsisartut suleriaasertik aqqutigalugu aalajangersarsinnaassavaat. Taamaattoq immikkoortut tullii takukkit.

Til Stk. 2

Ataatsimut isigalugu Inatsisartut aningaasaqarnermut ataatsimiitsitaliaqannissaannut tunngavoq. Tamannalu Inatsisartut ataatsimiinnerisa avataanni Naalakkersuisut aningaasanik naatsorsuutiginnngisamik atuissatillugit akuersisartutut itigartitisartutullut atuuffeqassaaq.

Oqaaseq *aningaasaqarnermut ataatsimiitsitaliaqassapput* ima paasineqassaaq, Inatsisartut aningaasanut inatsisaannut tunngatillugu itisiliisumik misissuisusaaq, taassumalu avataatigut Naalakkersuisut aningaasanik atuinissaminnik akuerineqarnissaminnik qinnuteqartarfissaat.

Inatsisartut pinngitsoornatik ukioq kaajallallugu ataatsimiittartussamik aningaasaqarnermut ataatsimiitsitaliaqassapput.

Oqaatsit *aningaasanik atuinissanut Inatsisartut akuersissutigisimannngisaannut* ima paasineqassaaq, aningaasanut inatsisip iluani akuersissutigineqareersimannngitsumik Naalakkersuisut aningaasanik atuisariaqalerfimminni pisussaaffeqartut Inatsisartut aningaasaqarnermut ataatsimiitsitaliaannut akuersissummik aalleqqaartarnissaminnik.

Oqaatsit *Inatsisartut ataatsimiinnerisa avataanni Inatsisartut ataatsimiinneri* tassaapput inatsisartut inimi ataatsimi katerillutik aalajangersaaneri. Ataatsimiinnerit avanaani pineqarput ullut Inatsisartut ataatsimiiffiginngisaat avissaarlutillu qimaqqavigisartagaat.

Oqaatsit *Inatsisartut sinnerlugit akuersigallarsinnaatitaapput* ima paasineqassapput, Inatsisartut sinnerlugit akuersissummik Naalakkersuisut aningaasanik atuinissaannut tunniussaqaarsinnaasut Inatsisartut ataatsimiinnerminni akuersissummik kingumut tunniussinissaasa tungaanut. Tamannalu aamma isumaqartoq Aningaasaqarnermut ataatsimiitsitaliaq itigartitsinissamik pisinnaatitaaffeqartoq.

Til § 27

§ 27 ataatsimut isigalugu Inatsit inatsisitut atuutilissaguni pinngitoornani naammassissasai aalajangersarneqarput.

Oqaatsit *inatsisissaatut siunnersuutinik aamma aalajangiiffigisassatut siunnersuutinik Inatsisartunut saqqummiussisinnaatitaapput* ima paasineqassapput, Inatsisissatut siunnersuusiornermi Inatsisissatut siunnersuutinik saqqummiussinissamut Inatsisartut piumasaqaataannik naammassinissimasunik Inatsisartunut oqaluserisassatut saqqummiussisinnaatitaasut. Pineqartut avataatigut allat Inatsisissatut siunnersuutinik saqqummiussisinnaatitaanngillat.

Til Stk. 2

Ataatsimut isigalugu Inatsisartut Inatsisaat Inatsit Tunngaviusumit qulliussanngittoq aalajangersaaneruvoq.

Oqaatsit *Inatsit Tunngaviusumi killiliussat iluanniissapput* ima paasineqassapput, Inatsisartut Inatsisaat Inatsit Tunngaviusup pisinnaatitsissutaata iluini kisimi pisinnaasoq. Tamanna eqquutsinneqanngippat Eqqartuussiviit Inatsisartut Inatsisaat atuutinngitsoq nalunaarutigisussaataavaat.

Til Stk. 3

Ataatsimut isigalugu Inatsisissatut siunnersuutit tamanit takuneqarsinnaasuunissaanik aaneqarsinnaasuunissaannillu aalajangersaaneruvoq.

Til Stk. 4

Ataatsimut isigalugu Inatsisartut Inatsisaata atuuttussanngortinneqarneranik pisinnaatitsissusiinermik aalajangersagaavoq.

Oqaatsit inaarutaasumik akuersissutigineqannginnerani ima paasineqassaaq, Inatsisartut pingasoriarlutik Inatsisartut inatsisissaattut siunnersuummut akuersinertik nalunaarutigisimassavaat inaarutaasumik akuersissutiginnittoqannginnerani. Inatsisartunut ilaasortat inaarutaasumik akuersissutiginninneri tamanit takuneqarsinnaasuussapput.

Til Stk. 5

Ataatsimut isigalugu inatsisartut inatsisissaattut siunnersuutit pinngitsooratik Inatsisartunit pingasoriarlutik misilinneqartarnissaannik aalajangersagaavoq.

Til §28

Ataatsimut isigalugu innuttaasut sinnerlugit pisortat ingerlatsinerannik nakkutiginnittussamik peqarnissaanik aalajangersaaneruvoq. Pisortat ingerlatsinerminni aalajangiisarnerinut nakkutiginninneq pingaartumik Naalakkersuisut kommunillu ingerlatsinerisa inatsisitigut ingerlanerat nakkutigissallugu. Inatsisartut ombudsmandimik toqqaasassapput.

Oqaaseq Ombudsmandi nunarsuarmiooqatigiinnit taama taaguuteqartinneqartarmat, taama taaguuteqartiinnarneqassasoq siunnersuutaavoq.

Oqaatsit naalagaaffiup kommunillu ima paasineqassapput, pisortat ingerlatsineri naalackersuinikkut aalajangersaaviusut tamarmik ingerlatsiviillu inatsisitigut sinaak-kuserneqarsimasut tamarmik.

Oqaatsit ingerlatsinerannik nakkutiginnittussamik ima paasineqassapput, oqaatsit siuliini nassuiarneqartut inatsisitigoortumik ingerlatsinerat nakkutigissallugu eqqortu-millu ingerlatsinersut misilittassallugu.

Til Stk. 2

Ataatsimut isigalugu Ombudmandip nakkutigisaminut ingerlatsinerminullu naalacker-suinikkut pituttugaannginnissaanik aalajangersaaneruvoq. Aalajangersaasartunullu akisussaanani innuttaasunut akisussaalluni.

Til Stk. 3

Ataatsimut isigalugu Inatsisartut sulilersitsisartuugamik aamma soraarsitsisin-naanermik pisinnaatitsissuserneqarput. Inatsisartut Inatsisinut ataatsimiitsitaliaata nakkutigissavaa Ombudsmandip atorfimminik nakkutiginnillunilu ataqqinnillunilu pituttorsimasuunani nakkutiginninnera. Takkulu eqquutsissinnaanngippagit inatsisar-tut pisinnaatinneqartut allamik toqqaassallutik. Tamanna isumaqanngilaq inatsisartut iluarisaannarminnik soraarsitsillutillu nutaamik toqqaasassasut. Imm. 1.-imimi piuma-saqaatit eqquutsittussaavaat.

Kapitel IV

Naalackersuisut

Til §29

Ataatsimut isigalugu Naalackersuisut suunerinik aalajangersaaneruvoq. Naalak-kersuisut tassaasut Inatsisinik atuutitsisussaataitasut, soorlu tamanna §1 imm. 2.-p nassuiaatitaani nassuiarneqartoq.

Til Stk. 2

Ataatsimut isigalugu Naalackersuisut Siulittaasuata Naalagaaffimmi qullersaanernis-saanik aalajangersaaneruvoq. Naalagaaffiup qullersaata suliassaraa, nunani allani naalagaaffiit qullersaannik naapeqateqartarnek, naapinnerit qullasinneraat, peqataaf-figisassallugu nunatsinnilu naalagaaffiit qullersaannik tikeraartoqartarnermi aqqissui-suusuuarluni. Taamatuttaaq inatsisit Naalagaaffiup qullersaatut atuuttussanngortit-tarlugillu atuuttuunerinik nalunaarutiginnittartuussaaq. Naalagaaffiup qullersaatut atorfik innimiginarluinnartuussaaq mianeralugu atugassaq.

Til Stk. 3

Ataatsimut isigalugu Naalakkersuisut inuiaqatigiit sinniisaannit Inatsisartunit toqqa-gaanerannik, taakkunangalu naalakkersuinikkut atuukkunnaarsinneqarsinnaanerannik tunngavoqarpoq. Tatiginninneq atuutitsilernermit tunngaviussaaq. Tatiginnikkunnaarneq pillugu nassuiaatit §32-imi nassuiaatini takukkit.

Til Stk. 4

Ataatsimut isigalugu naalakkersuisut naalakkersuinikkut ingerlataminni qullersaallutik akisussaasuunerannik aalajangersaerneruvoq. Akisussaannermit aalajangersaernerit inatsisartunit inatsisiliornikkut aalajangersarneqartassapput. Inatsisitigut akisussaatsitineq pillugu aajanganersakkut pillugit nassuiaat §31.-p nassuiaatitakuu.

Til Stk. 5

Ataatsimut isigalugu aningaasanut inatsiseqarnermit tunngavoq. Naalakkersuisut Inatsisitigoortuunngitsumik ingerlatsinermi aningaasanik atuisinnaanngitsut tassani aalajangersarneqarluni. Taama aalajangersaernerup tunngavigaa Naalakkersuinikkut aningaasaqarnermik pissaanermik tamakkiisumik pissaanerit aggulunneqarsimasut ilaannaat pigisaqalissanngitsut. Tassa Naalakkersuisut aningaasanik atuinissaat Inatsisartut Aningaasanut Inatsisaannit sinaakkutaqassaaq, imaluunniit pisariaqarfiatigut Inatsisartut aningaasanut ataatsimiitsitaliaanit akuersissutigineqarallartumik atuinissamik pisinnaatinneqarsinnaallutik.

Til Stk. 7

Ataatsimut isigalugu Naalakkersuisut Siulittaasuata qaqugukkulluunniit Inatsisartunut qinersinissamik suaaruteqarsinnaanerannik aalajangersaerneruvoq. Tamanna tunngaveqarpoq Inatsisartut Naalakkersuisullu imminnut nakkutigeqatigiinnissaannik anersaaqarnermit. Tassa Inatsisartut Naalakkersuisunik atuukkunnaarsitsinnaapput, aamma Naalakkersuisut Siulittaasuata Inatsisartunut ilaasortat qinersinikkut inuiaqatigiinnit misilinneqarnissaannik pisinnaatitsissuteqarluni.

Til §30

Ataatsimut isigalugu Naalakkersuisut siulittaasuata Inatsisartunut qinigaasut siulliit 31-it akornannit toqarneqartarnissaannik piumasaqaateqarnermik aalajangersaerneruvoq. Tassa qinersinerup kingorna Inatsisit malillugit Inatsisartunut qinigaasut 31-it akornannit Naalakkersuisut Siulittaasuata toqarneqartassasoq. Naalakkersuisut Siulittaasuata Inatsisartunit sulinnigiffeqartassanngilaq.

Til Stk. 2

Ataatsimut isigalugu kikkut Naalakkersuisunik qinersisinnaatitaanerannik aalajangersaaneruvoq. Inatsisartut kisimik Naalakkersuisunik toqqaasassapput. Tassa inuiaqatigiit qinigaattut Inatsisartut inuiaqatigiit sinnerlugit Inatsisunik Atortitsisussanik Naalakkersuisunik qinersisassapput. Naalakkersuisunut ilaasortassatut qinigaasut, Naalakkersuisut Siulittaasuut minillugu Inatsisartunut qinigaasimanissamik piumasaqaateqarfigineqanngillat. Tassa Inatsisartut qinigaattut Naalakkersuisut ataattuussapput, soorlu Inatsisartut tassaasut Inuiaqatigiit qinigaat.

Til Stk. 3

Ataatsimut isigalugu Naalakkersuisut Siulittaasuata oqartussaaffinnik Naalakkersuisunut ilaasortat amerlassusaannillu qanorlu sulianik agguaassinissamik oqartussaaffimmik tigummiartuuneranik aalajangersaaneruvoq. Naalakkersuisut amerlassusaat aalajangersimasumik Inatsisartutulli Inatsisini Tunngaviusuni aalajangersagaassanngilaq. Oqartussaaffiit suliassallu allat agguataarnerittaaq Naalakkersuisut Siulittaasuata aalajangersartassavai.

Til Stk. 4

Ataatsimut isigalugu Inatsisinut Tunngaviusumut maniguukkumanermik malinnik-kumarnermik malititsiumanermillu neriorsuineramik persuarsiorntartumik ingerlatsinissamik aalajangersaaneruvoq.

Til Stk. 5

Ataatsimut isigalugu Naalakkersuisussatut innersuunneqartup Naalakkersuisunut ilaasortanngornissamut qinigaasinnaassusaata nalilersorneqartarnissaanik aalajangersagaavoq. Tassanilu Inatsisartut naliliisussaataapput Naalakkersuisunut Ilaasortaanissamut inuup pineqartut qinigaasinnaassusianik.

Til §31

Ataatsimut isigalugu Naalakkersuisunut ilaasorta q ingerlatsinermini Inatsisitigut akisussaanera aalajangersarneqarpoq.

Til Stk. 2

Ataatsimut isigalugu Naalakkersuisut ingerlatsinerminni inatsisunik unioqqutitsisimasutut pasineqarunik unnerluutigineqarsinnaanerata aalajangersarneqarpoq. Naalakkersuisut Inatsisit malittussaataaavaat, inatsisillut allannngortariaqalersimappata Inatsisartut inatsisiliorneratigit aatsaat allannngortinneqarsinnaallutik. Naalakkersuisut Inatsisit unioqqutillugit ingerlateqqusaanngillat. Inatsisit unioqqutillugit ingerlatsisoqarsimappat Naalakkersuisut imaluunniit Naalakkersuisunut ilaasortap ilisimasaanik Naalakkersuisut imaluunniit Naalakkersuisunut ilaasortaq pisumut akisussaatinneqartussaapput pineqaatissinneqarsinnaallutillu.

Til Stk. 3

Ataatsimut isigalugu *Imm. 2.* tunngavigalugu suliassannngortitsinerminni suliaq Eqqartuussivinnit suliarineqartassasoq aalajangersagaavoq. Tassa Naalakkersuisut Inatsimmik unioqqutitsisimasutut pasineqarnerminni Inatsisartunut akisussaanerata atuukkunnaarluni Eqqartuussivinnut akisussannngortineqassapput. §32-ili tunngavigalugu Inatsisartut Naalakkersuisunut akisussaatisinnaapput, taamaattoq naalakkersuinikkut tamanna akisussaatisinerussalluni.

Til §32

Ataatsimut isigalugu Inatsisartut Naalakkersuisunut ilaasortamik tatiginnikkunnaarsinnaanerannik aalajangersagaavoq. Inatsisartut naligninnaasumik amerlanerussuteqartut Naalakkersuisunut ilaasortamik tatiginnikkunnaarpata tamannalu Inatsisartuni taasissutigineqarpat, Naalakkersuisunut ilaasortaq tatigineeruttoq ingerlaannartumik Naalakkersuisunut ilaasortaaajunnaassaaq.

Til Stk. 2

Aalajangersarneqarpoq *Imm. 1.* malillugu tatiginninnginnermik taasititsisoqarpat taasissutigineqartorlu Naalakkersuisut Siulittaasorippassuk, Taasineq Naalakkersuisunut tamanut atuutissasoq. Tassa Naalakkersuisut tamarmik atuukkunnaassasut Naalakkersuisut Siulittaasuata Inatsisartunit takigineeruppat. Taamaattoorli Naalakkersuisut Siulittaasuata tatiginninnginnermik taasissutigineqannginnermini Inatsisartunut qinersinissaq nalunaarutigisinnaavaa.

Til Stk. 3

Aalajangersarneqarpoq Inatsisartunut qinersinissamik suaaruteqartoqarpat, Naalakkersuisunut ilaasortaasut Nutaanik Naalakkersuisuninnissaata tungaanut oqartussaaf-figisaminnut akisussaasuussasut, taamattoq Naalakkersuinikkut nutaanik aalajangersaasinnaassanatik.

Kapitel V*Kommunit namminersortuunerat****Til §33***

Ataatsimut isigalugu Kalaallit Nunaanni kommuneqarnermik toqqammavik aalajangersarneqarpoq. Nunap immikkoortuani innuttaasut naalakkersuinikkut oqartussaaqataanerisa ingerlatsinermi tunngaviunissaannik aalajangersaanerulluni.

Til Stk. 2

Kommunalbestyrelseqarnissaq inuit qinigaannik kommunip susassa qarfiini aalajangersaalluni ataatsimiittartussamik aalajangersarneqarpoq.

Til Stk. 3

Kommunerisap iluani akileraarummik kommunimi aningaasartuutigit matussutitut atorpeqartussamik Kommunalbestyrelsit pilersitsisinnaatitaanerannik aalajangersaaneruvoq.

Til §34

Ataatsimut isigalugu kommunalbestyrelsimut qinigaaffiup sivilissusaanik aalajangersaaneruvoq. Tassa sivilunerpaamik kommunalbestyrelsimut qinigaaffik ukiuni sisamani ingerlanneqarsinaavoq, ukiulli sisamanngortinnagit nutaamik qinersisoqartassalluni.

Til Stk. 2

Ilaasortaaffiit qinersisut amerlassusaannut naleqqersorlugit inississorneqartarnissaat aalajangersarneqarluni.

Til §35

Ataatsimut isigalugu kommunalbestyrelsimut qinigassanngortissinnaanermut qinersisinnaanissamut aalajangersarneqarpoq. Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqartoq, najugaqartoq imaluunniit akileraartartoq kommunerisamini qinersisinnaatitaavoq. Tassa kommunerisami najugaqartariaqarpoq qinersisinnaassagaanni, taamaallaallu kommunerisami qinigassanngortittumik qinersisinnaatitaalluni.

Til Stk. 2

Qinigassanngortinniartoq nammineerluni qinigassanngortinnermik nalunaaruteqartassaasoq aalajangersaaneruvoq. Allat allat sinnerlugit qinigassanngortitsisinnaanngillat.

Til Stk. 3

Qinigaasinnaassutsip misilinneqartarnissaa pillugu aalajangersagaavoq. Tamannalu inatsisitugut aalajangersarneqartassasoq aalajangersagaalluni.

Kapitel VI

Domstolene og retsplejen

§§ 36-42

Både arbejdsgruppen for regeringsformer eller kommissionen som helhed nåede ikke til en endelig beslutning vedr. kapitlet domstolssystem i forfatningsudkastet. I udgangen af 2022 fik sekretariatet til opgave at indhente et notat om et bud på nogle overvejelser til bestemmelser vedr. et grønlandsk domstolssystem.

Sekretariatet indledte et møde med henholdsvis landsdommer Kirsten Thomassen, landsforsvarer Finn Meinel samt Politidirektør Bjørn T. Bay – alle tre accepterede at bidrage med deres viden på deres område i forhold til domstolsbestemmelser til et forfatningsudkast.

Opgaven lød:

- -Hvordan retssystemet i Grønland er opbygget i dag
- -Baggrundsviden om lægmandssystemet, herunder fordele og ulemper

- -Hvad kan være fremtidige målsætninger inden for domstolene i Grønland
- -Hvorvidt det er nødvendigt, at der oprettes en særligt domstol (rigsret) i Grønland

I starten af februar 2023 modtog sekretariatet 2 notater; det ene fra landsdommer Kirsten Thomassen, som landsforsvarer Finn Meinel tilslutter sig til samt fra politidirektør Bjørn T. Bay. Disse notater er vedlagt som henholdsvis bilag 9 og 10 og kan findes og læses i deres helhed i bilagsoversigten.

Bestemmelserne i kapitlet vedr. domstolssystemet skal derfor ikke ses som en samlet forfatningskommissions udlæg, men snarere som et led i den videre debat vedr. hele forfatningsudkastet.

Kapitel VII

Udenrigspolitiske og internationale forhold

Til § 43

Betegnelsen ”Internationale forhold” anvendes fremfor betegnelsen ”Udenrigspolitik”. ”Internationale forhold” er en bredere betegnelse, som kan indeholde andre elementer end udelukkende udenrigspolitik, som betegnelsen også omfatter. Det kan omhandle internationalt forvaltningssamarbejde om bestemte fiskebestande, det kan omhandle internationalt sundhedssamarbejde, klimapolitik, forskningssamarbejde, uddannelsessamarbejde, kulturelt samarbejde, transportpolitik og lignende, som alle kan være del af en udenrigspolitik, men som ikke er begrænset dertil. De respektive ressortansvarlige medlemmer af Naalakkersuisut vil hver især have det grundlæggende ansvar på de enkelte ressortområder, når det kommer til internationalt regeringssamarbejde.

Naalakkersuisut kan indgå i bilaterale aftaler med andre stater, organisationer og lignende, og multilateralt, når det er en samling af stater enten i en international organisation eller en til lejligheden sammensat gruppe af stater.

§ 43 omfatter ikke interesseorganisationer og lignende, der indgår i internationale aftaler med andre landes interesseorganisationer. Sådanne organisationer, vil dog stadig skulle overholde landets love og internationale forpligtelser.

Til stk. 2

Der er et grundlæggende et væsentlighedskriterie, som skal overholdes, når Naalakkersuisut skal indgå i internationale forhandlinger og aftaler. Dette i bilateral eller multilateral sammenhæng, hvorved der skal indhentes samtykke hos Inatsisartut til at indlede forhandlinger og indgå i aftaler, hvis aftalerne er væsentlige. Der menes ikke her hensigtserklæringer og lignende, men om aftaler, der har karakter af lovgivning, vil have større økonomisk betydning, og/eller medføre ændring af grundlæggende politikker.

Samtykke kan indhentes fra et Inatsisartut-udvalg eller lignende organ.

Til stk. 3

Alle indgåede internationale aftaler, som omfatter lovgivning kan udelukkende træde i kraft ved Inatsisartuts samtykke. Uanset om den internationale aftale i sig selv skal ratificeres eller om der skal foretages ændringer i eksisterende lovgivning eller helt ny lovgivning skal vedtages, skal Inatsisartut give sit samtykke. Inatsisartuts samtykke gives gennem afstemning i Inatsisartut.

Til § 44

Naalakkersuisut kan indlede forhandlinger om at overlade beføjelser til andre stater eller mellemstatslige organisationer.

Hvis Naalakkersuisut har intention om at indgå i en traktat med en anden stat eller mellemstatslig organisation, hvor overladelse af beføjelser til denne stat eller mellemstatslige organisation er på tale, skal samtykke fra Inatsisartut til Naalakkersuisut gives forud for indledelsen af forhandlingerne ved et samtykke givet som en beslutning i Inatsisartut.

Et eksempel kan være et såkaldt Free Association-forhold, som beskrevet i De Forenede Nationer's Resolution 1541 fra Generalforsamlingens 948. Plenarforsamling i 1960 - med tilfælde af free association-forhold i særligt Stillehavet. I sådanne free association-tilfælde overlades beføjelser i mere eller mindre grad til en anden stat på ressortområder, hvor den frit associerede stat mangler kapacitet og/eller ressourcer. Det kan komme på tale med økonomiske transaktioner mellem parterne i sådanne forhold.

Et andet eksempel kan være som, når en stat træder ind i et mellemstatsligt unions-samarbejde med andre stater som i den Europæiske Union. I et sådan tilfælde overlades beføjelser til organer etableret ved det mellemstatslige samarbejde – for eksempel Det Europæiske Råd, Rådet, Europa-Kommissionen og Europa-Parlamentet.

Ovenstående eksempler er ikke udtømmende.

Uanset hvilke forhold, der trædes ind i efter bestemmelserne i § 44, vil det grønlandske folks grundlæggende ret til at udøve sin suverænitet ikke kunne mistes.

Til stk. 2

Hvis Naalakkersuisut påtænker at overlade beføjelser til en anden stat eller mellemstatslig organisation, skal Inatsisartut vedtage dette med et kvalificeret flertal. Et simpelt flertal anses ikke at være tilstrækkeligt i et spørgsmål om afgivelse af beføjelser til en anden stat eller mellemstatslig organisation. $\frac{3}{4}$ -dele flertal af Inatsisartuts fulde medlemsantal, anses som værende en passende kvalificeret flertalsbeslutning. Flertalsandelen afspejler sagens alvorlighed ved afgivelse af beføjelser fra de direkte demokratisk valgte repræsentanter i Grønland til en anden stat eller mellemstatslig organisation.

Naalakkersuisut må aldrig afgive beføjelser til en anden stat eller mellemstatslig organisation, uden stadig at have mulighed for at udøve indflydelse på beslutninger, der påvirker Grønland og det grønlandske folk, på de områder, hvor beføjelser afgives.

Til § 45

Inatsisartut skal til alle tider have et permanent stående udenrigspolitisk nævn, som Naalakkersuisut kan rådføre sig med i sager af større udenrigs-, internationale- og sikkerhedspolitiske afgørelser, som er aktuelle og hvor Naalakkersuisut har behov for at sikre sig, at der er politisk opbakning til en specifik grønlandsk positionering i en sag, et udgangspunkt i en forhandling eller en specifik afgørelse.

Til stk. 2

I sager af større udenrigs-, international- og sikkerhedspolitiske afgørelser, kan der være tale om følsomme sager og oplysninger relaterende til forholdet til andre lande og organisationer og lignende, og der kan være tale om spørgsmål relaterende til national og international sikkerhed og fred, som nødvendiggør et forum, hvor oplysninger holdes sikre og fortrolige, samt at overvejelser og diskussioner kan flyde frit, således at rådføringen til afgørelser kan ske på den bedst mulige baggrund.

Derfor er der fastsat et krav om tavshedspligt for medlemmerne af udenrigspolitisk nævn. Hvis tavshedspligten ikke overholdes, kan der sanktioneres overfor medlemmet. Inatsisartut skal sikre sig, at rum og eventuelle kommunikationslinjer, er sikre og egnede til fortrolig rådføring. I tilfælde, at den ansvarlige Naalakkersuisoq ikke kan være fysisk tilstede, skal Naalakkersuisut sikre, at Naalakkersuisoq kommunikerer via sikre kommunikationslinjer.

Til stk. 3

Nærmere regler for udenrigspolitisk nævn fastsættes ved relevant lovgivning for arbejdsgangen mellem Inatsisartut og Naalakkersuisut, og uddybes i Forretningsordenen for Inatsisartut.

Rådføring skal kunne ske uden de samme krav til skriftlighed, som i andre fagudvalg, da Naalakkersuisuts behov for rådføring i relevante sager kan ske med meget kort varsel.

Sager kan forelægges med materiale udelukkende på det sprog, som Naalakkersuisut har modtaget materialet i. Materialet skal dog være forståeligt og meningsfyldt på et sprog som nævnets medlemmer rimeligvis skal kunne forstå.

Alle partier i Inatsisartut skal være repræsenteret i udenrigspolitisk nævn.

Til stk. 4

Naalakkersuisuts generelle orientering af udenrigspolitisk nævn skal være meningsfulde, foregå minimum hver anden måned, ikke nødvendigvis foregå i hovedferieperioderne, og kan indeholde andet end rådføring i sager.

Til § 46

Grønlands territorium er udelelig. Grønlands territorium udgøres af land, hav og luft. Grønland kan for eksempel i relation til diplomatiske og lignende forhold indgå i aftaler med andre lande om særregler og love for et nærmere specificeret område i Grønland.

Til stk. 2

Naalakkersuisut vil altid have det grundlæggende ansvar for varetagelsen og koordinationen af Grønlands sikkerhed og forsvar.

Til stk. 3

Suveræniteten og forsvaret af Grønland skal sikres på en sådan måde, at Grønlands territoriale integritet ikke krænkes, og at samfundets demokrati opretholdes, og borgernes trykke meningsfulde liv kan føres.

Til stk. 4

Forsvars- og sikkerhedsanliggender kan sikres igennem samarbejde med andre stater og/eller mellemstatslige organisationer, særligt i det omfang, at Grønland ikke har kapacitet og ressourcer til at opretholde et passende niveau af forsvar og sikkerhed for territorium, samfundet og dets borgere. I det omfang Grønland har ressourcer og kapacitet til dele af forsvaret af og opretholdelsen af sikkerhed for territorium, samfund og borgere, skal Grønland selv påtage sig dette ansvar. Samarbejde med andre stater og/eller mellemstatslige organisationer på sikkerheds- og forsvarsområdet, må aldrig krænke grønlandske borgere og eventuel delegering af kompetence skal altid kunne trækkes tilbage. Naalakkersuisut skal altid have mulighed for at deltage i afgørelser truffet i relation til forsvaret og sikkerheden af Grønland.

Til § 47-49

Ingen forklaringer.

BILAG

Bilagsoversigt

1. Kommissorier for Forfatningskommissionen.
2. Oqaatsinut allattorsimaffik nunap naalakkersuinikkut aaqqissuusaaneranut tunngasut. Qallunaatuumiit kalaallisuumut / Forfatningsordliste. Fra dansk til grønlandsk, marts 2023, Inatsit Tunngaviususaaq pillugu Isumalioqatigiissitat.
3. Mike Sfraga and Jack Durkee (eds.), External insight and analysis by the polar Institute of the Wilson Center for Consideration by the Greenlandic Constitutional Commission. Greenland's Geopolitical Position and Strategic Importance, 21. april 2021, Wilson Center's Polar Institute.
4. Dalee Sambo Dorough, The Rights of Indigenous Peoples in Relation to the Future of Kalaallit Nunaat, 8. september 2021.
5. Claire Charters (Ngāti Whakaue, Tūwharetoa, Tainui, Nga Puhī) and Erin Matariki Carr (Tūhoe and Ngāti Awa), Perspectives from the Pacific on Constitutional Transformation: Realising Indigenous Peoples' Sovereignty and Indigenous Law, Thursday 28 October [Greenland] Friday 29 October [New Zealand] 2021, University of Auckland.
6. Kent Fridberg, Notat vedrørende stadfæstelsesprocesser for love, 10. oktober 2022, Bureau for Inatsisartut.
7. Elisa Skytte, Notat vedrørende beskrivelsen af stadfæstelsesprocessen af love, 20. september 2022, Formandens Departement.
8. Klaus Georg Hansen, Notat til Forfatningskommissionen vedrørende tre udvalgte konstitutionelle republikker, 5. september 2022.
9. Bjørn Tegner Bay, Notat til Forfatningskommissionen om udkast til bestemmelser om Grønlands Domstolssystem, frihedsrettigheder mv., 17. januar 2023, Kalaallit Nunaanni Politiit.
10. Kirsten Thomassen, Notat om Grønlands Domstole, 31. januar 2023, Kalaallit Nunaanni Eqqartuussiviit.

BILAG 1

Kommissorier for Forfatningskommissionen

BILAG 1

KOMMISSORIER

Kommissorium 1	27. april 2017
Kommissorium 2	29. marts 2019
Tillæg til Kommissorium 2	31. maj 2019
Kommissorium 3	29. maj 2020
Tillæg til Kommissorium 3	17. november 2020
Kommissorium 4	3. september 2021

KOMMISSORIUM 1

27. april 2017



Kommissorium for Forfatningskommissionen

Da Inatsisartut og Naalakkersuisut har besluttet at der skal udarbejdes en forfatning, nedsættes en forfatningskommission. Forfatningskommissionen skal udarbejde et forslag til forfatning, der i sin helhed skal præsenteres, når kommissionen har færdiggjort sit arbejde.

Forfatningskommissionen sammensættes med et ønske om en politisk repræsentation af alle partier i kommissionen. Fagkundskab og kvalificeret viden om vores land skal ligeledes inddrages i arbejdet med at skrive forslaget til forfatning.

Forfatningsudkastet skal udfærdiges med henblik på, at forfatningen bliver den demokratisk vedtagne mest grundlæggende lov for Grønland, når Grønland træder ud af rigsfællesskabet.

Der er mellem Den danske Regering og Grønlands Selvstyre enighed om, at det tilkommer det grønlandske folk at afgøre, hvorvidt Grønland ønsker selvstændighed.

Forfatningskommissionens arbejde

Forfatningskommissionen skal udarbejde forslag til Grønlands forfatning i to tempi, hvor den ene del af forfatningen skal kunne træde i kraft under selvstyret og supplere den danske riges grundlov for så vidt angår Grønland, indenfor rammerne af det danske rige. Den anden del af forfatningen skal først træde i kraft, når Grønland træder ud af grundloven og det danske rige, og det grønlandske folk danner sin egen selvstændige stat.

Det er op til forfatningskommissionen at vurdere og afgøre, om der skal udarbejdes alternative bestemmelser for samme lovgivningsområde i forfatningsudkastet. Således at der for det samme område i forfatningen er bestemmelser, der gælder under perioden i det danske rige, og nye bestemmelser der er klar til at træde i stedet, når selvstændighed indtræder. Eller for eksempel, at der for hvert område i forfatningen blot udfærdiges én bestemmelse. Nogle bestemmelser vil træde i kraft under perioden i det danske rige, og de resterende bestemmelser vil træde i kraft, når selvstændigheden i Grønland indtræder.

Forfatningskommissionen skal involvere Justitsministeriet i det grønlandske forfatningsarbejde, således at det sikres, at Justitsministeriet løbende kan vurdere udkast til de bestemmelser til forfatningen, som skal gælde under Selvstyret. Herved sikres, at denne del af forfatningsudkastets indhold kan rummes indenfor grundlovens rammer. Kommissionen afgør, hvorledes Justitsministeriets involvering skal foregå.

Forfatningskommissionen skal desuden udfærdige udkast til bestemmelser, der muliggør vores lands indtrædelse i et mellemstatsligt samarbejde, såsom indgåelse af en Free association aftale med en anden stat, når Grønlands selvstændighed er indtrådt.

Forfatningskommissionen tilrettelægger selv sit arbejde, herunder muligheden for nedsættelse af arbejdsgrupper. Kommissionen kan indhente ekspertise og oplysninger fra centraladministrationen, fra civilsamfundet og fra kilder udenfor landet til brug for sit arbejde – både på fast basis og ad hoc.

Forfatningskommissionen kan have legitime behov for at afholde fortrolige møder, hvor diskussioner kan føres, og spørgsmål kan fremsættes frit. Hensynet til offentlighedens og Inatsisartuts involvering må dog også veje tungt for at give større medejerskab af det endelige forfatningsudkast.

Forfatningskommissionens sammensætning

Forfatningskommissionen skal bestå af syv medlemmer, og kommissionen sammensættes, så alle partier, som har opnået valg til Inatsisartut, er repræsenteret. Partierne repræsenteres forholdsmæssigt efter partiernes størrelse i Inatsisartut efter det til en hver tid seneste Inatsisartut-valg. Det betyder, at ændringer i sammensætningen af Inatsisartut mellem valg ikke vil medføre ændringer i sammensætningen af forfatningskommissionen.

Partierne indstiller egne medlemmer af Inatsisartut til Forfatningskommissionen. Medlemmer af Naalakkersuisut kan ikke indstilles til Forfatningskommissionen. Medlemmerne af kommissionen skal godkendes af Naalakkersuisut efter høring af Inatsisartuts ad hoc-udvalg "Udvalget vedrørende Forfatningskommissionen".

Blandt de indstillede medlemmer udpeger det parti, der fik flest stemmer ved seneste Inatsisartut-valg, formanden for Forfatningskommissionen, og kommissionens næstformand udpeges af det næststørste parti i Inatsisartut.

Hvis et medlem af Forfatningskommissionen ikke genopstiller eller ikke opnår genvalg til Inatsisartut ved et Inatsisartut-valg, må medlemmet udtræde af kommissionen, og et nyt medlem udpeges. Hvis særlige hensyn taler herfor, kan et parti dog vælge at genindstille et ikke-genvalgt Inatsisartut-medlem til kommissionen. Medlemmet kan fortsætte i kommissionen, hvis dette godkendes af kommissionens formandskab og Naalakkersuisut. Hvis kommissionens formandskab udtræder af Inatsisartut, vil det alene være Naalakkersuisut, der i givet fald vil skulle godkende, at disse (formand og næstformand for kommissionen) kan fortsætte.

Kommissionens medlemmer modtager ikke vederlag, ud over Inatsisartut-vederlaget. Kommissionsmedlemmer, som ikke modtager Inatsisartutvederlag (eller eventuel eftervederlag) vil heller ikke modtage vederlag for kommissionsarbejdet.

Medlemmer af Forfatningskommissionen skal arbejde uafhængigt af eksterne interesser.

Tilforordnede til Forfatningskommissionen

Naalakkersuisut kan udpege to til fire faste tilforordnede til Forfatningskommissionen.

Forfatningskommissionen kan udpege to til fire faste tilforordnede til Forfatningskommissionen, hvorefter formandskabet for kommissionen orienterer Naalakkersuisut. Oppositionen gives mulighed for at indstille en af disse tilforordnede.

Det skal tilstræbes, at de tilforordnede tilsammen besidder en bred vifte af relevante kompetencer, herunder (men ikke kun) juridisk ekspertise.

Andre sagkyndige, det være sig repræsentanter/eksperter fra offentlige instanser, interesseorganisationer, lokale folkevalgte eller andre ressourcepersoner, kan deltage på ad hoc-basis i kommissionsarbejdet på formandskabets invitation.

Tilforordnede skal bidrage med deres faglige viden og erfaring i kommissionsarbejdet, men kan ikke deltage i den endelige beslutningstagning om indhold i forfatningsudkastet.

Tilforordnede udskiftes som udgangspunkt ikke efter et valg til Inatsisartut.

Borgerinddragelse

Forfatningskommissionen skal under sit virke nå ud til alle landsdele såvel fysisk som elektronisk. Kommissionen skal sørge for at møde befolkningen, præsentere foreløbige overvejelser og få umiddelbare reaktioner på nogle af de faktuelle og principielle emner samt værdimæssige overvejelser, som kommissionen beskæftiger sig med.

Kommissionen kan beslutte at arrangere en konference for at indhente viden og inspiration udefra, men også for at få diskuteret grundlæggende relevante statsretlige emner, principper og værdier og medvirke til i højere grad at introducere overvejelserne omkring disse til offentligheden.

Alle borgere, herunder børn, unge og voksne, har ret til at indsende forslag til Forfatningskommissionen. Medlemmer af kommissionen, formandskabet og tilforordnede kan beslutte at tage et sådant forslag op i kommissionen, hvis forslaget er egnet til videre behandling i kommissionen.

Kommissionen skal oprette en hjemmeside, hvor offentligheden blandt andet kan læse alle borgernes indsendte forslag.

Sekretariat for Forfatningskommissionen

Forfatningskommissionen opretter et dedikeret sekretariat af passende størrelse til servicering af kommissionen i kommissionens arbejde. Forfatningskommissionen ansætter sekretariatschefen for sekretariatet efter høring af Naalakkersuisut.

Der er op til Forfatningskommissionen at tilrettelægge sit arbejde, herunder at beslutte hvor Forfatningskommissionens sekretariat skal placeres.

Tidsramme

Det tilstræbes, at Forfatningskommissionen afslutter sit arbejde og fremlægger sin betænkning indeholdende et forslag til forfatning indenfor en tidshorizont på to til tre år fra sin nedsættelse. Der er mulighed for, at kommissionen kan få forlænget sin

arbejdsperiode, hvis dette bliver nødvendigt. En forlængelse skal godkendes af Naalakkersuisut.

Finansiering

Forfatningskommissionen, herunder sekretariatet for kommissionen, finansieres gennem egen hovedkonto på finansloven (hovedkonto 73.03.01). Etableringen af kommissionens sekretariat, samt finansiering af kommissionens arbejde, herunder sekretariatsbistand og rejser afholdes indenfor denne ramme.

KOMMISSORIUM 2

29. marts 2019



Kommissorium for Grønlands Forfatningskommission

Idet Inatsisartut og Naalakkersuisut ønsker, at der udarbejdes en forfatning for et kommende, selvstændigt Grønland nedsættes en forfatningskommission. Forfatningskommissionen skal udarbejde et forslag til forfatning, der i sin helhed skal præsenteres i Inatsisartut, når kommissionen har færdiggjort sit arbejde.

Forfatningen skal være baseret på og danne ramme om det grønlandske folks kultur, sprog og identitet.

Historisk betraget vil udgangspunktet for inddragelsen af kultur, sprog og identitet være grønlandsk, hvilket vil sige det oprindelige grønlandske folks. Men forfatningen skal tage fuldt hensyn til, at der i nutidens Grønland findes mange borgere med anden baggrund.

Forfatningskommissionen sammensættes med et ønske om en politisk bredt repræsenteret kommission. Fagkundskab og kvalificeret viden om Grønland, det grønlandske folk, dets historie og kultur skal ligeledes inddrages i arbejdet med at skrive forslaget til en forfatning.

Forfatningsudkastet skal udfærdiges med henblik på, at forfatningen bliver den grundlæggende lov for Grønland, når Grønland bliver en selvstændig stat.

Forfatningskommissionens arbejde

Forfatningskommissionen udarbejder udkast til en forfatning for Grønland, der skal træde i kraft den dag Grønland bliver en selvstændig stat. Forfatningens formål er, at blive det demokratiske vedtagne lovgrundlag for en selvstændig suveræn grønlandsk stat. Udkastet vedlægges en betænkning, der specificerer forfatningens bestemmelser.

Forfatningskommissionen har på halvårlig basis indrapporteringspligt til Naalakkersuisut om fremdriften i udarbejdelsen af udkast til en forfatning for Grønland.

Forfatningskommissionen tilrettelægger selv sit arbejde, herunder muligheden for nedsættelse af arbejdsgrupper. Kommissionen kan indhente ekspertise og viden fra Naalakkersuisut, fra det grønlandske civilsamfund og fra kilder uden for Grønland til brug for sit arbejde. Dette kan gøres både på fast og på ad-hoc basis.

Kommissionen skal i forbindelse med arbejdet særligt redegøre for dens brug af definitioner af landet, folket, rettigheder, pligter, styreform og forvaltning.

Det forventes desuden, at der i det ovenstående lovforberedende arbejde indgår overvejelser om en ordening i form af en fri sammenslutning ("free association") eller en anden form for mellemstatsligt samarbejde med en anden stat.

Forfatningskommissionens sammensætning

Forfatningskommissionen består af syv medlemmer udnævnt af Naalakkersuisut efter indstilling fra de partier, som blev repræsenteret ved sidste Inatsisartut valg.

Medlemmer af Naalakkersuisut kan ikke indstilles til Forfatningskommissionen.

Medlemmerne af kommissionen skal udpeges af Naalakkersuisut.

Samtidig ønskes der kønsmæssig ligestilling i kommissionen, efter de retningslinjer, der følger af § 6 i Inatsisartutlov nr. 3 af 29. november 2013 om ligestilling af mænd og kvinder, hvorefter det fremgår, at "...*offentlige udvalg, råd, kommissioner og lignende, der er nedsat af Naalakkersuisut til at forberede fastsættelse af regler eller planlægning af samfundsmæssig betydning, skal være sammensat sådan, at der højst er et medlem mere af det ene køn end af det andet.*" ..

Naalakkersuisut udpeger derefter, og efter høring af Udvalget vedr. Forfatningskommissionen, en kommission, der er således sammensat, at der samlet er højst et medlem mere af det ene køn, og således at kommissionen består af en repræsentant for hvert parti i Inatsisartut. Det betyder, at de syv partier i Inatsisartut skal indstille to personer hver, men hvert parti får kun udpeget et (1) medlem. Den person, som ikke udpeges som medlem, vil fungere som stedfortræder.

Formandskabet består af en formand, næstformand og et medlem.

Det er alene valget resultatet fra sidste Inatsisartut valg, som er bestemmende for hvilke partier der udpeger medlemmer af kommissionen.

Blandt de indstillede medlemmer udpeger det parti, der fik flest stemmer ved sidste Inatsisartut valg, formanden for Forfatningskommissionen. Kommissionens næstformand udpeges af det næststørste parti i Inatsisartut. Formandskabet består af formanden, næstformanden samt et tredje medlem, der vælges blandt medlemmerne af Forfatningskommissionen. Valget sker i forbindelse med første konstituerende møde i Forfatningskommissionen.

Nødvendig udskiftning i forbindelse med lovligt forfald skal, efter indstilling fra kommissionen, godkendes af Naalakkersuisut på baggrund af en ny indstilling fra det parti, som oprindeligt indstillede det udtrådte medlem. I fald et medlem er nødt til at udtræde af kommissionen i utide, vil den person, som ved kommissionens nedsættelse blev indstillet til kommissionen af samme parti som det udtrædende medlem, fungere som stedfortræder, indtil der formelt udpeges et nyt kommissionsmedlem. Udpegningen af det nye medlem følger den ovenfor beskrevne procedure.

Kommissionsmedlemmer, der er medlemmer af Inatsisartut, modtager ikke vederlag. Kommissionsmedlemmer, der er embedsmænd i centraladministrationen eller kommunerne, bliver ikke lønnet særskilt for arbejdet i kommissionens regi, men modtager sædvanlig løn fra deres arbejdsgiver. Formandskabet for Forfatningskommissionen vil ikke modtage særskilt vederlag.

Embedsmænd i centraladministration eller kommunerne skal, forinden deltagelse i kommissionens arbejde, opnå tilladelse hertil fra deres arbejdsgiver, såfremt deltagelsen i arbejdet foregår i arbejdstiden.

Fast tilforordnede og udvælgelse af eksperter på ad hoc-basis

Der kan tilknyttes tilforordnede medlemmer til Forfatningskommissionen med henblik på at yde kommissionen partipolitisk neutral rådgivning på et højt niveau.

Naalakkersuisut kan udpege to til fire faste tilforordnede til Forfatningskommissionen, hvoraf mindst én er ekspert i forfatningsret. De øvrige tilforordnede forventes individuelt eller samlet at besidde viden på ekspertniveau om folkeret eller nation building.

Forfatningskommissionen kan udpege to til fire faste tilforordnede til Forfatningskommissionen.

De i Inatsisartut på tidspunktet for kommissionens nedsættelse repræsenterede politiske partier, som ikke indgår i Naalakkersuisut, kan udpege én fast tilforordnet til Forfatningskommissionen.

Tilforordnede udskiftes som udgangspunkt ikke efter et valg til Inatsisartut.

Forfatningskommissionen orienterer via ressortdepartementet Naalakkersuisut om udpegning af faste tilforordnede.

Det forudsættes, at de tilforordnede tilsammen besidder en bred vifte af relevante kompetencer, herunder (men ikke kun) juridisk ekspertise. Tilforordnede honoreres i henhold til § 18, stk. 1, i landstingslov nr. 22 af 18. december 2003, senest ændret ved landstingslov nr. 42 af 23. november 2017, vedrørende vederlag til ikke-landstingsmedlemmer.

Andre sagkyndige, som kommissionen finder relevante, kan deltage på ad hoc-basis i kommissionsarbejdet på formandskabets invitation og, hvor det findes nødvendigt, honoreres i henhold til § 18, stk. 1, i landstingslov nr. 22 af 18. december 2003, senest ændret ved landstingslov nr. 42 af 23. november 2017, vedrørende vederlag til ikke-landstingsmedlemmer.

Såfremt sådanne sagkyndige er ansat i enten centraladministrationen, kommunerne eller regeringen, indhentes tilladelse fra deres arbejdsgiver.

Tilforordnede og sagkyndige bidrager med deres faglige viden og erfaring i kommissionsarbejdet, men kan ikke deltage i den endelige beslutningstagning om indhold i forfatningsudkastet.

Borgerinddragelse

Forfatningskommissionen skal under sit virke søge at nå ud til alle byer og bygder. Kommissionen skal sørge for at møde befolkningen, præsentere foreløbige overvejelser og få umiddelbare reaktioner på faktuelle, principielle og værdimæssige overvejelser, som kommissionen aktuelt beskæftiger sig med. Kommissionen kan benytte såvel almindelige møder, konferencer samt moderne medier og platforme m.v. i dette arbejde.

Alle borgere, herunder børn, unge og voksne, har ret til at indsende forslag til Forfatningskommissionen. Medlemmer af kommissionen, formandskabet og tilfornordnede kan efter eget skøn beslutte at tage et sådant forslag op i kommissionen, hvis forslaget anses egnet til videre behandling.

Kommissionen skal oprette en hjemmeside, hvor der orienteres om udviklingen i kommissionens arbejde.

Sekretariat for Forfatningskommissionen

Forfatningskommissionen opretter et sekretariat af passende størrelse til servicering af kommissionen i kommissionens arbejde. Forfatningskommissionen ansætter lederen af sekretariatet efter høring af Naalakkersuisut.

Der er op til Forfatningskommissionen selv at tilrettelægge sit arbejde, herunder at beslutte hvor Forfatningskommissionens sekretariat skal placeres.

Tidsramme

Forfatningskommissionen skal disponere sit arbejde med henblik på at aflevere sit udkast til en grønlandsk forfatning til Naalakkersuisut senest den 21. juni 2021, således at Naalakkersuisut kan præsentere dette til Inatsisartut under efterårssamlingen 2021. I det omfang kommissionen måtte anse behov for en forlængelse af arbejdsperioden skal dette godkendes af Naalakkersuisut.

I forbindelse med forfatningsforslaget udarbejder og afleverer kommissionen en betænkning med specificering af forfatningens bestemmelser.

Finansiering

Forfatningskommissionen herunder sekretariatet for kommissionen finansieres gennem Finansloven. Forfatningskommissionen har frihed til at ansøge om eksterne midler.

TILLÆG TIL
KOMMISSORIUM 2

31. maj 2019



Forudsætninger for rammerne i kommissoriet for Forfatningskommissionens arbejde

Efter vedtagelsen i Inatsisartut den 21. november 2016 om, at der skal udarbejdes et udkast til en forfatning for Grønland, redegøres hermed forudsætningerne for kommissorium. Disse er grundlaget for forventningen til kommissionens arbejde, som efter udarbejdelsen skal forelægges Inatsisartuts udvalg vedrørende Forfatningskommissionen.

Da det er første gang, det grønlandske folk skal tage stilling til en selvstændig forfatning, bør denne proces samtidig bruges til at tage grundlæggende værdimæssige debatter op i offentligheden og ligeledes foretage et folkeligt oplysningsarbejde. Processen forudsætter, at det grønlandske folk er blevet inddraget under udarbejdelsen og føler ejerskab til forfatningen.

Det grønlandske folks identitet, kultur og sprog vil naturligt være udgangspunktet for forfatningsarbejdet, dog skal man i forfatningsarbejdet tage højde for, at i dagens Grønland er samfundet bygget op af forskellige folkeslag og disse påvirkninger udgør dele af grundlaget for nutidens samfundsopbygning.

I den sammenhæng er det vigtigt, at der i debatten tages hensyn til alle dele af den grønlandske befolkning, og de rettigheder og traditioner, som bør beskyttes i forhold til de forskellige minoriteter i landet. Det skal overvejes, hvorledes grønlandere, som er bosat uden for Grønland skal inddrages.

Forfatningskommissionens løsning af opgaven forudsætter således, at der i Grønland tages stilling til grundlæggende begreber i forfatningsmæssig sammenhæng, såsom landet, folket, sproget, rettigheder, pligter, forvaltning og styreform.

Forfatningskommissionens betænkning

I forslaget til kommissorium opereres der med en række begreber, der skal afklares, for at kunne etablere en forfatning. Det afgørende i denne sammenhæng er en klar afgrænsning af selve landet og dets statsborgere.

Afgrænsningen af nationen Grønland er forudsat i Selvstyrelovens anerkendelse af det grønlandske folk i henhold til Folkeretten og henvisningen til, at højhedsretten til landet følger den suveræne stat.

Men begrebet "det grønlandske folk" er aldrig blevet defineret i forhold til et kommende statsborgerskab, hvilket bliver kommissionens opgave.

Det grønlandske folk kan defineres på forskellige måder. Derfor ønskes der en diskussion om det grønlandske folk, både ud fra en juridisk og en identitetsskabende vinkel, med inddragelse af hele det i Grønland boende folk.

I Forfatningskommissionens borgerinddragelse og dialog med befolkningen skal der være særlig opmærksomhed på, at kommissionen hører borgerne i Qaanaaq-regionen og borgerne i Østgrønland om kommissionens arbejde.

Ligeledes skal der være opmærksomhed på de minoriteter, der befinder sig i landet af både etnisk, religiøs og kønsrelateret og anden art, således at disse via forfatningen beskyttes mod diskrimination og sikres de samme rettigheder og pligter som alle andre. Også sproglige dialekter kan i denne sammenhæng overvejes beskyttede.

Den identitetsskabende tilgang forstås som forsøget på at reflektere over, hvem det grønlandske folk er, og hvad nationen Grønland bør være. Diskussionerne, debatterne og refleksionernes formål er, at søge at gøre det muligt for alle beboere i Grønland at identificere sig med, og skabe et fællesskab omkring en samlet ide om nationen Grønland.

Forfatningskommissionen arbejder med et perspektiv, der i princippet er tidsubegrænset.

Det vil sige, at forfatningen vil skulle skabe rammer for fremtidige afgørelser, som ingen nulevende personer hverken vil komme til at opleve eller kunne forudse. Arbejdet forudsætter, at Grønland er en selvstændig stat.

Der er i denne sammenhæng således ikke behov for at forsvare eller definere sig i forhold til en kolonial fortid.

Kommissionen skal, i forbindelse med kommissoriet, udarbejde en betænkning, hvor baggrunden for kommissionens stillingtagen til en række principielle problemstillinger forventes afdækket. Det drejer sig om problemstillinger såsom (men ikke begrænset til):

- Afgrænsningen af staten Grønlands grænser
- Hvem er de kommende grønlandske statsborgere?
- Hvorledes sikres borgernes frihedsrettigheder?
- Hvordan sikres minoriteternes rettigheder?
- Hvilke pligter kan staten pålægge borgerne?
- Hvordan skal det politiske system indrettes og ud fra hvilke værdier?
- Hvorledes skal sprogets stilling i samfundet defineres?

Arbejdsgrupper

Det beskrives i kommissoriet, at der kan nedsættes arbejdsgrupper bestående af medlemmer og tilfornordnede, hvor der også kan hentes andre eksperter ind på ad hoc-basis. Formålet med dette er at sikre, at kommissionen har et så bredt og sagligt vidensgrundlag som muligt.

Det anbefales, at embedsmænd fra Naalakkersuisut henholdsvis Inatsisartut, og organisationer deltager i arbejdsgrupperne på ad hoc-basis, samt at disse personer skal have godkendelse fra deres arbejdsgiver til at kunne benytte noget af deres arbejdstid til at udføre arbejde for Forfatningskommissionen. Det skal sikres, at der ikke sker en sammenblanding af interesser i forhold til de enkelte administrationsområder og kommissionens langsigtede mål.

Formålet med adgangen til at tilknytte eksterne eksperter er at sikre, at der kan foretages mere dybtgående analyser af de forskellige problemstillinger og udarbejdes redegørelser

herom til kommissionens medlemmer. Mulige emner for arbejdsgruppernes og eksperternes arbejde kunne være:

- Folkets rettigheder i forhold til staten Grønland
 - Statsreligion og religionsfrihed
 - Hvor langt rækker ytringsfriheden?
 - Hvem ejer naturressourcerne?
 - Hvor langt rækker individets ret i forhold til samfundets interesser?
- Arbejdsgruppe om styreformer
 - Positiv kontra negativ parlamentarisme samt valgret og repræsentativitet - hvilke former er mest hensigtsmæssige for det fremtidige Grønland.
 - Fordele og ulemper ved deltagelse i internationale statslige samarbejder, og hvilke krav dette stiller til en fremtidig styreform.
- Mulige former for det fremtidige forhold mellem Grønland og Danmark, herunder Free Association, forbundsstatskonstruktioner eller lignende.
- Finansielle og økonomiske organiseringer i forhold til en selvstændig status.

Forslag til forfatning

Forslag til forfatning skal afleveres som udkast til en lov, hvortil der er udarbejdet bemærkninger til forslaget og forslagets enkelte bestemmelser. Dette kan indgå i Forfatningskommissionens betænkning, sammen med rapporter o.l., der udarbejdes i arbejdsgrupperne.

Det beskrives i kommissoriet, at Forfatningskommissionen har pligt til at foretage løbende rapporteringer. Dette for at tilskynde til fremdrift og kvalitet under udarbejdelsesfasen af et udkast til en forfatning for Grønland. Fristen for indlevering af de periodiske rapporter er sat til den første mandag i marts samt den første mandag i september. Dokumentet skal afleveres til den ressortansvarlige Naalakkersuisoq, som orienterer Naalakkersuisut samt Udvalget vedr. Forfatningskommissionen herom.

Sammensætning af Forfatningskommissionen

For at sikre et sammenhængende arbejde i kommissionen, bliver medlemmer udpeget for hele kommissionens levetid.

Samtidig ønskes der kønsræssig ligestilling i kommissionen, efter de retningslinjer, der følger af ligestillingsloven.

Naalakkersuisut udpeger derefter og efter høring af Udvalget vedr. Forfatningskommissionen, en kommission, der er således sammensat, at der samlet er højst et medlem mere af det ene køn, og således at kommissionen består af en repræsentant for hvert parti i Inatsisartut.

Der redegøres i kommissoriet nærmere for reglerne for udpegning af medlemmer og suppleanter samt for proceduren i det tilfælde, at et medlem måtte udtræde af kommissionen i utide.

Det er alene valget resultatet fra sidste Inatsisartut valg, som er bestemmende for hvilke partier der udpeger medlemmer af kommissionen

Tilforordnede

De, der bliver udvalgt som tilforordnede, skal være eksperter, som kan rådgive og vejlede kommissionens medlemmer. De tilforordnedes ekspertise kan være akademisk, være baseret på arbejds- og livserfaring eller andet. Det er således alene dem, der udpeger de tilforordnede, der bedømmer kvalifikationerne hos de ønskede tilforordnede. Muligheden for at invitere eksperter på ad hoc-basis skal så vidt muligt udnyttes ved specifikke spørgsmål af principiel karakter.

Borgerinddragelse

Det er vigtigt at borgerne inddrages i processen, og Forfatningskommissionen eller repræsentanter for denne forventes så vidt det er muligt at afholde borgermøder i så stor en del af landets byer og bygder som det er praktisk muligt. Det er Forfatningskommissionen selv der beslutter formen for og indholdet af sådanne borgermøder.

Kommissionen kan med fordel ligeledes søge at inddrage borgerne via moderne elektroniske platforme.

Tidsramme

Forslaget til tidsfrist i kommissoriet er fastsat med udgangspunkt i den nuværende situation. Dette kan ændres efter politisk beslutning i Naalakkersuisut.

Med erfaringer fra Island og Færøerne, samt anbefalinger i redegørelse for nedsættelse af en grønlandsk forfatningskommission, anbefales dog korte tidsfrister.

Funktionsbeskrivelse af Forfatningskommissionens og Naalakkersuisuts arbejde

Forfatningskommissionens og sekretariatets hovedopgave er i overensstemmelse med kommissoriet, at udfærdige et forslag til en forfatning for Grønland, der skal træde i kraft den dag Grønland bliver en selvstændig stat.

Det er ønsket, at Forfatningskommissionen styres efter armslængdeprincippet, således at det til enhver tid siddende Naalakkersuisut, ikke over nogen direkte indflydelse på kommissionens arbejde.

Forfatningskommissionens sekretariat har ansvaret for:

- At bearbejde Forfatningskommissionens løbende forslag til indhold i betænkningen
- At udarbejde de halvårlige rapporter
- At skabe en debat og oplysningsarbejde omkring forfatning, som sikrer mulighed for alle borgere kan komme med input.
- At indsamle viden og formulere rapporter, redegørelser, notater og lign. til brug i betænkningen
- At agere som sekretariat for de enkelte arbejdsgrupper der nedsættes.
- At koordinere og planlægge alle møder i arbejdsgrupperne og kommissionen.

Forfatningssekretariatet servicerer alene Forfatningskommissionen og skal yde sekretariatsbistand til Forfatningskommissionen. Dette omfatter blandt andet bistand til udarbejdelse af selve forfatningsudkastet, halvårlige afreporteringer, rådgivning og servicering af kommissionen, og dennes undergruppers mødeforberedelse og opfølgninger samt formidlingsopgaver.

KOMMISSORIUM 3

20. maj 2020



Kommissorium for Grønlands Forfatningskommission

Idet Inatsisartut og Naalakkersuisut ønsker, at der udarbejdes en forfatning for et kommende, selvstændigt Grønland nedsættes en forfatningskommission. Forfatningskommissionen skal udarbejde et forslag til forfatning, der i sin helhed skal præsenteres i Inatsisartut, når kommissionen har færdiggjort sit arbejde.

Forfatningen skal være baseret på og danne ramme om det grønlandske folks kultur, sprog og identitet.

Historisk betragtet vil udgangspunktet for inddragelsen af kultur, sprog og identitet være grønlandsk, hvilket vil sige det oprindelige grønlandske folks. Men forfatningen skal tage fuldt hensyn til, at der i nutidens Grønland findes mange borgere med anden baggrund.

Forfatningskommissionen sammensættes med et ønske om en politisk bredt repræsenteret kommission. Fagkundskab og kvalificeret viden om Grønland, det grønlandske folk, dets historie og kultur skal ligeledes inddrages i arbejdet med at skrive forslaget til en forfatning.

Forfatningsudkastet skal udfærdiges med henblik på, at forfatningen bliver den grundlæggende lov for Grønland, når Grønland bliver en selvstændig stat.

Forfatningskommissionens arbejde

Forfatningskommissionen udarbejder udkast til en forfatning for Grønland, der skal træde i kraft den dag Grønland bliver en selvstændig stat. Forfatningens formål er, at blive det demokratiske vedtagne lovgrundlag for en selvstændig suveræn grønlandsk stat. Udkastet vedlægges en betænkning, der specificerer forfatningens bestemmelser.

Forfatningskommissionen har på halvårlig basis indrapporteringspligt til Naalakkersuisut om fremdriften i udarbejdelsen af udkast til en forfatning for Grønland.

Forfatningskommissionen tilrettelægger selv sit arbejde, herunder muligheden for nedsættelse af arbejdsgrupper. Kommissionen kan indhente ekspertise og viden fra Naalakkersuisut, fra det grønlandske civilsamfund og fra kilder uden for Grønland til brug for sit arbejde. Dette kan gøres både på fast og på ad-hoc basis.

Kommissionen skal i forbindelse med arbejdet særligt redegøre for dens brug af definitioner af landet, folket, rettigheder, pligter, styreform og forvaltning.

Det forventes desuden, at der i det ovenstående lovforberedende arbejde indgår overvejelser om en ordning i form af en fri sammenslutning ("free association") eller en anden form for mellemstatsligt samarbejde med en anden stat.

Forfatningskommissionens sammensætning

Forfatningskommissionen består af syv medlemmer udnævnt af Naalakkersuisut efter indstilling fra de partier, som blev repræsenteret ved sidste Inatsisartut valg.

Medlemmer af Naalakkersuisut kan ikke indstilles til Forfatningskommissionen.

Medlemmerne af kommissionen skal udpeges af Naalakkersuisut.

Samtidig ønskes der kønsmæssig ligestilling i kommissionen, efter de retningslinjer, der følger af § 6 i Inatsisartutlov nr. 3 af 29. november 2013 om ligestilling af mænd og kvinder, hvoraf det fremgår, at "...offentlige udvalg, råd, kommissioner og lignende, der er nedsat af Naalakkersuisut til at forberede fastsættelse af regler eller planlægning af samfundsmæssig betydning, skal være sammensat sådan, at der højst er et medlem mere af det ene køn end af det andet."...

Naalakkersuisut udpeger derefter, og efter høring af Udvalget vedr. Forfatningskommissionen, en kommission, der er således sammensat, at der samlet er højst et medlem mere af det ene køn, og således at kommissionen består af en repræsentant for hvert parti i Inatsisartut. Det betyder, at de syv partier i Inatsisartut skal indstille to personer hver, men hvert parti får kun udpeget et (1) medlem. Den person, som ikke udpeges som medlem, vil fungere som stedfortræder.

Formandskabet består af en formand, næstformand og et medlem.

Det er alene valgresultatet fra sidste Inatsisartut valg, som er bestemmende for hvilke partier der udpeger medlemmer af kommissionen.

Blandt de indstillede medlemmer udpeger det parti, der fik flest stemmer ved sidste Inatsisartut valg, formanden for Forfatningskommissionen. Kommissionens næstformand udpeges af det næststørste parti i Inatsisartut. Formandskabet består af formanden, næstformanden samt et tredje medlem, der vælges blandt medlemmerne af Forfatningskommissionen. Valget sker i forbindelse med første konstituerende møde i Forfatningskommissionen.

Nødvendig udskiftning i forbindelse med lovligt forfald skal, efter indstilling fra kommissionen, godkendes af Naalakkersuisut på baggrund af en ny indstilling fra det parti, som oprindeligt indstillede det udtrådte medlem. I fald et medlem er nædt til at udtræde af kommissionen i utide, vil den person, som ved kommissionens nedsættelse blev indstillet til kommissionen af samme parti som det udtrædende medlem, fungere som stedfortræder, indtil der formelt udpeges et nyt kommissionsmedlem. Udpegningen af det nye medlem følger den ovenfor beskrevne procedure.

Kommissionsmedlemmer, der er medlemmer af Inatsisartut, modtager ikke særskilt vederlag.

Kommissionsmedlemmer, der er embedsmænd i centraladministrationen eller kommunerne, bliver ikke lønnet særskilt for arbejdet i kommissionens regi, men modtager sædvanlig løn fra deres arbejdsgiver.

Embedsmænd i centraladministration eller kommunerne skal, forinden deltagelse i kommissionens arbejde, opnå tilladelse hertil fra deres arbejdsgiver, såfremt deltagelsen i arbejdet foregår i arbejdstiden.

Fast tilfornordnede og udvælgelse af eksperter på ad hoc-basis

Der kan tilknyttes tilfornordnede medlemmer til Forfatningskommissionen med henblik på at yde kommissionen partipolitisk neutral rådgivning på et højt niveau.

Naalakkersuisut kan udpege to til fire faste tilfornordnede til Forfatningskommissionen, hvoraf mindst én er ekspert i forfatningsret. De øvrige tilfornordnede forventes individuelt eller samlet at besidde viden på ekspertniveau om folkeret eller nation building.

Forfatningskommissionen kan udpege to til fire faste tilfornordnede til Forfatningskommissionen.

De i Inatsisartut på tidspunktet for kommissionens nedsættelse repræsenterede politiske partier, som ikke indgår i Naalakkersuisut, kan udpege én fast tilfornordnet til Forfatningskommissionen.

Tilfornordnede udskiftes som udgangspunkt ikke efter et valg til Inatsisartut.

Forfatningskommissionen orienterer via ressortdepartementet Naalakkersuisut om udpegning af faste tilfornordnede.

Det forudsættes, at de tilfornordnede tilsammen besidder en bred vifte af relevante kompetencer, herunder (men ikke kun) juridisk ekspertise. Tilfornordnede honoreres i henhold til § 18, stk. 1-2, i landstingslov nr. 22 af 18. december 2003, senest ændret ved landstingslov nr. 42 af 23. november 2017, vedrørende vederlag til ikke-landstingsmedlemmer.

Andre sagkyndige, som kommissionen finder relevante, kan deltage på ad hoc-basis i kommissionsarbejdet på formandskabets invitation og, hvor det findes nødvendigt, honoreres i henhold til § 18, stk. 1-2, i landstingslov nr. 22 af 18. december 2003, senest ændret ved landstingslov nr. 42 af 23. november 2017, vedrørende vederlag til ikke-landstingsmedlemmer.

Såfremt sådanne sagkyndige er ansat i enten centraladministrationen, kommunerne eller regeringen, indhentes tilladelse fra deres arbejdsgiver.

Tilfornordnede og sagkyndige bidrager med deres faglige viden og erfaring i kommissionsarbejdet, men kan ikke deltage i den endelige beslutningstagning om indhold i forfatningsudkastet.

Borgerinddragelse

Forfatningskommissionen skal under sit virke søge at nå ud til alle byer og bygder. Kommissionen skal sørge for at møde befolkningen, præsentere foreløbige overvejelser og få umiddelbare reaktioner på faktuelle, principielle og værdimæssige overvejelser, som

kommissionen aktuelt beskæftiger sig med. Kommissionen kan benytte såvel almindelige møder, konferencer samt moderne medier og platforme m.v. i dette arbejde.

Alle borgere, herunder børn, unge og voksne, har ret til at indsende forslag til Forfatningskommissionen. Medlemmer af kommissionen, formandskabet og tilfornede kan efter eget skøn beslutte at tage et sådant forslag op i kommissionen, hvis forslaget anses egnet til videre behandling.

Kommissionen skal oprette en hjemmeside, hvor der orienteres om udviklingen i kommissionens arbejde.

Sekretariat for Forfatningskommissionen

Forfatningskommissionen opretter et sekretariat af passende størrelse til servicering af kommissionen i kommissionens arbejde. Forfatningskommissionen ansætter lederen af sekretariatet efter høring af Naalakkersuisut.

Der er op til Forfatningskommissionen selv at tilrettelægge sit arbejde, herunder at beslutte hvor Forfatningskommissionens sekretariat skal placeres.

Tidsramme

Forfatningskommissionen skal disponere sit arbejde med henblik på at aflevere sit udkast til en grønlandsk forfatning til Naalakkersuisut senest den 31. december 2021, således at Naalakkersuisut kan præsentere dette til Inatsisartut under forårssamlingen 2022. I det omfang kommissionen måtte anse behov for en forlængelse af arbejdsperioden skal dette godkendes af Naalakkersuisut.

I forbindelse med forfatningsforslaget udarbejder og afleverer kommissionen en betænkning med specificering af forfatningens bestemmelser.

Finansiering

Forfatningskommissionen herunder sekretariatet for kommissionen finansieres gennem Finansloven. Forfatningskommissionen har frihed til at ansøge om eksterne midler.

TILLÆG TIL
KOMMISSORIUM 3

17. november 2020



Forudsætninger for rammerne i kommissoriet for Forfatningskommissionens arbejde

Efter vedtagelsen i Inatsisartut den 21. november 2016 om, at der skal udarbejdes et udkast til en forfatning for Grønland, redegøres hermed forudsætningerne for kommissorium. Disse er grundlaget for forventningen til kommissionens arbejde, som efter udarbejdelsen skal forelægges Inatsisartuts udvalg vedrørende Forfatningskommissionen.

Da det er første gang, det grønlandske folk skal tage stilling til en selvstændig forfatning, bør denne proces samtidig bruges til at tage grundlæggende værdimæssige debatter op i offentligheden og ligeledes foretage et folkeligt oplysningsarbejde. Processen forudsætter, at det grønlandske folk er blevet inddraget under udarbejdelsen og føler ejerskab til forfatningen.

Det grønlandske folks identitet, kultur og sprog vil naturligt være udgangspunktet for forfatningsarbejdet, dog skal man i forfatningsarbejdet tage højde for, at i dagens Grønland er samfundet bygget op af forskellige folkeslag og disse påvirkninger udgør dele af grundlaget for nutidens samfundsopbygning.

I den sammenhæng er det vigtigt, at der i debatten tages hensyn til alle dele af den grønlandske befolkning, og de rettigheder og traditioner, som bør beskyttes i forhold til de forskellige minoriteter i landet. Det skal overvejes, hvorledes grønlændere, som er bosat uden for Grønland skal inddrages.

Forfatningskommissionens løsning af opgaven forudsætter således, at der i Grønland tages stilling til grundlæggende begreber i forfatningsmæssig sammenhæng, såsom landet, folket, sproget, rettigheder, pligter, forvaltning og styreform.

Forfatningskommissionens betænkning

I forslaget til kommissorium opereres der med en række begreber, der skal afklares, for at kunne etablere en forfatning. Det afgørende i denne sammenhæng er en klar afgrænsning af selve landet og dets statsborgere.

Afgrænsningen af nationen Grønland er forudsat i Selvstyrelovens anerkendelse af det grønlandske folk i henhold til Folkeretten og henvisningen til, at højhedsretten til landet følger den suveræne stat.

Men begrebet "det grønlandske folk" er aldrig blevet defineret i forhold til et kommende statsborgerskab, hvilket bliver kommissionens opgave.

Det grønlandske folk kan defineres på forskellige måder. Derfor ønskes der en diskussion om det grønlandske folk, både ud fra en juridisk og en identitetsskabende vinkel, med inddragelse af hele det i Grønland boende folk.

I Forfatningskommissionens borgerinddragelse og dialog med befolkningen skal der være særlig opmærksomhed på, at kommissionen hører borgerne i Qaanaaq-regionen og borgerne i Østgrønland om kommissionens arbejde.

Ligeledes skal der være opmærksomhed på de minoriteter, der befinder sig i landet af både etnisk, religiøs og kønsrelateret og anden art, således at disse via forfatningen

beskyttes mod diskrimination og sikres de samme rettigheder og pligter som alle andre. Også sproglige dialekter kan i denne sammenhæng overvejes beskyttede.

Den identitetsskabende tilgang forstås som forsøget på at reflektere over, hvem det grønlandske folk er, og hvad nationen Grønland bør være. Diskussionerne, debatterne og refleksionernes formål er, at søge at gøre det muligt for alle beboere i Grønland at identificere sig med, og skabe et fællesskab omkring en samlet ide om nationen Grønland.

Forfatningskommissionen arbejder med et perspektiv, der i princippet er tidsubegrænset.

Det vil sige, at forfatningen vil skulle skabe rammer for fremtidige afgørelser, som ingen nulevende personer hverken vil komme til at opleve eller kunne forudse. Arbejdet forudsætter, at Grønland er en selvstændig stat.

Der er i denne sammenhæng således ikke behov for at forsvare eller definere sig i forhold til en kolonial fortid.

Kommissionen skal, i forbindelse med kommissoriet, udarbejde en betænkning, hvor baggrunden for kommissionens stillingtagen til en række principielle problemstillinger forventes afdækket. Det drejer sig om problemstillinger såsom (men ikke begrænset til):

- Afgrænsningen af staten Grønlands grænser
- Hvem er de kommende grønlandske statsborgere?
- Hvorledes sikres borgernes frihedsrettigheder?
- Hvordan sikres minoriteternes rettigheder?
- Hvilke pligter kan staten pålægge borgerne?
- Hvordan skal det politiske system indrettes og ud fra hvilke værdier?
- Hvorledes skal sprogets stilling i samfundet defineres?

Arbejdsgrupper

Det beskrives i kommissoriet, at der kan nedsættes arbejdsgrupper bestående af medlemmer og tilfornede, hvor der også kan hentes andre eksperter ind på ad hoc-basis. Formålet med dette er at sikre, at kommissionen har et så bredt og sagligt vidensgrundlag som muligt.

Det anbefales, at embedsmænd fra Naalakkersuisut henholdsvis Inatsisartut, og organisationer deltager i arbejdsgrupperne på ad hoc-basis, samt at disse personer skal have godkendelse fra deres arbejdsgiver til at kunne benytte noget af deres arbejdstid til at udføre arbejde for Forfatningskommissionen. Det skal sikres, at der ikke sker en sammenblanding af interesser i forhold til de enkelte administrationsområder og kommissionens langsigtede mål.

Formålet med adgangen til at tilknytte eksterne eksperter er at sikre, at der kan foretages mere dybtgående analyser af de forskellige problemstillinger og udarbejdes redegørelser herom til kommissionens medlemmer. Mulige emner for arbejdsgruppernes og eksperternes arbejde kunne være:

- Folkets rettigheder i forhold til staten Grønland

- Statsreligion og religionsfrihed
 - Hvor langt rækker ytringsfriheden?
 - Hvem ejer naturressourcerne?
 - Hvor langt rækker individets ret i forhold til samfundets interesser?
- Arbejdsgruppe om styreformer
 - Positiv kontra negativ parlamentarisme samt valgret og repræsentativitet - hvilke former er mest hensigtsmæssige for det fremtidige Grønland.
 - Fordele og ulemper ved deltagelse i internationale statslige samarbejder, og hvilke krav dette stiller til en fremtidig styreform.
 - Mulige former for det fremtidige forhold mellem Grønland og Danmark, herunder Free Association, forbundsstatskonstruktioner eller lignende.
 - Finansielle og økonomiske organiseringer i forhold til en selvstændig status.

Forslag til forfatning

Forslag til forfatning skal afleveres som udkast til en lov, hvortil der er udarbejdet bemærkninger til forslaget og forslagets enkelte bestemmelser. Dette kan indgå i Forfatningskommissionens betænkning, sammen med rapporter o.l., der udarbejdes i arbejdsgrupperne.

Det beskrives i kommissoriet, at Forfatningskommissionen har pligt til at foretage løbende rapporteringer. Dette for at tilskynde til fremdrift og kvalitet under udarbejdelsesfasen af et udkast til en forfatning for Grønland. Fristen for indlevering af de periodiske rapporter er sat til den første mandag i marts samt den første mandag i september. Dokumentet skal afleveres til den ressortansvarlige Naalakkersuisoq, som orienterer Naalakkersuisut samt Udvalget vedr. Forfatningskommissionen herom.

Sammensætning af Forfatningskommissionen

For at sikre et sammenhængende arbejde i kommissionen, bliver medlemmer udpeget for hele kommissionens levetid.

Samtidig ønskes der kønsræssig ligestilling i kommissionen, efter de retningslinjer, der følger af ligestillingsloven.

Naalakkersuisut udpeger derefter og efter høring af Udvalget vedr. Forfatningskommissionen, en kommission, der er således sammensat, at der samlet er højst et medlem mere af det ene køn, og således at kommissionen består af en repræsentant for hvert parti i Inatsisartut.

Der redegøres i kommissoriet nærmere for reglerne for udpegning af medlemmer og suppleanter samt for proceduren i det tilfælde, at et medlem måtte udtræde af kommissionen i utide.

Det er alene valgresultatet fra sidste Inatsisartut valg, som er bestemmende for hvilke partier der udpeger medlemmer af kommissionen

Tilforordnede

De, der bliver udvalgt som tilforordnede, skal være eksperter, som kan rådgive og vejlede kommissionens medlemmer. De tilforordnedes ekspertise kan være akademisk, være baseret på arbejds- og livserfaring eller andet. Det er således alene dem, der udpeger de tilforordnede, der bedømmer kvalifikationerne hos de ønskede tilforordnede. Muligheden for at invitere eksperter på ad hoc-basis skal så vidt muligt udnyttes ved specifikke spørgsmål af principiel karakter.

Borgerinddragelse

Det er vigtigt at borgerne inddrages i processen, og Forfatningskommissionen eller repræsentanter for denne forventes så vidt det er muligt at afholde borgermøder i så stor en del af landets byer og bygder som det er praktisk muligt. Det er Forfatningskommissionen selv der beslutter formen for og indholdet af sådanne borgermøder.

Kommissionen kan med fordel ligeledes søge at inddrage borgerne via moderne elektroniske platforme.

Tidsramme

Forslaget til tidsfrist i kommissoriet er fastsat med udgangspunkt i den nuværende situation. Dette kan ændres efter politisk beslutning i Naalakkersuisut.

Med erfaringer fra Island og Færøerne, samt anbefalinger i redegørelse for nedsættelse af en grønlandsk forfatningskommission, anbefales dog korte tidsfrister.

Funktionsbeskrivelse af Forfatningskommissionens og Naalakkersuisuts arbejde

Forfatningskommissionens og sekretariatets hovedopgave er i overensstemmelse med kommissoriet, at udfærdige et forslag til en forfatning for Grønland, der skal træde i kraft den dag Grønland bliver en selvstændig stat.

Det er ønsket, at Forfatningskommissionen styres efter armslængdeprincippet, således at det til enhver tid siddende Naalakkersuisut, ikke øver nogen direkte indflydelse på kommissionens arbejde.

Forfatningskommissionens sekretariat har ansvaret for:

- At bearbejde Forfatningskommissionens løbende forslag til indhold i betænkningen
- At udarbejde de halvårige rapporter
- At skabe en debat og oplysningsarbejde omkring forfatning, som sikrer mulighed for alle borgere kan komme med input.
- At indsamle viden og formulere rapporter, redegørelser, notater og lign. til brug i betænkningen
- At agere som sekretariat for de enkelte arbejdsgrupper der nedsættes.
- At koordinere og planlægge alle møder i arbejdsgrupperne og kommissionen.

Forfatningssekretariatet servicerer alene Forfatningskommissionen og skal yde sekretariatsbistand til Forfatningskommissionen. Dette omfatter blandt andet bistand til udarbejdelse af selve forfatningsudkastet, halvårslige afrapporteringer, rådgivning og servicering af kommissionen, og dennes undergruppers mødeforberedelse og opfølgninger samt formidlingsopgaver.

KOMMISSORIUM 4

3. september 2021

Naalakkersuisut vedtog det nye kommissorium den 3. september 2021:

Kommissorium for Grønlands Forfatningskommission

Idet Inatsisartut og Naalakkersuisut ønsker, at der udarbejdes en forfatning for et kommende, selvstændigt Grønland nedsættes en forfatningskommission. Forfatningskommissionen skal udarbejde et forslag til forfatning, der i sin helhed skal præsenteres i Inatsisartut, når kommissionen har færdiggjort sit arbejde.

Forfatningen skal være baseret på og danne ramme om det grønlandske folks kultur, sprog og identitet.

Historisk betraget vil udgangspunktet for inddragelsen af kultur, sprog og identitet være grønlandsk, hvilket vil sige det oprindelige grønlandske folks. Men forfatningen skal tage fuldt hensyn til, at der i nutidens Grønland findes mange borgere med anden baggrund.

Forfatningskommissionen sammensættes med et ønske om en politisk bredt repræsenteret kommission. Fagkundskab og kvalificeret viden om Grønland, det grønlandske folk, dets historie og kultur skal ligeledes inddrages i arbejdet med at skrive forslaget til en forfatning.

Forfatningsudkastet skal udfærdiges med henblik på, at forfatningen bliver den grundlæggende lov for Grønland, når Grønland bliver en selvstændig stat.

Forfatningskommissionens arbejde

Forfatningskommissionen udarbejder udkast til en forfatning for Grønland, der skal træde i kraft den dag Grønland bliver en selvstændig stat. Forfatningens formål er, at blive det demokratisk vedtagne lovgrundlag for en selvstændig suveræn grønlandsk stat. Udkastet vedlægges en betænkning, der specificerer forfatningens bestemmelser.

Forfatningskommissionen har på halvårlig basis indrapporteringspligt til Naalakkersuisut om fremdriften i udarbejdelsen af udkast til en forfatning for Grønland.

Forfatningskommissionen tilrettelægger selv sit arbejde, herunder muligheden for nedsættelse af arbejdsgrupper. Kommissionen kan indhente ekspertise og viden fra Naalakkersuisut, fra det grønlandske civilsamfund og fra kilder uden for Grønland til brug for sit arbejde. Dette kan gøres både på fast og på ad-hoc

basis.

Kommissionen skal i forbindelse med arbejdet særligt redegøre for dens brug af definitioner af landet, folket, rettigheder, pligter, styreform og forvaltning.

Det forventes desuden, at der i det ovenstående lovforberedende arbejde indgår overvejelser om en ordning i form af en fri sammenslutning ("free association") eller en anden form for mellemstatsligt samarbejde med en anden stat.

Forfatningskommissionens sammensætning

Forfatningskommissionen består af fem medlemmer udnævnt af Naalakkersuisut efter indstilling fra de partier, som blev repræsenteret ved sidste Inatsisartut valg.

Medlemmer af Naalakkersuisut kan ikke indstilles til Forfatningskommissionen.

Medlemmerne af kommissionen skal udpeges af Naalakkersuisut, efter indstilling fra partierne.

Samtidig ønskes der kønsmæssig ligestilling i kommissionen, efter de retningslinjer, der følger af § 6 i Inatsisartutlov nr. 3 af 29. november 2013 om ligestilling af mænd og kvinder, hvoraf det fremgår, at "...offentlige udvalg, råd, kommissioner og lignende, der er nedsat af Naalakkersuisut til at forberede fastsættelse af regler eller planlægning af samfundsmæssig betydning, skal være sammensat sådan, at der højst er et medlem mere af det ene køn end af det andet."

Naalakkersuisut udpeger derefter, og efter høring af Udvalget vedr. Forfatningskommissionen, en kommission, der er således sammensat, at der samlet er højst et medlem mere af det ene køn, og således at kommissionen består af en repræsentant for hvert parti i Inatsisartut. Det betyder, at de fem partier i Inatsisartut skal indstille to personer hver, men hvert parti får kun udpeget et (1) medlem. Den person, som ikke udpeges som medlem, vil fungere som stedfortræder.

Formandskabet består af en formand, næstformand og et medlem.

Det er alene valresultatet fra sidste Inatsisartut valg, som er bestemmende for hvilke partier der udpeger medlemmer af kommissionen.

Blandt de indstillede medlemmer udpeger det parti, der fik flest stemmer ved sidste Inatsisartut valg, formanden for Forfatningskommissionen.

Kommissionens næstformand udpeges af det næststørste parti i Inatsisartut. Formandskabet består af formanden, næstformanden samt et tredje medlem, der vælges blandt medlemmerne af Forfatningskommissionen. Valget sker i forbindelse med første konstituerende møde i Forfatningskommissionen.

Nødvendig udskiftning i forbindelse med lovligt forfald skal, efter indstilling fra kommissionen, godkendes af Naalakkersuisut på baggrund af en ny indstilling fra det parti, som oprindeligt indstillede det udtrådte medlem. I så fald et medlem er nødt til at udtræde af kommissionen i utide, vil den person, som ved kommissionens nedsættelse blev indstillet til kommissionen af samme parti som det udtrædende medlem, fungere som stedfortræder, indtil der formelt udpeges et nyt kommissionsmedlem. Udpegningen af det nye medlem følger den ovenfor beskrevne procedure.

Kommissionsmedlemmer, der er medlemmer af Inatsisartut, modtager ikke særskilt vederlag

Kommissionsmedlemmer, der er embedsmænd i centraladministrationen eller kommunerne, bliver ikke lønnet særskilt for arbejdet i kommissionens regi, men modtager sædvanlig løn fra deres arbejdsgiver.

Embedsmænd i centraladministration eller kommunerne skal, forinden deltagelse i kommissionens arbejde, opnå tilladelse hertil fra deres arbejdsgiver, såfremt deltagelsen i arbejdet foregår i arbejdstiden.

Fast tilforordnede og udvælgelse af eksperter på ad hoc-basis

Der kan tilknyttes tilforordnede medlemmer til Forfatningskommissionen med henblik på at yde kommissionen partipolitisk neutral rådgivning på et højt niveau.

Naalakkersuisut kan udpege to til fire faste tilforordnede til Forfatningskommissionen, hvoraf mindst én er ekspert i forfatningsret. De øvrige tilforordnede forventes individuelt eller samlet at besidde viden på ekspertniveau om folkeret eller nation building.

Forfatningskommissionen kan udpege to til fire faste tilforordnede til Forfatningskommissionen.

De i Inatsisartut på tidspunktet for kommissionens nedsættelse repræsenterede politiske partier, som ikke indgår i Naalakkersuisut, kan udpege én fast tilforordnet til Forfatningskommissionen.

Tilforordnede udskiftes som udgangspunkt ikke efter et valg til Inatsisartut.

Forfatningskommissionen orienterer via ressortdepartementet Naalakkersuisut om udpegning af faste tilforordnede.

Det forudsættes, at de tilforordnede tilsammen besidder en bred vifte af relevante kompetencer, herunder (men ikke kun) juridisk ekspertise. Tilforordnede honoreres i henhold til § 18, stk.1-2, i landstingslov nr. 22 af 18. december 2003, senest ændret ved landstingslov nr. 42 af 23. november 2017, vedrørende vederlag til ikke-landstingsmedlemmer.

Andre sagkyndige, som kommissionen finder relevante, kan deltage på ad hoc-basis i kommissionsarbejdet på formandskabets invitation og, hvor det findes nødvendigt, honoreres i henhold til § 18, stk. 1-2, i landstingslov nr. 22 af 18. december 2003, senest ændret ved landstingslov nr. 42 af 23. november 2017, vedrørende vederlag til ikke-landstingsmedlemmer.

Såfremt sådanne sagkyndige er ansat i enten centraladministrationen, kommunerne eller regeringen, indhentes tilladelse fra deres arbejdsgiver.

Tilforordnede og sagkyndige bidrager med deres faglige viden og erfaring i kommissionsarbejdet, men kan ikke deltage i den endelige beslutningstagning om indhold i forfatningsudkastet.

Borgerinddragelse

Alle borgere, herunder børn, unge og voksne, har ret til at indsende forslag til Forfatningskommissionen. Medlemmer af kommissionen, formandskabet og tilforordnede kan efter eget skøn beslutte at tage et sådant forslag op i kommissionen, hvis forslaget anses egnet til videre behandling.

Kommissionen skal oprette en hjemmeside, hvor der orienteres om udviklingen i kommissionens arbejde.

Når forfatningsudkastet er udarbejdet, skal Grønlands Selvstyre søge at nå ud til alle byer og bygder med udkastet. Selvstyret skal sørge for at møde befolkningen, præsentere udkastet og få umiddelbare reaktioner på faktuelle,

principielle og værdimæssige overvejelser, som kommissionen aktuelt har beskæftiget sig med. Selvstyret kan benytte såvel almindelige møder, konferencer samt moderne medier og platforme m.v. i dette arbejde.

Sekretariat for Forfatningskommissionen

Forfatningskommissionen opretter et sekretariat af passende størrelse til servicering af kommissionen i kommissionens arbejde.

Forfatningskommissionen ansætter lederen af sekretariatet efter høring af Naalakkersuisut.

Der er op til Forfatningskommissionen selv at tilrettelægge sit arbejde, herunder at beslutte hvor Forfatningskommissionens sekretariat skal placeres.

Tidsramme

Forfatningskommissionen skal disponere sit arbejde med henblik på at aflevere sit udkast til en grønlandsk forfatning til Naalakkersuisut senest den 31. december 2022, således at Naalakkersuisut kan præsentere dette til Inatsisartut under forårssamlingen 2023. Umiddelbart efter færdiggørelsen af forfatningsforslaget dvs. fra den 1. januar 2023, vil opgaver derpå blive overdraget til afdelingen for Forfatning ved Grønlands Selvstyre.

I det omfang kommissionen måtte anse behov for en forlængelse af arbejdsperioden skal dette godkendes af Naalakkersuisut.

I forbindelse med forfatningsforslaget udarbejder og afleverer kommissionen en betænkning med specificering af forfatningens bestemmelser.

Finansiering

Forfatningskommissionen herunder sekretariatet for kommissionen finansieres gennem Finansloven. Forfatningskommissionen har frihed til at ansøge om eksterne midler.

BILAG 2

Oqaatsinut allattorsimaffik nunap
naalakkersuinikkut aaqqissuussaananut
tunngasut. Qallunaatumit kalaallisuumut

-

Forfatningsordliste

Fra dansk til grønlandsk

Marts 2023

Inatsit Tunngaviusussaq pillugu

Isumalioqatigiissitat

**Oqaatsinut allattorsimaffik nunap naalackersuinikkut
aaqqissuusaaneranut tunngasut
Qallunaatumit kalaallisuumut**

**Forfatningsordliste
Fra dansk til grønlandsk**



Inatsit Tunngaviususaq pillugu Isumalioqatigiissitat
Forfatningskommissionen
April 2023

Aallaqqaasiut

Inatsit tunngaviusussap suliarinerani oqaatsit annertuumik eqqartomeqarnikuupput, tamannalu inatsisilerinerami naalagaaffillu aqumneqameranut aaqqissuussaananullu tunngasunut oqaatsinik taajuutinillu aalajangersimasunik peqannginneranik peqqutaanerpaavoq. Taamaattumik Isumaliogatigiissitamit oqaatsinik taaajuusersuutinillu inatsit tunngaviusussamut atuuttusamik peqarnissaq pingaartinneqarsimavoq.

2019-imi inatsit tunngaviusussamut tunngaviusunik inatsisilerinerami oqaatsit taajuutinillu allattorsimaffiat pillugit suliaq aallartissimavoq, 2023-imi suliareqqitaalluni naqqissomeqarnikuuvoq. Lisathe Møller kiisalu Ole Heinrich-ip naqqissorlugu inaarsarnikuuaat.

Forord

Arbejdet med sproget i forbindelse med udformning af udkastet til forfatning har fyldt meget. Det skyldes, at mange af termene inden for de emner, som indgår i udkastet til forfatning, ikke har haft en fast leksikalisering. Det har derfor været nødvendigt for kommissionen at få fastlagt nogle af de centrale termer, som indgår i udkastet til forfatning.

En tidligere version af forfatningsordlisten blev udarbejdet i 2019. Nærværende version bygger videre på arbejdet fra 2019. Lisathe Møller og Ole Heinrich har revideret og kvalitetssikret den nu foreliggende forfatningsordliste.

A

absolut flertal amerlanerussuteqavinneq

absolut stemmeflertal taasinerit amerlanerussuteqavissut

ad hoc udvalg ataatsimiititaliaagallartoq

administrative bestemmelse allaffissormikkut aalajangersagaq

adskillelse af stat og kirke naalagaaffiup ilageeqarnerullu avissaartitaanerat (naalagaaffimmi sulinerup ilageeqarnermilu sulinerup avissaartitaanerat)

Advokatsamfundet Eqqartuussissuserisoqatigiit

afkolonisering numasiaajumnaarsitsineq; numasiaammik namminersortunngortitsineq

afsluttende bestemmelse aalajangersagaq naggasiussaq

afstamning nagguik

afstemning (votering) taasineq

aldersformand sivisunerpaamik ilaasortaasimasoq

"Alle mennesker er født frie og lige i værdighed og rettigheder. De er udstyret med fornuft og samvittighed, og de bør handle mod hverandre i en broderskabs ånd" "Inuit tamarnik inunngorput nammineersinnaassuseqarlutik assigiimmillu ataqqinassuseqarlutillu pisinnaatitaaffeqarlutik. Silaqassusermik tarnillu nalunngissusianik pilersugaapput imminnullu iliorfigeqatigiittariaqaraluarput qatanngutigiittut peqatigiinnerup anersaavani"

almene pligt nalinginnaasumik pisussaaffik

almenvellet inooqatigiit ataatsimut iluaqutissaat, tamanut iluaqutissaasut; tamat iluaquserneqarnissaat

almenviljen inuit nalinginnaat piunasaat

almindelig borgerpligt inmuttaasut nalinginnaasumik pisussaaffiat

almindelige bemærkninger nassuiaatit nalinginnaasut

almindelige bestemmelser aalajangersakkat nalinginnaasut

almindelig valg nalinginnaasumik qinersineq

direkte valg toqqaannartumik qinersineq

hemmelig valg isertortumik qinersineq

almindeligt omdømme inuit isigiminnerat; nalinginnaasumik isigineqarneq

anbefaling inassuteqaat

anerkendte trossamfund uppeqatigiit akuersaarneqarsimasut (naalagaaffimmut atanngitsut); upperisarsioqatigiit akuerisaasut (naalagaaffimmut atanngitsut)

anklagemyndighed unnerluussisussaataitasut

ansvarlighed akisussaassuseqarneq

arbejdsgruppe suleqatigiissitaq
arbejdspligt sulisussaataaneq
arbejdstageres rettighed sulisup pisinnaatitaaffia

B

beføjelse piginnaatitaaneq; pisinnaatitaaneq
benådning saammaassaaneq; saammaassineq
beslutningsdygtighed aalajangiisinnaassuseqarneq
beslutningskompetence aalajangiisinnaatitaaneq; aalajangiinissamut piginnaaneqarneq
bestemmelse aalajangersagaq
bestikkelse akiliilluni peqquserlutsitsineq; akilersilluni peqquserhunneq
betænkning isumaliutissiissut
bevilling aningaasaliissutit
"Boligen er ukrænkelig" "Inigisaq ajortumiitsaaliugassaalhinnaassaaq"
borgerforslag innuttaasut siunnersutataat
borgerlige rettighed innuttaasup pisinnaatitaaffia
borgerpligt innuttaasup pisussaaffia
brugsret atuisinnaatitaanermut pisinnaatitaaffik
bornerettighedsinstitution meeqqat pisinnaatitaaffiinut sullissivik
bornetalsmand Meeqqanik illersuisoq
borns rettigheder meeqqat pisinnaatitaaffii, meeqqap pisinnaatitaaffia

C

centralbank qitiusumik aningaaserivissuaq
civilsamfund inuiaqatigiinni inuinaaq
civilsamfundsorganisation innuttaasut soqutigisaqatigiiffii

D

Danmarks Riges Grundlov Danmarkip naalagaaffiata inatsisai tunngaviusut
dansk indfødsret Danmarkimi innuttaassuseqarneq

dansk ret Danmarkimi inatsiseqartitsineq

De Forenede Nationer Naalagaaffiit Peqatigiit

De Forenede Nationers deklaration om oprindelige folks rettigheder nunat inoqqaavisa
pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit nalunaarutaat

De Forenede Nationers Pagt Naalagaaffiit Peqatigiit Angerfigeqatigiissutaat

Deklarationen om folkeretlige principper vedrørende venskabelige forbindelser og samarbejde mellem stater i overensstemmelse med De Forenede Nationers pagt

Naalagaaffiit Peqatigiit angerfigeqatigiissutaat naapertorlugu naalagaaffiit akunnerminni akaareqatigiinnissaat suleqatigiinnissaallu pillugit nunat tamalaat inatsisaanni tunngavissat pillugit nalunaarut

delbetænkning isumaliutissiissutip ilaa

delegation, delegering isumagisassamgortitsineq

deltagelsesdemokrati innuttaasumik peqataatitsinikkut tamat oqartussaaqataanerat

demokrati tamat oqartussaaqataanerat

demokratiets spilleregler tamat oqartussaaqataaneranni malittarisassat; tamat oqartussaaqataaneranni suleriaasissat

demokratisk samfund inuiaqatigiit tamanit oqartussaaqataaffiusut

demokratisk system tamat oqartussaaqataaneral aallaavigalugu aaqqissuussineq

demokratiske beslutningsorganer tamat oqartussaaqataanerat aallaavigalugu aalajangiisartuutit

Den Gronlandske Retsvæsenkommission Kalaallit Numaanni Eqqartuussiveqarneq pillugu Ataatsimiititaliarsuaq

det almene vel innuttaasut amerlanersaasa ihuaqutissaat

den almindelige mening amerlanerusut isumaat

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention inuit pisinnaatitaaffii pillugit Europamiut isumaqatigiissutaat

Den europæiske pagt om regionale sprog eller mindretalssprog nunat innikkoortuini oqaatsit inaluunniit ikinnerussuteqartut oqaasii pillugit Europamiut isumaqatigiissutaat

Den Europæiske Union (EU) Europamiut Peqatiginnerat (EU)

“Den individuelle ret til at anvende eget sprog kan aldrig betvivles” “Kinaluunniit apeqquserneqartussaanngitsumik oqaatsiminik atuisinnaassaaq”

“Den lovgivende magt er hos kongen og folketinget i forening. Den udøvende magt er hos kongen. Den dømmende magt er hos domstolene” “Kunngi inatsisartullu suleqatigiillutik inatsisiliortartussaapput. Kunngi aalajangiisussani qullersaasussaassaaq.”

Eqqartuussisarneq eqqartuussisut qullersaaffigisassaraat

Den Nordiske Sprogkonvention Nunat Avannarliit oqaasit pillugit isumaqatigiissutaat

*"Den personlige frihed er ukrænkelig" "Inuup kiffaangissusia
ajortumiitsaaliugassaalluinnassaaq"*

*"Det er forbudt at udsætte en kvinde eller en mand for direkte eller indirekte
forskelsbehandling på grund af køn" "Arnat angutilluunniit suiaassusaat pissutigalugu
toqqaannartumik toqqaannangitsumillu assigiinngisimeqarnissaat inerteqqutaavoq"*

"Det grønlandske element" i retsplejen "Eqqartuussisaatsip 'kalaalerpalaarutaa' "

*"Det grønlandske folk er suverænt i Grønland" "Inuutaat kalaallit tassaapput Kalaallit
Nunaannut kisimiillutik aalajangiisussaasut"*

Det Grønlandske Kriminalpræventive Råd Kalaallit Nunaanni Pinerhuttaalisitsiniarneq pillugu
Isumalioqatigiissitat

det offentlige pisortat

det tavse flertal qisuariartanngitsut

direkte demokrati toqqaannartumik tamat oqartussaaqataanerat

diskrimination, diskriminering assigiinngisitsineq

dobbelt statsborgerskab marlunnik immuttaassuseqarneq

Dommerrådet Eqqartuussisut Siunnersuisoqatigiit

domsmyndighed eqqartuussisinaatitaasut

domstolenes uafhængighed eqqartuussiviit akuliuffigineqartussaannginnerat

domstolsprøvelse eqqartuussivimmi misiliineq; eqqartuussivimmi misiliisitsineq

"Du skal opfylde dine forpligtelser" "Pisussaaffitit naammassissavatit"

dommende magt eqqartuussisut (eqqartuussiviit)

E

ejendomsret piginnittussaaneq; piginnittussaatitaaneq

"Ejendomsretten er ukrænkelig" "Piginnittuussuseq ajortumiitsaaliugassaalluinnassaaq"

ejendomsretten til land nunamik piginnittussaatitaaneq

ejendomsrettigheder piginnittuunermik pininnaatitaaffit

ekspertise immikkut ilisimasaqarneq

ekspertudvalg immikkut ilisimasalittut ataatsimiititaliaq

ekspropriation pigisanik aalaakkaasunik arsaarimissuteqartarneq (pinggitsaaliissummik
taarsiissutitalimmik arsaarinnitarneq)

embede atorfik

embedsforretninger suliat ingerlasut

embedsførelse atorfimmik suliaassanik ingerlatsineq; atorfimmik ingerlatsineq

embedsmisbrug atorfimmik atomerluineq

"En ny grundlov skal være letforståelig og læsbar" "Inatsisit tunngaviusut nutaat paasissaalluartuullutillu atuaruminartuusussaassapput"

endelige bestemmelser aalajangersakkat inaarutaasut

"En forfatning er en 'nations fødselsattest' " "Inatsisit tunngaviusut tassaapput inuiaat inunnigormermut allagartaat" "

"Et samfund skal kendes på, hvordan det behandler sine svageste" "Inuiaqatigiit samnginnerpaartaminut qanoq iliornertik ilisarnaatigissavaat"

etiske retningslinjer ileqqorissaamermut najoqutassat

etnicitet immikkut inuiaassuseq, immikkut inuiaassuseqameq

etnisk diskrimination immikkut inuiaassuseq patsisigalugu assigiinngisitsineq

etniske, religiøse eller sproglige mindretal immikkut inuiaassutsikkut, upperisarsiornikkut oqaatsitigulluunniit ikinnerussuteqartut

Europarådets rammekonvention om beskyttelse af nationale mindretal Europarådip sinaakkutaasumik isumaqatigiissutaa naalagaaffinni ikinnerussuteqartut illersugaanissaat pillugu

Europæisk konvention om statsborgerret innuttaassuseqarsinnaatitaanermut Europamiut isumaqatigiissutaat

Evangelisk-luthersk kirke (Kalaallit Nunaanni Ilaglit) ilagiit Lutherikkuusut (Kalaallit Nunaanni Ilagiit) oqaluffiat; ilagiit naaggaartut (Lutherikkut)

F

fagforeningernes rettigheder sulisartut peqatigiiffiisa pisinnaatitaaffii

"Fast tilknytning til det grønlandske samfund" "Inuiaqatigiinnut kalaallinut aalajangersimasumik attuumassuteqartut"

fastboende fremmede / udlændinge takornartat / nunani allamiut najugaqavissut

"Fattigdom er et fravær af menneskerettigheder" "Piitsuussuseq tassaavoq inuttut pisinnaatitaaffeqamginneq"

finanslov aningaasanut inatsit

finansudvalget Aningaasaqarnermut Ataatsimiititaliaq

flertalsregering naalakkersuisut amerlanerussuteqartut

FN's konvention om afskaffelse af alle former for diskrimination mod kvinder

isumaqatigiissut arnanik immikkoortitsisarnerit suullunniit nangusarnissaat pillugu

FN's konvention om afskaffelse af alle former for racediskrimination ammip qalipaataa

tungavigalugu assigiinngisitsisarnerit tamarmik atorunnaarsinneqarnissaannut FN-imi
isumaqatigiissut

FN's konvention om barnets rettigheder Naalagaaffiit Peqatigiit meeqqat pisinnaatitaaffii

pillugit isumaqatigiissutaat

FN's konvention om gifte kvinders statsborgerret Arnat katissimasut

imuttaassuseqarsinnaatitaanerannut FN-ip isumaqatigiissutaat

FN's konvention om rettigheder for personer med handicap Inuit innarluutillit

pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat

FN's resolution om tilståelse af uafhængighed for koloniale territorier og folk numat inuiaallu

nunasiaasut namminersortungortimeqarnissaannik Naalagaaffiit Peqatigiit nalunaarutaat

FN's retningslinjer for Erhvervsliv og Menneskerettigheder Naalagaaffiit Peqatigiit

imussutissarsiornermut inuillu pisinnaatitaaffiimut najoqqutassiaat

folk inuiaat

folkeafstemning inunnik taasisitsineq

folkekirken ilagiit (ilagiit naalagaaffimmut atasut)

folkeoplysning inunnik qaammarsaaneq

folkeret inatsisit inuiaqatigiit namminersortut akornanni atuuttut

folkestyre inuinnaat naalakkersueqataanerat

folkesuverænitet inuinnaat immimut oqartussaaffiginerat

folket inuinnaat

"Folketinget er ukrænkeligt" "Inatsisartut innimiginarlui martussaapput"

folkets vilje inuinnaat piunasaat

folkevalgt forsamling ataatsimiittartuutitat inuit qinigaat

folks ret til selvbestemmelse inuiaat nammineq aalajangersaasinnaanerat

"For diskrimination dommes den, der offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre

kreds fremsætter udtalelse eller anden meddelelse, ved hvilken en gruppe af personer

trues, forhånes eller nedværdiges på grund af sin race, hudfarve, nationale eller etniske

oprindelse, tro eller seksuelle orientering" "Kinaassusersersortutut eqqartuunneqassaaq

kinaluunniit tamanut imaluunniit inunnut amerlasuunut siaruarterninissaq siunertaralugu

oqaaseqartog imaluunniit allatut iliorluni nalunaaruteqartog, taamatut iliornermigut inuit

*eqimattat sioorasaarneqartillugit, asissorneqartillugit nikanarsarneqartillugilluunniit
nagguiat, amiisa qalipaataat, inuiannik nagguqatigiimilluunniit kingoqqisuumerat,
upperisaat imaluunniit*

kinguaassiuutinut tunngasutigut sumut samminerat pissutigalugu”

forbydelser mod den offentlige orden og fred imuit torersunik eqqissisimasumillu
inooqatigiinnerannut pinerluttuliomerit

forbrydelser mod rigets selvstændighed og sikkerhed naalagaaffiup namminersomeranut
isumannaatsuuneramillu pinerluutit

forbundsstat (føderation) naalagaaffeqatigiissortaausut kattusimasut [ataatsimut qitiusunik
naalakkersuisoqartut]

foreløbige bestemmelser aalajangersagaagallartut

forfatning naalagaaffiup apunneqarneranut aaqjissuussaaneraniillu malittarisassat tunngaviusut;
inatsit tunngaviusoq; inatsisit tunngaviusut

forfatningsbevægelse inatsisinik tunngaviusunik sulissuteqartut

forfatningsbygning inatsisinik tunngaviusussanik qarmaaneq

forfatningshistorie inatsisit tunngaviusut oqahittuassartaat

forfatningskommission inatsisit tunngaviusut pillugit isumalioqatigiissitat

forfatningskonference inatsisit tunngaviusut pillugit ataatsimeersuarneq

forfatningslov inatsisinut tunngaviusunut inatsit

forfatningsråd inatsisit tunngaviusut pillugit siunnersuisoqatigiit

forfatningsudkast inatsisinut tunngaviusunut missiliuut

forfatningsudvikling inatsisinik tunngaviusunik piorsaaneq

forfatningsmæssigt inatsisit tunngaviusut naapertorlugit; inatsisitugit tunngaviusutigut

forfatningsret inatsisit tunngaviusut pillugit inatsiseqartitsineq

forfatningstekst inatsisit tunngaviusut oqaasertaat

forfatningsudkast inatsisinut tunngaviusunut missiliuut

forholdstalsvalg qanoq amerlassuseqarneq najoqqutaralugu qinersineq; qanoq amerlassuseqarneq
tunngavigalugu qinersineq

forligsudvalg isumaqatigiissitsiniartartut

forpligtelse pisussaaffik

forretningsministerium Naalakkersuisuugallartut

forræderi kilhuussineq

forsigtighedsprincippet mianersortussaaneranut najoqqutassiaq; mianersornissamik tunngavissat

forskellige (blandede) bestemmelser aalajangersakkat assigiingitsut

Forskelsbehandling assigiingisitsineq
forskrifter malittarisassat; malitassiat
forslag af principiel betydning siunnersuutit tunngaviusumik isigisariallit
forslag til mistillid tatiginninginnermik nalunaaruteqarnissamut siunnersuut
forslag til vedtagelse aalajangiiffigisassatut siunnersuut
Forsoningskommissionen Saammaateqatigiinnissamut Isumalioqatigiissitaaq
forsvarsalliance illersoqatigiit; iligiit
forvaltning ingerlatsivik; ingerlatsineq
forvaltningsmyndigheder ingerlatsinermi oqartussaasut
forvaltningsret ingerlatsineq pillugu inatsiseqartitsineq
free association (frivillig sammenslutning (afhængige stater)) naalagaaffiit peqatigiikkumasut
 (naalagaaffiit immimmut pisariaqartittut))
fremgangsmåde periaaseq; periuseq; suleriaaseq
fremmed efterretningsvæsen naalagaaffiit allat isertortumik paasiniaasartui
fri, forudgående og informeret samtykke kiffaangissuseqartumik, sioqqutsisumik
 paasimillumilu akuersineq
fri proces nammineq aningaasartuutiginnigisamik eqqartuussisulersuussineq
fri presse tusagassiutit naqisimaneqanngitsut
frigørelse aniguisitaaneq; kiffaajurnaaneq
frihedsberøvelse kiffaangissusiaaneq; kiffaangissusiiagaaneq
frihedsrettigheder kiffaangissuseqarsinnaatitaanerit
fritagelse af Naalakkersuisut Naalakkersuisunik atuakkunnaarsitsineq
fundamentale friheder tunngaviusumik kiffaangissuseqarfiit
fungerende Naalakkersuisut Naalakkersuisuugallartut
fungerende parlament inatsisartuugallartut
fædreland numa inunngorfik; nunavigisaq
fælles beslutningskompetence ataatsimut aalajangiisinnaassuseqarneq
fælles bestemmelser aalajangersakkat tamanut atuuttut
fællesbestemmelser ataatsimut aalajangersakkat
fælles eje ataatsimoorullugit pigisat
fælles ejendomsret til land nunamik ataatsimut piginnittussaaneq

G

gamle sædvaner ileqqutoqqat

generelle bestemmelser aalajangersakkat nalinginnaasut

global numarsuarmut tamarmut siaruarsimasoq

god advokatskik eqqartuussissuserisut ileqqorissaartussaanerat

god forvaltningskik ingerlatsinermi ileqqorissaarnissaq; ileqqorissaameq naapertorlugu
ingerlatsineq

god lovgivningsskik inatsisilioriaaseq pitsaasoq

god medborgerskab immuttaaqataalluarneq

god regeringsførelse pitsaasunik naalakkersuineq

grundlov inatsit tunngaviusoq

grundlovsbrud inatsinnik tunngaviusunik unioqqutitsineq

grundlovsdag inatsisitaarfik

grundlovsforhør inatsisit tunngaviusut naapertorlugit killisiuineq

grundlovskommission inatsisit tunngaviusut pillugit isumalioqatigiissitat

grundlovsreform inatsisinik tunngaviusunik aaqqissuusseqqinneq

grundlovssikret inatsisini tunngaviusuni illersugaasoq; inatsisitigut tunngaviusutigut
illersugaasoq

grundlæggende menneskerettigheder inuttut pisinnaatitaaffiit tunngaviusut

grundlæggende rettighed tunngaviusunik pisinnaatitaaffik

grundlæggende frihedsrettigheder tunngaviusunik kiffaanggissuseqamissamut pisinnaatitaaffiit

grupperettigheder inuit ataatsimoortut pisinnaatitaaffii

grænsekontrol killeqarfinni nakkutilliineq

Grønlands Domstole Kalaallit Nunaata Eqqartuussivii

Grønlands flag Kalaallit Nunaata erfalasua; Erfalatorput

Grønlands Grundlov Kalaallit Nunaannut Inatsit Tunngaviusoq

Grønlands Landsret Nunatta Eqqartuussisuuneqarfia

Grønlands nationaldag Nunatta Ullua

Grønlands Råd for Menneskerettigheder Inuit Pisinnaatitaaffiinnut pillugit Sumnersuisoqatigut

Grønlands Selvstyre Namminersorlutik Oqartussat

Grønlandsk indfødsret Kalaallit Nunaanni imuttaassuseqarneq

Grønlandsk lufttrum Kalaallit Nunaata silaannakkut killeqarfiata ilua

Grønlandsk ret Kalaallit Nunaanni inatsiseqartitsineq

Grønlands søterritorium Imartat Kalaallit Nunaata oqartussaaffigisai

H

habilet suliamut akuusinnaaneq; suliamut attuumassuteqannginneq

handicappedes rettigheder inuit inmarluutillit pisinnaatitaaffii

handicaptalsmand inuit inmarluutillit illersuisuat

havret immani pisinnaatitaaffiit

henstillinger innersuussutit

hjemland nunagisaq; nuna angerlarsimaffigisaq

hjemmel inatsisitigut tunngavik

hjemmelskrav inatsisitigut tunngavissaqarnissamik piunasaqaat

hudfarve amnip qalipaataa

hverv atuuffik

højesteret eqqartuussiviit qullersaat

højesterets præsident eqqartuussiviit qullersaata præsidentia

højforræderi nunamik ajunaartitsineq

højtidelig forsikring om ubrodeligt at ville holde grundloven inatsisit tunngaviusut
unioqqutinnngisaannarumallugit ilumoorluinnartumik neriorsuineq

håndhævelse atoritsineq

I

"I erkendelse af, at det grønlandske folk er et folk i henhold til folkeretten med ret til selvbestemmelse" "Nunat tamat akornanni inatsisit malillugit inuiaat kalaallit namminneg aalajangiisinnaassuseqarlutik inuiaanerat akuerahugu"

idealer nuannaartorisat; maligassat

ikke-diskrimination assigiinnngisitsinnginnissaq

ikke-forskelsbehandling assigiinnngisitsinnginnissaq

ikke-levende ressourcer pisuussutit umaatsut

ikrafttrædelsesbestemmelse atuutilersitsinermut aalajangersagaq; atorutulersitsissutitut
aalajangersagaq

ILO-konvention 87 vedrørende foreningsfrihed og retten til at organisere sig

Kiffaangissuseqartumik peqatigiiffiliorsinnaanermut kattuffiliorsinnaanermullu
pisinnaatitaaffimmut ILO-p isumaqatigiissutaa 87

ILO-konvention 105 Afskaffelse af tvangsarbejde Pinngitsaaliillumi sulisitsisamerup

atorumaarsinneqarnissaanut ILO-p isumaqatigiissutaa 105

immaterielle rettigheder atorussiaangitsutigut pisinnaatitaaffiit

immunitet uunerluutigineqarsinnaannginneq

“Inatsisartut er ukrænkeligt” “Inatsisartut innimiginarluiumartussaapput”

Inatsisartuts Ombudsmand Inatsisartut Ombudsmandiat

informations- og ytringsfriheden naqisimaneqanngitsunik paasissutissiisinnaatitaaneq
oqaaseqarsinnaatitaanerlu

indfødsret innuttaassuseq; naalagaaffimmi innuttaasutut pisinnaatitaaneq

indfødte folk nunat inuit

indledende bestemmelser aalajangersakkat aallarniutaasut

indvandrere mmasisoq

“Ingen minister kan forblive i sit embede, efter at folketinget har udtalt sin mistillid til ham”
“Inatsisartut tatiginani ilisimatippanni ministri kinaluunniit atorfinnimit tunuartaqarpoq”
“Ingen straf uden retsregel” “Inatsisartut maleruagassaqaqartinnagu pillaaasoqassanngilaq”

inhabiliter suliamut akuusinnaannginneq; suliamut attuumassuteqarpallaarneq

Institut for Menneskerettigheder inuit pisinnaatitaaffimmi instituti

integrationsprøve innuttaasunngorniap misilitsinnera

international aftale nunat tamalaat isumaqatigiissutaat

International konvention om borgerlige og politiske rettigheder Innuttaasutut politikkikkullu
pisinnaatitaaffiit pillugit nunat tamalaat isumaqatigiissutaat

International konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder
Aningaasarsiornikkut, innuttaaqataanikkut piorsarsimassutsikkullu pisinnaatitaaffiit pillugit
nunat tamalaat isumaqatigiissutaat

international traktat nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissut

international organisation nunat tamalaat akornanni suliniaqatigiiffik; nunat tamalaat akornanni
kattuffik

internationale forhold nunat tamalaat akornanni pissutsit

internationale forpligtelser nunat tamalaat akornanni pisussaaffiit; naalagaaffiit assigiinngitsut
pisussaaffii

international overenskomst nunat tamalaat isumaqatigiissutaat

international sædvane nunat tamalaat akornanni ileqqusut

internationalt samarbejde nunat tamalaat suleqatigiinnerat

interesseorganisationer soqutigisaqatigiit

J

jura inatsisilerineq

juridisk kyndig inatsisinik ilisimasalik

juridiske rettigheder og forpligtelser inatsisitigut pisinnaatitaaffiit pisussaaffillu

jurist inatsisileritooq

K

Kirken i Grønland Kalaallit Nunaanni Ilagiit

kirke ilagiit; ilagiissoqatigiit

kirkeforfatning ilagiit pillugit inatsisit tunngaviusut

kirkens styrelsesmæssige forhold ilagiinni siulersorneqarnikkut pissusiusut

kollektiv ejendomsret ataatsimoorluni piginnittussaaneq

kollektive rettigheder ataatsimoorullugit pisinnaatitaaffiit

koloni nunasiaq

kolonialisme nunasiaqartuuneq; nunasiaateqarneq

kolonisationshistorie nunasiaqarnerup oqaluttuassartaa

kolonisering nunasiaateqalerneq

kolonitiden nunasiaanerup nalaa

kommission isumalioqatigiissitat

kommissorium suliakkiissummut najoqqutassiaq; suliassarititat

kommunalret kommuninik inatsiseqartitsineq

kommunalt selvstyre kommunit namminersortuunerat; kommunit nammineersinnaatitaanerat

kommunalt styre kommunit aqutsinerat

kongeunion (personalunion) kunngi peqatigiissutigalugu naalagaaffeqatigiinneq

kompetence pisinnaatitaaneq; piginnaaneq

kompetenceopbygning piginnaasanik annertusaaneq

konfliktmægling aklerliinnik isumaqatigiissitsiniartameq

"Kongen kan ikke uden folketingets samtykke være regent i andre lande" "kunngi inatsisartunit akuerineqarani naalagaaffinni allani naalakkersuisuisinnaanngilaq"

konstituerende landstingssamling Inatsisartut inissitsiterlutik ataatsimiinnerat

konstituering af udvalg ataatsimiititaliat inissitsiternerat

konstitutionel inatsisit tunngaviusut naapertorlugit; inatsisitigut tunngaviusutigut

konstitutionelle rettigheder inatsisit tungaviusut naapertorlugit pisinnaatitaaffiit; inatsisitigut tungaviusutigut pisinnaatitaaffiit

konstitutionelt demokrati inatsisit tungaviusut naapertorlugit tamat oqartussaaqataanerat; inatsisitigut tungaviusutigut tamat oqartussaaqataanerat

konvention (traktat) naalagaaffiit isumaqatigiissutaat

Konvention mod tortur og anden grusom menneskelig eller nedværdigende behandling eller straf Naalliutsitsisameq allatullu peqqamiingaartunik, inuppalaangitsunik imaluunniit nikanarsaataasunik pinnittarneq imaluunniit pillaasarneq akiomiarlugit naalagaaffiit isumaqatigiissutaat

Konventionen om oprindelige folk og stammefolk i selvstændige stater (ILO 169) Nunat inoqqaavi inuiaallu naggueqatigiit naalagaaffinni namminersortuniittut pillugit isumaqatigiissut (ILO 169)

korruption peqquserlulluni iluanaarniameq

kulturel identitet kulturikkut kinaassuseq

kulturelle rettigheder kulturikkut pisinnaatitaaffiit

kvalificeret flertal piimasaqaatitalimmik amerlanerussuteqameq

kvinderettigheder amat pisinnaatitaaffii

køn suiaassuseq

kønsdiskriminering, kønsdiskrimination suiaassuseq patsisigalugu assigiimngisitsineq

køreplan ingerlanissamut pilersaarut

L

landets ressourcer nunap pisuussutai

landsforræderi nunagisamik killuussineq

landskadelig virksomhed nunagisamik ajoqusiniameq

Landstinget inatsisartut

levende ressourcer pisuussutit unmassusillit

ligebehandling naligiissitsineq

ligebehandling af kvinder og mænd arnat angutillu naligiimmik pineqarnissaat

ligeberettigelse naligititaaneq; naligiimmik pisinnaatitaaneq

ligeret assigiimmik pisinnaatitaaneq

ligestilling naligiissitaaneq

ligestilling af mænd og kvinder angutit arnallu naligiissitaanissaat

ligestillingsrådet Naligiissitaanermut Siunnersuisoqatigiit
lighed for loven inatsisinut naligiissuseq
lighedsgrundsætning naligiimmik pinnittarnermik tunngavik
lighedsprincip naligiimmik pinnittarneq
livsform inooriaaseq
lov og ret inatsiseqarnikkut eqqartuussiveqarnikkullu aaqqissuussaamerit
lovens kundgørelse inatsisip tamanut ilisimatinneqarnera
loves grundlovmæssighed inatsisit inatsisinut tunngaviusunut naapertuuttuussusiat
lovfæstelse inatsisitigut aalajangersagaaneq
lovgivende forsamling inatsisiliortut; inatsisartut
lovgivende magt inatsisiliortut (inatsisartut)
lovgivningskompetence inatsisiliortussaataitaaneq
lovgivningsproces inatsisiliorneq

M

magtadskillelse pissaanermik avissaartitsineq
magtanvendelse pissaanermik atuineq
"Magten udgår fra folket" "pissaaneq inummit aallaaveqarpoq"
magtens tredeling oqartussaaffiit pingasunut immikkoortitererat
magtmisbrug pissaanermik atomerluineq
mangfoldighed (diversitet, forskellighed) assigiinngisitaaneq
"Med lov skal land bygges" "inuaat inatsisinik qarmarneqassapput"
"Med magt må følge ansvar" "pissaaneqartitaaneq akisussaataitaanermik
malitseqartariaqarpoq"
medbestemmelsesret aalajangeeqataasinnaaneq
medborger inuiaqat; nunaqqat
medborgerskab innuttaaqataaneq
medindflydelse sunniuteqaqataaneq
meddelelse af indfødsret innuttaasumgortitsineq
mellemløbelig overenskomst inuiannut allanut isumaqatigiissut
mellemløbelige anliggender inuiaat assigiinngitsut akornanni pissutsit
mellemløbelige myndigheder naalagaaffiit assigiinngitsut pisortaataat
mellemløbelig organisation naalagaaffiit akornanni suliniaqatigiiffik

mened peqquserfulluni uppernarsaaneq
menighedsrepræsentationer ilagiit sinniisaat
menneskerettigheder inuttut pisinnaatitaaffii; inuit pisinnaatitaaffii
menneskets værdighed inuup ataqinassusia
menneskeværdig behandling af borgerne innuttaasut inuppalaartumik pineqarnissaat
midlertidig (foreløbig, provisorisk) grundlov inatsisit tunngaviusuugallartut
midlertidige udvalg ataatsimiititaliaagallartut
mindretal (minoriteter) ikinnerussuteqartut
mindretalsbeskyttelse ikinnerussuteqartumik illersuineq
mindretalsregering naalakkersuisut ikinnerussuteqartut
mindretalsrettigheder ikinnerussuteqartut pisinnaatitaaffii
minister ministeri; naalakkersuisoq
ministeransvarlighedslov ministerit akisussaanagerat pillugu inatsit
mistillidsdagsorden tatiginninnginnermik nalunaaruteqarluni oqaluuserisassatut siumersuut
mistillidsvotum tatiginninnginnermik nalunaaruteqarneq
monarki (kongedømme) kungeqarfik; kungeqarneq
Montevideo Konventionen om Staters Rettigheder og Pligter naalagaaffiit pisinnaatitaaffii
pisussaaffiilu pillugit Montevideomi isumaqatigiissut
mundtlighed oqaatsitigut saqqummiussisussaataaneq
myndigheder oqartussat; oqartussaaitat
mægling (mediation) isumaqatigiissitsiniarneq

N

nation inuiaat; inuiaqatigiit; nuna
nationale myndigheder nunami namminermi oqartussaasut; naalagaaffimmi oqartussaasut
nationalbank anaalagaaffiup aningaaserivissuaq
nationalfølelse inuiaqatigiitussutsimik misigineq; inuiaqatigiitussutsimik pingaartitsineq
nationale mindretal naalagaaffimmi ikinnerussuteqartut
nationale symboler inuiaat ilisarnaataataat
nationale værdier imiaattut pingaartitat
nationalisme inuiaqatigiitussutsimik pingaartitsivallaarneq
Nationalt ejerskab til forfatningen inatsisinut tunngaviusunut inuiaat piginnittuunissaat
nationalt samlingsmærke naalagaaffimmi ataatsimut nalunaaqut

nationalt samlingspunkt naalagaaffimmi ataatsimoortuunermik ersiut
nationernes selvbestemmelsesret inuiaat nammineq aalajangersaasinnaatitaanerat
nationsbygning inuiaannik qarmaaneq
naturalisering innuttanngortitsineq; innuttanngortitaaneq
naturalekonomi (subsistensøkonomi) pissarsiat tunngavigalugit inuuniuteqarneq
naturens rettigheder pinngortitap pisinnaatitaaffii
naturressourcer pinngortitap pisuussutai
naturrigdomme pisuussutit pinngortitameersut
nedskrevet forfatning inatsisit tunngaviusut allagannguussimasut
negativ parlamentarisme inatsisartoqarmermi ikinnerussuteqartunik naalakkersuisoqarneq
nepotisme qanitanik qanigisanillu salliutitsineq
neutralitet arlaannaannulluunniit attuumassuteqannginneq; arlaannaannulluunniit atannginneq
Nordisk Konvention Social Bistand og Sociale Tjenester Isumaginnimikkut ikiorsiisarnermut
aanma sullissisarnermut Nunat Avannarliit isumaqatigiissutaat
Nordisk konvention om social sikring Isumaginnimikkut qulakkeerinninnissamik Nunat
Avannarliit isumaqatigiissutaat
nyvalg nutaamik qinersineq
nærdemokrati qanimut tamat oqartussaaqataanerat

O

offentlig forvaltning pisortat ingerlatsinerat; pisortatigut ingerlatsineq
offentlig myndighed pisortat oqartussaatitaat
offentlige institutioner pisortat suliffeqarfutaat
offentlige organer pisortat suliassaqarfii
offentlighed tamanut ammasumissaq
offentlighed i forvaltningen pisortat ingerlatsinerat pillugu paasitinneqarsinnaatitaaneq
offentligheden innuttaasut
offentligret pisortanut oqartussaasunut inatsiseqartitsineq
offentligt anliggende pisortat suliassaqarfia; pisortat suliassaataat; pisortat susassarisaat
officielle symboler pisortatigoortunik ilisarnaatit
officielt sprog pisortatigoortunik oqaatsit
omfordeling nutaamik agguaaneq
omvalg qinerseqqinneq

opfyldelse naammassinninneq; piviusunnngortitsineq
ophaevelsesbestemmelse atorunnaarsitsinermi aalajangersagaq
oplosningsretten atuukkunnaarsitsisimaaneq
oprindelige folks rettigheder nunat inoqqaavisa pisinnaatitaaffii
oprindelse pilerfik; kingoqqivik
oprør pikitsitsineq
organer oqartussaasut; oqartussaaitat
organisation soqutigisaqaqatigiit; suliniaqatigiiffik; kattuffik
overbevisning nalunneqatiginnissuseq
overenskomst isumaqatigiissut
overgangsbestemmelser ikaarsaariarnermi aalajangersakkat
overgangsordning ikaarsaariarnermi aaqqissuussineq
overgangsperiode piffissaq ikaarsaariarfusoq
overordnede retningslinjer pingaarnerusutigut tunaartarisassat
overstatslig naalagaaffiup akisussaaffiata qulaaniittoq
overstatslige organisationer naalagaaffiit akornanni qulliusumik suliniaqatigiiffiit
overvågning nakkutillineq; alapernaarsuineq

P

parlament inatsisiliortut (inatsisartut)
parlamentarisk demokrati inatsisartutigootumik tamat oqartussaaqataanerat
parlamentarisk immunitet inatsisiliortut unnerluutigineqarsinnaannginnerat
parlamentarisme inatsisiliortunik tunngaveqartussaaitaaneq
partnerskab peqatigiinneq
patriotisme (fædrelandskærlighed) nunagisamik asaminneq
pligt pisussaassuseq
positiv parlamentarisme inatsisartoqamermi amerlanerussuteqartunik naalakkersuisoqarneq
principbetænkning tunngaviusumik isumaliutissiissut
principper tunngaviit
privilegier immikkut pisinnaatitaaffiit
procedure periaaseq; suleriaaseq
præambel aallaqqaasiut
præsident præsidenti

prøvelse misiliineq; misissuineq

"På grund af race, køn, religion, etnicitet, nationalitet, politisk overbevisning eller seksuel observans" *"Ammip qalipaataanik, arnaanermik/angutaanermik, upperisamik, sumit naggueqarnermik, nunamit suminngaanneernermik, politikikkut isumnamik anguteqammilluunniit/aruaqammilluunniit atoqateqartartuunermik pissuteqartumik"*

R

racediskriminering, racediskrimination ammip qalipaataa patsisigalugu assigiinngisitsineq

ratifikation / Ratificering atuuttussanngortitsineq; atortussanngortitsineq

redaktionskomité aaqqissuisut (missiliuusiorlut)

regent kungsi; naalagaaffimmi qullersaasoq

regering naalakkersuisut

regeringschef naalakkersuisunut pisortaq

regeringsdannelse naalakkersuisunik atuutilersitsisarneq

regeringsform naalakkersueriaaseq

regeringsleder naalakkersuisuni pisortaq

regeringsomdannelse naalakkersuisut allanngortitermerat

regeringssæde naalakkersuisut najugaat

religionsfrihed upperisarsiornikkut kiffaanngissuseqarneq

repræsentanter sinniisuutitat

repræsentativt demokrati sinniisuutitaqarneq aqquigalugu tamat oqartussaaqataanerat

republik kungsiitsuuffik

Republikken Grønland Kungsiitsuuffik Kalaallit Nunaat

responsum immikkut ilisimasalittut oqaaseqaat

retlig trinfølge inatsisit tunngavigalugit tulleriaarnerit

retssamfund inuiaqatigiit inatsiseqartitsinermik tunngaveqarlutik ingerlameqartut

retssikkerhed inatsisitigut isunannaatsumissaq

"Retssproget er grønlandsk og dansk" *"Oqaatsit eqqartuussinermi atorineqartussat tassaapput kalaallisut danskisullu oqaatsit"*

retssædvanen inatsiseqartitsinikkut ileqqusoq

Retten i Grønland Kalaallit Nunaanni Eqqartuussivik

retterne eqqartuussiviit

rettigheder og pligter pisinnaatitaaffiit pisussaaffiillu

rettighedsfortabelse pisinnaatitaaffinnik annaasaqameq
rigets tarv naalagaaffiup iluaqtissaa
rigsadvokaten naalagaaffiup eqqartuussissuserisua
rigsfællesskabet naalagaaffeqatigiinneq
rigsmyndigheder naalagaaffimmi oqartussat
Rigsombudsmand Naalagaaffiup Sinmiisua
Rigsombudsmanden i Grønland Naalagaaffiup Kalaallit Nunaanni Sinmiisoqarfia
rigssprog naalagaaffimmi oqaatsit [atomeqartut]
rigssymboler naalagaaffiup ilisarnaatai
rigsvåben naalagaaffiup ilisarnaataa; naalagaaffiup våbenia
råd siunnersuisoqatigiit
Rådet for Grønlands Retsvæsen Kalaallit Nunaanni Eqqartuussiveqameq pillugu
 Siunnersuisoqatigiit
rådgivende organer siunnersuisutut ingerlataqartut
rådslagninger siunnersioqatiginnerit

S

sagkyndig vurdering sulianik ilisimasallit naliliinerat
samarbejdsgruppe suleqatigiissitat
samfundsborger inuiaqataasoq
samfundstjeneste inuiaqatigiinnik kiffartuussineq; inuiaqatigiinnik sullissineq; inuiaqatigiinni
 sulisitaaneq
sammenslutning peqatigiit
sammenslutninger af stater naalagaaffittut kattuteqqasut
samtykke akuersineq; akuersaameq
secession anineq; avissaameq
seksualitet kinguaassiuutinut tunngasutigut pissuseq
selvbestemmelse nammineq aalajangersaaneq
selvbestemmelsesret nammineq aalajangersaasimaaneq; nammineq aalajangiinissamut
 pisinnaatitaaneq
selvstyre (autonomi) namminersomeq
Selvstyrekommisionen Namminersomeq pillugu Isumalioqatigiissitat
Selvstyret Namminersorlutik Oqartussanut inatsiseqartitsineq

selvstændighed namminiilivinnissaq
sexisme suaassutsikkut immikkoortitsineq
simpelt flertal [nalinginnaasumik] amerlanerussuteqarneq
skriftlig erklæring på tro og love eqquutsitsinissamik uppernarsaalluni atsiomeq
småstat (mikrostat) naalagaafferaq [millionit ataatsit inorlugit inulik]
sociale og økonomiske rettigheder inuttut atukkatigut aningaasarsiornikkullu pisinnaatitaaffiit
socialret isumaginnineq pillugu inatsiseqartitsineq
spionage kilitsissiatut sulineq
sproglige rettigheder oqaatsitigut pisinnaatitaaffiit
stadfæstelse atuuttussanngortitsineq
stammebefolkninger naggueqatigiit
stammefolk inuiaat naggueqatigiit
stat naalagaaffik
statsborger naalagaaffimmi innuttaasoq
statsborgerret [naalagaaffimmi] innuttaasutut pisinnaatitaaneq
statsborgerskab innuttaassuseqarneq; [naalagaaffimmi] innuttaaneq
statsbygning naalagaaffissamik qarmaaneq
statschef naalagaaffimmi pisortaq
statsdannelse naalagaaffimmik qarmaaneq
statsforbund (konfederation) naalagaaffeqatigiit kattusimasut [ataatsimoorullugit
naalakkersuisoqanngitsut]
statsforfatning naalagaaffiup inatsisai tungaviusut
statsform naalagaaffiusaaseq; naalagaaffioriaaseq
statsfællesskab naalagaaffiit peqatigiissut
statskirke naalagaaffiup ilagiissortai
statslige myndigheder naalagaaffimmi oqartussaasut
statsminister ministeriuneq
statsmyndigheder naalagaaffimmi oqartussaasut; naalagaaffimmi oqartussaaitat
statsoverhoved naalagaaffiup qullersaa; naalagaaffimmi qullersaasoq
statsret naalagaaffik pillugu inatsiseqartitsineq
statssamfund naalagaaffiit suleqatigiissut
statsskik naalagaaffimmi ileqqusoq
statssuccession numap naalagaaffimmit ataatsimiit allamut ikaarsaamera
statsvåbenet (rigsvåbenet) naalagaaffiup ilisamaataa

stedfortræder sinuissusaq
stemmeberettiget taasisinnaatitaasoq; qinersisinnaasoq
stemmeflerhed amerlanerusut isumaat; taasisut amerlanerusut isumaat
stemmelighed taasinerit amerlaqatigiinnerat; taasinerit naligiinnerat taasisussaatitaaneq
stemmeret taasisinnaatitaaneq
styreform aqutseriaaseq
stående udvalg ataatsimiititaliat ataavartut
suveræn namminersortoq; kisermaassisoq
suverænitet (højhedsret, territorialhøjhed) imminut naalagaaffittut oqartussaaffigineq
suverænitetssafgivelse imminut naalagaaffittut oqartussaaffiginerup ilaanik tunniussineq
 suverænitetshåndhævelse imminut naalagaaffittut oqartussaaffiginermik atoritsineq
symbol ilisarnaat
sædvaner ileqqut; ileqquliutit
særlige bestemmelser aalajangersakkat immikkut ittut

T

terminologi taaguusersuutit
territorialfarvand nunap/naalagaaffiup imartaa oqartussaaffigisaq
territorialgrænse nunap/naalagaaffiup oqartussaaffigisap killeqarfia
territorium nunap/naalagaaffiup oqartussaaffia
terrorisme peqqarniisaarneq; peqqarniisaarniarneq; pinerliiniarneq
tilforordnet medlem immikkut ilaasortaatitaq
tillægsbestemmelse ilassutitut aalajangersagaq
tillægsbevilling ilassutitut aningaasaliissutit
tillægsbetænkning ilassutitut isumaliutissiissut
tilsyn nakkutilliineq
tilsynsmyndighed nakkutilliisuutitat; nakkutilliisutut oqartussat
tolerance akaarinminneq
traditionelle fangst- og jagtrettigheder piniarnermut aallaaniarnermullu qangaaniilli
 pisinnaatitaaffiit
transseksualitet suiaassutsimik allannguerusunneq
tredeleg af magten oqartussaaffiit pingasunut immikkoortiternerat
trossamfund uppeqatigiit

tvist akkerliissut; isunaqatigiinngissut
tvistløsning saqitsaannermi aaqqiineq

U

uafhængig arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsoq; nammineersoq
udenrigsanliggender nunanut allanut tunngasut
udenrigs- og sikkerhedspolitiske anliggender nunanut allanut sillimaniarnermullu tunngasut
Udenrigsudvalget Nunanut Allanut Ataatsimiititaliaq
udkast til Grønlands Grundlov Kalaallit Nunaata Inatsisaanut Tunngaviusunat missingersuusuaq
udlænding nunami allami; takornartaq
Udvalget til Valgs Prøvelse Qinigaanerup Misilimneqarnissaanut Ataatsimiititaliaq
udøvende magt inatsisinik atuutsitsiisut (naalakkersuisut)
underinstans oqartussaasoq alliinnerusoq
underudvalg immikkut ataatsimiititaliaaraq
undervisningspligt atuartitaasussaataaneq; atuartussaannermut pisussaaffeqarneq
undtagelsestilstand sukannersumik [inatsisiliomeq atornagu] naalakkersuineq
UNESCO Naalagaaffiit Peqatigiit Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut, Kulturimut,
Attaveqatigiinnermut Paasissutissiuusamermullu Suliniaqatigiiffiat
union (sammenslutning) naalagaaffiit peqatigiissut; naalagaaffiit peqatigiinnerat
unionsråd naalagaaffiit peqatigiissut siunnersuisoqatigiiffiat
universelle rettigheder pisinnaatitaaffiit tamanut atruttut
upartisk illuinnaasiunngitsoq, kinaassusersiunngitsoq
upartiskhed arlaannaannulluunniit illersuisuunnginneq

V

valg qinersineq
valg i utide maanaannakkut qinersineq
valgs prøvelse qinigaanerup misilimneqamera
valgbarhed qinigaasinnaaneq
valgkreds qinersivik
valgperiode qinigaaffik; piffissaq qinigaaffik

valgret qinersisimaatitaaneq
valgretsalder qinersisimaatitaasut ukiuisa killingat
velfærdssamfund inuiaqatigiit atugarissaartut
velfærdsstat naalagaaffik atugarissaarfiusoq
verdensarv munarsuarmiut eriagisassaat
Verdenserklæringen om menneskerettighederne inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit
silarsuarmioqatigiinnut nalunaarut
verdnessamfundet munarsuarmioqatigiit; silarsuarmioqatigiit
vetoret itigartitsisinnaatitaaneq
vidensopbygning ilisimasanik annertusaaneq
vold nakusemeq; persuttaaneq
voldgiftsret isumaqatigiissitsiniarnikkut eqqartuussivik
værdier pingaartitat
værdighed ataqqinassuseq
værdinormer naleqartitat tunngavigisat
værnepligt sakkutuujususaatitaaneq

Y

ytringsfrihed killiliiffigineqarani isummersinnaatitaaneq (isummersinnaanermik
pisinnaatitaaffik)

Æ

ældres rettigheder utoqqaat pisinnaatitaaffii
ændringsprocedurer allanngortitsinissamut periaatsit; allanngortitsinissamut suleriaatsit
æreskrænkende udtalelser ataqqinassusermik innarliisumik oqaaseqaateqarnerit

Ø

økonomiske og sociale rettigheder aningaasarsiomikkut aamma inuttut atukkatigut
pisinnaatitaaffiit
østat naalagaaffik qeqertaasoq

øverstbefalende sakkutuut qullersaat

øverste statsmyndigheder (parlament, regering, domstole) naalagaaffimmi oqartussaasut
qullersaat (inatsisartut, naalakkersuisut, eqqartuussiviit)

øvrigheden oqartussaasut; pisortat

øvrighedsperson pisortaq

Å

åbenhed i den offentlige forvaltning pisortat ingerlatsineranni ammasuunissaq

åbningsdebat ammaanersiorluni oqallinneq

åbningstale ammaanersiorluni oqalugiaat

åndsfrihed anersaakkut kiffaangissuseqarneq

BILAG 3

Mike Sfraga and Jack Durkee (eds.),
external insight and analysis by the
polar Institute of the Wilson Center
for Consideration by the Greenlandic
Constitutional Commission.
Greenland's Geopolitical Position
and Strategic Importance,
21. april 2021,
Wilson Center's Polar Institute



One Woodrow Wilson Plaza,
1300 Pennsylvania Avenue, NW
Washington, DC 20004-3027
T 202.891.4000 | www.wilsoncenter.org

**External Insights and Analysis by the Polar Institute of the Wilson Center
for Consideration by the Greenlandic Constitutional Commission**

Greenland's Geopolitical Position and Strategic Importance

April 21, 2021

Introduction

The Wilson Center's Polar Institute was asked by the Greenland Constitutional Commission to address various issues related to foreign and security policies, as they relate to the development of Greenland's future constitution. The Government's Working Group on Foreign and Security Policy outlined four main areas of particular interest in this consultation: the issue of neutrality and alliances; the concept of militarization and demilitarized zones; the Arctic and Antarctica, and; other defense and security policy issues. Within these four main areas, the Working Group provided the following as context for the Wilson Center's analysis.

Task 1: Neutrality and Alliances

1. Conditions for membership (including whether membership countries concerned must have their own military and defense preparedness).
2. The benefits and consequences of participating in such alliances, and of maintaining neutrality.
3. What invoking neutrality in peacetime, and in conflict, entails.

Task 2: Demilitarized Zones

1. A brief description of demilitarized zones.
2. Which areas are typically demilitarized, and why they are demilitarized.

Task 3: Arctic and Antarctica

1. Whether parts of the Antarctica Treaty are relevant to the Arctic.
2. What possible grounds exist for creating a similar treaty or comprehensive agreement for the Arctic.
3. Comment on the Treaty of Svalbard, its creation, aim, and application.

Task 4: Other Defense and Security Issues

1. What issues and threats should be addressed by Greenland in foreign and security terms, in addition to aspects including geography, air, sea, epidemics, resources, cyber, and food security.

We trust these insights and analysis will inform the Commission's discussions and deliberations and welcome the opportunity to further explore these matters in further detail if such engagement is helpful. On behalf of the Polar Institute, respectfully submitted to Greenland's Constitutional Commission.

Dr. Mike Sfraga
Director, Polar Institute

Mr. Jack Durkee
Program Associate, Polar Institute

Table of Contents

- Page 4 Task 1: Neutrality and Alliances
- *Dr. Stacy Closson, Global Fellow, Kennan Institute, Wilson Center; Director of Russia and Eurasia Studies, National Intelligence University*
- Page 7 Task 2: Demilitarized Zones
- *Dr. Heather Exner-Pirot, Managing Editor, Arctic Yearbook; Global Fellow, Polar Institute, Wilson Center*
- Page 10 Task 3: Arctic and Antarctica
- *Ambassador David Balton, Senior Fellow, Polar Institute, Wilson Center*
 - *Mr. Evan Bloom, Senior Fellow, Polar Institute, Wilson Center*
- Page 16 Task 4: Other Defense and Security Issues
- *Dr. Michael Sfraga, Director, Polar Institute, Wilson Center*
 - *Ambassador David Balton, Senior Fellow, Polar Institute, Wilson Center*
 - *Mr. Evan Bloom, Senior Fellow, Polar Institute, Wilson Center*

Task 1: Neutrality and Alliances

Dr. Stacy Closson, Global Fellow, Kennan Institute, Wilson Center;
Director of Russia and Eurasia Studies, National Intelligence University

Summary: A newly independent Greenland in the Arctic has several strategic options: join NATO, join the European Union, create a partnership with individual countries, or remain neutral. Of these, NATO provides the best security guarantee by means of a larger more fortified presence in the Arctic with allies such as Canada, Denmark, Iceland, and the United States. The costs of NATO membership are tailored to a country's individual capabilities and the benefits build on Denmark/Greenland's membership. Joining the European Union also enhances Greenland's security, but it encompasses broader economic, social, and legal frameworks. Greenland could also choose bilateral security guarantees with individual states, such as Denmark or the United States, but this may not be adequate in future years. Finally, Greenland can attempt to remain neutral, but it may leave Greenland vulnerable to competing interests among the Great Powers.

NATO membership is a sliding scale. It can be as bureaucratic or expedient as necessary. Each NATO member brings its own unique security challenges and capabilities to the Alliance. This may be an opportune time to explore membership in NATO, as Greenland has support from like-minded nations. Part of the negotiation towards membership includes discussions on finances and facilities. While there is a NATO-stated goal of spending 2% of a country's GDP on defense, only half of the current membership reach this goal and accommodations are made for countries with smaller economies or defense assets. Albania, North Macedonia, Belgium and Luxembourg, for example, fall below 2%, the lowest being about .6% GDP. Iceland does not have an air force or army, but does offer strategic basing and facilities for allied forces, and maintains a coast guard.

Those countries who have joined NATO since 1999 have gone through a process known as the Membership Action Plan (MAP). It is unclear if Greenland would have to formally apply for accession to NATO with a MAP. The MAP does not commit an aspirant or NATO to membership, but rather serves as an ongoing dialogue and practical advice and support in preparing for membership. Typically, a timetable of completion of necessary reforms is submitted to NATO by the aspirant, which may be completed before or after NATO membership. Ultimately, membership is based on consensus of all NATO members.

The benefits of NATO membership vary by country, but for all includes an alliance with a cohort of nations providing a mutual security guarantee in case of an attack. NATO also provides a forum for political military consultations with neighbors, as well as intelligence information. Other benefits could include technology and technical assistance; enhanced communication, wireless capacity and connectivity; and support for science and technology. NATO assets could assist Greenland in augmenting coastal defense and maritime patrolling, and in securing a crucial trans-Atlantic air corridor. NATO has particular expertise in securing cyber infrastructure from attack and countering the spread of disinformation.

The costs of NATO membership depend on a country's need and capabilities. The cost-sharing and burden-sharing should benefit Greenland. Offsetting the cost of funding defense would allow Greenland more choice in its economic future, and less dependence on natural resource extraction.

There may be social costs, such as the level of support the Greenlanders give to NATO membership based on whether they feel it reflects their values and supports their livelihoods. There is also the cost of joining an alliance that is increasingly at odds with Russia and China.

The most opportune time to discuss NATO membership may be now. Greenland has an advantageous negotiating position. First, during a pre-independence timeframe, while Greenland participates in NATO by way of Denmark, the Greenlandic government may begin exploratory talks with individual NATO allies on an informal basis. This option would require consultation and coordination with the Denmark. Second, NATO must secure the North Atlantic and Greenland offers important force projection capabilities. Therefore, Greenland could maximize the benefits of membership and minimize the costs. **Iceland is a relevant case study for Greenland.** Despite not having a standing army since 1869, Iceland under NATO maintains a military expeditionary peacekeeping force, an air defense system, a militarized coast guard, a police service, and a tactical police force. Iceland had a defense agreement with the United States from 1951 to 2006 for a military base, Naval Air Station Keflavik. The United States continues to provide for Iceland's defense and has returned some military assets to Iceland in recent years. Iceland also has agreements regarding military and other security operations with Norway, Denmark, and other NATO countries.

Membership in the European Union (EU) may offer Greenland security assistance to address internal challenges, as well as collective defense guarantees against external threats. In the Arctic, Sweden and Finland are members of the European Union, which has an increasingly active Common Security and Defense Policy and consultative process with NATO. However, membership entails a far broader political, social, economic, and legal framework than NATO. Membership in the EU might also complicate efforts that Greenland might wish to pursue in building closer economic and security ties with Canada and the United States.

Neutrality is another option. Neutrality in some respects can have a positive connotation. It is used as a tool to stay out of wars. Neutrality can also be seen as putting human security first; issues of food, health, and the environment take precedence. Forces are dedicated to support peacekeeping.

However, Greenland's strategic location, the history of being part of a trans-Atlantic security alliance, and close relations with FVEY (the United States, the United Kingdom, Canada, Australia and New Zealand) in commercial sectors may cause other states to question the extent of Greenland's neutrality.

Several European states originally declared their neutrality, including Austria, Finland, Ireland, Malta, Sweden and Switzerland. While neutrality initially meant refraining from membership in alliances and/or fighting in wars, circumstances have changed.

First, war between states is on the decline and war as an event that begins and ends is less relevant. Russia views itself as being in a constant state of conflict and uses tools of cyber intrusion and disinformation to undermine democracies. Second, the framework in which neutrality worked after the Second World War is less realistic today. While European countries may still proclaim neutrality in their constitutions, after joining the European Union, their requirements for collective defense have led to a re-examination of the meaning of neutrality. Additionally, several European

states who have declared neutrality participate in NATO activities as members of the Partnership for Peace program.

Neutrality may offer countries some leverage over more powerful countries who have strategic interests in their countries. These countries receive benefits from enhanced cooperation with NATO, bolstered by bilateral defense agreements. However, sometimes the middle road of being neither an ally nor completely neutral invites competition by greater powers for influence leading to conflict.

International Relations theories offer strategic approaches. The first is balancing. Greenland could develop military capabilities to constrain the most powerful and rising states from being a threat. This can involve joining an alliance to balance and gain more leverage over a dominant or rising power. An alternative to hard power is when a weaker state uses skillful economic and diplomatic tools to constrain more powerful states, leading to frustration and increasing the cost for the stronger state to take action. The second is bandwagoning. Greenland could choose to ally with a more powerful state or group of states to secure bilateral security guarantees with individual states, such as Canada, Denmark, Iceland or the United States. The third is hedging. Greenland could opt to engage in a mix of cooperative and confrontational stances towards other states, somewhere between balancing and bandwagoning. Smaller states can hedge in their relations by agreeing to arrangements with other stronger states or alliances, but only when the option to joint decision-making exists and a state can leave. The fourth is wedging. This is less a tool available to Greenland, and more a potential result of Great Power Politics. As the Great Powers attempt to prevent alliances from forming or to disperse those that have formed, Greenland could become a target. Russia has attempted to wedge between Europe and the United States in an effort to weaken the trans-Atlantic alliance.

Task 2: Demilitarized Zones

Dr. Heather Exner-Pirot, Managing Editor, Arctic Yearbook;
Global Fellow, Polar Institute, Wilson Center

Demilitarized Regions in the 21st Century

Whereas neutrality refers to a state's commitment to not participate in military conflicts, demilitarization refers to the removal of military forces. This can have several practical meanings and implications. One main distinction is that demilitarization does not imply complete disarmament; a demilitarized state or region could legitimately maintain constabulary or defensive assets, for example (see Table 1).

Table 1: Definitions of Concepts

Disarmament	To reduce or withdraw weapons and military forces.
Demilitarization	To remove military forces from an area; to transition to non-military means to provide for security.
Denuclearisation	To remove or ban nuclear weapons from an area.
Neutralization	To remove an area from existing and future military conflict.
Arms Control	To mutually agree, usually with an adversary, on efforts to limit, reduce and/or control the development, production, stockpiling, proliferation, and usage of weapons.
Confidence building	To conduct activities which prevent conflict, reduce tension and build trust with an antagonist.
Remilitarization	To reintroduce or increase military forces to an area that had previously experienced a reduction.

'Demilitarization' has two primary meanings in current international affairs. The first is to describe a proscribed zone as demilitarized, usually following the cessation of military conflict. In these cases, military activities and personnel are prohibited and the region itself may be neutral and lack clear sovereignty. Notable examples include the demilitarized zones between North and South Korea; between Iraq and Kuwait; between Serbia and Kosovo; between Moldova and Ukraine; between Sudan and South Sudan; and between north and south Cyprus.

Svalbard, Antarctica and Outer Space are also formalized as demilitarized areas through international treaties. The Svalbard Treaty, further discussed below, prohibits military fortifications or installations for warlike purposes in the Svalbard archipelago. The Antarctic Treaty specifies that the region shall be used for peaceful purposes only, and prohibits any measures of a military nature. The Outer Space Treaty prohibits nuclear weapons or other weapons of mass destruction from being placed in orbit, on celestial bodies, or stationed in outer space in any other manner; and also commits parties to using the Moon and other celestial bodies exclusively for peaceful purposes.

Demilitarized zones or demilitarization treaties are models that would likely be inappropriate and contrary to the interests of an independent, sovereign Greenland, as they would restrict the nation's security and defense options unduly. However, an alternative disarmament model exists, and that is to forego armed forces. Thirty-one states have elected this model, including Costa Rica (the first modern state to abolish its armed forces, in 1949), Panama, Japan, and Iceland. The majority of the other countries without armed forces include the south Pacific micro-states and small European states such as Andorra, Liechtenstein, Monaco and Vatican City.

The Icelandic Model

One logical model for a security framework for an independent Greenland can be found in Iceland: it similarly has a small population and tax base which is insufficient to maintain expensive military assets; sits in a geographically strategic location between the north Atlantic Ocean and the Arctic Ocean; and has significant defense ties to the United States and economic ties to Europe.

Iceland first hosted U.S. forces in 1941. The United States built Keflavik Airport as a refueling point for aircraft deliveries and cargo flights to Europe during World War Two (WWII). An agreement between Iceland and the United States in 1946 permitted their continued presence. As the Cold War with the Soviet Union heated up, Iceland became a founding member of the NATO in 1949. Its membership required neither the establishment of Icelandic armed forces nor the stationing of foreign troops in the country during peacetime. Yet Iceland sought a bilateral defense agreement with the United States in 1951, which re-established the Keflavik Naval Air Station (NAS), as well as initiated the Icelandic Defense Force. In light of evolving geopolitical priorities, the United States ceased operations in Keflavik in 2006.

As Iceland does not have its own military, its security and defense is based on the following: (1) a bilateral defense agreement with the United States, and bilateral cooperation agreements with the United Kingdom, Denmark, Norway and Canada; (2) membership in NATO; (3) participation in the Nordic Defence Cooperation (NORDEFCO); and (4) maintenance of its own Icelandic Coast Guard.

Unlike Sweden and Finland, who have maintained forms of neutrality, Iceland is an active member of NATO. However, its membership in NATO has been contentious domestically at times. Iceland formally emphasizes NATO's role in disarmament, arms control and non-proliferation, including nuclear issues; the common values of the Alliance (respect for democracy, rule of law and human rights); and collective defense and the importance of solidarity, the transatlantic link and the indivisibility of security, as its rationale for ongoing membership.

Demilitarization and Denuclearization in the Arctic

The concept of demilitarization is not a new one for the Arctic region. In 1964 two scientists, one American and one Soviet (Alexander Rich and Aleksandr Vinogradov), jointly proposed an Arctic nuclear-free zone in the Bulletin of Atomic Scientists. It was revived in 1980 by Canadian academic Hanna Newcombe in the journal Peace Research and later by the Pugwash Group in August 2007, and the InterAction Council in 2011. There were similar proposals for nuclear-free zones in the Nordic region, most recently by the Icelandic parliament in 2012, as a response to the U.S. withdrawal from Keflavik.

The Nordic states made recurrent efforts to disarm northern Europe across the 20th century. The first serious effort at denuclearization was from Finnish President Urho Kekkonen in May 1963, based on the desire to keep the region, in this case Denmark, Sweden, Norway and Finland, free from speculation as to its nuclear status. The Soviet Union agreed to guarantee it would not use nuclear weapons against those states as a quid pro quo, but Denmark and Norway, members of NATO, were dissatisfied with this arrangement and asked instead that the Soviet Union agree to include the Kola Peninsula in the NWFZ, which they declined.

The famous Murmansk speech by Mikhail Gorbachev in 1987, calling for the Arctic to become a “Zone of Peace”, called for a “radical lowering of the level of military confrontation in the region” including the establishment of a nuclear-free zone in northern Europe. In response, many advocates conceived of what eventually became the Arctic Council as a forum for disarmament. Due to opposition from the United States it ultimately came to focus instead on environmental protection and sustainable development, and the Ottawa Declaration establishing the Council explicitly excluded military security from its mandate.

As long as the United States and Russia maintain nuclear arsenals, geography will ensure that at least some of their forces and counterforces will be deployed in the Arctic. Russia’s main sea-based nuclear-weapons arsenal is based in the Arctic on the Kola Peninsula. While the United States does not base nuclear weapons in the Arctic and does not currently conduct Arctic patrols with nuclear-armed submarines, it concentrates its strategic ballistic missile interception efforts there. This means that the Thule Air Base will remain a strategic priority for the United States, and for NATO—making a complete withdrawal of military forces from Greenland politically difficult.

Options for Greenland

Greenland is in a particularly strategic geopolitical location. The air base in Pituffik (Thule) is critical to U.S. and NATO nuclear deterrence strategy, as it operates mainly as a missile warning system and space and satellite surveillance.

As Greenland explores a security framework that would be compatible with independence, a number of options, along the spectrum of complete disarmament to traditional militarization, are open to it. The most likely option is probably one in the middle—some combination of defense cooperation with NATO, the United States and/or Denmark, alongside a civilian coast guard, not unlike what Iceland has pursued. Its strategic location grants it some leverage in negotiating favorable defense agreements.

Denuclearization, neutralization, and a constabulary rather than military security force are all possible. However, a newly independent Greenland will need to maintain close economic ties to Denmark and the European Union and to enhance economic ties to Canada and the United States. For this reason, it may choose to maintain most, if not all, of its current defense relationships—including the Thule Air Base—to avoid any negative impact on its international relations at a time when new types of cooperation would be critical.

Task 3: Arctic and Antarctica

Ambassador (ret.) David Balton, Senior Fellow, Polar Institute, Wilson Center
Mr. Evan Bloom, Senior Fellow, Polar Institute, Wilson Center

The Arctic

Summary

If Greenland becomes effectively independent from the Kingdom of Denmark, and if other Arctic States recognized Greenland's new independent status, Greenland would have the ability to join, in its own name and right, existing and future international bodies that have been created for the Arctic. Greenland would also be eligible to become a party to a growing number of international agreements relating to the region.

The political and symbolic significance of such developments would be momentous for Greenland, and would require the other Arctic States to adjust to the new political realities of having an independent Greenland as a partner in the Arctic. That said, the practical consequences of this realignment may actually turn out to be less consequential, given that Greenland already participates in virtually all parts of the international Arctic regime as part of the Kingdom of Denmark. The increased influence that an independent Greenland would have in this regime, and the increased material benefits that Greenland might derive from participating in this regime, may be modest.

Indeed, it would be the other parts of the Kingdom of Denmark that would likely experience greater consequences. If the Kingdom of Denmark no longer included Greenland, the Kingdom would no longer be considered an Arctic State. This change would presumably lead to the loss of its membership in the Arctic Council and other Arctic bodies, and would raise questions about its eligibility to remain a party to international agreements concerning the Arctic.

Arctic Council

The 1996 Ottawa Declaration, which created the Arctic Council, lists "Denmark" as one of the eight Arctic States and as one of the eight Members of the Council. In other words, the Declaration limits membership in the Council to Arctic States. If the other Arctic States recognized Greenland as an Arctic State that was no longer part of the Kingdom of Denmark, Greenland would be entitled to become an Arctic Council Member, in effect replacing Denmark.

The Members of the Council might choose to amend the Ottawa Declaration to take account of the changed circumstances. Given that the Declaration is not a binding instrument, the process to make such an amendment would be reasonably simple. Alternatively, the Council might simply issue a separate statement indicating the Greenland has replaced Denmark as a Member. Greenland would have all the rights Denmark now enjoys as a Member, but also the obligation to contribute to Arctic Council work (and its share of the costs of the Arctic Council Secretariat).

Today, the Arctic Council has developed a practice in which the Kingdom of Denmark generally has three representatives in its meetings, allowing for the participation of representatives from the Danish mainland, from the Faroe Islands, and from Greenland. If Greenland replaced Denmark as an Arctic Council Member, it is likely that this practice would end. Greenland, like all seven other Arctic Council Members, would have one representative.

Other Arctic Bodies

In the Arctic, a range of other international bodies of varying levels of formality have come into being in recent years, including the [Arctic Coast Guard Forum](#), the [Arctic Economic Council](#), and the [Arctic Offshore Regulators Forum](#). Membership in each of these is also limited to Arctic States; Greenland currently participates in each of these as part of the Kingdom of Denmark.

As with the Arctic Council, Greenland would be eligible to replace Denmark as a member in each body if it were recognized as an Arctic State. As a member, Greenland would periodically have the opportunity to lead each of these bodies (chairmanship of these bodies generally tracks the cycle of two-year Arctic Council chairmanships).

International Agreements Relating to the Arctic

Recent years have also witnessed a series of binding international agreements relating to the Arctic region. Three of those agreements, the [Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic](#) (2011), the [Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparation and Response in the Arctic](#) (2013), and the [Agreement on Enhancing International Scientific Cooperation in the Arctic](#) (2017), were negotiated within Task Forces created by the Arctic Council. Greenland, as part of the Kingdom and Denmark, is already bound to all three instruments.

In 2017, Members of the International Maritime Organization brought into force the [Polar Code](#) to strengthen the regulation of Arctic (and Antarctic) shipping. Once again, Greenland is bound to this instrument as part of the Kingdom of Denmark. Finally, nine States and the European Union have signed the [Agreement to Prevent Unregulated High Seas Fisheries in the Central Arctic Ocean](#) in 2018. Upon its entry into force, expected soon, that treaty will be binding on Denmark as a Member of the European Union and separately on Greenland and the Faroe Islands as parts of the Kingdom that are outside the EU Common Fisheries Policy.

If Greenland becomes independent from the Kingdom of Denmark, some complicated questions will like arise in relation to these international agreements. In the case of the three agreements negotiated under Arctic Council auspices, it is possible that the parties would agree to have Greenland replace Denmark as a party and figure out the legal adjustments necessary to make that change effective. It is also conceivable that the parties would instead agree to add Greenland as a ninth party to one or more of those agreements.

Before considering whether to become party to the Polar Code, an independent Greenland might first wish to consider whether to join the International Maritime Organization in its own name and right and, if so, which of the many of the IMO's instruments to join. The Polar Code, because it relates specifically to shipping in the Arctic, would presumably be at or near the top of list, but would hardly be the only one desirable for adherence.

Once the Central Arctic Ocean Fisheries Agreement enters into force, Greenland and the Faroe Islands will be bound to it without having to take further action.

Finally, Greenland could consider becoming party to the 1920 Svalbard Treaty, also known as the Treaty of Spitzbergen. The Kingdom of Denmark is already bound to this Treaty, which recognizes Norwegian sovereignty over the Spitzbergen archipelago, subject to certain stipulations.

Consequences for the Remainder of the Kingdom of Denmark

Today, the Kingdom of Denmark is an Arctic State only because Greenland is part of the Kingdom. The Faroe Islands, at roughly 62 degrees N. Latitude, is some 500 kilometers south of the Arctic Circle and the remainder of the Kingdom lies well south of that. In short, the Kingdom would no longer have any territory north of the Arctic Circle if Greenland becomes independent from the Kingdom.

As a non-Arctic State, the Kingdom of Denmark would no longer be entitled to be an Arctic Council Member. The Kingdom, including the Faroe Islands, could seek Observer Status in the Council. In all likelihood, the same substitution of Greenland for the Kingdom of Denmark would take place in relation to the other Arctic bodies whose membership is limited to Arctic States, such as the Arctic Coast Guard Forum, the Arctic Economic Council, and the Arctic Offshore Regulators Forum.

More complicated questions would arise in respect of the international agreements to which the Kingdom of Denmark is now a party, as noted above. In some cases, parties to those agreements may insist that Greenland should replace Denmark as the party. In other cases, it is possible that both Denmark and an independent Greenland could be party to one or more of those treaties.

The Antarctic

Summary

An independent Greenland may wish to consider becoming a party to the Antarctic Treaty and to its Protocol on Environmental Protection. The Treaty promotes science and environmental protection in large areas significantly covered by ice. The science conducted in Antarctica, including major ice core studies, have a parallel with activities in Greenland, and participation would promote cooperation with other key countries active in polar science.

Upon attaining independence, Greenland as a sovereign state would have the opportunity to participate in aspects of Antarctic diplomacy. It could do so by joining key elements of the elements of the Antarctic Treaty System¹, in particular those related to the Antarctic Treaty and to the Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources (CCAMLR).

The Antarctic Treaty

Countries active in Antarctic diplomacy do so via the Antarctic Treaty, which was signed in 1959 and entered into force in 1960. There are 54 parties to the Treaty, including 29 with consultative status that allows participation in decision-making. Essentially all countries with a significant interest in Antarctica, defined as the area south of 60 degrees south latitude (thus including marine areas and not just land) are parties. The Treaty reserves Antarctica as a region used for peace and devoted to science, bans military activities, and freezes territorial claims. A particular Greenlandic interest in Antarctica may be ice-related science that occurs in both polar regions.

¹ The "Antarctic Treaty system" is a defined term under the Environmental Protocol to the Antarctic Treaty and includes the Treaty itself, "the measures in effect under that Treaty, its associated separate international instruments in force and the measures in effect under those instruments." (Art. 1(e)). The associated instruments are the Environmental Protocol, the CAMLR Convention and the 1972 Convention for the Conservation of Antarctic Seals.

All Nordic countries are parties to the Antarctic Treaty. Norway, which maintains a territorial claim in Antarctica, is one of the original signatories and among the most active States in Antarctic diplomacy. Denmark, Finland, Sweden and Iceland are acceding States. Iceland became a party recently, in 2015; Denmark in 1965. Norway, Finland and Sweden have consultative status. Denmark has generally not been active in any aspect of Antarctic diplomacy.

The Antarctic Treaty meets annually at Antarctic Treaty Consultative Meetings (ATCM). The next ATCM is scheduled to be hosted by France in Paris in June 2021, although given the pandemic an in-person meeting may not occur. At ATCMs, parties discuss issues such as operation of research stations, environmental impacts of human activities, Antarctic science, impacts of climate change, tourism and bioprospecting.

Under the Treaty, any country that is a member of the United Nations can join the Treaty by giving notice to the United States as the depository government². The 12 original signatories plus those states that demonstrate their “interest in Antarctica by conducting substantial research activity there” are deemed Consultative Parties. Decision-making at ATCMs is taken by consensus of the Consultative Parties. Greenland as a non-Consultative Party can attend ATCMs, but should it aspire to a larger role as a Consultative Party, that would normally involve a substantial diplomatic effort to obtain the required support from all the current Consultative Parties. Such efforts include demonstrating significant scientific activity in Antarctica, although the decision by the Consultative Parties seems to be taken primarily on a political basis rather than an assessment of scientific capabilities. Turkey, for example, is currently conducting an active campaign to become a Consultative Party.

Environmental Protocol

The Antarctic Treaty is a Cold War-era instrument that didn’t focus on the environment. The Treaty parties remedied that via the Protocol on Environmental Protection to the Antarctic Treaty, which was signed in Madrid in 1991 and entered into force 1998. The Protocol, to which all Consultative and many non-Consultative Parties are party, inter alia contains a ban on mineral-related activities (in effect prohibiting mining and oil and gas exploration), requires environmental impact assessments, regulates waste and provides for protecting designated areas. An annex on liability has yet to enter into force.

Given the current prominence of environmental issues, Greenland may wish to consider becoming a party to the Protocol if it wishes to conduct activities in Antarctica or play an active role in Antarctic diplomacy. Norway and Sweden are parties, but Denmark and Iceland are not. Some countries have delayed joining the Protocol because significant domestic legislation was needed for them to be able to implement its provisions.

Convention for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources

The other major element of the Antarctic Treaty System is the Convention for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources. It was negotiated among the parties to the Antarctic Treaty and signed in 1982 in response to increasing commercial interests in Antarctic krill resources. Parties to the Convention make decisions through a Commission that currently has 26 Members (25 States plus the EU). Ten additional States are parties to the Convention and adhere to its rules,

² A State that is not a member of the United Nations can become a party if approved by all Consultative Parties.

but do not participate in decision-making (which, as with the ATCM Consultative Parties, occurs on the basis of consensus). The CAMLR Convention is somewhat larger than the Antarctic Treaty Area in order to cover some areas north of 60 degrees up to the Antarctic convergence.

Although CCAMLR has a broad mandate for conservation, its primary work relates to establishing fishing quotas. It has also been focused in recent years in particular on establishment of large-scale marine protected areas. In 2016, it established the world's largest MPA, in the Ross Sea region.

Most countries that are parties to this Convention have fisheries interests in the region, or in relation to imports from Southern Ocean fisheries. United States vessels, for example, do not currently fish in the Southern Ocean, but the United States is an active Member of the Commission. Norway does fish in Antarctic waters and is a Member. Sweden is a Member of the Commission but does not fish. Denmark and Iceland are not parties.

The Convention is open for accession to any State interested in research or harvesting activities in relation to Antarctic marine living resources. Similarly, to the ATCM, attaining full membership in the Commission requires consensus agreement of the existing Commission Members.

Although participation in CCAMLR would give Greenland insight into the operations of an important part of Antarctic diplomacy and ocean-related conservation, if Greenland does not intend to license vessels to fish in the Southern Ocean joining CCAMLR might not be considered a high priority.

The 1972 Convention for the Conservation of Antarctic Seals, although formally part of the Antarctic Treaty System, has fallen into disuse given the lack of sealing activities in current times. As a result, becoming a party is not necessary.

With Regard to Applicability of Existing Treaty Frameworks

(a) whether parts of the Antarctica Treaty are relevant to the Arctic.

The Antarctic Treaty and the other elements of the Antarctic Treaty System do not apply to the Arctic. Although some analysts have suggested that certain aspects of the Antarctic Treaty System could serve as a model to strengthen governance of the Arctic region, or at least as inspiration in that regard, the reality is that the political, economic and security-related circumstances of the two polar regions are very different from each other. Even as the regime for governing the Arctic continues to evolve, it is unlikely that international governance in the Arctic will mirror the Antarctic Treaty System in any significant way.

(b) what possible grounds exist for creating a similar treaty or comprehensive agreement for the Arctic.

In the Ilulissat Declaration, five Arctic States (including the Kingdom of Denmark) stated that they saw "no need to develop a comprehensive international legal regime to govern the Arctic Ocean." In lieu of such a comprehensive agreement, a series of agreements on specific topics (discussed above) has emerged, along with a number of new international bodies for the Arctic (such as the Arctic Economic Council and the Arctic Coast Guard Forum).

The resulting patchwork of international agreements and bodies has led to calls to make this regime more coherent, to reduce overlapping responsibilities, and to create a more rational regime for Arctic governance. That said, the Arctic States do not seem particularly interested in overhauling the current governance arrangements at this time, which would entail a major effort. More limited measures to strengthen Arctic governance seem more likely in the coming years, including the possible creation of an international marine science organization for the Central Arctic Ocean.

Task 4: Other Defense and Security Issues

Dr. Michael Sfraga, Director, Polar Institute, Wilson Center
Ambassador (ret.) David Balton, Senior Fellow, Polar Institute, Wilson Center
Mr. Evan Bloom, Senior Fellow, Polar Institute, Wilson Center

In addition to the topics identified by the Commission, it is worth highlighting for additional consideration several areas of considerable importance. An independent Greenland would face a variety of critical choices in managing the development of its natural resources, in confronting a variety of significant challenges, and in building relationships with other nations and international bodies. The Commission is also aware of a number of key geostrategic drivers (beyond those noted in this document and listed below), that should be considered at the local, regional, and international levels as they will play important roles in shaping Greenland's future. These drivers are:

1. Increasing global demand for, and the geopolitical realities of, strategic and rare earth minerals;
2. The prospects for developing offshore hydrocarbon resources;
3. The need to manage living marine resources sustainably, including with international partners (in the case of shared stocks);
4. Access to affordable, reliable, and redundant broadband connectivity;
5. Engaging successfully in the international trade and financing system, including through the WTO, the World Bank and the IMF;
6. Providing for health security, including current and future pandemics;
7. Handling immigration and naturalization issues for those wishing to move to Greenland;
8. Possible increases in tourism, as part of economic development of the Arctic region, leading to increase need for search and rescue capacity.

BILAG 4

Dalee Sambo Dorough,
The Rights of the Future of
Kalaallit Nunaat,
8. september 2021

The Rights of Indigenous Peoples in Relation to the Future of Kalaallit Nunaat

DRAFT PRESENTATION

Greenland Government
Constitutional Commission
September 8, 2021

Dalee Sambo Dorough, PhD
Senior Scholar and Special Advisor on Arctic Indigenous Peoples, UAA

I. Historical antecedents in the context of Indigenous peoples

Amongst members of the international legal academy, there is general consensus that international law is universal. I understand this to mean that international law is a body of law that applies to all peoples regardless of race, culture, values, beliefs, religion, or political institutions. International law is not confined to States and state actors.¹ It may be that the emergence of international law in the 19th century as a body of law confined to relations amongst and between states was the prevailing view. However, more recently in the area of international human rights law and in particular questions relating to the right of self-determination, it is *peoples* that are of concern, and not merely states.² The forces of colonization and the “age of empire”³ attempted to limit the universal reach of international law, yet Indigenous peoples effectively countered and curbed such views and ultimately contributed to generate a more genuine understanding of the universal nature of international law. The term universal in relation to international law signifies that it must be common to all yet still adaptable to particular and distinct cultural contexts and differences. In this way, international law should not be hierarchical but rather applicable to all peoples. This is also similar to the universality of human rights, they apply to all peoples. Yet, at the same time, there are doctrines, such as *territorial integrity*, which is confined to relations amongst and between states, which I will address further.

The early treating between nations did include those of Indigenous peoples. The early treaties and international relations between the Iroquois Confederacy and Great Britain, France, and other Indigenous nations are one example.⁴

¹ Though international law generally has been confined to a system for the regulation of affairs between states, by virtue of the fact that individuals and peoples collectively were involved, international law has always been infused with political and human ideals

² Jay Crawford, “The Right of Self-Determination in International Law: Its Future and Development”, P. Alston, ed., *Peoples Rights* (Oxford: Oxford University Press, 2001) at 64.

³ See E. Hobsbawm, *the Age of Empire: 1865-1914* (1987) at 8. This historian asserts that imperial expansion for economic and political expansion was the primary force behind the universalization of international law.

⁴ See generally Akwesasne Mohawk Counselor Organization, *Deskaheh: Iroquois Statesman and Patriot* (1984); D. Sanders, “Remembering Deskaheh: Indigenous Peoples and International Law”, I. Cotler and F.P. Eliadis, eds., *International Human Rights Law: Theory and Practice* (Montreal: Canadian Human Rights Foundation, 1992) at

II. Colonial corruption of this understanding

Due to a colonial corruption of the universal nature of international law, for the Iroquois Confederacy and others, such as the Maori in the context of the Treaty of Waitangi, Indigenous peoples have sought international recognition or acceptance of their unique place in world society, especially with the formalization of a new *family of nations* through the establishment of the League of Nations. Deskaheh, a chief of Iroquois Confederacy visited Geneva in 1922, to seek out justice and to bring forward the views of his nation concerning future relations between his peoples and the newcomers. Though Deskaheh did not gain access to the League of Nations as a representative of a sovereign Indigenous peoples, his journey has had a lasting impact. Indigenous peoples have continued to embark on similar journeys as that of Deskaheh, compelled by many of the same problems, the persistent abrogation and non-fulfillment of treaties, non-recognition of the distinct status and lack of respect for their fundamental human rights and values.

In dramatic contrast in the early blatant acts of genocide perpetrated against Indigenous peoples and later imposition of domestic law status over Indigenous peoples, generally speaking advances have taken place on domestic and international fronts. In addition, international action was prompted due to severe violations of Indigenous human rights. In many places across the globe, full accommodation of Indigenous peoples' human rights remains elusive. Domestically, remnants of the same colonial approaches have been applied with nuance and subtlety and therefore have become difficult to specify or identify despite encouraging advances. One significant result is the trilogy of Indigenous specific international human rights instruments, namely ILO C169, the *UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*, and the American Declaration on the Rights of Indigenous Peoples.

The construction of these norms and mechanisms through the international hearing of Indigenous voices, languages, and worldviews. This in turn is opening up more effective domestic and international recourse for the violations of Indigenous human rights and ultimately expanding the range of international human rights law. Yet, Mary Ellen Turpel's assertion about the "interpretive monopoly"⁵ of the dominant society is one of the compelling reasons for Indigenous peoples to dismantle or deconstruct that monopoly in order to ensure that cultural difference is recognized rather than repressed.

485; and D. Sanders, "The Legacy of Deskaheh: Indigenous Peoples as International Actors", C. Price Cohen, ed., *Human Rights of Indigenous Peoples* (New York: transnational Publishers, 1998) at 73.

⁵ M.E. Turpel, "Aboriginal Peoples and the Canadian Charter: Interpretive Monopolies, Cultural Differences, R. Devlin, ed., *Canadian Perspectives on Legal Theory*, (Toronto: Emond Montgomery Publications, Ltd., 1991) at 505.

Hence, the diversity of “the people of the earth” is finally gaining some acceptance or currency within the international community throughout the course of international Indigenous human rights standard setting processes.⁶ In this regard, Indigenous peoples, including the Inuit of Greenland, have been consciously contributing to the development of such norms as well as Indigenous legal theory and legal perspectives by sharing our distinct worldviews.

III. The Nature of Human Rights

To understand the relevant human rights instruments, it is important to be clear about the nature of human rights. Human rights are

- interrelated – each component interrelates with all the others
- interdependent – dependent upon one another
- interconnected – mutually joined or connected between elements
- indivisible – cannot be divided

Therefore, the denial or violation of one human right will have an adverse impact upon all other human rights and a community’s ability to exercise and enjoy all other human rights. As the International Law Association has affirmed “it would be inappropriate to deal with these areas separately, for the reason that – in light of the holistic vision of life of Indigenous peoples” because the rights are all “strictly interrelated....” (ILA 2010, 43)

The characteristics of human rights are important to keep in mind in the context of Indigenous peoples, many of whom hold the same all-inclusive perspective about their way of life and their relationship to all within their territories – everything is interrelated, interdependent, interconnected and indivisible. We hold a holistic worldview. Human rights are universal, applying equally to all human beings. Fortunately, the current human rights regime of the United Nations, the Organization of American States, the International Labor Organization, and a growing number of other intergovernmental organizations, have begun to turn the corner, moving away from a Western European understanding of human rights of Indigenous peoples to ensure the distinct cultural context of Indigenous peoples.

In terms of the distinct cultural context of Indigenous peoples, it is imperative to recognize that the right of self-determination is a collective, pre-existing right that attaches to the distinct legal status of Indigenous peoples. Another crucial example is the collective nature of the rights of Indigenous peoples to their lands, territories, and resources, which has many dimensions that are not reflected in the notion of individual property rights of others. Additional examples exist. However, the point here is to recognize the significant contribution that Indigenous peoples

⁶ *Supra*.

have made to understanding the collective nature of their human rights in other areas, such as language and culture, education, and a host of other communal dimensions of the day to day lives of Indigenous peoples.

Importantly, human rights cannot be destroyed – it is a different matter to deny or violate human rights, but such rights cannot be destroyed or alienated. In this regard, past “extinguishment” policies have been thoroughly denounced and challenges to the so-called plenary power of governments have been and continue to be made. And, human rights are the key rationale or compelling force to counter such challenges and outdated, racially discriminatory policies.

IV. Debate at UN and attachment to Indigenous peoples, nations, and communities

As many may know, the right of self-determination was a heated debate at the United Nations in the context of the Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, the focus was centered on article 3.

Throughout the drafting of the *UN Declaration* a number of states proposed wording that would dramatically alter the scope and content of the right of self-determination thereby limiting qualifying or modifying this right in the context of Indigenous peoples. Indigenous peoples asserted that any state proposals to qualify, limit, or modify the right of Indigenous peoples to self-determination would be racially discriminatory. If article 3 of the *UN Declaration* were to have been altered, even to include the same or similar notions as might currently exist under international law, it would invite interpretations to be applied to Indigenous peoples’ right of self-determination that are different from those of other peoples. It would have also had the effect of wrongfully freezing the interpretation of this collective Indigenous human right in such a manner as to prevent or otherwise stifle its natural evolution under international law.

The right of peoples to self-determination is considered by numerous international authorities to be *jus cogens* or a peremptory norm. Similarly, the prohibition of racial discrimination is considered by numerous authorities to be a peremptory norm. Therefore, the introduction of discriminatory double standards in connection to Indigenous peoples and their fundamental right of self-determination would have resulted in a failure of the human rights framework of the UN. The UN system and nation states themselves would have contributed to the serious erosion of the very concepts of equality, democracy, human rights, and the rule of law.

The end result of this debate, pivoting upon equality and non-discrimination resulted in the affirmation of the right of self-determination of all peoples, including Indigenous peoples. More significantly, the right of self-determination as articulated in article 3 and the numerous

other balancing provisions of the *UN Declaration* on the Rights of Indigenous Peoples is exactly the same right of self-determination that applies to all peoples, universally.

It is important to note challenges of many nation states concerning the legal status of the *UN Declaration* and then even more specifically to the understanding of the right of self-determination in relation to articles 4 and 46. I raise this matter because it has significance to important characteristics of Kalaallit Nunaat.

V. Legal status of the *UN Declaration*

To my knowledge, the *UN Declaration* is the longest discussed and negotiated human rights instrument in UN history. It also was the first time that the *subjects* of the instrument – in this case, Indigenous peoples – participated extensively along with States in its formulation. This process set an important benchmark for Indigenous peoples' democratic participation in UN standard-setting.

Though the vote in the UNGA was 144 in favour, 4 against, and 11 abstentions, the four opposing States – Canada, Australia, New Zealand, and United States – have all since reversed their positions. On December 16, 2010, the last objecting State – the United States – reversed its position.⁷ Thus, the *UN Declaration* is now a consensus international human rights instrument. And the *UN Declaration* continues to grow in significance. Regional⁸ and domestic courts⁹ and commissions are increasingly relying on the *Declaration*.

⁷ United States (Barack Obama), "Remarks by the President at the White House Tribal Nations Conference", The White House, Office of the Press Secretary, Washington, D.C., 16 December 2010, online: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2010/12/16/remarks-president-white-house-tribal-nations-conference>; "in April, we announced that we were reviewing our position on the U.N. Declaration on the Rights of Indigenous Peoples. And today I can announce that the United States is lending its support to this declaration."

⁸ In the Inter-American human rights system, see, e.g., *Case of the Kalitja and Lokono Peoples v. Suriname (Merits, Reparations and Costs)*, I/A Court H.R., Series C No. 309 (Judgment) November 25, 2015, para. 122; *Case of the Community Garifuna Triunfo de la Cruz & its members v. Honduras (Merits, Reparations and Costs)*, I/A Court H.R., Series C No. 305 (Judgment) 8 October 2015, para. 51; *Case of the Kuna Indigenous People of Madrugadil and the Emberá Indigenous People of Bayano and their Members v. Panama*, I/A Court H.R. Series C No. 284, Preliminary objections, merits, reparations and costs (Judgment) 14 October 2014, para. 118. In Africa, see, e.g., *African Commission on Human and Peoples' Rights v. Republic of Kenya*, Application No. 006/2012, African Court on Human and Peoples' Rights, Judgment, 26 May 2017, paras. 131, 181, n. 53, and 209; *Centre for Minority Rights Development (Kenya) and Minority Rights Group International on behalf of Endorois Welfare Council v Kenya*, African Commission on Human and Peoples' Rights, Communication No. 276/2003, Twenty-Seventh Activity Report, 2009, Annex 5, para. 204.

⁹ In Belize, see *Cal et al. v. Attorney General of Belize and Minister of Natural Resources and Environment*, Claim No. 171, and *Coy et al. v. Attorney General of Belize and Minister of Natural Resources and Environment*, Claim No. 172, Consolidated Claims, Supreme Court of Belize, judgment rendered on 18 October 2007 by the Hon. Abdulai Conteh, Chief Justice. Affirmed on appeal in *Attorney-General of Belize et al. v. Maya Leaders Alliance et al.*, Belize Court of Appeal, Civil Appeal No. 27 of 2010, judgment rendered on 25 July 2013. See also *Sarstoon Temash Institute for Indigenous Management [SATIM] v. Attorney General of Belize*, Claim No. 394 of 2013, Supreme Court of Belize, decision rendered by the Hon. Michelle Arana, 3 April 2014. In New Zealand, see *Pohi*

Though the *UN Declaration* carries the title “declaration”, as UN Special Rapporteur, S. James Anaya, has articulated

It has long been widely understood that standard-setting resolutions of the General Assembly can and usually do have legal implications, especially if called “declarations”, a denomination usually reserved for standard-setting resolutions of profound significance.

The UN Special Rapporteur on the Rights of Indigenous Peoples further sought to clarify the legal status of the UNDRIP in relation to domestic law and policy:

[E]ven though the Declaration itself is not legally binding in the same way that a treaty is, the Declaration reflects legal commitments that are related to the Charter, other treaty commitments and customary international law. The Declaration builds upon the general human rights obligations of States under the Charter and is grounded in fundamental human rights principles such as non-discrimination, self-determination and cultural integrity that are incorporated into widely ratified human rights treaties, as evident in the work of United Nations treaty bodies. In addition, core principles of the Declaration can be seen to be generally accepted within international and State practice, and hence to that extent the Declaration reflects customary international law.¹⁰

To more specifically define his intent with regard to customary international law, the Special Rapporteur wrote that

A norm of customary international law arises when a preponderance of States (and other actors with international personality) converge on a common understanding of the norm’s content and generally expect compliance with, and share a sense of obligation to, the norm. It cannot be much disputed that at least some of the core provisions of the Declaration, with their grounding in well-established human rights principles, possess these characteristics and thus reflect customary international law

Legal scholars have affirmed that though the whole of the instrument is not legally binding, there are a range of important provisions that create member state obligations due to their status as norms of a customary international law nature.¹¹ According to the International

and other v. Attorney-General, [2014] NZSC 118; *Takamore v. Clarke*, [2011] NZCA 587, per Glazebrook and Wild JJ, (appeal denied [2012] NZSC 116), para. 250, n. 259. In Australia, see *Aurukun Shire Council & Anor v. CEO Office of Liquor Gaming and Racing in the Department of Treasury*, [2010] QCA 37, Supreme Ct. Queensland, paras. 33-35.

¹⁰ General Assembly, *Situation of human rights and fundamental freedoms of Indigenous people: Note by the Secretary-General*, Interim report of the Special Rapporteur on the situation of human rights and fundamental freedoms of Indigenous people, UN Doc. A/65/264 (9 August 2010), para. 82.

¹¹ Note by the Secretary-General, *Interim report of the Special Rapporteur on the situation of human rights and fundamental freedoms of Indigenous people*, UN Doc. A/65/264 (9 August 2010), para. 62: “even though the Declaration itself is not legally binding in the same way that a treaty is, the Declaration reflects legal commitments

Law Association (ILA) Committee on Rights of Indigenous Peoples (ILA Committee) and its expert commentary on the *UN Declaration*, “the relevant areas of Indigenous peoples’ rights with respect to which the discourse on customary international law arises are self-determination; autonomy or self-government; cultural rights and identity; land rights as well as reparation, redress and remedies.”¹²

However, like the interrelated, interdependent, and indivisible nature of human rights, the ILA Committee recognized that “it would be inappropriate to deal with these areas separately...the rights just listed are all strictly interrelated...to the extent that the change of one of its elements affects the whole.”¹³ Therefore, the rights affirmed in the *UN Declaration* must be read as a whole. Furthermore, the UN General Assembly has expressed its support for the *UN Declaration* on no less than eight different occasions.¹⁴

A. United Nations Charter, 1945

With the adoption of the *United Nations Charter*, June 1945, article 1 outlines the Purposes and Principles of the UN on behalf of the world community:

To maintain international peace and security...

To develop friendly relations among nations based on *respect for the principle of equal rights and self-determination of peoples*, and to take other appropriate measures to strengthen universal peace;

To achieve international co-operation in solving international problems of an economic, social, cultural, or humanitarian character, and in *promoting and encouraging respect*

that are related to the [United Nations] Charter, other treaty commitments and customary international law. The Declaration ... is grounded in fundamental human rights principles such as non-discrimination, self-determination and cultural integrity ...”

¹² International Law Association, The Hague Conference (2010), Interim Report of the Committee on Rights of Indigenous Peoples, p. 43. Available at <http://www.ila-hq.org/en/committees/index.cfm/cid/>. See also James Crawford, *Brownlie's Principles of Public International Law*, 8th ed. (Oxford: Oxford University Press, 2012), at 42: “Even when resolutions are framed as general principles, they can provide a basis for the progressive development of the law ... Examples of important ‘law-making’ resolutions include ... the UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples ...”

¹³ *Ibid.*

¹⁴ The UN General Assembly has reaffirmed the *UN Declaration* eight times by consensus, including General Assembly, *Rights of Indigenous peoples*, UN Doc. A/RES/71/178 (19 December 2016) (without a vote), preamble: “Reaffirming the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, which addresses their individual and collective rights”. See also General Assembly, *Rights of Indigenous peoples*, UN Doc. A/RES/70/232 (23 December 2015) (without a vote), preamble; and General Assembly, *Outcome document of the high-level plenary meeting of the General Assembly known as the World Conference on Indigenous Peoples*.

for human rights and for fundamental freedoms for all without distinction as to race, sex, language, or religion; and

To be a centre for harmonizing

To believe in the maintenance of international peace and security, to achieve international cooperation, there must be acceptance of equal rights and self-determination of all, without discrimination. These concepts are essential elements of harmonization among diverse peoples and cultures – these words provide an important context for interpretation of the whole of the instrument – and to arriving at a place that truly reflects a family of nations.

For a people, the prerequisite of self-determination, and to ensure the exercise and enjoyment of all other human rights pivots on the “self”. In the context of Indigenous peoples, the self is determined by the distinct status of the peoples concerned. Those who are different. Our history of being different was strictly and barbarically used to perpetuate racial discrimination, diminish rights and to destroy what is different about us. Today, it must be understood that we have the “right to be different and to be respected as such” and to be free of discrimination in every political and legal environment. It must be remembered that the scourge of racial superiority was formally denounced by the international community.

B. International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination and the International Covenants, 1966

Some twenty years following the adoption of the UN Charter, the *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* emerged. In contrast to many international human rights instruments, this Convention has one unique feature – it defines its subject matter, which is explicitly provided for in Part I, Article 1

In this Convention, the term “racial discrimination” shall mean any distinction, exclusion, restriction or preference based on race, colour, descent, or national or ethnic origin which has the purpose or effect of nullifying or impairing the recognition, enjoyment or exercise, on an equal footing, of human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural or any other field of public life.

As stated, this language applies to every field of public life and it has extraordinary meaning when one considers the collective nature of those of a different race, color, descent, national or ethnic origin. The wording of “the purpose or effect of nullifying or impairing the

recognition, enjoyment or exercise” of human rights is extensive and captures policies that may not appear to but eventually may impair the exercise of a right.

Less than a year later, to further codify the rights enunciated in the 1948 Universal Declaration of Human Rights in the form of a legally binding human rights instrument, the international community and specifically, UN member state representatives adopted the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR) in 1966. Unsuccessful in adopting a single treaty, civil and political rights favored by the West were purportedly segregated from economic, social and cultural rights favored in the East in response to then and to a large extent continuing entrenched views of Communist regimes and democratic states such as the U.S.

The two Covenants were adopted by the United Nations and contain exactly the same language in common Article 1 of the two treaties

1. All peoples have the right of self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.
2. All peoples may, for their own ends, freely dispose of their natural wealth and resources without prejudice to any obligations arising out of international economic co-operation, based upon the principle of mutual benefit, and international law. In no case may a people be deprived of its own means of subsistence.
3. The States Parties to the present Covenant, including those having responsibility for the administration of Non-Self-Governing and Trust Territories, shall promote the realization of the right of self-determination, and shall respect that right, in conformity with the provisions of the Charter of the United Nations.

Clearly, both Covenants are relevant to Indigenous peoples and in particular, the language affirming the *equal* application of the *right* of self-determination to all peoples. Significantly, article 27 of the ICCPR refers to “minorities” and in this regard it must be understood that for a majority of Indigenous peoples across the globe they may be numerical “minorities” but they are dramatically distinct members of society.

In those States in which ethnic, religious or linguistic minorities exist, persons belonging to such minorities shall not be denied the right, in community with the other members of their group, to enjoy their own culture, to profess and practice their own religion, or to use their own language.

C. Declaration Concerning Friendly Relations, 1970

Beginning in 1961, a small number of UN member states introduced a proposal in the context of “the codification and progressive development of international law” (A/C.6/L.492, 1961) to

focus on the elaboration of key principles to promote the “friendly relations and co-operation” of states (GA 1686 (XVI), 1961). This exercise was a careful analysis of key principles related to self-determination and was adopted on the 25th anniversary of the United Nations, resulting in the *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations* in 1970 (GA 2625 (XXXV), 1970).

Central to the Friendly Relations Declaration and Indigenous peoples are the provisions that address the fact that every state is committed to the progressive development of international law, including within the legal order of human rights. The Friendly Relations Declaration is significant in order to

...constitute a landmark in the *development of international law* and of relations among States, in promoting the rule of law among nations and particularly the *universal application of the principles embodied in the Charter*

The Declaration goes on to emphasize

...the importance of maintaining and strengthening international peace founded upon *freedom, equality, justice and respect for fundamental human rights* and of developing friendly relations among nations irrespective of their political, economic and social systems or the levels of their development,

UN member states affirm that they are

Convinced that the subjection of peoples to alien subjugation, domination and exploitation constitutes a major obstacle to the promotion of international peace and security,

Convinced that the *principle of equal rights and self-determination of peoples* constitutes a significant contribution to contemporary international law, and that its effective application is of paramount importance for the promotion of friendly relations among States, based on respect for the principle of sovereign equality,

They further affirm that

Every State has the duty to refrain from any forcible action which deprives peoples referred to in the elaboration of the principle of equal rights and self-determination of *their right to self-determination* and freedom and independence.

A crucial imperative in the elaboration of the right of self-determination the Friendly Relations Declaration the fact that

By virtue of the principle of equal rights and self-determination of peoples enshrined in the Charter of the United Nations, *all peoples have the right freely to determine, without external interference, their political status and to pursue their economic, social and*

cultural development, and every State has the duty to respect this right in accordance with the provisions of the Charter.

Furthermore, "Every State has the duty to promote, through joint and separate action, realization of the principle of equal rights and self-determination of peoples" and "To bring a speedy end to colonialism, having due regard to the freely expressed will of the peoples concerned."

A key provision of this Declaration, which must be read in the context of the full instrument, is the requirement or the obligation that States must conduct themselves in a manner consistent with these principles if they themselves want to maintain their own "territorial integrity", including the fact that "compliance" includes that they are "possessed of a government representing the whole of the people belonging to the territory." The full language of this pivotal paragraph states

Nothing in the foregoing paragraphs shall be construed as authorizing or encouraging any action which would dismember or impair, totally or in part, the territorial integrity or political unity of sovereign and independent States conducting themselves in compliance with the principle of equal rights and self-determination of peoples as described above and thus possessed of a government representing the whole people belonging to the territory without distinction as to race, creed or colour.

Indigenous peoples were not party to the dialogue, negotiation, and adoption of the Friendly Relations Declarations. However, to be sure, it attaches to us as distinct peoples including the requirement of compliance with its many provisions to ensure the exercise of self-determination and to promote friendly relations.

VI. *UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, 2007*

These extraordinary developments have come as a result of the persistence and advocacy of Indigenous peoples from across the globe. It is clear that much progress has been made but more must be done for Indigenous peoples to actually exercise and enjoy the norms that we have gained. Implementation is lacking and few "good practices" can be identified by Indigenous peoples worldwide. However, to keep on this path remains crucial for our survival and our overall cultural integrity. Because the right to self-determination is a pre-requisite for the exercise and enjoyment of all other rights, it is useful to reiterate how key preambular paragraphs and operative provisions of the *UN Declaration* are interrelated.

The Preamble of the *UN Declaration* acknowledges that historical injustices have had damaging and devastating impacts upon Indigenous peoples and as such human rights standards should guide UN member state behavior toward Indigenous individuals and Indigenous peoples collectively. Essential, contextual paragraphs instruct the interpretation of the whole *UN Declaration* and in relation to self-determination. These provisions reflect the intentions of UN member states by

Affirming that *Indigenous peoples are equal to all other peoples*, while recognizing the right of all peoples to be different, to consider themselves different, and to be respected as such,

Acknowledging that the Charter of the United Nations, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights and the International Covenant on Civil and Political Rights, as well as the Vienna Declaration and Programme of Action, *affirm the fundamental importance of the right to self-determination of all peoples*, by virtue of which they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development,

Bearing in mind that nothing in this Declaration may be used to deny any peoples their right to self-determination, exercised in conformity with international law...

When understood as a whole, the operative paragraphs make it clear the *UN Declaration* is consistent with the understanding of the right of self-determination in international law as well as its equal application to Indigenous peoples.

Article 2

Indigenous peoples and individuals are *free and equal to all other peoples* and individuals and *have the right to be free from any kind of discrimination*, in the exercise of their rights, in particular that based on their Indigenous origin or identity.

The explicit recognition of the right of self-determination and its attachment to Indigenous peoples mirrors the language affirmed in common Article 1 of both the ICCPR and ICESCR discussed above:

Article 3

Indigenous peoples have the right to self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.

In consideration of the inherent right of self-determination of Indigenous peoples in the context of their traditional forms of governance and in relation to the rights and responsibilities of their

distinct membership, collectively, the *UN Declaration* affirms self-government and all of its multiple, diverse forms of expressions, institutions, relationships, and protocols:

Article 4

Indigenous peoples, in exercising their right to self-determination, have the right to autonomy or self-government in matters relating to their internal and local affairs, as well as ways and means for financing their autonomous functions.

There are some that have argued that because of the concluding provisions of the *UN Declaration* and the insistence of States to include a reference to *territorial integrity* within article 46 that this somehow diminishes the right of self-determination of Indigenous peoples. It must be made clear that the language found in article 46(2) must be read to understand that the principle of territorial integrity already exists and is clearly articulated in international law. And, more importantly, there is no way that this understanding can be validly expanded upon by the *UN Declaration*. Furthermore, the other elements of this specific article provide some very well-founded doctrines that must guide the application of the whole of the *UN Declaration*, including the right of self-determination. Specifically, article 46(3) affirms that

The provisions set forth in this Declaration shall be interpreted in accordance with the principles of justice, democracy, respect for human rights, equality, non-discrimination, good governance and good faith.

Finally, all of the elements affirming the right of self-determination cannot mean that Indigenous self-determination can only be exercised within the parameters of article 4. Such a conclusion is illogical. It must be recognized that article 3 is neither synonymous with, nor limited to autonomy or self-government. A more thorough analysis of each interrelated paragraph may be done but for purposes of this discussion, it is not necessary to do so.

VII. International Law Association

From 2011 to 2014, the International Law Association Committee on the Rights of Indigenous Peoples undertook and prepared an Expert Commentary on the *UN Declaration* wherein they confirmed a number of important features about its legal status and the effects of its comprehensive provisions. The ILA Committee concluded that the *UN Declaration* has diverse legal effects and in particular, a number of its provisions fall into the category of customary international law, thereby creating significant legal effects and UN member state obligations. Regarding the ILA 2010 Committee Report delivered at The Hague, the Committee affirmed that

The relevant areas of Indigenous peoples' rights with respect to which the discourse on customary international law arises are self-determination, *autonomy or self-government*, cultural rights and identity, land rights as well as reparation, redress and remedies (ILA 2010, 43). (Emphasis added)

The right of self-determination has important foundational elements. As stated above, the right to self-determination is a prerequisite to the exercise and enjoyment of all other individual and collective human rights of Indigenous nations, peoples, and communities. It is also one whole right, including the important elements of self-government and autonomy but also the important features manifested in the expression of the right in relation to those outside of respective Indigenous peoples and nations, including UN member states. Again, the right of self-determination is inherent or pre-existing.

And, when one considers the essential doctrine of the equal application of the rule of law to protect against racial discrimination -- a peremptory norm of international law -- a fundamental principle of international law that is accepted by the international community of states as a norm from which no derogation is permitted, it is clear that the right of self-determination of Indigenous peoples is the same right that applies to all other peoples and it is consistent with international law.

In the ILA Committee Report in Sofia, 2012, where members delivered their final conclusions and recommendations, the Committee restated their collective view that

States must comply with the obligation – consistent with customary and, where applicable, conventional international law – to recognize, respect, protect, fulfil and promote the right of Indigenous peoples to self-determination, conceived as the right to decide their political status and to determine what their future will be, in compliance with relevant rules of international law and the principle of equality and non-discrimination (ILA 2012, 35).

Furthermore, specific to autonomy and self-government, the Committee stated that

States must also comply – according to customary and, where applicable, conventional international law – with the obligation to recognize and promote the right of Indigenous peoples to autonomy or self-government, which translates into a number of prerogatives necessary in order to secure the preservation and transmission to future generations of their cultural identity and distinctiveness; these prerogatives include, *inter alia*, the right to participate in national decision-making with respect to decisions that may affect them, the right to be consulted with respect to any project that may affect them and the related right that projects suitable to significantly impact their rights and ways of life are not carried out without their prior, free and informed consent, as well as the right to regulate autonomously their internal affairs according

to their customary law and to establish, maintain and develop their own legal and political institutions (ILA 2012, 35).

Additional foundational rights that are sourced in the right of self-determination is the right to free, prior, and informed consent (FPIC). FPIC is the principle that a community has the right to give or withhold its consent to proposed projects that may affect the lands they customarily own, occupy or otherwise use. UN member states attempted to advance an intellectually dishonest argument about FPIC by erroneously suggesting that that the right to free, prior and informed consent is a “veto”. This term was solely being used by regressive governments to incite fear among other governments. However, these states did not succeed with this distortion of FPIC. FPIC is now a key right of Indigenous peoples in international law and jurisprudence. All Indigenous peoples have the right to say yes, no, or yes with conditions. Informed, non-coercive negotiations between investors, companies or governments and Indigenous peoples prior to development or other enterprises on their lands, territories and involving their resources is an essential pathway consistent with the right of self-determination.

Those who wish to advance their interests must enter into dialogue and negotiations with the Indigenous peoples concerned, recognizing their interrelated, inherent rights. Again, the Indigenous peoples concerned have the right to decide whether they will agree to the project or not once they have a full and accurate understanding of the implications of the project on them and their lands, territories and resources.

It is substantial that one of the operative paragraphs of the *UN Declaration*, article 26, refers to a genuine measure of “control” and is directly related to the right of self-determination.

1. Indigenous peoples have the right to the lands, territories and resources which they have traditionally owned, occupied or otherwise used or acquired.
2. Indigenous peoples have the right to own, use, develop and *control* the lands, territories and resources that they possess by reason of traditional ownership or other traditional occupation or use, as well as those which they have otherwise acquired.
3. States shall give legal recognition and protection to these lands, territories and resources. Such recognition shall be conducted with due respect to the customs, traditions and land tenure systems of the Indigenous peoples concerned. [emphasis added]

As noted above, there are few, but a growing number of positive examples where Indigenous peoples have achieved the exercise of self-determination that is closely aligned with what they held prior to contact. The comprehensive land claims agreement in favor of the Inuit in Labrador, Canada affirms the Nunatsiavut right of self-determination and management of their lands, territories and resources, including the offshore “territorial sea” consistent with the definition under the UN Convention on the Law of the Sea.

Significantly, the present dialogue by yourselves, Inuit of Greenland and your present extensive autonomy over affairs within and outside of Greenland and your carefully researched and adopted agenda for the political enterprise toward full independence from the colonial state of Denmark is an extraordinary example. Each of these efforts have been consistent with international law and the international understanding of the right of self-determination of peoples, including Indigenous peoples.

VIII. Right of Self-Determination

As noted in the previous frame, the right of self-determination within the *UN Declaration* is the same right as understood in international law and as applied to all peoples, including Indigenous peoples. Article 3 of the *UN Declaration* affirms the right to self-determination and article 4 affirms the right to self-government. The right to self-determination is regarded as a prerequisite to the exercise and enjoyment of all other human rights. The collective political right of Indigenous peoples to self-determination and self-government are inherent.¹⁵ The various provisions that balance the constant tension that is an undercurrent of self-determination for all peoples, including Indigenous peoples, are complex yet straightforward and consistent with the international understanding of the right. As the UN Special Rapporteur has stated in relation to the challenge of the implementation of the *UN Declaration*

To be sure, the right to self-determination, like other rights, gives rise to different prescriptions in different contexts, but at its core, it is the same fundamental human right for all peoples.¹⁶

¹⁵ Preambular para 7, *UN Declaration*

¹⁶ Note by the Secretary-General, Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights and fundamental freedoms of Indigenous people, UN Doc. A/68/317 (14 August 2013), para. 75

The International Law Association has also affirmed that though there may be “added prerogative” attached to an understanding of the exercise of self-determination within a nation-state, such an understanding should be interpreted to ensure that

It therefore does not preclude Indigenous peoples from being beneficiaries of the general right to self-determination as granted to *all* peoples by general international law and common Article 1 of the U.N. human rights Covenants of 1966, to be operationalized through the provisions of UNDRIP.¹⁷

Above, I invoked Mary Ellen Turpel’s reference to an “interpretive monopoly”. Such a notion persists in relation to article 46(1) of the *UN Declaration*, which was amended at the eleventh hour of the entire negotiating process

Nothing in this Declaration may be interpreted as implying for any State, people, group or person any right to engage in any activity or to perform any act contrary to the Charter of the United Nations or construed as authorizing or encouraging any action which would dismember or impair, totally or in part, the territorial integrity or political unity of sovereign and independent States.

States have characterized the language of article 46 to have bound Indigenous peoples to their interpretation of article 3 and their attempts to maintain the status quo. Under current international law, the principle of territorial integrity is only applied to balance the right of self-determination under certain conditions. Because the language of article 46(1) is ambiguous, it suggests that States are altering the principle in international law. However, the 1970 *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations* makes clear the conditions by which a State can invoke the principle of territorial integrity, which are also affirmed in the 1993 *Vienna Declaration*

In accordance with the Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation Among States in accordance with the Charter of the United Nations, this [right of self-determination] shall not be construed as authorizing or encouraging any action which would dismember or impair, totally or in part, the territorial integrity or political unity of sovereign and independent States **conducting themselves in compliance with the principle of equal rights and self-determination of peoples and thus possessed of a Government representing the whole people belonging to the territory without distinction of any kind.** [emphasis added]

¹⁷ International Law Association, The Hague Conference (2010), Interim Report of the Committee on Rights of Indigenous Peoples, p 11. Available at <http://www.ila-hq.org/en/committees/index.cfm/cid/>.

Here again, if States are interpreting this particular principle in the context of Indigenous peoples, they would be creating a distinction between Indigenous peoples and all others, or more specifically a discriminatory double-standard.

The interrelated nature of human rights as well as the fact that the *UN Declaration* must be read as a whole, also brings into play the important counter-balancing provisions of the principle of territorial integrity.

Preambular paragraphs 1, 2, 4, 5, 16, 17, and 19 invoke the UN Charter, the 1970 Declaration on Friendly Relations, the International Covenants, CERD, and the Vienna Declaration in very important ways. Furthermore, articles 1, 2, 3, 45, and 46 all substantively reinforce the argument that any discriminatory interpretation of article 46, paragraph 1 would be incompatible with the purposes and principles of the *UN Charter*, including the principle of equal rights and self-determination of peoples. And, it would violate the peremptory norm that prohibits racial discrimination.

It is also important to affirm that the right of self-determination is one whole right, especially in the context of article 4 of the *UN Declaration*. States have also worked to cultivate the notion that self-government and autonomy are the forms by which Indigenous peoples can exercise the right of self-determination. As Greenland Government and many other Indigenous peoples have shown, they have significant capacity to exercise the right of self-determination within their territories as well as internationally at a host of fora

This discussion on the right of self-determination as understood in international law in relation to Indigenous peoples has also revealed the necessary exercise of the right consistent with international standards elaborated by the *UN Charter* and the *1970 Declaration Concerning Friendly Relations*. It is important to emphasize that it is not an unchecked right of nation-states.

Constant nature of human rights

Human rights are ever present, they saturate every issue and every action. Like gravity, they are constant. In relation to the right of self-determination of a peoples, it is important to note the tension between the exercise of right of self-determination of government and the rights of the peoples.

IX. People and Peoples

To a layperson the term *people* or *peoples* would likely be understood in their common or popular usage generally referring to persons who share a common culture language or inherited condition of life and with little or no emphasis upon the notion of political units or the international legal usage of the term. Without an in-depth analysis of the views of those state representatives involved in the early drafting of international legal instruments most people would understand the term consistent with its popular usage.

Despite the use of both terms in numerous international instruments¹⁸ including the Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples of 1960 and the International Covenants, there is presently no accepted definition of the term "people" or "peoples". As stated by Rodolfo Stavenhagen in 1990

There is no legal definition of a people. There is not even an accepted sociological or political definition of a people. The United Nations carefully avoided to define people even as it has conceded all peoples have the right of self-determination.

Though the 1970 Declaration on Friendly Relations, which is aimed at affirming noninterference and safeguarding territorial integrity, refers to the "whole people" of a state nowhere in the text does it define the term. The same is true for early regional constitutive instruments such as the Charters of the OAS and the Organization of African Unity, which both include the term. Even those international instruments that affirm rights which attach to distinct groups or minorities are absent a definition.¹⁹ In order to clarify various issues as they have arisen a number of scholars have focused upon the usage of the terms people and peoples at the United Nations and have concluded that the term "people" and "nation" are synonymous. In particular, H. Johnson writes

In the discussions in the United Nations concerning the definition of the terms people and nation there was a tendency to equate the two when a distinction was made it was to indicate that people was broader in scope the significance of the use of this term centered on the desire to be certain that a narrow application of the termination would

¹⁸ Charter of the United Nations, Universal Declaration of Human Rights, International Covenants, and many others.

¹⁹ In particular, the Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, religious and Linguistic Minorities, adopted by the UN General Assembly, December 18, 1992, GA Res. 47/13 (Annex), UNGAOR 45th Session, Supp. No. 49, at 210, UN Doc A/RE/47/235 (1992).

not prevent the extension of self-determination to dependent peoples who might not qualify as nations.²⁰

Furthermore, A. Cassese notes in regard to the ICCPR that

Special references were made to peoples of federated republics and of multinational states generally.... In the latter stages of the drafting, moreover, the Soviet representative, stressed that he had voted for the Article "because it had been clear from the debate that the word 'peoples' included nations and ethnic groups."²¹

Clearly, there are a range of economic, social, cultural, and political implications that could emerge in the event that the United Nations defined the terms. Therefore, the international community has avoided the matter.

In regard to the term "Indigenous peoples" there is no hard and fast definition, but the UN has adopted a working definition in order to address the distinct cultural context of Indigenous peoples, including elements such as their inherent or pre-existing rights. The Martinez Cobo study offered the important characteristics of Indigenous peoples and these elements have now been accepted as a working definition. It has been viewed as more of a set of guidelines but has never been adopted or formalized in any fashion despite the comprehensive nature of this early working definition.

In my view, this is instructive for the conditions within Kalaallit Nunaat, where Indigenous peoples are a majority, and over the years, now a small number of minorities with increasing diversity. In this regard, it is crucial to underscore the statement that I made earlier about the constant nature of human rights. Though the people of Greenland have not had, to my knowledge, a thorough going or robust dialogue on self-identification, which is a key element of the right of self-determination, it is important to stress that respect for and recognition of human rights remains central.

X. Rights and Duties – the construction of a constitution

As I stated at the outset [verbal context for my presentation], my socialization has instilled a bias. I am an Inuk. My first visit to Nuuk was in 1980, a year after the adoption of the

²⁰ H. Johnson, *Self-Determination Within the Community of Nations* (Leyden: A.W. Sijthoff, 1967) at 55. See also discussion of "nations" and "peoples" in J. Duursma, *Fragmentation and the International Relations of Micro-States: Self-Determination and Statehood* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996) at 14.

²¹ A. Cassese, "The Self-Determination of Peoples" in L. Henkin (ed.), *The International Bill of Rights: The Covenant on Civil and Political Rights* (New York: Columbia University Press, 1981) 92 at 94-95.

Home Rule Act. Even at a young age, I was trained in law. I saw the potential – an island, with a majority, of my own relatives.

However, like all of the arguments and intellectually honest rationale that Indigenous peoples brought to the debate about the equal application of the right of self-determination in our context, those same arguments and rationale are important in determining the rights and duties of the future constitution and Government of Greenland.

Essentially, the **same obligations and principles, as understood in international law**, apply to the future government of Kalaallit Nunaat and should be taken into account when preparing the constitution. This is certainly true for the **principle of territorial integrity**, which binds States to behave in a manner consistent with the purposes and principles of the UN Charter. It also binds the State to the important principles of equality, non-discrimination, respect for human rights, democracy, and the rule of law.

Unlike statements that I have heard from a range of different people, in different walks of life, from hunters to educator to political leaders, that once the full exercise of self-determination is achieved that the concerns related to the rights of Indigenous peoples may no longer be relevant. **Even if the people of Greenland self-identify as Indigenous, respect for and recognition of Indigenous human rights remains relevant**, both the individual and collective human rights of the peoples concerned. This is true at all scales, from individual communities to municipalities to the whole of the nation. A constitution and a charter or bill of rights must be informed by these basic democratic principles.

To be more specific, it is useful to consider the intent and nature of a constitution, the most significant organic document of any nation and in particular, a young nation. The underlying principles will infuse the whole of the instrument, they will provide the interpretive framework needed for all to understand their status, role, and rights. They also have the potential for creating the enthusiasm and participation in the political life of the state that must be nurtured and maintained and durable. The principles of democracy, the rule of law, and respect for minorities should be common virtues of all. In this way, the constitution can have a profound impact.

Again, the **constant presence of human rights** is critical, and the Constitution can ensure not only rights but also obligations as well as way to reconcile the constant presence of

human rights. The negotiation of these elements will also impact the trust that must be at the core of a society.

The Constitution creates a legal framework for political decision making and cannot be used to **stifle, control, or trump political forces** that operate within that framework. Again, there is a constant tension between all human rights, there are no absolute rights.

Like human rights, the elements and provisions of the Constitution cannot be interpreted individually or taken out of context. **All of the provisions are interrelated, interconnected, interdependent, and indivisible.**

Another critical element is ongoing political development, in the same way that we have seen extraordinary **political development** across Inuit Nunaat. Observance of and respect for ongoing development is essential. In Canada, the “living tree”²² doctrine has helped to ensure that the Constitution and other elements of the political life of the State are dynamic, and that the Constitution is seen as a living document.

The municipal governments across Greenland and how they are accommodated and treated in the negotiation process toward a constitution is also important. They are structures that should be taken into account as the succession toward independence incrementally moves forward. What order of government will they play?

The Constitution or charter or bill of rights must also address the collective goals of cultural and linguistic minorities –

individual rights, and minority rights

free and democratic society

respect for the inherent dignity of the human person,

commitment to social justice and equality,

accommodation of a wide variety of beliefs, respect for cultural and group identity, and

faith in social and political institutions which enhance the participation of individuals and groups in society

consent of the governed

a continuous process of discussion.

added safeguard for fundamental human rights and individual freedoms

²² Edwards v. Attorney-General for Canada, [1930] A.C. 124 (P.C.), at p. 136

fundamental balances of political power

Indigenous human rights

BILAG 5

Claire Charters (Ngati Whakaue, Tuwharetoa,
Tainui, Nga Puhi) and Erin Matariki Carr
(Tuhoe and Ngati Awa),
Perspektives from Pacific on Constitutional
Transformation: Realising Indigenous Peoples'
Sovereignty and Indigenous Law,
Oktober 2021
University of Auckland

Perspectives from the Pacific on Constitutional Transformation: Realising Indigenous Peoples' Sovereignty and Indigenous Law

Presentation to the Greenlandic Constitutional Commission
Thursday 28 October [Greenland] | Friday 29 October [NZ] 2021

Claire Charters (Ngāti Whakaue, Tūwharetoa, Tainui, Nga Puhī) and Erin Matariki Carr (Tūhoe and Ngāti Awa), University of Auckland

1. Introduction

Our focus is on movements from the Pacific – especially NZ – and Australia towards transformation of Indigenous|state constitutions to better realise Indigenous peoples' sovereignty, the authority of Indigenous law and institute constitutional pluralism.

We hope there might be insights from our part of the world for yours.

Similarities – where we might be able to learn from one another:

- Moment of constitutional change to better realise Indigenous peoples' self-determination and sovereignty here – Aotearoa – and in places in the Pacific + Australia - and there, in Greenland (and also in other places around the globe including, for example, in Chile and Canada as well as relatively recent constitutional change in Bolivia and other states in Latin America).
- In many Pacific Island states, Indigenous peoples are the majority population and remain in a process of decolonisation, even if their independence has been recognised for decades e.g., Samoa and Vanuatu.
- Some of the questions Pacific nations need to address are similar to questions being addressed by the Greenlandic Constitutional Commission:
 - How to decolonise so to have a uniquely "Samoaan" or "Vanuatu" constitution?
 - How to include Island culture, language and identity in a (hopefully) post-colonial island impacted by the experiences of colonisation?
 - How to consider the rights, especially to land, of non-Islanders?
 - What are the most appropriate forms of Parliament, citizenship, government?
 - How to include "human rights" in an Indigenous constitution?
- Iwi Māori|Māori tribes are in a process of reinvigorating our own sovereignty and, as part of that, how our institutions might be best designed to realise the aspirations of our peoples, including to ensure the priorities of smaller Māori roopu e.g., whānau are respected and represented in the larger tribal governance structure and aspirations [Tūhoe/Ngai Tahu].

There are also similarities in historical experience as Indigenous peoples:

- Colonisation
- Inter-marriage between incoming settler communities and Indigenous communities
- Māori made up of many peoples – iwi, hapū – with distinct tribal boundaries and differences [important that individual authority of iwi respected – fiercely protected]

Differences:

- Māori are a minority in Aotearoa, around 16%.
- Little scope of independent Māori sovereignty and are not a “non-self-governing territory” permitted “decolonisation” under relevant international law/UN Charter, which Prof Anaya will address.

2. International legal context

- Sovereignty of Māori recognised by British in early days of contact and interaction.
- British sought a treaty of cession with Māori. However, it did not amount to Māori consent to British sovereignty. At best, it reflected a pluralist arrangement with Māori retaining sovereignty over our own peoples and the territories of Aotearoa and the British authority over settlers. Includes Māori rights to our taonga, including our lands, territories and resources.
- Because the Treaty did not effect a cession of sovereignty, from an *international legal perspective*, then, this means Aotearoa was either:
 - considered “discovered” territory i.e., terra nullius/empty despite prior recognition of Māori sovereignty and Māori inhabitants compared to Australia, which seems unlikely; or
 - there was no “legal” transfer of sovereignty as a matter of international law, which seems more likely.
- From an *English legal perspective*, once sovereignty was asserted by the Crown, it was “legal” as a matter of British law i.e., no legal limitations on Crown assertions of sovereignty – courts will enforce – but doesn’t respect international law governing relationships with non-European territories.
- Under international law of 1950s and 60s, Māori/Aotearoa were not eligible for decolonisation because not deemed a non-self-governing territory [see Anaya slides] because the colonial government located inside our territories i.e., colonial government not separated by salt-water from the territories
- But Māori active in seeking sovereignty and recognition as nation at the international level since the 1920s: Ratana to the League of Nations.

- Māori very active in asserting claims to self-determination in the UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, as well as to lands, territories and resources.

3. Aotearoa

Current constitutional structure

- Background: no written constitution.
- No human rights "higher law": in fact, our bill of rights act is *expressly subordinate* to all other legislation etc.
- Courts cannot overturn legislation. Parliament is supreme.
- Te Tiriti – no legal force unless incorporated, with some legislation referencing the principles of the Treaty of Waitangi
- Tikanga in the law: not unless recognised and included in state law. Historically there was next to no recognition of tikanga Māori. There is an increasing number of cases in which tikanga Māori is referenced i.e., we are experiencing a bit of a renaissance in that respect. Notably, though, any recognition of Indigenous law remains subject to the authority and control of New Zealand state law.
- Māori have guaranteed seats in Parliament – 7/120. This permits some participation in democratic governance and currently 21 Māori MPs, including in some important ministerial posts such as the Minister of Foreign Affairs.
- Minority representation in Parliament can be problematic i.e., where majority interests clash with Māori rights, for example, in the case of the foreshore and seabed claims.

Calls for constitutional transformation

- Māori have asserted sovereignty since the first days of contact with the British including, for example, in the Kingitanga and Kotahitanga movements of the 1800s.
- Current strong calls for constitutional transformation, including Iwi Chairs' Forums (one of a few national bodies of tribal leaders): Matike Mai Report.
- Current mahi on a national plan of action to realise the Declaration on the Rights of Indigenous Peoples. Earlier advice to government recommended constitutional pluralism to realise spaces and places of Māori self-government/sovereignty, joint governance over other matters and State governance over others, albeit with Māori participation.
- Māori/tribes simply exercising authority e.g., borders to protect from COVID.
- [other recent initiatives]

State approaches to constitutional change:

- Incremental change, not transformational change [yet]
 - Constitutional conversation – 2013?
 - Māori health authority?
 - Criminal justice – rangatahi courts, greater Māori involvement
 - Regional councils
 - Maunga authority in Auckland
 - Treaty settlement examples e.g., Tūhoe, Whanganui and Waikato River.

4. Treaty settlements

- Since 1990s, to provide redress. Some financial settlement and some return of lands, territories and resources. Usually includes an apology.
 - Resulting tribal structures can reflect some level of tribal authority, such as shared authority in Ngai Tahu with various regional entities appointing representatives to a larger tribal authority: papatipu runaka – more localised authority cf central TRONT authority
 - Tūhoe: Structure designed to enable governance to flow from families to hapū (sub-tribes, wider family units), to four 'tribals' which represent land areas who then appoint representatives to the tribal structure board
5. Co-governance but not REAL co-governance/sovereignty subject to parliamentary sovereignty?

Te Urewera/Tūhoe example

- Tūhoe: Example of Te Urewera legal personhood – a western legal fiction that has created space for Tūhoe kawa (laws) to operate over the land.
- Te Urewera has all the rights, powers and liabilities of a legal person. Management plan is called Te Kawa o Te Urewera, a constitutional document, begins with values: Nature is our mother (not our property), we are her children. We have responsibilities to care for her, not rights over her – “human management for the benefit of the land”.
- Act: Allows for Tūhoetanga and to protect the connection between Tūhoe and Te Urewera – only Tūhoe can determine what this means.
- Te Urewera Board – 6 Tūhoe, 3 Crown – aim for unanimous decision making.

Collective v individual rights

- There is tension between the Crown established entity which received all the resources and relationships from Treaty Settlement and the hapū/natural family groupings.
- Difficult to analyse from outside the group. Points to the reality that decolonisation is an emotional process, we are talking about people, lives, families, trauma and powerlessness. This manifests in lateral violence – whether gossiping, undermining or bullying each other – to real violence.
- First steps of self-governance need to be trauma informed and look to seek healing, nurturing as well as practical systemic governance.

6. Oil and gas/resources [ERIN]

- Under state law but changes underfoot.
- Increasing relevance of tikanga Māori.

E.g. *Trans Tasman Resources Limited* case (Supreme Court, 30 September 2021):

- Recognises tikanga as law:
 - “For the purposes of the EEZ Act, tikanga Māori has the same meaning as in s 2(1) of the RMA, that is, “**Maori customary values and practices**” That definition is not to be read as excluding tikanga as law, still less as suggesting that tikanga is not law. Rather, tikanga is a body of Māori customs and practices, part of which is properly described as **custom law**. Thus, tikanga as law is a subset of the customary values and practices referred to in the Act. It follows that any aspects of this subset of tikanga will be “applicable law” in s 59(2)(l) where its recognition and application is appropriate to the particular circumstances of the consent application at hand.”
 - The iwi parties adopt the following definition of **kaitiakitanga**: “the obligation to care for one’s own”, citing Joseph Williams “Lex Aotearoa: An Heroic Attempt to Map the Māori Dimension in Modern New Zealand Law” (2013) 21 Waikato L Rev 1 at 3. The author also emphasises the importance of **whanaungatanga** to kaitiakitanga (and other core values), as “the glue that ... holds the system together” and “the fundamental law of the maintenance of properly tended relationships”
 - See also Waitangi Tribunal Ko Aotearoa Tēnei: A Report into Claims Concerning New Zealand Law and Policy Affecting Māori Culture and Identity (Wai 262, 2011) vol 1 at 13, where the Tribunal describes how Kupe’s people brought with them Hawaikian culture which “enabled human exploitation of the environment, but through the **kinship** value (known in te ao Māori as whanaungatanga) it also emphasised human responsibility to nurture and care for it (known in te ao Māori as kaitiakitanga)”.
- Creates an environmental bottom line: If the environment cannot be protected from “material harm”, through regulation, then the discharge or dumping activity must be prohibited.

- “Material harm” is defined by looking at qualitative, temporal, quantitative and spatial factors to be balanced.
 - These factors are relevant to the ecosystem AND to those who depend upon the eco-system.
 - Protection of the environment from material harm is NOT balanced against economic benefit.
 - However, there is room between protection from all harm, and protection from material harm for the factors such as economic benefit”.
 - Court held: “However, the bottom line in s 10(1)(b) does not mean applicants for discharge consents are limited to showing there is no material harm. Rather, they may also accept conditions that avoid material harm, mitigate the effects of pollution so that harm will not be material, or remedy it so that, taking into account the whole period of harm, overall the harm is not material. To meet the bottom line, remediation will have to occur within a reasonable time in the circumstances of the case and, in particular, in light of the nature of the harm to the environment, the length of time that harm subsists (that is, the total duration of projected harm until remediation occurs), existing interests and human health. All else being equal, economic benefit considerations to New Zealand may also have the potential to affect the decision-maker’s approach to remediation timeframes, but only at the margins.”
- Petrobras example: Brazilian oil company awarded licence to explore the Raukumara basin for deep sea oil drilling. Local iwi Te Whānau a Apanui, Ngāti Porou and Greenpeace sent several flotillas in protest, sought to go to UN. After 2 ½ years of protests and difficulties for Petrobras, they suffered losses and decided to pull out of 5 year licence (2011 – 2012).

7. Pacific

“Political developments in the 1960s and 1970s saw the majority of South Pacific countries emerge as sovereign states. The preambles to the independence constitutions generally reflected a desire for laws encapsulating local values and objectives to be respected.”

Vanuatu [ERIN]

- **Population:** 292,680 people
Languages: Bislama, French, English
Colonial history: 2000BC Indigenous Nivan, 1605 Portugal, 18th Century – Anglo-French Condominium on New Hebrides.
- **Journey to Independence:**
 1960s: Nivan began pushing for self governance and independence. Full sovereignty was finally granted by both European nations on July 30, 1980. It joined the UN in 1981, and the Non-Aligned Movement in 1983.
- **Land:** Vanuatu is an archipelago of 83 islands, of which two — Matthew and Hunter — are also claimed by the French overseas department of New Caledonia. Of all the

83 islands, 14 have surface areas of more than 100 square kilometres. Most of the islands are mountainous and of volcanic origin, and have a tropical or sub-tropical climate.

- **Economy:** The economy is based primarily on subsistence or small-scale agriculture, which provides a living for 65% of the population. Fishing, offshore financial services, and tourism (with about 60,000 visitors in 2005), are other mainstays of the economy. Mineral deposits are negligible; the country has no known petroleum deposits. A small light industry sector caters to the local market. Tax revenues come mainly from import duties and a 12.5 percent Value Added Tax (VAT) on goods and services.
- **Republic of Vanuatu:** Sovereign democratic state. Sovereignty is vested in the people of Vanuatu and exercised through Parliament.
- Unicameral Parliament, 52 members, elected every 4 years. Members elect Prime Minister. Six provinces elect President.
- **Constitution:** The Constitution enumerates certain fundamental rights and freedoms of the individual, establishes a basic citizenship law, and establishes and regulates the country's major political, judicial, and cultural institutions.
- Amongst the latter are the President; unicameral Parliament; an advisory National Council of Chiefs; the Prime Minister directly elected by Parliament; the Supreme Court; and the Court of Appeal.
 - Constitution 1980, art 47(1): "If there is no rule of law applicable to a matter before it, a court shall determine the matter according to substantial justice and whenever possible in conformity with custom."
 - Article 93(3): "Customary law shall continue to have effect as a part of the law of the Republic."
- **Council of Chiefs:** Malvatumauri Council of Chiefs. **Custom chief** means a person who is recognized by a community as entitled under the custom of that community to hold the position of a chief.
- **Citizenship:** On or after the day of Independence. **Automatic citizens**– (a) a person who has or had four grandparents who belong to a tribe or community indigenous to Vanuatu; and (b) a person of ni-Vanuatu ancestry who has no citizenship, nationality or the status of an optant. **Entitlement to citizenship** Every person who on the Day of Independence is a person of ni-Vanuatu ancestry and has the nationality or citizenship of a foreign state or the status of an optant shall become a citizen of Vanuatu if he makes an application, or an application is made on his behalf by his parent or lawful guardian. **Naturalisation:** may apply to be naturalised as a citizen of Vanuatu if he has lived continuously in Vanuatu for at least 10 years immediately before the date of the application and Parliament may prescribe other rules

Pacific Custom:

- It is apparent that the vast majority of disputes in many Pacific countries, especially in Melanesia, are resolved by customary means. Daily life in small island territories like Tokelau and Wallis and Futuna is almost entirely governed by custom and custom law processes. State-made law barely exists in remote parts of Melanesia, and custom is the only operative system of control if, as in Bougainville during the armed conflict there, state-made law breaks down.
- Many states depend on custom to maintain local peace and order and have not the wherewithal to replace it with state institutions. Even where state institutions do exist at the local level, they coexist with customary processes.
- Pacific people also see custom as "law". That perception was readily apparent in our discussions with Pacific people, in which various indigenous terms for custom law were used (e.g. tikanga in NZ).
- However, custom and state-made law are also seen as complementary rather than competing: the one serves traditional communities, while the other manages national interests. They also have different strengths. Courts have specialist expertise in fact-finding to determine responsibility for wrong-doing. Community justice bodies are noted for dispute resolution techniques to maintain local harmony.

Samoa [CLAIRE]

- German colony and then from 1918 a New Zealand colony (under League of Nations and then UN trusteeship system).
- Independent since 1962 (first in the Pacific).
- Mainly Samoan with a very small Chinese and NZ population.
- 200k in Samoa, 182k in NZ (mostly in Auckland).
- Constitution blends NZ and Samoan legal traditions.
- Constitution defines 'law' to include 'any custom or usage which has acquired the force of law'.
- Land and chiefly titles are given special protection as areas governed by custom. Eighty percent of land in Samoa is customary land and its alienation is prohibited.
- In practice, custom governs much of people's daily lives. Village *fono* (councils), comprising the chiefly heads of the families of the village, make and enforce decisions about land, titles and other matters in their communities.
- Concern that there was too much reliance on outside law and not enough on Indigenous law. Cause of some recent amendments to specific laws to recognise greater Fa'a

Samoa/Samoan law within the Constitution leading to and constitutional upheaval and the ousting of the long-time leader.

- Disputes on customary matters are referred to the Land and Titles Court, composed mainly of lay judges and experts in custom. Proceedings are inquisitorial, conducted in Samoan, and follow customary protocols.
- Under recent amendments, the Supreme Court, the superior court of record with original constitutional jurisdiction, can NO LONGER review decisions of the Land and Titles Court and village *fono* and *matai*.
- Membership of national legislative electoral assembly: historically 47 for *matai* and 2 for Samoans descended from non-Samoans (then replaced by 2 “urban constituencies” in 2016).
- 2020 elections: 51 MPs, have to be *matai*, from 51 electoral constituencies (no special provision made for “Samoans descended from non-Samoans”).
- Only 10% of seats required to be for women.
- Issue of who is Samoan and who has *whakapapa* also from Chinese contentious.
- Part II includes many human rights including the right to freedom from discrimination, enforceable by the Samoan Supreme Court [against the lands courts?].
- *Matai* lead the local government structures.

8. Australia: state and federal level developments for constitutional reform

- Processes for constitutional recognition of Aboriginal peoples occurring at the Federal Level (mainly around a “voice to Parliament” but ideas are varied and include specific constitutional protection).
- And, “treaty-making” processes at the state level e.g., Victorian Treaty making process. Much remains contested and is unique from state to state e.g., recognition of self-determination? Human rights? Governance?
- The UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples is used as a lobbying tool for fundamental change in Australia.

9. Insights|Tentative ideas of comparisons relevant to the Greenlandic Constitutional Commission

- Democratic participation:
 - In Aotearoa, guaranteed Māori seats are inadequate to realise *tino rangatiratanga* and rights bc minority.

- In Samoa, only matai can be elected to the legislative assembly.
 - Vanuatu: plebiscite + chiefs' council.
- Self-identification:
 - Tribes/hapū = sovereign bodies, not Māori as a whole.
 - In Aotearoa, blood quantum is irrelevant...only need whakapapa]genealogy.
 - Samoa: non-issue?
- Impact of colonial/state law continues e.g., drafted by colonisers?
 - NZ state legal system still very much dominant in fact, with some exceptions.
 - Samoa: Constitution was co-drafted with "colonial" drafters from NZ and reflects NZ law as much as Fa'a Samoa.
- Regulation by Indigenous law, not "state" law, in some circs:
 - Aotearoa: not formally as a matter of state law (Tuhoe exception, but always subject to state override), only informally e.g., COVID borders example.
 - Samoa: Fa'a Samoa in Constitution and law regulating lands and territories remains largely Samoan law.
- Tensions between human rights and Indigenous laws:
 - Indigenous laws often have their own "human rights" norms: there are tikanga Māori norms to look after one another as individuals albeit are unique to liberal, Western systems.
 - NZ: unclear how these tensions might be resolved but because tikanga Māori is barely recognised by state law, few cases where issues arise in state legal sphere. Do arise internally [Cathey Dewes example].
 - Samoa: women's rights questions, including representation in matai-centric situations.
- Collective governance/bureaucracy (established by/with the state) v individual rights
 - Example: employment disputes.
- Internal tensions between centralised tribal authority and local-level tribal authority [larger collective v smaller collective: Moving from fight mode to nurturing mode: Tuhoe?].
- Need our own conflict resolution processes, keep things out of the state courts but also provide appropriate resolution [mending room between individuals and need for other space/places when tribal authority abuses power].
- Issue with capacity = affects our capacity to realise self-governance – impact of continuing colonisation.

Pluralism [Jennifer Corrin Care]

Legal pluralism is usually taken to refer to a situation in which two or more legal orders coexist in the same social field.

- Might be useful/apply re: iwi to iwi | tribe to tribe shared governance over spaces.
- Might apply where state law [still?] has some authority in Greenland and Aotearoa NZ?

BILAG 6

Kent Fridberg

Notat vedrørende stadfæstelsesprocesser for love

10. oktober 2022

Inatsisartut Allattoqarfiat

Notat vedrørende stadfæstelsesprocessen for love

Forfatningskommissionen har d. 6. september 2022 anmodet Bureau for Inatsisartut om et notat, som beskriver processen for stadfæstelse af love.

Forfatningskommissionen har herunder anmodet om en beskrivelse af:

1. Hvornår Formanden for Naalakkersuisut er startet med at underskrive/stadfæste vedtagne love.
2. Hvorvidt Formanden for Inatsisartut kan stadfæste lovene i stedet for Formanden for Naalakkersuisut.

Måtte Forfatningskommissionen finde behov for uddybning eller supplerung af oplysninger og vurderinger, som indgår i notatet, står jeg naturligvis til rådighed for kommissionen.

Indledning - Forfatningsretlige regler om stadfæstelse

Et lovforslag, som er vedtaget af Folketinget, bliver først til lov, når forslaget inden for 30 dage stadfæstes af regeringen (og dronningen). Dette følger af grundlovens § 22. Yderligere skal loven derefter kundgøres for at kunne få virkning i forhold til borgerne.

Stadfæstelsen kan ses som regeringens accept, og denne accept er en forudsætning for, at det vedtagne lovforslag får "lovs kraft", det vil sige overgår fra at være et lovforslag til at være en lov.

Det står regeringen frit, om den vil stadfæste et lovforslag, som Folketinget har vedtaget¹.

Hvis regeringen ikke ønsker at stadfæste et vedtaget lovforslag, antages den dog at have pligt til at orientere Folketinget herom, hvilket giver Folketinget mulighed for at reagere herpå, i yderste konsekvens ved at afsætte regeringen gennem et mistillidsvotum.

At et lovforslag, som vedtages af Folketinget, først bliver til lov, hvis regeringen accepterer det (i form af stadfæstelse inden for 30 dage) må ses i lyset af, at den lovgivende magt i henhold til grundlovens § 3 ligger hos regeringen og Folketinget i forening.

Grundlovens bestemmelser om lovgivningsprocessen gælder kun for Folketinget og den danske regering – ikke for Grønlands Selvstyre. Grønlands Selvstyre har sine egne regler om lovgivningsprocessen, herunder om stadfæstelse, og disse regler adskiller sig på enkelte punkter fra grundlovens.

Stadfæstelse som del af lovgivningsprocessen i Grønlands Selvstyre:

¹ Dronningen har ikke nogen selvstændig beslutningskompetence og kan ikke afvise at stadfæste et lovforslag, som Folketinget har vedtaget, og som regeringen ønsker stadfæstet.

For Grønlands Selvstyre findes regler om stadfæstelse i § 30 i Inatsisartutloven om Inatsisartut og Naalakkersuisut²:

§ 30. Et af Inatsisartut vedtaget forslag til Inatsisartutlov skal for at kunne træde i kraft stadfæstes af formanden for Naalakkersuisut senest 4 uger efter dets endelige vedtagelse.

Srk. 2. Naalakkersuisut kan inden for en frist af 8 dage efter forslagens endelige vedtagelse beslutte, at stadfæstelse skal udsættes, indtil forslaget er blevet vedtaget af Inatsisartut i den efterfølgende samling. Vedtages forslaget ikke uændret i denne samling, er det bortfaldet.

Srk. 3. Naalakkersuisut kan ikke udsætte stadfæstelse af en midlertidig bevillingslov eller en lov om udskrivelse af nyvalg.

Udgangspunktet er her, at Formanden for Naalakkersuisut har pligt til at stadfæste lovforslag, som er vedtaget af Inatsisartut, og at dette skal ske inden for en frist på 4 uger. Naalakkersuisut kan imidlertid senest 8 dage efter endelig vedtagelse af et lovforslag beslutte at udsætte stadfæstelsen, indtil lovforslaget på ny er vedtaget af Inatsisartut på den efterfølgende samling. Dog har Naalakkersuisut ikke mulighed for at udsætte stadfæstelsen af en midlertidig bevillingslov eller en lov om udskrivelse af nyvalg.

Det må antages, at der (i medfør af inatsisartutloven om Naalakkersuisutmedlemmers ansvarlighed³) påhviler Naalakkersuisut en pligt til at orientere Inatsisartut, såfremt Naalakkersuisut beslutter at udskyde stadfæstelse af et vedtaget lovforslag.

Det fremgår ikke af bestemmelsen eller af forarbejderne hertil, hvorvidt lovforslaget i den vedtagne form automatisk sættes på dagsordenen for den følgende samling, hvis Naalakkersuisut har udskudt stadfæstelsen. Eller alternativt; om det vedtagne lovforslag falder bort, såfremt det ikke genfremsættes af forslagsstiller eller andre.

I mangel på holdepunkter for andet må et vedtaget lovforslag, hvis stadfæstelse Naalakkersuisut har udskudt, antages på ny at skulle gennemgå 3 behandlinger i Inatsisartut, for at kunne vedtages og stadfæstes. En enkelt (gen-)behandling kan med andre ord næppe antages at være tilstrækkelig.

Hvis forslaget på ny vedtages, har Formanden for Naalakkersuisut *pligt* til at stadfæste det. Dette gælder dog kun, hvis forslaget vedtages i uændret form. Vedtages forslaget i ændret form, anses det for bortfaldet⁴.

² Inatsisartutlov nr. 26 af 18. november 2010, med senere ændringer.

³ Landstingslov nr. 6 af 13. maj 1993 om landsstyremedlemmers ansvarlighed, med senere ændringer.

⁴ Bestemmelsen om, at lovforslaget falder bort, hvis ikke det vedtages i uændret form, må i mangel på holdepunkter for andet formentlig antages at indebære, at heller ikke lovforslagets ikrafttrædelsesbestemmelse kan ændres. Som en konsekvens heraf vil lovforslaget, hvis det på ny vedtages, kunne få tilbagevirkende kraft. Dette er uheldigt, hvis lovforslaget indeholder bebyrdende bestemmelser, og i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 7 for så vidt angår strafbestemmelser.

I modsætning til den danske regering har Naalakkersuisut dermed ikke nogen "veto-ret" over for lovforslag, som vedtages af parlamentet. Naalakkersuisut kan udsætte stadfæstelsen, men hvis Inatsisartut under den følgende samling på ny vedtager lovforslaget i uændret form, påhviler det Formanden for Naalakkersuisut at stadfæste - hvilket må antages at skulle ske inden for en frist af 4 uger efter den endelige vedtagelse af det genbehandlede forslag⁵.

Stadfæstelsesbestemmelserne i § 30 i Inatsisartutloven om Inatsisartut og Naalakkersuisut suppleres af en bestemmelse (§ 31, stk. 3) i Forretningsorden for Inatsisartut, som fastsætter, at lovforslag efter endelig vedtagelse underskrives af Formanden for Inatsisartut og generalsekretæren (nu: direktøren) for Inatsisartut, hvorefter det oversendes til Formanden for Naalakkersuisut (med henblik på stadfæstelse og kundgørelse).

Forslaget underskrives i den endeligt vedtagne form. Dette indebærer, at Inatsisartuts administration (Bureau for Inatsisartut) foretager en sammenskrivning af lovforslaget i den fremsatte form med de ændringsforslag, som Inatsisartut under behandlingerne måtte have vedtaget.

Til trods for at bestemmelsen efter sin ordlyd omfatter ethvert lovforslag, som vedtages, foreligger der en fast parlamentarisk praksis for, at forslag til finanslov og tillægsbevillingslov ikke underskrives og oversendes⁶. Undtagelsen er begrundet i praktiske forhold.

Historik

Allerede hjemmestyreløven⁷ indeholdt (i § 6) bestemmelser, som mere eller mindre svarer til de regler, som i dag gælder for stadfæstelse⁸:

⁵ Jf. hovedreglen i § 30, stk. 1.

⁶ Undtagelsen omfatter ikke forslag til midlertidige finanslove.

⁷ Lov nr. 577 af 29. november 1978 om Grønlands hjemmestyre.

⁸ I Hjemmestyrekommissionens udkast til lovbemærkninger til bestemmelsen oplyses følgende:

"I overensstemmelse med princippet i grundlovens § 22 foreslås det i stk. 1, at vedtagne forslag til landstingslove og landstingsforordninger for at være gyldige skal stadfæstes af landsstyrets formand og bekendtgøres efter bestemmelser, der fastsættes af hjemmestyret. Landsstyrets formand har pligt til at foretage stadfæstelse af forslagene inden for den frist, landstinget fastsætter for stadfæstelsen.

Da der i ganske enkeltstående tilfælde vil kunne være behov for, at et forslag genforhandles i landstinget inden ikrafttrædelsen, f.eks. hvis forslaget måtte være vedtaget på et utilstrækkeligt grundlag, foreslås det i stk. 2, at landsstyret inden for en frist af 8 dage kan beslutte, at stadfæstelsen skal udsettes, indtil forslaget er vedtaget uændret af landstinget i den efterfølgende samling."

Det er bemærkelsesværdigt, at kommissionen angiver, at den foreslåede bestemmelse er "i overensstemmelse med princippet i grundlovens § 22" – uanset at bestemmelsen (i modsætning til grundloven) faktisk forpligter landsstyret til at stadfæste lovforslag, som vedtages af Inatsisartut.

Den valgte konstruktion skal antageligt ses på baggrund af, at kommissionen ikke lagde op til, at landsstyret skulle have nogen egentlig regeringskompetence, jf. følgende uddrag af kommissionsbetænkningen:

"Det har været overvejet, om landsstyret skal have en selvstændig kompetence i forhold til landstinget, svarende til forholdet mellem regering og folketing. Der har imidlertid været enighed om, at den egentlige myndighed bør ligge hos landstinget, således at landsstyret – i hvert fald indtil videre – optræder på landstingets vegne."

§ 6. Vedtagne forslag til landstingslove og landstingsforordninger skal for at være gyldige stadfæstes af landsstyrets formand og bekendtgøres efter bestemmelser, der fastsættes af landstingslov.

Stk. 2. Landsstyret kan inden for en frist af 8 dage beslutte, at stadfæstelsen skal udsættes, indtil forslaget er blevet vedtaget af landstinget i den efterfølgende samling. Vedtages forslaget ikke uændret i denne samling, er det bortfaldet.

Denne bestemmelse blev imidlertid suppleret af § 18, stk. 1-2, i Landstingslov nr. 1 af 7. maj 1979 om Grønlands Landsting:

§ 18. Vedtagne forslag skal underskrives af landsstyreformanden og vedkommende landsstyremedlem eller forvaltningschef samt fremsendes til rigsombudet, kommunerne, domstolene og politiet for at være gyldige.

Stk. 2. Landsstyret kan inden for en frist af 8 dage beslutte, at stadfæstelse skal udsættes, indtil forslaget er blevet vedtaget af landstinget i den efterfølgende samling. Vedtages forslaget ikke uændret i denne samling, er det bortfaldet.

Kravet om landsstyreformandens underskrift var her suppleret af et krav om, at også det ressortansvarlige landsstyremedlem (eller den pågældende forvaltningschef) skulle underskrive. Kravet om såvel landsstyreformandens som det ressortansvarlige landsstyremedlems underskrift blev videreført i senere landstingslove om landsting og landsstyre.

Med Inatsisartutlov nr. 26 af 18. november 2010 om Inatsisartut og Naalakkersuisut indførtes imidlertid 2 ændringer af de hidtil gældende bestemmelser om stadfæstelse:

For det første fjernede man kravet om det ressortansvarlige landsstyremedlems (eller den pågældende forvaltningschefs) medunderskrift. Vedtagne lovforslag stadfæstes herefter alene ved Naalakkersuisutformandens underskrift.

For det andet indførtes en frist for, hvornår stadfæstelse skal ske. Stadfæstelse skal herefter ske senest 4 uger efter lovforslagets endelige vedtagelse (med mindre Naalakkersuisut inden 8 dage efter vedtagelsen beslutter at udsætte stadfæstelsen, indtil forslaget på ny er vedtaget af Inatsisartut på den følgende samling)⁹.

Disse regler gælder fortsat.

Hjemmestyrelovens regler om stadfæstelse er ikke videreført: Selvstyreløven indeholder således ikke bestemmelser om stadfæstelse, eller om lovgivningsprocessen i øvrigt.

⁹ Om baggrunden for indførelse af 4-ugers fristen oplyses følgende i lovbemærkningerne:

"Hidtil har der ikke været fastsat en frist for, hvornår stadfæstelse senest skal ske. Det fremgår imidlertid af hidtidige § 24, stk. 2, der formåls videreført som bestemmelsens stk. 2, at såfremt formanden for Naalakkersuisut ønsker at udsætte en stadfæstelse, skal beslutning herom træffes i løbet af otte dage fra forslagens endelige vedtagelse. Denne bestemmelse kan rejse tvivl om, hvorvidt Naalakkersuisut forsamler sine embedspligter, hvis der efter udløbet af otte dages fristen hverken var sket stadfæstelse eller truffet beslutning om udsættelse af forslaget. I mangel af en seneste frist for stadfæstelsen kan denne usikkerhed om et forslags fortsatte skæbne i princippet være i ubegrænset tid, hvilket næppe er tilfredsstillende af hensyn til retsklarheden."

Kunne stadfæstelseskompetencen i stedet lægges hos Formanden for Inatsisartut?

Som nævnt har stadfæstelseskompetencen hidtil ligget hos Formanden for Naalakkersuisut. Jeg forstår Forfatningskommissionens spørgsmål således, at kommissionen overvejer eventuelt at overføre denne kompetence til Formanden for Inatsisartut.

Jeg ser intet principielt til hinder herfor. Faktisk kunne en sådan overførelse af kompetencen siges at være bedre stemmende med den variant af magtens 3-delning, vi har her i landet, hvor den lovgivende magt alene ligger hos parlamentet (d.v.s. ikke hos regering og parlament i forening, således som det i henhold til grundlovens § 3 er tilfældet i Danmark).

At henlægge kompetencen til Formanden for Inatsisartut vil – formelt set – indebære en forskydning af magtbalancen mellem Inatsisartut og Naalakkersuisut, idet Naalakkersuisut dermed mister muligheden for (om ikke andet så midlertidigt – d.v.s. frem til den følgende samling) at blokere for love, som Inatsisartut vedtager, og som Naalakkersuisut har ønsket forkastet eller vedtaget med et andet indhold.

I realiteten kan ændringen dog næppe forventes at få nogen væsentlig betydning: Naalakkersuisut har så vidt vides aldrig gjort brug af muligheden for at undlade stadfæstelse; jeg er i hvert fald ikke bekendt med noget tilfælde inden for de seneste 23 år, hvor jeg selv har været ansat under Inatsisartut.

Hvis Forfatningskommissionen måtte ønske stadfæstelseskompetencen overført til Formanden for Inatsisartut, vil der samtidig skulle tages stilling til, hvorvidt den eksisterende mulighed for at udskyde stadfæstelse skal opretholdes.

Her er der grund til at være opmærksom på, at Formanden for Inatsisartut repræsenterer netop Inatsisartut (som vedtager lovforslagene), og at Formanden for Inatsisartut (i modsætning til Formanden for Naalakkersuisut) desuden har en funktion, som ikke er (parti-)politisk. Set som et "blokerings-redskab" i en konflikt med et flertal i Inatsisartut vil adgangen til at udskyde stadfæstelse derfor ikke længere give mening, hvis stadfæstelseskompetencen overføres til Formanden for Inatsisartut.

Adgangen til at udskyde stadfæstelse kan dog også tjene andre formål end som "blokerings-redskab" i en konflikt med et flertal i Inatsisartut.

Om den danske regerings adgang til at undlade stadfæstelse anføres således følgende i Dansk Statsret:¹⁰

"Normalt vil en regering stadfæste alle vedtagne lovforslag, men hvis et flertal i Folketinget skulle fortryde et vedtaget forslag (f.eks. på grund af fejl eller fordi de faktiske omstændigheder har ændret sig drastisk), er undladelse af stadfæstelse en praktisk måde til at få lovforslaget annulleret, idet forslaget automatisk falder væk, hvis det ikke er stadfæstet inden 30 dage. Først med stadfæstelsen bliver et vedtaget

¹⁰ Jens Peter Christensen, Jørgen Albæk Jensen og Michael Hansen Jensen, 2. udgave 2016, side 135.

lovforslag til lov. Efter stadfæstelsen kan loven kun ændres eller bortfalde gennem vedtagelsen af en ny lov."

Hvis stadfæstelseskompetencen overføres til Formanden for Inatsisartut, kunne man altså overveje, om Formanden for Inatsisartut skal have pligt til at stadfæste de lovforslag, som Inatsisartut vedtager, eller om Formanden for Inatsisartut skal gives mulighed for at undlade stadfæstelse i situationer, hvor Inatsisartut efter vedtagelsen er blevet opmærksom på fejl eller uhensigtsmæssigheder i forslaget.

Oftest stadfæstes lovforslag ganske kort tid efter vedtagelsen, og sandsynligheden for, at der i den mellemliggende periode skulle forekomme "drastiske ændringer af de faktiske forhold", forekommer ikke stor, men fuldstændigt udelukkes kan det vel ikke. Lidt større er nok sandsynligheden for, at man i den mellemliggende periode bliver opmærksom på oversete fejl eller uhensigtsmæssigheder. Som tidligere nævnt er den hidtidige adgang til at udskyde stadfæstelsen af vedtagne forslag imidlertid ikke bragt i anvendelse gennem mere end 20 år – heller ikke med henblik på at "annullere" fejlbehæftede, men vedtagne forslag.

Såfremt Forfatningskommissionen måtte finde det ønskeligt at overføre stadfæstelseskompetencen til Formanden for Inatsisartut, og samtidig give Formanden for Inatsisartut mulighed for at undlade stadfæstelse, kunne det eventuelt overvejes, hvorvidt kompetencen til at undlade stadfæstelse skal udøves efter indstilling fra f.eks. Formandskabet, således at det sikres eller i det mindste sandsynliggøres, at et flertal i Inatsisartut vil, at det vedtagne forslag skal bortfalde. Yderligere kunne det overvejes, om det i lovbemærkningerne til bestemmelsen bør præciseres, at adgangen til at undlade stadfæstelse alene er tænkt anvendt i situationer, hvor Inatsisartut efter vedtagelsen af et lovforslag bliver opmærksom på fejl eller uhensigtsmæssigheder i forslaget, eller hvor faktiske omstændigheder væsentligt har ændret sig.

22. september 2022

Kent Fridberg
Retschef, Bureau for Inatsisartut

BILAG 7

Elisa Skytte

Notat vedrørende beskrivelsen af
stadfæstelsesprocessen af love

20. september 2022

Naalakkersuisut Siulittaasuata

Naalakkersuisoqarfia



Notat

Til:
Forfatningskommissionen

20-09-2022
Sags nr. 2022-18358
Dok. nr. 21255489

Postboks 1015
3900 Nuuk
Tlf. (+299) 34 50 00
Fax (+299) 32 50 02
E-mail: govsec@manooq.gl
www.naalakkersuisut.gl

Notat vedrørende beskrivelsen af stadfæstelsesprocessen af love

Forfatningskommissionens har den 6. september 2022 anmodet om et notat vedr. beskrivelsen af stadfæstelsesprocessen af love. På baggrund heraf kan Lovafdelingen oplyse følgende:

Spørgsmål 1

Hvornår er Formanden for Naalakkersuisut startet med at underskrive/stadfæste vedtagne love?

Formanden for Naalakkersuisut – tidligere betegnet som landsstyrets formand – påbegyndte stadfæstelsen af vedtagne love ved hjemmestyrets indførelse i Grønland.

Det fremgår af § 6 i Lov om Grønlands Hjemmestyre af 29. november 1978, at: *"Vedtagne forslag til landstingslove og landstingsforordninger skal for at være gyldige stadfæstes af landsstyrets formand og bekendtgøres efter bestemmelser, der fastsættes af landstingslov."*

Ovenstående bestemmelse er ikke videreført til Lov om Grønlands Selvstyre af 12. juni 2009, hvoraf det blot fremgår i § 1, at den lovgivende magt er hos Inatsisartut, den udøvende magt er hos Naalakkersuisut, og den dømmende magt er hos domstolene.

Den lovgivende og udøvende magt er derimod uddybet i Inatsisartutlov om Inatsisartut og Naalakkersuisut, hvoraf det i § 30, stk. 1, fremgår, at: *"Et af Inatsisartut vedtaget forslag til Inatsisartutlov skal for at kunne træde i kraft*

stadfæstes af formanden for Naalakkersuisut senest 4 uger efter dets endelige vedtagelse."

Spørgsmål 2

Hvorvidt kan Formanden for Inatsisartut stadfæste lovene i stedet for Formanden for Naalakkersuisut?

Det er bestemt i selvstyrelovens § 1, at: *"Grønlands Selvstyre har den lovgivende og udøvende magt inden for overtagne sagsområder. Domstole, der bliver oprettet af selvstyret, har den dømmende magt i Grønland inden for samtlige sagsområder. I overensstemmelse hermed er den lovgivende magt hos Inatsisartut, den udøvende magt hos Naalakkersuisut og den dømmende magt hos domstolene."*

Magten skal dermed deles i tre: den lovgivende magt, den udøvende magt og den dømmende magt. Denne magtdeling skal forhindre magtmisbrug.

Det parlamentariske system i Grønland bygger på en ansvars- og magtdeling mellem Inatsisartut og Naalakkersuisut. Dette kommer bl.a. til udtryk ved, at Inatsisartuts opgave er at lovgive, mens Naalakkersuisuts opgave er at føre lovene ud i livet. Forslag til Inatsisartutlove skal undergives tre behandlinger i Inatsisartut, hvorefter Inatsisartut vedtager forslaget (§ 14 i Inatsisartutlov om Inatsisartut og Naalakkersuisut). For at det vedtagne forslag bliver til en lov, skal forslaget stadfæstes af Formanden for Naalakkersuisut (§ 30 i Inatsisartutlov om Inatsisartut og Naalakkersuisut), og afslutningsvist skal loven kundgøres for at få retskraft overfor borgerne i samfundet.

Hvis Formanden for Inatsisartut skal stadfæste lovene i stedet for Formanden for Naalakkersuisut, kan dette skabe en ubalance i magtdelingen, da det kan betyde, at Naalakkersuisut ikke får muligheden for at tage stilling til lovforslaget, inden dette bliver en gældende lov i samfundet.

Magtdelingen mellem Inatsisartut og Naalakkersuisut ses derudover ved, at Formanden for Naalakkersuisut vælges af Inatsisartut. Ligeledes skal Inatsisartut godkende regeringen, som formanden for Naalakkersuisut sammensætter. Er Inatsisartut ikke tilfreds med regeringen eller med enkelte medlemmer heraf, kan Inatsisartut afsætte regeringen eller det pågældende medlem. Formanden for Naalakkersuisut kan i så fald udskrive valg og dermed opløse Inatsisartut.

Med venlig hilsen
Elisa Skytte

BILAG 8

Klaus Georg Hansen, Notat til
Forfatningskommissionen vedrørende tre udvalgte
konstitutionelle republikker,
5. september 2022

Notat
til
Forfatningskommissionen
vedrørende tre udvalgte
konstitutionelle republikker

Udarbejdet af
Klaus Georg Hansen

5. september 2022

Indhold

Forord	3
1.0 Kommissorium	4
2.0 Begreber	5
2.1 Styreform	5
2.2 Statsform	6
2.3 Magtens tredeling	7
3.0 Sammenligning mellem de tre statsformer	9
4.0 Vurdering af egnethed for Grønland	11
4.1 Kultur, historie og befolkningsstørrelse	11
4.2 Det politiske system, beslutningskompetencer og magtens tredeling	14
4.3 Sammenligning og vurdering	15
5.0 Opsamling	18
5.1 Belysning af fordele og ulemper	18
5.2 Overvejelser om det videre arbejde	19
6.0 Referencer	20

Forord

Den 12. august 2022 modtog jeg fra fungerende formand for Forfatningskommissionen Ineqi Kielsen en anmodning om at udarbejde et notat vedrørende tre styreformer til Forfatningskommissionen. Den endelige udformning af det udvidede kommissorium lå fast den 19. august med aftalt aflevering den 5. september 2022.

På grund af den korte tidsramme for udarbejdelse af notatet har det ikke været muligt at nå at udveksle udkast til notatet med Forfatningskommissionen med henblik på at få vejledende kommentarer. Det her fremsendte notat er således udarbejdet alene på grundlag af kommissoriets ordlyd og enkelte supplerende bemærkninger.

På den baggrund vil jeg gerne anmode om at få tilsendt en evaluering fra Forfatningskommissionens sekretariat om i hvilket omfang Forfatningskommissionen anser den stillede opgave besvaret i tilstrækkeligt omfang. Skulle det være Forfatningskommissionens vurdering, at den stillede opgave kun delvist er blevet besvaret, anmoder jeg om at få nærmere beskrevet, hvad der anses for at mangle.

Teksten i notatet er flere steder baseret på, hvad noget hedder på dansk. Desuden er der benyttet en række begreber, som – så vidt jeg ved – ikke er leksikaliserede på grønlandsk. Da Forfatningskommissionen helt naturligt primært arbejder på grønlandsk, giver det særlige udfordringer i forhold til at oversætte teksten fra dansk til grønlandsk. Jeg har i mit arbejde været opmærksom på denne udfordring, og jeg har gjort, hvad jeg kunne for at udforme teksten hensigtsmæssigt for oversættelsen og så vidt muligt medtænkt det i mine formuleringer. Alligevel vil der være dele af teksten, som nok kan virke lidt skæve på grønlandsk, fordi udgangspunktet har været dansk.

Klaus Georg Hansen
5. september 2022

1.0 Kommissorium

Der skal udarbejdes et notat efter følgende retningslinjer:

Titel

Notat til Forfatningskommissionen vedrørende tre udvalgte konstitutionelle republikker.

Indhold

Beskrivelser af følgende tre statsformer:

1. Præsidentrepublikker (som eksempelvis USA, Mexico)
2. Semipræsidentrepublikker (som eksempelvis Frankrig, Rusland)
3. Parlamentariske republikker (som eksempelvis Island, Tyskland, Finland)

Omfang

- A. En oversigt over de tre statsformer skal udarbejdes med angivelse af karakteristika samt forskelle og ligheder.
- B. Der skal foretages en vurdering af den enkelte statsform i forhold til den grønlandske kultur, historie og befolkningsstørrelse.
Herunder skal beskrives, hvad der strukturelt kan sammenlignes i det politiske system, særligt med hensyn til beslutningskompetencer og tredeling af magten.
- C. Det skal vurderes, hvad det grønlandske folk nogenlunde kan genkende ved hver af de tre statsformer.
Herunder skal der ses på det eksisterende grønlandske system sammenlignet med de præsidentielle systemer.
Det skal desuden vises, hvordan den strukturelle opbygning af fordeling af beslutningskompetencer og beslutningsprocesser kan se ud i en grønlandsk kontekst.
Der skal i den forbindelse vises en hensyntagen til den mindre befolkning, de færre ressourcer og de egalitære tankegange.
- D. De tre statsformers fordele og ulemper skal belyses.
De tilpassede tre styreformer skal kort belyses.

Arbejdsproces

Research, analyse, bearbejdning, skrivning, opsætning, korrekturlæsning.

Sprog

Dansk.

Leveringsform

Elektronisk. A4-format. Almindelig Word layout.

Afleveringstidspunkt

Senest mandag den 5. september 2022 klokken 22:00 vestgrønlandsk tid.

2.0 Begreber

Det er vigtigt at afklare de begreber, som bliver anvendt i notatet. Her kommer jeg ind på styreform samt forfatning og konstitutionel regulering og desuden statsform samt republik og monarki

2.1 Styreform

I *Den Store Danske* defineres styreform på følgende måde:

"En stats styreform hviler på nogle normer og principper, der kan være mere eller mindre eksplicit formuleret, eksempelvis i form af en grundlov, der bestemmer de grundlæggende retningslinjer for det politiske system" (Svensson 2017).

En kortere version kan læses i Den Danske Ordbog, hvor der om styreform står: "måde som et land styres på, bestemt ved de normer, regler og love som afgør hvordan de politiske beslutninger træffes" (DDO 2018).

I de to her anførte beskrivelser dækker ordet styreform over "det politiske system" og "de politiske beslutninger" for en stat på. I de anførte beskrivelser bliver der henvist til, at der skal være en eller anden form for lovgivning, som regulerer det politiske system i den pågældende stat.

I de fleste af de stater, som vi sammenligner os med, findes bestemmelserne om statens styreform i den lov, som kaldes en grundlov. Der er dog stater, som ikke har en egentlig grundlov, som vi kender det. Det mest kendte eksempel er Storbritannien, som aldrig har haft en egentlig grundlov, men store dele af den britiske forfatning er at finde i parlamentets lovgivning, domstolsafgørelser og traktater. Så Storbritannien har noget, der svarer til en grundlov.

En grundlov udgør en stats forfatningsmæssige regulering. Det kaldes også for en stats konstitutionelle (eller konstitutionsmæssig) regulering. Når en stat har en forfatning, har den pågældende stat en konstitutionel regulering af det politiske system.

Det modsatte af en konstitutionel regulering af det politiske system ses i stater, hvor der styres uden en grundlov eller tilsvarende som ramme for styreform. Det ses eksempelvis hos stater, som styres – ofte midlertidigt – af militæret, ofte efter et militærkup. Den type stater, som ikke har en konstitutionel regulering, omtales ikke i notatet.

Et af de forhold, som bliver reguleret i en grundlov, er, hvordan statens politiske magt reguleres. Det er styreformen. Den politiske magt kan reguleres på mange måder. Den form for regulering af den politiske magt, som grundlovene foreskriver i de nordiske lande, kaldes for demokratisk. Andre styreformer, som kan være reguleret i en grundlov, kan være aristokrati, despoti, diktatur, meritokrati, oligarki, teknokrati, teokrati, tyranni med flere.

Som det fremgår, så er demokrati blot en styreform blandt mange forskellige styreformer. Notatet her beskæftiger sig ikke direkte med de mange forskellige styreformer, som er nævnt her. Notatet kommer dog lidt ind på det med styreformer i forbindelse med at se på hvilken statsform, der kan passe bedst til Grønland.

2.2 Statsform

Et andet forhold, som bliver reguleret i en grundlov, er, om statsoverhovedet i den pågældende stat skal være en præsident eller en monark. Bestemmelsen om, hvorvidt statsoverhovedet er en præsident eller en monark kaldes for det pågældende lands statsform.

Hvis statsoverhovedet er en præsident, så er statsformen republik. Hvis statsoverhovedet er en monark (en konge eller en dronning eller tilsvarende), så er statsformen monarki. Som statsform er en republik og et monarki derfor hinandens modsætninger.

Styreform og statsform er to af hinanden uafhængige dele af en grundlov. Ved monarki som statsform kan styreformen principielt være en hvilken som helst af de ovenfor anførte styreformer (demokrati, diktatur, teokrati og så videre). Ligeledes ved republik som statsform kan styreformen principielt være en hvilken som helst af de ovenfor anførte styreformer (demokrati, diktatur, teokrati og så videre).

Notatet forholder sig ikke direkte til, hvilken styreform de tre udvalgte konstitutionelle republikker kan eller bør lægge sig op ad. Det er ikke en del af opdraget til notatet, og en sådan analyse vil kræve en noget mere omfattende udredning.

Styreform Dækker bestemmelser om regulering af den politiske magt	Statsform Dækker bestemmelse om statsoverhoved
-------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------

Figur 1. Illustration af begreberne 'styreform' og 'statsform'.

Den statsform, som kaldes for en republik, har normalt et statsoverhoved, som kaldes en præsident. En republik adskiller sig fra et monarki, ved at posten som statsoverhoved ikke går i arv. Derimod besættes posten som statsoverhoved med en person, der er valgt eller udpeget for en mere eller mindre velafgrænset periode.

I konstitutionelle republikker er statsoverhovedet valgt efter forfatningens regler, og statsoverhovedets magtbeføjelser er reguleret i henhold til forfatningen.

I dag er de fleste stater verden republikker, og begrebet republik er ikke nødvendigvis positivt ladet, for republikker kan være både demokratier, militærregimer, et-partistater og andre autoritære statsformer. Det, at et land er en republik, siger nemlig ikke noget om, hvordan den pågældende stats grundlov regulerer det politiske system.

2.3 Magtens tredeling

En af grundpillerne i de vestlige demokratier, som vi i Grønland læner os op ad, er, at statens magt er fordelt på tre enheder. Det kaldes magtens tredeling.

Princippet om magtens tredeling foreskriver, at den lovgivende magt, som kan vedtage love, skal være adskilt fra den udøvende magt, som kan anvende bestemmelserne i lovene konkret i forhold til borgerne, og som skal være adskilt fra den dømmende magt, som kan afgøre tolkning af lovene og pålægge straf.

Princippet om magtens tredeling er ikke gammel. Ideen blev skabt i oplysningstiden af den franske filosof Charles-Louis de Montesquieu (1689-1755). I sit livsværk, som blev udgivet 1770-1771 formulerede Montesquieu princippet bag magtens tredeling. Dette princip er i dag en grundlæggende del af de fleste vestlige landes forfatninger.

USA's forfatning fra 1787 var den første statsforfatning, som byggede på Montesquieu princip om magtens tredeling. I Grønland fik vi først mere end 200 år senere en styreform, som er fuldt ud baseret på magtens tredeling. Det var nemlig først i 1998, at magtens tredeling blev indført i Grønlands Hjemmestyre. I de første 20 år af

hjemmestyret – fra 1979 til 1998 – var der ingen adskillelse mellem Landstinget (den lovgivende magt) og Landsstyret (den udøvende magt). Landsstyreformanden var både formand for parlamentet og formand for regeringen. I et reelt parlamentarisk system kan de to poster ikke besættes med en og samme person.



Figur 2. Magtens tredeling. De tre magter er adskilte fra hinanden for at undgå en magtkoncentration, som historisk har vist sig ikke at være til gavn for befolkningen.

Selvom grundloven i mange lande bygger på det fælles princip om magtens tredeling, så er der forskellige konkrete udformninger af, hvordan magten kan adskilles. Det er en af de centrale forskelle mellem de tre udvalgte konstitutionelle republikker, som beskrives.

Jeg har i anden sammenhæng illustreret, hvordan magtens tredeling konkret ser ud i Grønland. Her har vi fortsat den helt særlige situation, at de danske magthavere har en væsentlig del af magten i magtens tredeling i Grønland. Det ses af figur 3. Det er blandt andet denne sammenblanding af to forskellige magthavere i magtens tredeling i Grønland, som viser, at Grønland fortsat – teknisk set – er en koloni.

I øvrigt skal denne problemstilling ikke omtales yderligere her, for det er sat som en forudsætning for beskrivelsen af de tre udvalgte konstitutionelle republikker, at de ikke er under indflydelse fra fremmede magthavere inden for magtens tredeling.



Figur 3. Illustration af magtens tredeling i Grønland med involvering af to forskellige magthavere. Det er dels den grønlandske magt (markeret med blå), dels den danske magt (markeret med grøn) (Hansen 2017,36).

3.0 Sammenligning mellem statsformer

Af kommissoriet fremgår, at der skal ses på tre udvalgte konstitutionelle republikker. Det er præsidentrepublik, semipræsidentrepublik og parlamentarisk republik. I Figur 4 er en samlet oversigt over forskellene og lighederne mellem de tre statsformer (se næste side).

Som det fremgår, så er præsidentrepublik og parlamentarisk republik hinandens modpoler, mens semipræsidentrepublik er en blanding mellem de to og derfor ligger semipræsidentrepublik mellem de to modpoler.

Den helt afgørende forskel mellem præsidentrepublik og parlamentarisk republik er graden af adskillelse mellem den lovgivende magt og den udøvende magt. Ved en præsidentrepublik er der helt uafhængighed mellem de to, mens der ved en parlamentarisk republik kun er delvis uafhængighed, fordi den lovgivende magt kan afsætte den udøvende magt. I den forstand er det nuværende system med Inatsisartut og Naalakkersuisut udformet på samme måde som en parlamentarisk republik. Forskellen mellem statsformerne bliver diskuteret nærmere i senere afsnittet.

Monarkier kan principielt deles i tre tilsvarende kategorier. Største forskel mellem republikker og monarkier er, at en monark arver hvervet som statsoverhoved, hvorimod en præsident vælges for en periode. Monarkier skal ikke behandles yderligere her.

Præsidentrepublik	Semipræsidentrepublik	Parlamentariske republik
Der er en præsident som statsoverhoved. Der er tale om en stærk præsidentiel statsform.	Der er en præsident som statsoverhoved. Der er tale om en blandet stræk og svag præsidentiel statsform.	Der er en præsident som statsoverhoved. Der er tale om en svag præsidentiel statsform.
Statsoverhovedet kan vælges ved direkte valg eller ved indirekte valg. Præsidenten er både statsoverhoved og regeringschef, og dermed har præsidenten den udøvende magt.	Statsoverhovedet kan vælges ved direkte valg eller ved indirekte valg. Præsidenten er statsoverhoved og den udøvende magt deles mellem præsidenten og regeringschefen. Denne magtdeling kan ske på forskellige måder.	Statsoverhovedet kan vælges ved direkte valg eller ved indirekte valg. Præsidenten er kun statsoverhoved, mens en anden person er regeringschef, og dermed har regeringschefen den udøvende magt.
Den lovgivende magt varetages af et parlament.	Den lovgivende magt varetages af et parlament.	Den lovgivende magt varetages af et parlament.
Medlemmer af parlamentet vælges ved direkte valg. Den udøvende magt varetages af præsidenten og dennes ministre.	Medlemmer af parlamentet vælges ved direkte valg. Den udøvende magt deles mellem præsidenten og regeringschefen. Denne magtdeling kan ske på forskellige måder.	Medlemmer af parlamentet vælges ved direkte valg. Den udøvende magt varetages af regeringschefen og dennes ministre.
Den udøvende magt er uafhængig af den lovgivende magt, fordi den lovgivende magt ikke kan afsætte den udøvende magt ved almindelig uenighed. En præsident og dennes ministre kan afsættes af den lovgivende magt i særlige tilfælde, eksempelvis ved en rigstretssag.	Den udøvende magt er uafhængig af den lovgivende magt ved præsidentens sagsområder og afhængig af den lovgivende magt ved regeringschefens sagsområder. En blanding af præsidentrepublik og parlamentariske republik	Den udøvende magt er afhængig af den lovgivende magt, fordi den lovgivende magt kan afsætte den udøvende magt ved almindelige uenighed. En regeringschef og dennes ministre skal træde tilbage, hvis der ikke er et flertal for regeringen i parlamentet (positiv parlamentarisme), eller hvis der er flertal imod regeringen i parlamentet (negativ parlamentarisme).
Præsidenten og dennes ministre kan ikke drages politisk til ansvar af parlamentet. Eksempler på stater: USA, Mexico	En blanding af præsidentrepublik og parlamentariske republik Eksempler på stater: Frankrig, Rusland	Regeringschefen og dennes ministre kan drages politisk til ansvar af parlamentet. Eksempler på stater: Island, Finland

Figur 4. Sammenligning mellem tre udvalgte konstitutionelle republikker, præsidentrepublik, semipræsidentrepublik og parlamentarisk republik.

4.0 Vurdering af egnethed for Grønland

I dette afsnit er anført nogle overvejelser om, hvordan de tre udvalgte parlamentariske republikker (præsidentrepublik, semipræsidentrepublik og parlamentarisk republik) kan siges at egne sig til forholdene i Grønland. Det er vigtigt at slå fast, at der for de relevante overvejelser ikke er en objektiv facitliste. Der indgår prioriteringer og vægtninger af forskellige forhold, som vil kunne diskuteres. Både prioriteringer og vægtningerne vil kunne lægges på andre måder, end de er gjort her. De forhold, som er beskrevet her, er udvalgt ud fra den viden, som jeg har opbygget, og jeg har efter bedste evne viden-baseret mine betragtninger.

4.1 Kultur, historie og befolkningsstørrelse

Der er mange kulturelle, historiske og samfundsmæssige forhold, som kan spille en rolle, når de tre udvalgte konstitutionelle republikker skal vurderes i forhold til egnethed for Grønland.

Her er valgt nogle emner, som er vurderet til at være relevante for vurderingen.

Organisering

Den dominerende sociale organisering i før-europæiske tid var for inuit den nære familie og de aktuelle bopladsfæller. Med dette som udgangspunkt er der sket en dynamisk tilpasning op gennem kolonitiden.

Gruppen af socialt allierede er i dag et netværk af forskellige sociale relationer. Familien udgør fortsat et meget vigtigt socialt netværk, ligesom eksempelvis bosted-fæller og årgangsfæller. Desuden er blandt andre foreningsmæssige og politiske grupperinger vigtige sociale referencerammer, der skaber sammenhængskraft. Samlet set er der i samfundet et stærkt system af socialt gældende netværk.

Nogle af de socialt gældende netværk er blevet kaldt for klansystemer. Klansystemer er kendt som meget stærke socialt gældende netværk i alle dele af verden. Det klansystem, som praktiseres her, kommer ikke til udtryk i en formel klanstruktur, som det kan ses i nogle andre kulturer. Alligevel bygger det på de samme grundprincipper.

Man kan bruge sine sociale netværk, og man kan forvente en vis beskyttelse i sine sociale netværk. Ofte – men ikke i alle sammenhænge – er der en uformel eller formel leder af de forskellige klanstrukturlignende netværk.

De grupper, som man er knyttet til, kan kaldes en persons in-grupper eller allierede. Når tilknytningsstrukturene er stærke, så er der – som en naturlig konsekvens – også en klar bevidsthed om, at der er andre grupper, som man ikke er tilknyttet. Den enkelte persons ikke-in-gruppe og ikke-allierede opfattes ofte som konkurrenter til ens egen grupper.

Den kulturelt såvel som socialt gældende organisering i vores mangfoldige og rige sociale strukturer har betydning for, hvordan den udefra importerede styreform, der kaldes demokrati, organiseres hos os.

Demokrati

Et egentligt demokratisk parlamentarisk system har vi haft blot siden indførelsen af hjemmestyre i 1979. Der har siden Forstanderskabernes oprettelse i slutningen af 1850'erne godt nok været afholdt valg efter de til enhver tid gældende regler, men det var først, da vi fik hjemmestyre, at der blev afholdt valg til en egentlig lovgivende forsamling, og dermed var det først på det tidspunkt, at vi fik et demokratisk parlamentarisk system. Vores demokrati er derfor fortsat ungt. Det var – som allerede anført – tilmed først i 1998, at den egentlige parlamentarisme blev etableret her i landet.

Noget af det, som har kendetegnet udøvelsen af den demokratiske styreform, er, at den historisk rodfæstede sociale organisering i form af klienttænkning synes at dominere. Det kommer blandt andet til udtryk ved, at principperne omkring konkurrence-demokrati synes at dominere. Det ses mange steder i verden, så det er der ikke noget unikt i. Konkurrence-demokrati er en form for udøvelse af demokrati, der er i kontrast til principperne omkring konsensus-demokrati. Denne form for demokrati er også udbredt.

Konkurrence-demokrati som samarbejdsform er ofte i spil i Inatsisartut. Det kommer til udtryk ved, at en række centrale politiske diskussioner og beslutninger er sket på grundlag af et flertal, og nogle gange et snævert flertal. Dette er helt som det skal være, når man ser på de demokratiske spilleregler. Pointen her er blot, at det bærende princip er, at det politisk anses for tilstrækkeligt at have et flertal frem for at sikre konsensus, hvor alle eller næsten alle politiske partier er enige om et resultat.

Det er vigtigt at slå fast, at ikke alle uenigheder i Inatsisartut skyldes, at vi har et klansystem. Der er selvfølgelig også emner, hvor der rent politisk er forskellige holdninger og synspunkter. Desuden skal det præciseres, at meget af det, som vedtages i Inatsisartut, har tilslutning fra alle de politiske partier.

Konsensus-demokrati søger – som ordet siger – at sikre konsensus, altså enighed, omkring det, som måtte blive besluttet. Konsensus-demokrati kender vi også her hos os.

Det er den form for demokratisk praksis, som gælder eksempelvis ved møderne i Den Politiske Koordinationsgruppe.

Overordnet set er det dog princippet omkring konkurrence-demokrati, der er den mest anvendte form for udøvelse af demokrati hos os, når det rigtig gælder.

Styreform

Historisk er vi vokset op med den danske udformning af et parlamentarisk demokrati. Siden 1953 har der med Folketinget som eneste parlament for hele Kongeriget Danmark været tale om et ét-kammer parlamentarisk demokratisk system.

Parlamenterne i Færøerne og Grønland, Lagtinget og Inatsisartut, er ikke i grundloven tillagt samme status som Folketinget. Men i praksis har vi i både Færøerne og Grønland siden starten på hjemmestyreordningerne haft et politisk system, der er som et parlamentarisk demokrati.

Der er direkte valg til vores parlamenter. Pladserne i alle tre parlamenter fordeles efter den metode, som kaldes forholdstalsmetoden. For alle tre parlamenter er de respektive regerings eksistens underlagt det, der kaldes negativ parlamentarisme. Det vil sige, at der skal et realiseret flertal bag eksempelvis et mistillidsvotum, før regeringen skal træde tilbage. Det betyder, at vi kan have mindretalsregeringer.

Ses vores styreform i en bredere kontekst, hvor også udformningen af central-administrationen indgår, så er det endnu mere tydeligt, at vi har et ungt demokrati. Figur 5 giver en illustration af de mange forskellige principper for styreformer, som i større eller mindre grad påvirker den måde, hvorpå vi udøver vores demokrati.



Figur 5. Model for forskellige påvirkninger af demokratiet i nutidens Grønland (Hansen 2017,111)

De elementer, som indgår i modellen i figur 5 skal ikke forklares nærmere her. Det er ikke formålet med dette notat. Pointen er blot at vise, hvordan vi på nuværende tidspunkt praktiserer et hybrid-demokratisk system. Min vurdering er, at det nok ikke vil ændre sig væsentligt over de kommende 10 år. Det kan være, at de indbyrdes magtrelationer mellem de forskellige principper for styreform vil forskyde sig på forskellig vis, men samlet set vil der fortsat være påvirkninger for flere forskellige principper for styreform i vores udformning af demokrati. Ovenfor har jeg beskrevet, hvordan jeg mener, at autokratiet i form af klientenkning spiller en særlig rolle på det politiske plan i vores styreform.

Statsoverhoved

I den periode, hvor Grønland har været omfattet af den danske grundlov, altså fra 1953, har blot været to monarker. Det er Kong Frederik den 9. (1947-1972) og Dronning Margrethe den 2. (1972-). I det omfang Grønland har været direkte eksponeret for et statsoverhoved i moderne forstand, har det derfor indtil nu kun været med disse to.

Forholdet mellem Grønland og statsoverhovedet er præget af, at vi har et konstitutionelt monarki, hvor regenten ikke har reel indflydelse på magtudøvelsen. Grundlovens § 3 bestemmer: "Den lovgivende magt er hos kongen og folketinget i forening. Den udøvende magt er hos kongen. Den dømmende magt er hos domstolene". Så helt formelt set er regenten ansvarlig for både den lovgivende magt og den udøvende magt, når det gælder Danmark, men i praksis er den danske regent ingen reel magt.

Grundloven giver ingen retningslinjer i forhold til parlamenterne i Grønland og Færøerne. Så der er for Grønland og Færøerne ingen formelle relationer til monarken. På en måde betyder det, at vi i Grønland i det daglige politiske system lever i en form for vakuum, når det drejer sig om reelt at have et statsoverhoved.

Noget helt andet er, at regenten og den royale familie generelt er vellidte i den grønlandske befolkning. Det kan blandt andet skyldes, at der ingen formelle magtrelationer er mellem Grønland og kongehuset.

4.2 Det politiske system, beslutningskompetencer og magtens tredeling

Vort politiske system bygger kraftigt på den nordiske model for et parlamentarisk demokrati. I Norden har vi dels tre monarkier (Norge, Sverige og Danmark), dels to republikker (Island og Finland).

På grund af den koloniale arv og særlige påvirkning fra Danmark, har vores politiske system flest lighedspunkter med det politiske system i Danmark. Der synes at være en igangværende tendens til, at både den lovgivende magt og den udøvende magt langsomt er ved at orientere sig lidt mere frit ud i Norden og den øvrige verden for at hente inspiration til udformningen af det politiske system. Det er stået på i mange år, men der synes nu at være en mere bevidst og eksplicit holdning til at se udenfor Kongeriget Danmark. Det er i sagens natur en langsomlig proces, hvis der ikke skal ske et pludseligt forfatningsmæssigt brud.

I Grønlands 300-års kolonihistorie kan der identificeres fem forfatningsmæssige brud. Det var med instruxen af 1782, loven om styrelsen af kolonierne i Grønland i 1908, grundlovsændringen i 1953, indførelse af hjemmestyre i 1979 og senest overgangen til selvstyre i 2009 (Hansen 2017). Det vil sige, at vi her i landet allerede flere gange har oplevet, at der ved egentlige brud kan ske væsentlige ændringer i det politiske system.

I vores politiske system er beslutningskompetencen ved den lovgivende magt og den udøvende magt entydig og nem at identificere. Beslutningskompetencen for den lovgivende magt kræver blot et simpelt flertal i Inatsisartut. Der er ingen anden instans, som efterfølgende skal give en yderligere godkendelse. Beslutningskompetencen for den udøvende magt kræver blot, at der i Naalakkersuisut er enighed. Dette er de generelle regler. Der kan være undtagelser, som ikke er relevante at fremdrage her.

Der har i regi af Inatsisartut inden for de seneste 10 år været diskuteret forslag, som reelt har kunnet været en indskrænkning af den udøvende magts uafhængighed i forhold til den lovgivende magt. Forslagene er indtil nu ikke blevet gennemført, men det faktum, at der har været fremsat sådanne ideer, vidner om, at modellen med magtens tredeling ikke bare kan tages for givet i vort unge demokrati.

4.3 Sammenligning og vurdering

I afsnittet her sammenlignes de tre udvalgte konstitutionelle republikker med forholdene her i landet. Den vurdering, som foretages, tager udgangspunkt i antagelsen om, at der ønskes en så genkendelig statsform som muligt.

Statsoverhoved

Alle de tre udvalgte konstitutionelle republikker (præsidentrepublik, semipræsident-republik og parlamentarisk republik) forudsætter, at vores statsoverhoved skal være en præsident. Det vil sige, at Grønland skal gå fra at være et monarki til at være en republik.

Denne ændring i sig selv vil kunne skabe en livlig debat. Det må forudses, at fordi kongehuset på nuværende tidspunkt er relativt populært, så vil der være nogle, som følelsesmæssigt fortsat vil foretrække at have den danske monark som statsoverhoved. Denne følelsesladede tilknytning til det danske kongehus er en særskilt problemstilling.

Nogen andet, som er væsentligt at se nærmere på, er hvilken form for præsident, som kan siges at passe bedst til de eksisterende forhold. Som beskrevet, så er den danske monark mest af alt en fjern kranskekagefigur for Grønland. Der er i grundloven ingen bestemmelser om formelle relationer mellem Grønland og monarken.

Hvis overgangen fra monarki til republik skal være så blød, som muligt, vil det – alt andet lige – betyde, at præsidenten bør have så vag en rolle som muligt. Hvis det er et kriterium, som ønskes vægtet højt som model for statsoverhovedet, så vil det pege på, at en parlamentarisk republik som statsform passer bedst for Grønland, hvorimod præsidentrepublik og semipræsident-republik adskiller sig væsentligt mere fra det nuværende system, fordi i de to statsformer får præsidenten mere reel magt.

Det politiske system

I vores nuværende politiske system er der ikke involveret et statsoverhoved i forbindelse med den beslutningsproces, som følges, når den lovgivende forsamling vedtager love. Det skal derfor nøje overvejes i hvilken grad en præsident skal være involveret i den beslutningsproces og dermed hvilken beslutningskompetence, en præsident skal have.

En præsidents beslutningskompetence kan strække sig fra, at en præsident særskilt skal godkende love, som er vedtaget i Inatsisartut, før de kan træde i kraft (med mulighed for ikke at godkende), over at en præsident skal underskrive love, som er vedtaget i Inatsisartut, før de kan træde i kraft (uden mulighed for ikke at godkende), til at en præsident ikke skal være involveret i processen.

Den af de tre grader af beslutningskompetence hos præsidenten, som ligner vores praksis i dag mest, er den model, hvor en præsident ikke er involveret. Hvis det er den model for det politiske system, som ønskes, så vil det pege på, at statsformen skal være parlamentarisk republik. Ved præsidentrepublik og semipræsident-republik vil en præsident skulle have en mere aktiv rolle i processen med at vedtage love.

Magtens tredeling

Når vi ser på magtens tredeling, så er det helt centrale spørgsmål, hvilken magt en præsident skal have. Skal præsidenten være både statsoverhoved og regeringschef, eller skal præsidenten kun være statsoverhoved, hvor en anden person så er regeringschef?

Som det er beskrevet tidligere, så findes der i republikker, som eksisterer i dag, mange forskellige varianter af mellemformer i forhold til de to yderpoler. Det vil kræve et særskilt studie at beskrive de væsentligste af de mange mulige varianter af mellemformer for magt, som en præsident kan have i en semipræsident-republik.

Den model for magtens tredeling, som ligner den nuværende situation mest, er den model, hvor præsidenten kun er statsoverhoved, og hvor en anden person er regeringschef. Hvis det er den model for magtens tredeling, som vælges, så vil det pege på, at statsformen skal være parlamentarisk republik.

Styreform

Det vil under alle omstændigheder være en omvæltning for Grønland at få sit eget statsoverhoved, dels som vi selv kan vælge, dels som næsten uanset hvad vil få en synlig placering i magtstrukturen. Præsidentens rolle vil blive synlig på en række områder. Hvor det konkret vil få betydning, er ikke muligt at sige endnu. Det beror nemlig på en række konkrete beslutninger, som ikke indgår i materialet til kommissoriet for notatet.

Med udgangspunkt i, at klansystem-logikken og den konkurrence-demokratiske logik har en markant indflydelse på, hvordan der ageres i befolkningen og i det politiske system, giver det god mening, at der ofte ses en tendens til i det sociale liv og i politiske diskussioner, at der etableres tydelige meningsforskelle og tydelige grupper af allierede og tydelige grupper af ikke-allierede.

Det vil til sammen sandsynligvis – alt andet lige – kunne komme til at betyde, at holdningerne til det grønlandske statsoverhoved kan blive mere delte i befolkningen, end den holdning, som vi i dag kan se i forhold til det danske kongehus.

Såfremt en potentielt mere polariseret holdning til en præsident som statsoverhoved for Grønland skal skabe mindst mulig polarisering i samfundet og i befolkningen, så taler det for, at præsidenten ikke skal tillægges for meget magt. Her spiller det også væsentligt ind, at vi trods alt er en ganske lille befolkning. Dette peger igen på, at en parlamentarisk republik som statsform passer bedst for Grønland.

5.0 Opsamling

Her er en kort opsamling af de væsentligste overvejelser ved de tre udvalgte konstitutionelle republikker. Første ses på de tre statsformers fordele og ulemper. Dernæst er der nogle overvejelser om et mulig videre arbejde.

5.1 Belysning af fordele og ulemper

A. Genkendelighed

I kommissoriet er der lagt vægt på muligheden for at kunne genkende strukturer og processer i en republik. Det må betragtes som en meget stor fordel, at i en proces med transformation fra det nuværende system til Grønland som en republik er vedvarende fokus på, at befolkningen kan genkende elementer i det nye system og kan se sig selv i det nye system. Derfor må sikring af genkendelighed være et prioriteret mål.

B. Monarki eller republik

Ved etablering af Grønland som en selvstændig stat står man over for at skulle vælge en statsform. Hele kommissoriet bygger på, at der sigtes mod, at Grønland i givet fald bliver etableret som en republik. Det må betragtes som en fordel for processen, at der stiles mod en republik. Der er ingen eksisterende strukturer i vores samfund, som ville kunne understøtte, at Grønland blev etableret som et monarki. Så selvom et monarki måtte være mest genkendeligt for befolkningen, så er der intet andet, der taler for, at der i Grønland skulle til at skabes en royal familie.

C. Statsform og styreform

I en grundlov indgår rammerne for en stats styreform samt rammerne for en stats statsform. Rammerne for styreform og statsform kan og bør diskuteres helt uafhængig af hinanden. Det vil være en afgørende fordel for den videre proces, at disse to dele af en grundlov bliver diskuteret grundigt hver for sig.

Umiddelbart virker det helt oplagt, at statsformen skal være en republik, men spørgsmålet om den konkrete udformning omkring en præsidents rolle og magt rummer mange forskellige overvejelser.

Desuden virker det også oplagt, at statsformen skal være et demokrati, men helt tilsvarende rummer spørgsmålet om den konkrete udformning af detaljerne i et demokrati mange forskellige overvejelser.

D. De tre udvalgte republikker

Det er ikke muligt her at opstille en samlet oversigt over fordele og ulemper ved de tre udvalgte republikker præsidentrepublik, semipræsident-republik og parlamentarisk republik. Det foreliggende oplæg for notatet her er alt for upræcist i opstilling af sine ramme, til at der her kan skrives noget omfattende om fordele og ulempe

Når det er sagt, så er der i notatet flere steder gjort den forudsætning, at der ønskes en statsform, som er mest genkendelig i forhold til det nuværende system. Hvis der måtte være bred enighed om den forudsætning, så vil det være en klar fordel, at Grønland som statsform stiler mod en udformning af en parlamentarisk republik.

Først når denne principielle beslutning måtte være blevet taget, kan der inden for den ramme identificere fordele og ulemper ved den konkrete udformning af de forskellige elementer, som indgår i en parlamentarisk republik som statsform.

5.2 Overvejelser om det videre arbejde

Som det allerede er pointeret flere gange, så er der endnu for mange ubekendte faktorer i spil til, at det giver mening at skitsere en konkret grønlandsk model for en republik.

Som det er vist, så kan det give mening at pege på, hvilken af de tre udvalgte konstitutionelle republikker, der ligner den nuværende situation mest og hvilken af de tre, der kan siges at passe bedst til de rammer, som lige nu er gældende i samfundet. Men det skal først afgøres, om det er de parametre, som skal være afgørende for valg af statsform, for de betragtninger reelt kan indgå i en beskrivelse.

Der er mange forskellige nuancer i statsformen for de tre her beskrevne udvalgte konstitutionelle republikker, som ikke er med i denne her oversigt. Pointen er, at der ikke findes ét sæt af helt faste udformninger af de tre beskrevne statsformer. De eksisterende republikker rundt om i verden har alle hver deres konkrete udformning. Vi er nødt til at opstille nogle overordnede rammer for vores republik, før vi kan have nytte af at analysere andre republikker, for det er først, når vi har vores egne overordnede rammer, at vi kan udvælge de eksisterende republikker, som kan være mest relevante for os at se nærmere på.

En mulig fremgangsmåde herfra for Forfatningskommissionen kunne være først at tage en principbeslutning om, hvilken type af statsform, som man ønsker at prioritere. Derefter kan der meget mere konkret laves en model for, hvordan den statsform kunne se ud for Grønland.

På samme måde vil en parallel fremgangsmåde herfra for Forfatningskommissionen kunne være at tage en principbeslutning om, hvilken type af styreform, som man ønsker at prioritere. Derefter kan der meget mere konkret laves en model for, hvordan den styreform kunne se ud for Grønland.

6.0 Referencer

DDO (2018). "styreform" i *Den Danske Ordbog*. Den Danske Ordbog, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab 2018. Første udgave af ordbogen udkom 2003-5. <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=styreform>

Hansen, Klaus Georg (2017). *Fra passiv iagttager til aktiv deltager. Bidrag til kortlægning af mekanismerne bag de seneste 150 års samfundsmæssige forandringer og gradvist øgede demokratisering i Grønland*. INUSSUK, Arktisk forskningsjournal, vol 1 2017. Grønlands Selvstyre.

Hansen, Klaus Georg (2018). *Isiginnaaginnartumit peqataasumut. Kalaallit Nunaanni ukiumi 150-imi kingullerni inuiaqatigiinni allanngoriartornernut oqartussaassuseqarnerulersitsiartuaarnermullu pissutsinik tunngaviusunik erseqqissaanermut tapiissut*. INUSSUK, Issittumi Ilisimatusarnermik Atuagassiaq, vol 1 2018. Naalakkersuisut.

Svensson, Palle (2017). "styreformer" i *Den Store Danske*, Gyldendal. <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=166292>.

BILAG 9

Bjørn Tegner Bay, Notat til Forfatningskommissionen om udkast til bestemmelser om Grønlands Domstolssystem, frihedsrettigheder m.v.
Kalaallit Nunaanni Politiit

Inatsit tunngaviusussaq pillugu Isumalioqatigiissitat
Forfatningskommissionen

Sendes pr. e-mail: sapl@nanog.gl

Notat til Forfatningskommissionen om udkast til bestemmelser om Grønlands Domstolssystem, frihedsrettigheder mv.

Forfatningskommissionen har ved brev af 22. december 2022 anmodet mig om et notat om domstolssystemet i Grønland set fra politiets perspektiv. Endvidere ønskes en vurdering af et medsendt udkast til bestemmelser om domstolssystemet.

Ved e-mail af 23. december til Forfatningskommissionen har jeg meddelt, at jeg meget gerne vil bidrage med et notat vedrørende mine politi- og anklagerfaglige vurderinger, hvorimod jeg ikke kan tilbyde at fremkomme med vurderinger uden for det politi- og anklagerfaglige område.

Ved e-mail af 27. december har Forfatningskommissionen givet udtryk for forståelse for de nævnte begrænsninger i forhold til min besvarelse. I samme forbindelse blev kommissionens anmodning af 22. december uddybet. Jeg blev endvidere anmodet om at foretage en række vurderinger vedrørende bestemmelser om bl.a. den personlige frihed, forsamlingsfrihed og forbud mod dødsstraf.

Ved e-mail af 2. januar 2023 har Forfatningskommissionen på min anmodning fremsendt udkast til §§ 6, 8, 14 og 21 om den personlige frihed, privatliv, diskriminationsforbud og forbud mod dødsstraf, tortur mv. I samme forbindelse har kommissionen anmodet mig om at kvalitetssikre bestemmelserne og anmodet om en vurdering af, hvorvidt bestemmelserne passer til Grønland set fra et politimæssigt perspektiv.

Jeg har ikke modtaget udkastets bestemmelse vedrørende forsamlingsfrihed, hvorfor dette ikke vil blive berørt nærmere i nærværende notat.



Udkastets bestemmelser om domstolene og retsplejen:

Vedrørende domsstolssystemet generelt – herunder at ikke alle de professionelle aktører har en juridisk kandidateksamen – vil jeg indledningsvist tillade mig at foreslå, at Forfatningskommissionen indhenter referatet fra det seneste møde i Rådet for Grønlands Retsvæsen, hvor bl.a. Inatsisartut og Naalakkersuisut er repræsenteret.

Vedrørende kommissionens mere konkrete spørgsmål kan jeg oplyse følgende:

Politiets vurdering af kredsretterne, hvor aktørerne ikke har juridisk baggrund:

Principielt skal jeg bemærke, at jeg er af den opfattelse, at alle de professionelle aktører i kredsretterne har en eller anden form for juridisk baggrund i form af kredsdommeruddannelse, forsvareruddannelse eller politiuddannelse. Aktørerne har dog som hovedregel ikke en juridisk kandidateksamen. Dog møder adskillige personer med juridisk kandidatgrad (herunder advokater) ofte som forsvarere.

Det er min politi- og anklagerfaglige vurdering, at der i kredsretterne som altovervejende hovedregel bliver udført et grundigt og professionelt arbejde i de fleste sager.

Det er samtidig min vurdering, at kvaliteten af arbejdet i kredsretterne for samtlige aktørers vedkommende vil kunne løftes mærkbart, hvis aktørerne som hovedregel havde en juridisk kandidateksamen. Det er bl.a. min opfattelse, at man vil kunne undgå unødvendige "tilbageløb" i retsprocessen, hvor sagerne eksempelvis udsættes med henblik på afklaring af juridiske uenigheder, der bunder i misforståelser eller en forkert opfattelse af juraen hos en eller flere af aktørerne.

Skal vi have kredsretter i Grønland på længere sigt:

Det er min principielle opfattelse ud fra en retssikkerhedsmæssig betragtning, at man i Grønland bør opretholde princippet om tre instanser af domstole.

Om domstolene i første instans bør være et antal retskredse spredt geografisk rundt i landet (som kredsretterne i dag) eller blot én domstol – evt. med et antal bidingsteder - hvor Grønland er en samlet retskreds (som Retten i Grønland i dag), er efter min opfattelse primært et politisk spørgsmål.

Om benævnelsen af domstolene er "kredsretter", "Retten i Grønland", "byretter" eller noget helt fjerde er efter min opfattelse ikke væsentligt. Dog er det efter min opfattelse meget vigtigt, at stræbe efter et domstolssystem, hvor de professionelle aktører på sigt alle er juridiske kandidater. Jeg kan i den forbindelse henvise til det ovenfor anførte.



Hvad er fordele og ulemper ved retssystemet nu:

Jeg har forstået spørgsmålet som vedrørende de fordele og ulemper, der er ved det grønlandske retssystem i forhold til de områder, hvor det grønlandske retssystem adskiller sig væsentligt fra de øvrige nordiske retssystemer. Dette er efter min opfattelse primært, at aktørerne i første instans som hovedregel ikke har en juridisk kandidateksamen.

Ulempen ved dette er, at processen og afgørelserne alt andet lige ikke er så juridisk korrekte og effektive som, hvis aktørerne var juridiske kandidater jfr. ovenstående.

Fordelen er, at man kan besætte stillingerne i retssystemet, selvom det er vanskeligt at rekruttere et tilstrækkeligt antal kvalificerede ansøgere med juridisk kandidateksamen til dele af retssektoeren.

Et andet aspekt, der kan overvejes, er den opdeling af Grønland i flere retskredse i første instans, der anvendes i dag. Opdelingen af landet i flere retskredse kan efter min opfattelse have den fordel, at man til en hvis grad sikrer lokalkendskab hos rettens aktører. Det kan samtidig have den ulempe, at man dermed ikke opnår det samme faglige miljø, som ville være tilfældet i en samlet stor retskreds. En samlet retskreds vil endvidere måske kunne gøre rekrutteringen til navnlig dommerstillingerne nemmere. Derved vil man endvidere kunne gøre det nemmere at arbejde hen imod et domsstolssystem, hvor de professionelle aktører er juridiske kandidater. Dette vil dog kunne betyde, at lokalkendskabet i konkrete sager kan risikere at blive mindre. Det er min klare opfattelse, at den øgede juridiske kvalitet klart opvejer et eventuelt tab af lokalkendskab – navnlig i et moderne samfund, hvor bl.a. retslighed og forudsigelighed må antages at vægte tungt, men spørgsmålet er i bund og grund en politisk afvejning.

Nødvendigheden af at oprette en særlig domstol (rigsret) i Grønland:

Forfatningskommissionen har ud over ovenstående emner i brevet af 22. december anmodet om min vurdering af nødvendigheden af at oprette en domstol i Grønland svarende til Rigsretten.

Ud fra en politi- og anklagerfaglig vurdering, så er det min klare opfattelse, at dette ikke er nødvendigt. Jeg skal samtidig understrege, at der kan være mange andre hensyn end politi- og anklagerfaglige til at nedsætte en rigsret – herunder navnlig politiske hensyn.

Vurdering af udkast til konkrete bestemmelser om domstolssystemet:

I brevet af 22. december anmodes jeg endvidere om at fremkomme med min vurdering af et medsendt udkast til konkrete bestemmelser om domstolssystemet.

Det falder efter min opfattelse uden for min kompetence at fremkomme med en bred vurdering af udkastet som ønsket. Jeg har i den forbindelse navnlig lagt vægt på, at en sådan vurdering efter min opfattelse nødvendigvis må indeholde en stillingtagen til



forfatningsretlige emner. Jeg vil tillade mig at foreslå, at Forfatningskommissionen anmoder Justitsministeriet om at fremkomme med en sådan vurdering. Alternativt kan jeg foreslå, at der tages kontakt til juridiske eksperter i statsforfatningsret på universiteterne.

Kvalitetssikring og vurdering af udkastets §§ 6, 8, 14 og 21:

Generelt skal jeg bemærke, at jeg ikke kan påtage mig at foretage en generel kvalitetssikring og vurdering af udkastets bestemmelser. Jeg har i den forbindelse navnlig lagt vægt på, at en sådan gennemgang efter min opfattelse bør foretages af statsforfatningsretlige eksperter og personer med ekspertise i lovtæknisk gennemgang. Jeg skal foreslå, at der eventuelt rettes henvendelse til Justitsministeriet med anmodning om ministeriets bidrag til kvalitetssikring og vurdering.

Nedenfor er jeg fremkommet med mine politi- og anklagerfaglige bemærkninger.

Konkrete bemærkninger til bestemmelsen om den personlige frihed (udkastets § 6):

Umiddelbart forekommer det, at man i udkastet ikke formulerer det helt klart, hvorvidt bestemmelsen omfatter alle former for frihedsberøvelse eller om det udelukkende er inden for kriminalretspejlen.

Udkastets § 6, stk. 4, fastsætter en frist på 24 timer førend en frihedsberøvet skal stilles for en dommer. Forfatningskommissionen har i en bemærkningsnote spurgt mig, hvordan politiet oplever denne frist.

Fristen er efter formuleringen i udkastet ubetinget i modsætning til Grundlovens bestemmelser om fremstilling i grundlovsforhør, der i § 71, stk. 3, in fine, fastsætter at der ved lov kan gøres en undtagelse for Grønland. Denne mulighed er udnyttet i retsplejelovens § 357, stk. 3, hvor der samtidig er fastsat nogle nærmere konkrete betingelser, der skal være opfyldt. Jeg skal foreslå, at det kraftigt overvejes at opretholde denne mulighed for at gøre undtagelse til 24-timers fristen, idet navnlig infrastrukturen og vejrforhold kan umuliggøre at overholde fristen.

Udkastets § 6, stk. 6, anvender udtrykket "hæfte". Jeg skal foreslå, at dette genovervejes, hvis dette er et udtryk for, at man ønsker at indføre (endnu) en frihedsberøvende sanktion ved siden af anstaltsanbringelse eller fængsel (alt efter hvilken terminologi man ønsker at anvende).

Konkrete bemærkninger til bestemmelsen om privatliv mv. (udkastets § 8):

Forfatningskommissionen har i en bemærkningsnote spurgt mig, hvorvidt bestemmelsen bør henvise til eksempelvis retsplejeloven.



Hvorvidt man i en forfatning ønsker henvisninger til konkrete love er efter min opfattelse et politisk spørgsmål. Jeg skal dog bemærke, at Grundloven ikke i kapitel VIII om frihedsrettighederne indeholder henvisninger til konkrete love.

Derudover skal jeg bemærke, at udkastets § 8, stk. 2 om husundersøgelser mv. efter formuleringen ikke tager højde for situationer, hvor øjemedet kunne forspildes, hvis en retskendelse skal indhentes forud for en husundersøgelse eller et indgreb i meddelelshemmeligheden. Ud fra et politi- og anklagerfagligst synspunkt vurderer jeg dette som meget uhensigtsmæssigt, idet vigtige beviser i nogle situationer vil kunne risikere at gå tabt, hvis kravet om forudgående indhentelse af retskendelse er ufravigeligt.

I samme forbindelse er det min vurdering, at udkastets formulering – i modsætning til, hvad der er gældende i dag - heller ikke åbner mulighed for i den øvrige lovgivning at fastsætte bestemmelser om husundersøgelser uden retskendelse uden for kriminalretsplejen.

Konkrete bemærkninger til bestemmelsen om forbud mod forskelsbehandling (udkastets § 14):

Forfatningskommissionen har i en bemærkningsnote spurgt mig, hvordan bestemmelsen skal anvendes og hvordan den adskiller sig fra § 6.

Da jeg ikke har modtaget materiale, der redegør for de bagvedliggende overvejelser vedrørende udkastets § 14 – herunder om der er politi- og anklagerfaglige aspekter i overvejelserne – finder jeg ikke, at jeg kan udtale mig nærmere om bestemmelsen.

Konkrete bemærkninger til bestemmelsen om forbud mod dødsstraf, tortur og slaveri mv. (udkastets § 21):

Bestemmelsen giver mig ikke anledning til at fremsætte politi- eller anklagerfaglige bemærkninger.

Med venlig hilsen



Bjørn Tegner Bay
Politidirektor



BILAG 10

Kirsten Thomassen

Notat om Grønlands Domstole
Kalaallit Nunaanni Eqqartuussiviit

Indhold

Overordnet beskrivelse af Grønlands Domstole	2
Fordeling af sager mellem retterne	2
Første instans	2
Anden instans	3
Administrative forhold	3
Om kredsdommeruddannelsen og baggrunden for det unikke grønlandske retsvæsen	3
Dommerens rolle og opgaver og nærhedsprincippet	3
Uddannelsens varighed og indhold	4
De mest centrale principper for domstole i en retsstat	4
Fordeling af magt	5
Uafhængige domstole og dommere	5
Mindst to instanser	6
Offentlighed og mundtlighed	7
Udfordringer og udviklingsmuligheder	7
Det juridisk faglige niveau	7
Fremtidens retsvæsen i Grønland	8
Overgangsperioden og mulighederne for videreudvikling af det eksisterende retsvæsen	9
Første instans	9
Overordnede instanser	11

Overordnet beskrivelse af Grønlands Domstole

De almindelige domstole i Grønland er nævnt i retsplejelovens § 1 og består af:



• Domsmænd, som skal bidrage med den almindelige borgers opfattelse af, hvordan sager skal bedømmes, jf. retsplejelovens § 36

Y Kredsdommere, jf. retsplejelovens § 12

X Udnævnte dommere med en juridisk kandidatuddannelse, jf. retsplejelovens § 13 og 14 eller dommerfuldmægtige, jf. retsplejelovens § 15

X Højesteretsdommere, jf. den danske retsplejelov § 42

Fordeling af sager mellem retterne

Første instans

Kredsretterne behandler de fleste sager i første instans, jf. retsplejelovens § 55.

Retten i Grønland behandler sager, der er juridisk komplicerede og erhvervsrelaterede. Det er sager, der:

- ved lov er henlagt til Retten i Grønland i første instans, jf. fx retsplejelovens § 57, sager om insolvensskifte (konkurs m.v.), sager om overtrædelse af arbejdsmiljølovgivning, større skibes overtrædelse af fiskerilovgivning m.v.
- henvises fra kredsretterne, fordi de er principielle, særligt indgribende eller juridisk eller faktisk komplicerede, jf. retsplejelovens § 56

I kriminalsager, hvor der er nedlagt påstand om en strengere foranstaltning end bøde, medvirker 2 domsmænd. Domsmændenes opgave er at repræsentere de almindelige holdninger i det grønlandske samfund

Anden instans

Grønlands Landsret er den grønlandske appelinstans og behandler alle appelsager fra kredsretterne og Retten i Grønland. Hvis en dom er afsagt af Retten i Grønland i første instans, skal der være tre udnævnte landsdommere til at afgøre sagen i landsretten, jf. retsplejelovens § 7, stk. 2.

Har sagen været behandlet af kredsretten i første instans, afgøres ankesagen af en dommer.

Der medvirker domsmænd i landsretten, hvis der har været domsmænd med til at afgøre sagen i første instans. Der skal være 3 domsmænd i landsretten, hvis sagen har været afgjort af Retten i Grønland i første instans og 2 domsmænd, hvis det er en dom fra en kredsret, der er anket, jf. retsplejelovens § 45, stk. 1.

Landsrettens afgørelser er som udgangspunkt endelige. Principielle afgørelser kan indbringes for Højesteret, hvis Procesbevillingsnævnet giver tilladelse til det, jf. retsplejelovens §§ 515, 526, 564 og 577

Administrative forhold

Domstolsstyrelsen har ansvaret for domstolenes bevillinger og for domstolenes administrative forhold. Disse opgaver skal Domstolsstyrelsen varetage for alle domstole i det danske rige, jf. lov om Domstolsstyrelsen, som er sat i kraft for Grønland ved anordning nummer 482 af 18. juni 1999.

Efter domstolsstyrelseslovens § 2 er Domstolsstyrelsen en selvstændig statsinstitution, der ledes af en bestyrelse og en direktør. Formanden for Domstolsstyrelsens bestyrelse er højesteretsdommer. De øvrige bestyrelsesmedlemmer er repræsentanter for offentligheden, advokaterne og ansatte ved domstolene.

De opgaver, der hører under Domstolsstyrelsens område er blandt andet diverse HR opgaver, herunder ansættelse af juridisk personale og kredsdommere, IT, uddannelse, kommunikation, bygninger og økonomiske forhold, herunder bevillinger med videre.

Om kredsdommeruddannelsen og baggrunden for det unikke grønlandske retsvæsen

Dommerens rolle og opgaver og nærhedsprincippet

Velfungerende domstole bygger på befolkningens tillid til, at landets dommere behandler retssager indenfor en rimelig sagsbehandlingstid efter en retfærdig proces og med en korrekt afgørelse.

For at fremme sagen, så der ikke opstår unødvendige døde perioder, er det vigtigt, at dommeren udøver retsledelse blandt andet ved hurtigt og korrekt at tage stilling til diverse spørgsmål om afvikling af retsmøder, bevisførelse m.v. samt på en smidig måde håndterer alle de situationer, der ikke går som planlagt.

Dommeren skal være garant for retssikkerheden og blandt andet sikre, at tiltalte kan forberede sit forsvar og tilbydes bistand fra en kvalificeret forsvarer, når tiltalte har krav på det. Dommeren skal gøre sit bedste for at lede retsmøder på en måde, der giver parterne de bedste muligheder for at komme til orde, og så de får lige muligheder for at præsentere deres synspunkter og relevant bevismateriale. Dommeren skal være i stand til at kommunikere mundtligt og skriftligt med parterne i et sprog og i en form, som parterne forstår. Dommeren skal gøre sit yderste for at sikre, at de afgørelser, dommeren træffer, bygger på en neutral og korrekt forståelse af de relevante regler og bevismaterialet.

For at kunne løfte disse opgaver skal dommerne være godt juridisk funderet og have erfaring med bevisvurdering. Dommere skal være dygtige til at formulere sig forståeligt både mundtligt og skriftligt. Endvidere skal dommere være gode mødeledere og have gode samarbejdsevner.

Uddannelsens varighed og indhold

Kredsdommeruddannelsen forløber over to år og tre måneder. Uddannelsens formål er at kvalificere kandidaterne til at kunne fungere selvstændigt som kredsdommere og varetage de opgaver, der efter retsplejelov for Grønland er henlagt til kredsretterne.

Kredsdommerkandidater uddannes til dygtige juridiske praktikere, der besidder de nødvendige kompetencer for at kunne varetage dommerrollen og udføre dommerens opgaver i den praksis. Uddannelsen er derfor struktureret omkring sagsbehandling og har en praktisk tilgang til de materielle og processuelle regler, der gælder for de sagstyper, der behandles i kredsretterne. Endvidere bliver kredsdommerkandidaterne sat ind i de overordnede principper, der er styrende for domstolenes virke, ligesom de lærer at arbejde på grundlag af den juridiske metode.

På uddannelsen gennemgår kandidaterne fem moduler, hvor de bliver undervist i den lovgivning, der gælder for de sagsområder, der behandles i kredsretterne, og hvor de i tilknytning til den teoretiske undervisning får praktisk erfaring med retssagsbehandling.

På kredsdommeruddannelsen er der ikke mulighed for at tilvælge eller fravælge fag eller moduler, og undervisningen gennemføres af praktikere med væsentlig mere fokuseret på kriminalret og familieret end jurauddannelsen på et universitet typisk vil have. Hvor en juridisk universitetsuddannelse er en generaliseret uddannelse på et videnskabeligt niveau, som kvalificerer de studerende til efterfølgende at specialiserer sig inden for et juridisk fag, er kredsdommeruddannelsen en praktisk sagsbehandleruddannelse, der er skræddersyet til arbejdet som kredsdommer.

De mest centrale principper for domstole i en retsstat

For en mere grundig gennemgang af domstolenes opgaver i og betydning for en velfungerende retsstat må jeg henvise til den juridiske litteratur om statsforfatningsret. Endvidere er der

foretaget en række undersøgelser, som belyser, hvor vigtigt det er for et samfund, at det har uafhængige domstolene, som giver borgerne tillid til, at magten udøves inden for lovens rammer.

I dette afsnit af notatet vil jeg kort beskrive de mest centrale og grundlæggende af de principper, der nu danner fundament for domstolene i Grønland.

Fordeling af magt

Den danske grundlovs § 3 beskriver en magtfordeling, der nok må betegnes som almindelig i stater, der betegner sig selv som demokratiske. Af bestemmelsen fremgår (min understregning): "Den lovgivende magt er hos kongen og folkettinget i forening. Den udøvende magt er hos kongen. Den dømmende magt er hos domstolene.

Bestemmelsens meget overordnede beskrivelse af de tre former for magt har rødder langt tilbage i europæisk retshistorie. Hvad der nærmere skal forstås med lovgivende, udøvende og dømmende magt har udviklet sig efterhånden som staternes opgaver har ændret sig.

Domstolenes opgaver kan overordnet beskrives sådan, at de har en dømmende og en kontrollerende funktion. Domstolene skal:

- 1) idømme foranstaltninger og afgøre tvister mellem borgerne, og
- 2) kontrollere at den udøvende magt og forvaltningen, overholder de gældende regler og
- 3) kontrollere, at de love, den lovgivende magt vedtager, holder sig inden for grundlovens rammer og internationale forpligtelser.

Selv om den lovgivende og den dømmende magt skal være adskilt, kan den lovgivende magt i vidt omfang bestemme, hvordan domstolssystemet nærmere skal udformes. Reglerne om domstolenes organisation og om deres behandling af retssager er fastlagt i retsplejeloven.

Som det fremgår af grundlovens § 61, kan den dømmende magts udøvelse kun ordnes ved lov, og særdomstole med dømmende myndighed kan ikke nedsættes.

Det kan således ikke overlades til en minister at fastlægge regler om domstolene, og der kan heller ikke oprettes en særlig domstol for at afgøre en bestemt sag efter politikernes ønske. Reglerne for domstolene skal være generelle, og de skal være fastsat af den lovgivende magt.

Uafhængige domstole og dommere

Formålet med at fordele magten mellem tre organer er hovedsagelig at beskytte borgerne mod vilkårlig eller tilfældig magtudøvelse – det som man også kan kalde retssikkerhed. Hvis en borger skal have tillid til landets myndigheder, må borgeren kunne forudsige, om borgeren overtræder landets love, og hvilke konsekvenser en overtrædelse vil få.

Derfor er det vigtigt, at dommere afgør retssager ud fra en neutral vurdering af, om det handlingsforløb, der er beskrevet i sagen, er en overtrædelse af de gældende retskilder, og i så fald hvordan den slags overtrædelser efter retspraksis sanktioneres.

Det må aldrig få betydning for afgørelsen af en sag, hvad der kunne være en fordel for dommeren selv eller for andre personer eller myndigheder, som dommeren kunne få en fordel af at tilgodese.

Derfor er det fastlagt i den danske grundlovs § 64, at: "Dommerne har i deres kald alene at rette sig efter loven. De kan ikke afsættes uden ved dom, ej heller forflyttes mod deres ønske, uden for de tilfælde, hvor en omordning af domstolene finder sted.

Dog kan den dommer, der har fyldt sit 65. år, afskediges, men uden tab af indtægter indtil det tidspunkt, til hvilket han skulle være afskediget på grund af alder."

Formålet med bestemmelsen er at sikre, at dommerne arbejder inden for nogle rammer, som værnem dem mod, at deres afgørelser kan få personlige konsekvenser – både positive og negative.

Udover at beskytte en dommer mod utidig indblanding i dommerens afgørelser understreger bestemmelsen også, at dommeren skal have et indgående kendskab til landets retskilder, for ellers kan dommeren ikke udøve sit hverv.

Samme grundlæggende principper fremgår af den europæiske menneskerettigheds konventions artikel 6, at kriminalsager skal afgøres af uafhængige og upartiske, kompetente domstole.

Mindst to instanser

Flere bestemmelser i den danske grundlov forudsætter, at afgørelser kan efterprøves mindst en gang af en højere instans.

For eksempel fremgår det af § 71 i den danske grundlov, at

"Stk. 1. Den personlige frihed er ukrænkelig. Ingen dansk borger kan på grund af sin politiske eller religiøse overbevisning eller sin afstamning underkastes nogen form for frihedsberøvelse.

Stk. 3. Enhver, der anholdes, skal inden 24 timer stilles for en dommer. Hvis den anholdte ikke straks kan sættes på fri fod, skal dommeren ved en af grunde ledsaget kendelse, der afsiges snarest muligt og senest inden tre dage, afgøre, om han skal fængsles, og, hvis han kan løslædes mod sikkerhed, bestemme dennes art og størrelse. Denne bestemmelse kan for Grønlands vedkommende fraviges ved lov, for så vidt dette efter de stedlige forhold må anses for påkrævet.

Stk. 4. Den kendelse, som dommeren afsiger, kan af vedkommende straks særskilt indbringes for højere ret."

Jeg har ikke kendskab til retsstaten, hvor der slet ikke er mulighed for at få efterprøvet en retsafgørelse.

Det betyder dog ikke, at alle afgørelser skal kunne prøves ved flere instanser, og det betyder således ikke, at en retsstat nødvendigvis skal have tre instanser.

Hverken efter den danske eller den grønlandske retsplejelov kan alle afgørelser appelleres til en højere instans. I Danmark kan sagens økonomiske værdi blandt andet have betydning for appelmuligheden. I både Grønland og Danmark er der nogle beslutninger, der ikke kan appelleres, fordi sagsbehandlingen kunne trækkes ud i urimelig lang tid, hvis alle beslutninger skulle kunne efterprøves i flere instanser, før der afsiges dom i første instans.

Island havde to instanser, indtil der pr. 1. januar 2018 blev oprettet landsretter, som udgjorde en melleminstans.

Samfundets kontrol og indflydelse, herunder offentlighed og mundtlighed

Det er et væsentligt princip i den grønlandske retspleje, at befolkningen skal kunne kontrollere, om domstolene følger lovgivningen og retspraksis, når de afgør retssager. Derfor er der offentlig adgang til langt de fleste af de retssager, der behandles af domstolene i Grønland, og sagerne behandles i vidt omfang mundtligt, så tilhørerne kan følge med i, hvad der sker på retsmødet, herunder hvilke beviser med videre, der indgår i sagen.

Princippene om offentlighed og mundtlighed er beskrevet i retsplejelovens kapitel 10 og i grundlovens § 65, Stk. 1.

Almindelige borgere kan også få indflydelse på domstolenes afgørelser ved at fungere som domsmænd. Det fremgår af den danske grundlov § 65, stk. 2, at der skal være domsmænd med til at afgøre kriminalsager.

De nærmere regler for, hvem der kan vælges som domsmænd, og hvilke sager, de skal medvirke i, er reguleret i retsplejelovens §§ 35 – 48.

Udfordringer og udviklingsmuligheder

Det juridisk faglige niveau

I det nuværende retssystem varetages flere funktioner (dommere, anklagere og forsvarere) af personer, som ikke har en juridisk universitetsuddannelse. Baggrunden for dette unikke system er, at der hidtil har været meget få personer med grønlandsk baggrund, der har gennemført en juridisk universitetsuddannelse. Denne situation er begyndt at ændre sig efter, at der er etableret et jurastudium på Ilisimatusarfik.

Juridiske stillinger i retsvæsenet varetages traditionelt af jurister, der har en kandidatgrad i jura, da en bacheloruddannelse vurderes ikke at give et tilstrækkelig solidt juridisk grundlag for at kunne arbejde selvstændigt med de samfundskritiske opgaver, som retsvæsenet skal håndtere på et højt fagligt niveau.

På nuværende tidspunkt er det alene muligt at tage en bachelor uddannelse i jura på Ilisimatusarfik. Ønsker en jurastuderende at tage en uddannelse på kandidatniveau, må overbygningen tages på et universitet uden for Grønland, og denne del af uddannelsen vil derfor ikke være tilrettelagt med henblik på at arbejde som jurist i Grønland.

En jurauddannelse på kandidatniveau vil endvidere på nuværende tidspunkt kræve af en grønlandsk studerende, at vedkommende behersker et andet sprog end grønlandsk på højt niveau, at vedkommende har mulighed for at rejse til et andet land i en eller flere længere perioder, og at vedkommende formår at sætte sig ind i samfundsforholdene og den juridiske tradition i det land, hvor studiet gennemføres. Vedkommendes evne til at formulere sig fagligt korrekt på grønlandsk vil endvidere ikke blive udviklet på kandidatdelen, hvor man typisk specialiserer sig i de juridiske områder, man har særlig interesse for.

De seneste år har det været særdeles vanskeligt at tiltrække ansøgere med tilstrækkelige kvalifikationer til de juridiske specialuddannelser i retsvæsenet. På den seneste kredsdommeruddannelse blev kun 2 ud af 4 uddannelsespladser besat. Der var fra begyndelsen ansat kandidater til alle uddannelsespladser, men flere kandidater sprang fra, efter de var ansat. På de tidligere kredsdommeruddannelser har der desuden været et betydeligt frafald i løbet af uddannelserne.

Det må antages, at det i fremtiden vil blive endnu vanskeligere at rekruttere de bedste kandidater til juridiske specialuddannelser, som alene kvalificere den studerende til et specifikt job i retsvæsenet. Kandidater, der har evnerne til at bestride de fagligt krævende stillinger i retsvæsenet, må antages i stedet at søge ind på en juridisk universitetsuddannelse, der kan give dem flere karrieremuligheder efter studiet.

Der er bred enighed blandt alle retsvæsenets aktører, herunder kredsdommerne og de autoriserede forsvarere om, at alle hverv i retsvæsenet på sigt bør varetages af personer med en juridisk kandidatuddannelse. Spørgsmålene er imidlertid, hvornår vi kan opnå dette mål, og hvordan vi skal håndtere overgangsperioden. Dette tema blev drøftet på det seneste møde i Rådet for Grønlands Retsvæsen, og det blev på mødet aftalt, at der skal nedsættes en arbejdsgruppe, som skal arbejde videre med problemstillingen. For tiden venter vi på, at Justitsministeriet får formuleret et kommissorium for arbejdsgruppen.

Fremtidens retsvæsen i Grønland

Krav til uddannelse

Når vi når målet om, at alle aktører i det grønlandske retsvæsen har gennemført en juridisk universitetsuddannelse på højt niveau og med et godt resultat, må det antages, at der vil være en større udskiftning, da aktørerne har flere karrieremuligheder, og da de fremtidige generationer ikke kan forventes at have den samme loyalitet over for deres job, som tidligere. Der vil derfor være behov for en stadig tilgang af dygtige juridiske kandidater, som har lyst til at arbejde i retsvæsenet. Behovet for juridiske kandidater til retsvæsenet vil dog indtil videre være begrænset af, at antallet af stillinger, der skal besættes ikke er særlig stort. Med tilstrækkeligt attraktive ansættelsesvilkår vil det derfor formentlig ikke være uoverkommeligt at få stillingerne i retsvæsenet besat med kvalificerede juridiske kandidater, der har kendskab til det grønlandske sprog og den grønlandske kultur.

Nærhedsprincippet – domstole uden for Nuuk

Allerede nu er det vanskeligt at få færdiguddannede kredsdommere til at søge ledige kredsdommerstillinger uden for Nuuk. Det skyldes formentlig både, at der er flere dommerkolleger at støtte sig til i Nuuk, og at kandidaten også skal tage hensyn til sin familie. Når en kredsdommerkandidat har gennemgået den uddannelse, der er nødvendig for selvstændigt at kunne bestride en dommerstilling, kan kandidatens børn og ægtefælle have opnået så stærk en tilknytning til Nuuk, at de ikke ønsker at flytte ud på kysten. En juridisk kandidat med gode karakterer må endvidere antages nemt at kunne få et spændende arbejde i Nuuk, og det kan derfor

i fremtiden blive vanskeligt at få besat de 7 kredsdommerstillinger, der på nuværende tidspunkt er på kysten.

På den anden side vil domstolene blive mindre fysisk tilgængelige, hvis de centraliseres. Indskrænkes kredsretterne fysiske lokationer, øges behovet for virtuel tilgængelighed. Bedre muligheder for virtuel sagsbehandling hos domstolene vil også gøre det muligt at ansætte de bedste medarbejdere, uanset hvor i Grønland de måtte bo. Traditionelt har domstolene holdt fast i, at alvorlige kriminalsager skal behandles med fysisk deltagelse af de mest centrale aktører. Det skyldes, at det giver en mere fuldstændig vurdering af vidners og tiltaltes troværdighed, når retten kan iagttage reaktioner, kropssprog og mimik i forbindelse med tiltaltes og vidners forklaringer.

Administrative forhold

Det er ikke realistisk at forestille sig, at flere mindre kredsretter skal have hver deres administration. En sådan ordning vil ikke være den mest effektive løsning, og den vil heller ikke understøtte anerkendte værdier som ensartethed og højeste kvalitet.

Det er derfor vigtigt, at der etableres en administrativ enhed, der har indgående kendskab til forholdene i Grønland, og som har vilje til at prioritere det grønlandske retsvæsen. Det er endvidere vigtigt, at denne administrative enhed har repræsentanter fra alle domstolenes instanser, og at den er fuldt neutral, således at den ikke er undergivet den lovgivende eller udøvende magt.

Det er også vigtigt, at det udelukkende er dommernes personlige og faglige kvalifikationer, der har betydning for deres udnævnelse som dommer, ligesom de ikke må kunne forflyttes, sanktioneres eller afskediges af andre grunde end manglende kompetencer og grove forseelser. I dag varetages dette hensyn ved, at det er et uafhængigt råd med repræsentanter fra retterne og offentligheden, der indstiller dommere til udnævnelse eller idømmer sanktioner. I Grønland godkendes dommers bibeskæftigelse af det samme råd, som indstiller til ansættelse med videre.

Overgangsperioden og mulighederne for videreudvikling af det eksisterende retsvæsen

Første instans

Kredsdommerkandidater ansættes af det grønlandske Dommerråd, jf. retsplejelovens § 10. Dommerfuldmægtige ansættes af Domstolsstyrelsen i samarbejde med ledelsen ved Retten i Grønland og landsdommeren. Kredsdommere udnævnes af Domstolsstyrelsen efter indstilling fra det grønlandske Dommerråd, jf. retsplejelovens § 10. Dommerne ved Retten i Grønland og landsdommeren udnævnes af Dronningen efter indstilling fra den grønlandske tilpasning af Dommerudnævnelsesrådet, jf. retsplejelovens § 13.

Stillingerne ved Retten i Grønland ligner stillingerne ved en dansk byret. Nogle af de store forskelle på arbejdet ved en dansk byret og ved Retten i Grønland er, at Retten i Grønland behandler meget få kriminalsager og familieretlige sager, ligesom Retten i Grønland behandler en del sager, som i Danmark behandles af byretternes fogedret eller skifteret. Udnævnte dommere i

Danmark bruger en betydelig del af deres arbejdstid på at behandle straffesager (kaldes kriminalsager ved de grønlandske retter), og udnævnte dommere behandler sædvanligvis ikke foged- eller skiftesager, som i Danmark behandles af dommerfuldmægtige. Dommeren ved Retten i Grønland bruger den største del af sin arbejdstid med at behandle civile sager.

Den administrerende dommer ved Retten i Grønland bruger langt den overvejende del af sin arbejdstid på administrative opgaver, som for de danske domstoles vedkommende løses af Domstolsstyrelsen. Det gælder navnlig for så vidt angår IT og uddannelse.

Det har historisk set været vanskeligt at få dommerstillingerne ved Retten i Grønland besat af personer, der ville blive udnævnt i tilsvarende stillinger ved en dansk domstol, og undtagelsesvist er stillingerne blevet besat med personer, der ikke ville være blevet ansat i en tilsvarende stilling i Danmark.

Der har ikke været samme udfordringer med at få fuldmægtig stillingerne besat ved Retten i Grønland. Dog besættes stillingerne fortrinsvis med meget unge juridiske kandidater, som er i begyndelsen af deres karriere og som kun opholder sig i Grønland i få år. Dommerfuldmægtige, der ansættes ved Retten i Grønland ansættes med henblik på, at de også skal kunne arbejde som dommerfuldmægtige i resten af riget. De skal derfor leve op til de samme høje krav, som dommerfuldmægtige, der ansættes til domstolene i Danmark. Der har været meget få dommerfuldmægtige med grønlandsk baggrund, og ingen af disse er ansat ved domstolene længere.

Det er en politisk afgørelse, om det fremtidige retsvæsen i Grønland skal baseres på, at stillingerne ved Retten i Grønland besættes med grønlandske jurister eller, om det i stedet er stillingerne ved kredsretterne, der i fremtiden skal besættes med grønlandske jurister.

Henset til de udfordringer, der har været med at få ansat grønlandske jurister – eller i det hele taget jurister med de rette kvalifikationer - i stillingerne ved Retten i Grønland, må det antages, at der vil gå en del år før stillingerne ved Retten i Grønland kan besættes fuldt ud med jurister med grønlandsk baggrund.

En anden mulighed er at styrke kredsretterne, således de i fremtiden ikke vil være afhængige af vejledning og støtte fra jurister ved Retten i Grønland. Dette vil kræve, at kredsdommerkandidater fremover har en juridisk universitetsuddannelse på kandidatniveau.

Et fremtidigt grønlandsk førsteinstans system, der er baseret på de nuværende kredsretter, men med juridisk universitetsuddannede dommere vil endvidere forudsætte, at der etableres en administrativ enhed, som kan varetage de administrative opgaver, der nu varetages dels af Retten i Grønland og dels af Domstolsstyrelsen.

Der er flere måder at håndtere overgangsperioden på. En af måderne er at tilbyde de nuværende kredsdommere mulighed for at tage en juridisk universitetsuddannelse i deres arbejdstid. Kredsdommerne har allerede et indgående kendskab til den grønlandske lovgivning og praktisk erfaring med at arbejde med denne lovgivning. Flere af kredsdommerne ville derfor formentlig kunne gennemføre en juridisk universitetsuddannelse på kandidatniveau med et godt resultat.

Det er dog ikke alle kredsdommere, der kan forventes at gennemføre en universitetsuddannelse i jura, blandt andet fordi flere af kredsdommerne er omkring eller over 60 år gamle. Det skal derfor afklares, hvordan kredsdommere, der ikke gennemfører en juridisk universitetsuddannelse skal håndteres i dommersystemet. Det skal i den forbindelse erindres, at dommere har ansættelsesværn og således ikke kan afskediges, med mindre de bliver alvorligt syge eller begår en grov forseelse, som gør at de ikke længere kan betros et dommerembede. Der findes muligheder for forflyttelse m.v., men det er emne, som det vil være for omfattende at beskrive nærmere i dette notat.

Uanset, hvordan man vælger at håndtere overgangsperioden, må det antages, at der i større eller mindre omfang vil være behov for at supplere med dommerressourcer fra Danmark, indtil alle dommerstillinger i Grønland kan besættes fast med dygtige juridiske kandidater, der har kendskab til grønlandsk sprog og kultur.

Der vil også i overgangsperioden være behov for en særlig tilpasset grønlandsk uddannelse af dommerfuldmægtige eller kredsdommerkandidater. Det skyldes blandt andet, at opgaverne ved domstolene i Grønland ikke er fuldt sammenlignelige med opgaverne i ved domstolene i Danmark. Endvidere er det faglige miljø anderledes i Grønland end i Danmark, blandt andet fordi der af naturlige grunde er langt færre dommere i Grønland end i Danmark.

Overordnede instanser

Uanset om der er en eller flere appelinstanser i Grønland, vil en styrkelse af domstolene i første instans medføre et behov for også at styrke anden instans.

Allerede under de nuværende forhold bør det jævnligt overvejes, om det giver tilstrækkelig retssikkerhed, at der kun er en fast landsdommer ved Grønlands Landsret. En landsret med en enkelt udnævnt fast landsdommer er sårbar både for så vidt angår habilitet som praktiske forhold.

Når alle dommere ved retterne i første instans har en juridisk kandidatuddannelse fra et universitet bør der være mere end en landsdommer til at afgøre sagen i anden instans, sådan som det også er nu, når en sag ankes fra Retten i Grønland til Grønlands Landsret. Skal der alene være to instanser i Grønland, bør det endvidere overvejes, om der skal være mere end 3 landsdommere til at afgøre sager af principiel karakter.